

TC
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

MİLLÎ YEREL BİR BANKA ÖRNEĞİ:
AKŞEHİR BANKASI T.A.Ş.

Yaşar YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Necmi UYANIK

KONYA - 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Yaşar YILDIZ

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Yaşar YILDIZ tarafından hazırlanan “Millî Yerel Bir Banka Örneği: Akşehir Bankası T.A.Ş.” başlıklı bu çalışma/...../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Başkan	İmza
Ünvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza
Ünvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza

ÖN SÖZ

XX. yüzyıl başları Osmanlı halkının büyük sıkıntılarla uğraştığı, aynı zamanda sancılı büyük değişimlere sahne olduğu bir dönemdir. Bilhassa sosyal ve siyasi değişimler ve savaşlar üzerine birçok çalışma yapılmış, eserler vücuda getirilerek Hasta Adam'ın mirasından yeni bir devlete yani, Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş döneminde yaşanan değişimlere sıkça değinilmiştir.

Neden millî yerel bankacılık? Çünkü ekonomik alandaki çalışmalara bakıldığında Osmanlı Bankası ve Ziraat Bankası etrafında oluşturulan eserler hazırlansa da bu eserlerde genelde İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerdeki ekonomik yaşamı ve düşünce yapısı dile getirilmiş, Türk halkının azınlıklara tepkisi ve bu grupların ülkeyi terk etmesi sonrasında Anadolu halkının faaliyetlerine pek değinilmemiştir. Değnilse de sadece çalışmaların yan bölümleri olarak verilmiştir.

Yapılan bu çalışmada, İttihat Terakki yönetiminin ulusal ekonomi alanında ulusallaşma faaliyetlerini ve Türk halkının azınlık tefecilere tepkisini göz önünde bulundurarak Anadolu'da millî yerel bankacılığın çıkış nedenleri, Türk halkının ekonomik hayata geçişine zemin hazırlayan faktörler ve bu çerçevede bir yerel milli bankacılık örneği olarak Akşehir Bankası TAŞ'ın incelenmesi amaçlanmıştır.

Neden Akşehir Bankası T.A.Ş.? Çünkü Türk bankacılık sektörünün can damarı olarak İstanbul sayılsa da onu besleyen damarlar Anadolu'dan gelmektedir. Ama, XX. yüzyıl başlarında bu damarlar kopmuş durumdadır. Tefecilerin elinde ekonomik bağımsızlığını yitiren halk her alanda onlara muhtaç duruma düşmüştür. İşte bu gidişata tepki niteliğinde kurulan yerel millî bankalara Akşehir Bankası T.A.Ş. en güzel örnektir. Anadolu'da kurulan dördüncü yerel millî bankadır. Kuruluş olarak ilk değildir ama halkın elindeki küçük paraları hisse karşılığı toplayarak sermaye haline getiren ve bölgedeki Ermeni ve Rum tefecilerin etkisi kırması yönünden ilk olma özelliğine sahiptir. Bu yönüyle Akşehir Bankası T.A.Ş.'in yerel millî Türk bankacılığındaki yerini, Türk eşrafının girişimciliğini ulusal açıdan ele alınmıştır.

Akşehir Bankası T.A.Ş. diğer millî yerel bankalardan farklıdır çünkü sadece bankacılık işlemleriyle kalmamış Millî Mücadele yıllarında Sakarya Meydan

Muharebesi sonrasında Akşehir’de ordunun dokuz aylık hazırlık döneminde önemli katkıları olmuştur. Daha sonra da değinileceği gibi banka yöneticileri mücadeleye ekonomik desteğin yanında askerî alanda da destek vermiştir. Akşehir Kuvay-ı Milliye Derneğinin, Akşehir Tekalif-i Milliye Komisyonunun ve Akşehir Gönüllü Süvari Birliğinin kurulmasında bankanın kurucularından Osmanlı Mebusan Meclisi ve daha sonra TBMM milletvekilliği yapacak olan Kurrazade Hacı Bekir [Sümer]’in büyük katkıları olmuştur. Sadece ulusal ekonomi değil ulusal bağımsızlık alanında da çaba sarf eden Akşehir Bankası T.A.Ş. yöneticilerinin faaliyetleri de incelemeye konu edilmiştir.

Akşehir Bankası T.A.Ş. şubeler açarak gelişmeye çalışmış aynı zamanda doğduğu kent olan Akşehir’i geliştirme konusunda önemli adımlar atmıştır. Şehirde elektrik ve su şebekesi kurarak, sinema salonu açarak sosyal alanda da yatırım yapmış modern bir Akşehir yaratmaya çalışmıştır. Devrinde birçok kentinde olmayan bu imkânları sağlaması yönüne de değinilmeye çalışılmıştır.

Eser hazırlanırken Akşehir’de AKTSO, Akşehir Belediyesi, AKSEV, Akşehir Kaymakamlığı başta olmak üzere kamu kuruluşları, sivil ticaret örgütleri, belediye müze yetkilileriyle görüşmeler, banka kurucularının varisleri başta olmak üzere halktan bazı kişilerle röportajlar yapılmış İstanbul ve İzmir’deki Akşehirliler Derneğiyle irtibata geçilerek eski belediye başkanlarıyla görüşülerek bilgi toplamaya çalışılmıştır. Banka şubeleriyle ilgili daha fazla bilgi için İstanbul, İzmir, Afyon, Bolvadin’deki resmi kurumlarla görüşülse de yangınlarda belgelerin yanması veya zamaşımına uğrayan belgelerin SEKA’ya gönderildiği ifade edildiği için çok fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Belgelerin özgünlüğüne sadık kalmak için metin içinde orijinal metinlerine de yer verilmiştir. Banka ve banka kurucularının faaliyetleriyle ilgili bazı belgeler ek olarak sunulmuştur. Bankaya ait evraklar, defterler, yazışma örnekleri, gazete ilanları elde edilmiş konu kapsamında kullanılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada öncelikle Osmanlı Devletinin son dönemlerinde bankacılık sektöründeki gelişmelere değinilmiştir. Akşehir Bankasının kurulmasının nedenlerinin daha iyi kavranabilmesi için XIX yüzyıl sonu- XX. yüzyıl başlarında Akşehir’in sosyo-ekonomik yapısına değinilmiştir.

Bankanın kuruluş esasları incelenerek sermaye değışiklikleri ışığında bankanın hesap hareketleri ele alınmıştır.

Bankanın bölgeye yatırımları açıklanarak bölge ekonomisine ve halkına katkıları ve Akşehir'in il olması konusunda faaliyetleri dile getirilmeye çalışılmıştır.

Tasfiye Dönemi'nde tutulan defterler ve kararlar banka yöneticilerinin incelenerek toplantılardaki genel atmosfer dile getirilmiş, karşılaşılan sorunlar izah edilmeye çalışılmıştır. Ekonomik içerikli bu konuyu çalışırken bir tarihçi yaklaşımından dolayı doğabilecek ifade farklılığı ve yorum farklılığından dolayı şimdiden affınıza sığınırım.

Çalışmanın ortaya çıkmasında benden yardımlarını esirgemeyen başta danışman hocam Yrd. Doç.Dr. Necmi UYANIK, Prof. Dr. Muhittin TUŞ, Ahmet ATALAY hocalarım olmak üzere, ABCKM Müdürü Ömer Faruk TÜRKAN'a, Akşehir'de bilgi toplamamda yardımcı olan yerel tarihçi Akşehir sevdalısı saygıdeğer Mehmet GÜLERAY'a, Kazım KAYTAN'a, Kadri TEKELİOĞLU'na şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Yaşar YILDIZ

Konya, 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yaşar YILDIZ	Numarası: 014202042002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Yakınçağ	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Necmi UYANIK	
Tezin Adı		Millî Yerel Bir Banka Örneği: Akşehir Bankası T.A.Ş.	

ÖZET

XX. yüzyıl başlarında Akşehir, küçük bir orta Anadolu kasabası olup halkı tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlamaktadır. Şehirde Türk halkı finansal yönden sıkıntı çekmektedir. Ermeni ve Rum tefeciler bölge halkını ekonomik yönden ezmekte ve şehirdeki Osmanlı Bankası da azınlıklarla işbirliği yapmaktadır. 1909 yılında Kurrazade Hacı Bekir (Sümer), Kurrazade Hacı Mehmet Efendi (Küçük) ve Akağazade Abdullah Efendi (Köseoğlu), şehir halkının azınlık tefecilerden ve Osmanlı Bankasının tekelinden kurtulmak için Türk halkının yastık altında sakladıkları altınları çıkarmalarını gerektiğini ve finans sıkıntısını gidermek için bir şirket kurulmasını savunurlar. 1909'da Akşehir İktisad-ı Osmanî Şirketi'ni kurarlar. 1916'da şirket bankaya dönüştürülür, 'Akşehir İktisad-ı Osmanî Bankası' ismini alır. Faaliyet izni 50 yıldır. Her biri 5 lira olmak üzere 60,000 hisse senedinin karşılığı 300,000 TL sermayeden oluşmaktadır. Akşehir halkının desteğiyle şirket, Akşehir ürünlerini şehir dışına pazarlar. Ayrıca finans konusunda da etkin hale gelir. 1924'te 10 TL değerinde 100,000 hisse senedine çıkarılarak sermayesini 1,000,000 TL'ye çıkaran şirket, İstanbul, İzmir Bolvadin ve Afyon ve Dinar'da şubeler açar. 1929 Ekonomik Buhranı sonrasında bölge halkının finans sıkıntısını gideren banka, 1930'larda Akşehir'e şehir elektriğini ve Şarлак İçme Suyu'nu getirir. Şarлак İçme Suyu, yap-işlet devret modeliyle yapılmış bir işletmedir. Daha sonraki dönemlerde belediyeye devredilmiştir. 1940'lardan sonra bankada, bankacılıktaki gelişimlere

ayak uyduramamaktan dolayı sıkıntılar çıkar. Bankaların faaliyet göstermesi için sermaye artırımını istenmesi üzerine bu yasaya uyum sağlayamayınca banka merkez dışındaki şubelerini kapatmak zorunda kalır. Adapazarı Ticaret Bankasının birleşme teklifi de reddedilir. 50 yıllık çalışma izninin sona ermesi sonucunda banka, 7 Ocak 1966'da tasfiyeye girer. Tasfiye süreci Dr. Halis Çimilli başkanlığındaki Tasfiye Komisyonu tarafından 1976 yılında bitirilmiştir.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yaşar YILDIZ	Numarası: 014202042002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Yakınçağ	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Necmi UYANIK	
Tezin İngilizce Adı			

SUMMARY

At the beginning of XX.th century Akşehir was a small middle Anatolian town and locals were earning their life from agricultural events. In the city Turkish citizens are having financial difficulties. Armenian and Greek brokers are defeating locals in the meaning of economy and Ottomans are co-operating with the foreign nations. To be able to rescue people of the city from the foreigner's usury, Kurrazade Hacı Bekir (Sumer), Kurrazade Hacı Mehmet Efendi (Küçük) and Akağazade Abdullah Efendi (Köseoğlu) has hardly recommended that city locals had to put out their gold saving and to establish a company on 1909. They established Akşehir İktisadî Osmanî Company on 1909. On 1916 the company has been converted to a bank. It took the name as Akşehir İktisadî Osmanî Bank. Action permission was 50 years.

The bank consisted 60.000 shares as capital which were 5 liras each totally 300.000 liras. With the support of Akşehir citizens company markets the local products to the outside of city. Furthermore company becomes efficient in the meaning of finance. On 1924 company opened branches in İstanbul, İzmir Bolvadin, Afyon and Dinar by improving the capital to the 1.000.000 liras with 100.000 shares from 10 liras. By surviving from the crisis in 1929 the company solved the financial problems of locals and has brought Akşehir city electricity and Şarлак Drinking Water. Şarлак Drinking Water project is a build. adminisrate and transfer model

project. It was transferred to the municipality with the following periods. After 1940's had difficulties because of not being able to following developments in banking business.

With not being able to obeying the rule which asks to improve capital of banks to be able to continue their actions the bank had to close all branches except the head branch. The offer of being together with Adapazan Trade Banks was rejected. At the end of 50 years action permission, the bank goes to break up on 1 January 1966. Breaking up period has been ended on 1976 by the Breaking up Comitee of which chairman Dr. Halis Çimilli.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	iv
SUMMARY	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
A- TÜRKİYEDE MİLLÎ YEREL BANKACILIĞIN DOĞUŞU	3
1. Osmanlı Devletinde Bankerlikten Bankacılığa Geçiş Süreci.....	3
b) İttihat Terakki Partisi ve Millî Yerel Bankacılık.....	6
B- XIX. YY. SONU – XX. YY. BAŞLARINDA AKŞEHİR	11
1. Tefecilerin Faaliyetleri	13
2. Demiryolunun Akşehir’e Gelişi.....	16
C- AKŞEHİR İKTİSAD-I OSMANÎ ŞİRKETİ (AKŞEHİR BANKASI	
T.A.Ş.)’NİN KURULUŞU	16
1. Şirketin Kuruluşu ve Bankaya Dönüştürülmesi	16
2. Akşehir Bankası T.A.Ş. Nizamnamesi.....	18
3. Halkın Bankaya Bakışı ve Sermaye Desteği	24
4. Banka Kurucuları.....	26
a) Hacı Kurrazade Bekir [Sümer]	26
b) Hacı Kurrazade Mehmet [Küçük]	29
c) Diğer Kurucular.....	30
D- BANKANIN MİLLÎ MÜCADELEYE DESTEĞİ	31
1. Batı Cephesi Karargâhının Akşehir’de Kurulması	31
2. Akşehir Bankası’nın Millî Mücadeleye Desteği	35
3. Hacı Kurrazade Bekir [Sümer]’in Milli Mücadelede Faaliyetleri.....	36
a) Akşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Kurulması	36
b) Akşehir Teklif-i Milliye Şubesi ve Gönüllü Süvari Birliklerinin Kuruluşu	37
c) Hacı Bekir [Sümer]’in Ödüllendirilmesi.....	38
E- CUMHURİYET DÖNEMİ’NDE AKŞEHİR BANKASI T.A.Ş.	39
1. Bankanın Türkiye Cumhuriyetine Kaydının Yapılması	39

2. Bankanın Gelişme Sürecinde Açılan Şubeler.....	40
F- 1929 KRİZİ SONRASI AKŞEHİR BANKASI.....	43
1. Kriz Döneminde Bankanın Halka Desteği.....	43
2. Sermayenin Düşürülmesi	43
3. Borçluların Hisse Senetlerinin Alıkonulması.....	44
4. Banka Binası ve İşyerlerinin Yapılması.....	44
5. Elektrik ve Su İşletmeciliği İhalesinin Alınması.....	45
G- ŞARLAK İÇME SUYU VE ELEKTRİK İDARESİNİN KURULMASI.....	45
1. İhalenin Şartları ve Şirketin Kurulması	45
2. Şarlak İçme Suyu ve Elektrik İdaresinin Belediyeye Devri.....	47
H- MEVDUATI KORUMA KANUNU'NUN BANKAYA ETKİLERİ.....	49
1. Mevduatı Koruma Kanununun Getirdiği Özellikler ve Amacı.....	49
2. Bankanın Şubelerinin Kapatılması	50
3. Adapazarı İslam Ticaret Bankasının Birleşme Teklifi.....	52
4. Kriz Sonrası (1934-1938) Hesap Hareketleri.....	53
5. Sermaye Değişiklikleri.....	55
İ- AKŞEHİR BANKASININ KAPANIŞ SÜRECİ	57
1. Tasfiye Öncesi Bankanın Durumuna Genel Bakış	57
a) Tasfiye Sürecinin Başlaması ve Yapılan Çalışmalar.....	64
3. Tasfiye Dönemi Sorunları	77
a) Giderlerin Hesaplanması ve Alacaklarının Toplanması	77
b) Banka Binasının ve Eşyalarının Satış İşlemleri	80
c) Kiradaki Gayrimenkuller	85
f) Varislerin Kâr Payı ve Tasarruf Bonoları.....	86
h) Kurumlar Vergisi Sorunu ve Sorunun Çözümü	90
i) Tasfiyenin Sona Ermesi ve Kâr Dağıtımı.....	98
J- AKŞEHİR BANKASI VE AKŞEHİR'E KATKILARI	102
1. Akşehir Halkının Tefecilerden Kurtarılması.....	102
2. Akşehir'in Modernleşmesi ve Tanıtımı	103
3. Akşehir'in İl Olması İçin Banka Yöneticilerinin Çalışmaları.....	103

a) Hacı Bekir [Sümer] Efendi'nin Çalışmaları.....	103
b) Tacettin Yalıtık'ın Çalışmaları	105
SONUÇ.....	108
BİBLİYOGRAFYA.....	110
E K L E R.....	116
EK 1 : TABLOLAR.....	117
EK 2 : BELGELER	124
EK 3: RESİMLER	158

KISALTMALAR

age.	: adı geçen eser.
agm.	: adı geçen makale.
agr.	: adı geçen röportaj.
AAÖA	: Ahmet Atalay Özel Arşivi.
ABCK	: Akşehir Batı Cephesi Karargâhı.
ABCKM	: Akşehir Batı Cephesi Karargâhı Müzesi.
ABHUZT	: Akşehir Bankası Heyet-i Umumiye Zabıt Defteri.
ABN	: Akşehir Bankası Nizamnamesi.
AHK	: Akşehir Halk Kütüphanesi.
AHKA	: Akşehir Halk Kütüphanesi Arşivi.
AKTSO	: Akşehir Ticaret ve Sanayi Odası.
ATSO	: Afyon Ticaret ve Sanayi Odası.
AVMEM	: Afyon Valiliği Milli Emlak Müdürlüğü.
bk.	: bak
İTSO	: İzmir Ticaret ve Sanayi Odası.
GHT	: Genel Hissedarlar Toplantısı.
GKT	: Genel Kurul Toplantısı.
KKR	: Kazım Kaytan'la Röportaj.
Kr	: Kuruş.
KTÖA	: Kadri Tekelioğlu Özel Arşivi.
KVTBİ	: Kurumlar Vergisi Tasfiye Beyannamesi İnceleme .
OGK	: Ortaklar Genel Kurul.
SFHHUİİHR	: Senelik ve Fevkalade Hissedarlar Heyeti Umumi İctimai İdare Heyeti Raporu.
TCAN	: Türkiye Cumhuriyeti Akşehir Noterliği.
THTD	: Tasfiye Heyeti Tutanak Defteri.

GİRİŞ

Bazı ekonomik faaliyetler ve meslekler çağa özgüdür. Dönemsel değişiklikler sonucunda kimi meslek dalları yok olmaya yüz tutsa da “para ticaretinden para kazanmak” olarak nitelendirilen bankerlik ve bankacılık faaliyetleri her zaman canlılığını korumuştur. Yüzyıllar değişse de değişmeyen faktörlerin başında paraya olan ihtiyaç gelmiştir.

Bankerlik ve bankacılık faaliyetleri, paranın tarihiyle paralellik göstermektedir. Paranın anavatanı olan Anadolu’da Lidyalılarda başlayan bu sektör Ortaçağda Venedik ve Ceneviz gibi Akdeniz havzasında söz sahibi olan İtalyan şehir devletlerinde işlerliği hız kazanmıştır. Para tüccarları, borçlu kişilerin nakit para ihtiyaçlarını belli bir faiz oranında karşılayan para ticaretinden para kazandıkları, ticaret hayatının bu en kârlı sektörünü sürekli canlı tutmuşlardır.

Anadolu Türk tarihine bakıldığında bu alanlarda önemli gelişmelerin olduğu söylenemez. Anadolu Selçukluları döneminde esnaf ve tüccarlar arasındaki sosyal dayanışma örgütlerinin olması, sigortacılık sistemine benzer şekilde ekonomik sıkıntı çeken tüccarların zararlarının devlet tarafından karşılanması bu sektörlerle gereksinimi azaltmıştır.

Klasik Osmanlı döneminde, ticaret yollarını ele geçirmek bir devlet politikası olsa da Müslüman-Türk halkı ticarete yönelmemiştir. Kendini yöneten hakim sınıf olarak görmeleri sonucunda ticarete azınlıklar yönelmeye başlamış, paraya dayalı ekonomide Ermeni, Rum, Yahudi tüccarlar etkinlik kazanmıştır.

Klasik Osmanlı döneminin sonuna doğru tarım ekonomisinin önemini yitirmesi ve ticaretin önem kazanmasıyla birlikte para birikimi artan Ermeni, Rum ve Yahudi tüccarlar sadece ürün ticareti değil, para ticaretine de yönelerek bankerlik alanında söz sahibi olmuşlardır. Tarihimizde “Galata Bankerleri” olarak bilinen bu azınlık para tüccarları, sadece Osmanlı ekonomisinin dışa açılan kapısı olmayıp aynı zamanda faiz karşılığı Osmanlı halkının para sıkıntısını da karşılayan kurumlar olmuşlardır. Galata Bankerleri bu alanda o kadar etkili olmuşlardır ki devlete faizle borç vermişler, dışardan alınacak dış borçlarda devlete kefalet görevleri de yüklenmişlerdir. Öyle ki 28 Haziran 1854’te devletin Dent Palmer ve Goldmith

Company City adındaki İngiliz bankerlik kuruluşlarından alınan 3.000.000 İngiliz Sterlininin, 700.000 Sterlini kefalet fonksiyonlarından dolayı bu bankerlere bırakılmıştır.

XIX. yy. ikinci yarısından itibaren bankerlik alanında gelişen azınlıklar, yabancı sermayeli bankalarla işbirliği yaparak bu alanda etkilerini daha artırmışlardır. Bankerlik ve bankacılık İstanbul, İzmir, Selanik gibi önemli ticaret merkezlerine özgü bir sektör olarak kalmamış, tefecilik, ribahorluk, murabahacılık gibi farklı adlarla Anadolu'nun en ücra köylerine kadar yayılmıştır. Bu dönemdeki siyasi gelişmeler ve milliyetçilik akımının etkisiyle azınlık bankerler ve yabancı sermayeli bankalar Müslüman-Türk halkına karşı ellerindeki dinamik gücü; para faktörünü etkili şekilde kullanmışlardır. Bilhassa Anadolu'da devletin denetim ve yaptırım gücünün azalması serbestçe hareket etmelerini sağlamıştır. Yüksek faizle verdikleri paranın ödenmemesi sonucunda Müslüman-Türk halkının mallarına el konulmuştur.

Siyasi çalkantıların zirveye çıktığı XX. yüzyıla bu ekonomik sıkıntılarla giren Osmanlı-Türk yönetimi ve halkı ekonomik boyunduruktan kurtulmak için çareler aramıştır. Azınlıkları devlete bağlamak için Osmanlıcılık dairesinde verilen azınlık haklarının ayrılıkçı faaliyetleri daha da artırmasıyla Müslüman-Türk halkı arasında güçlenen milliyetçilik, ekonomik alanda kendini göstermiş "millî ekonomi" yaratılmaya çalışılmış bu doğrultuda İstanbul'da bazı millî bankalar açılmıştır. Siyasi bağımsızlığını sağlarken gücünü kendinden alan Türk halkı, ekonomik bağımsızlığını sağlamak için de kendine özgü bir yöntem kullanmıştır. Azınlık tefecilere ve yabancı bankalara ayrımcı politikalarına karşı tepki niteliğinde küçük sermayelerini bir araya toplayarak millî yerel bankalar kurulmuş, kendilerini uzak olan bu sektöre yerel bazda hakimiyet kurmaya çalışmışlardır. Bu alandaki atılımlar devrin siyasî otoritesi olan İttihat Terakki yönetimince de destek görmüştür.

A- TÜRKİYEDE MİLLÎ YEREL BANKACILIĞIN DOĞUŞU

1. Osmanlı Devletinde Bankerlikten Bankacılığa Geçiş Süreci

XIX. yüzyıl Osmanlı para ve maliye sistemi, Galata Bankerleri denen grubun güçlenmesine tanık olmuştur. Bankalar kuruluncaya kadar imparatorluğun bütün banka ve kredi muameleleri, bunların elinde toplanmıştır. Hazine tahvillerini iskonto etmek, altın, gümüş ve kaimenin bir arada tedavülünden doğan farklardan faydalanmak, memur maaşlarını kırmak, iltizâm suretiyle vergi toplamak gibi belli başlı işlerle meşgul olmuşlardır¹. Önceleri Yeniçeri ileri gelenler himayesinde bulunan bu bankerler, Osmanlı Devletinin sürekli denetimi altında tutulmuştur. Yüzyıllardır Avrupa ticaretinin bütün para işlemlerini ellerinde toplayan Yahudiler, Osmanlı Devletinde de sarraflıkla uğraşmaktaydılar. Kendilerine iç mekan olarak Galata'daki Komisyon ve Havyar Hanlarını seçen bankerler, saraydan başlayıp vezir, memur ve subaydan imparatorluğun en uzak bölgesindeki tahıl yada meyve üreticisine kadar uzanan bir ağ kurmuşlardır².

Osmanlı Devletinde bankacılığın bir aşaması olarak bankerlik, Yahudiler, Ermeniler ve Rumlar arasında önemli bir geçim kaynağı haline gelmiştir. Özellikle yerli Rum bankerler, tüccar ortakları ile faiz haddi nisbî olarak düşük olan Batı'dan getirdikleri malları Osmanlı ülkesinde peşin para ile satarak ellerinde biriken paraları birkaç misli faizle, bu malları pazarlayanlara ve tüketicilere kredi olarak vermişlerdir. Bu tüccar-banker ortaklığı, Osmanlı Devleti toprakları içinde Batı'ya ihraç edilen malların ucuza kapatılmasını sağlamıştır. Kurdukları finansman şebekesi ile üreticilerin mallarını daha mahsul olmadan düşük fiyata almışlardır. Ermeni bankerler ise çeşitli vergilerin iltizamında devlet sarraflığını yürütmektedirler³.

XIX. yüzyılda Avrupa'da tarım üretiminden başlayarak sınaî üretim, madencilik, taşımacılık ve ulaştırma gibi hizmetlerin finansmanlarını sağlamak için devreye girmiş banka ve bankerlerin sayısında hızlı bir artış olmuş ve yoğun rekabet nedeniyle iflaslar baş göstermiştir. Avrupa'da finans dünyası böyle bir krizde iken Osmanlı İmparatorluğunda dış ticaret açıkları bu banka ve bankerlere yeni bir iş alanı

¹ Vedat Eldem, *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, TTK Yayınevi, Ankara 1994, s.159.

² Sait Konuşkan, *Tarihin Yahudi Boyutu*, Esra Yayınları, Konya 1997, s. 160.

³ Sait Açıba, *Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanması*, Vadi Yayınları, Ankara 2004, s. 29.

yaratmıştır. Zira, mesele sadece tüccar senetlerinin kırılması, açık finansman ile bazı hizmetlerin getirilmesi gibi kendi ülkelerinde alışlagelmiş bankacılık işlemleri değildir. Araya giren tefeciler, komisyoncular ve bazı nüfuslu kimselere ödenen rüşvetlerde artık İngiliz ve Fransız dünyasının görevleri arasına girmektedir. Fakat önemli olan hiç olmazsa ilk yıllarda İstanbul'da güvenilen birkaç banker ve iş adamı ele geçirmektir. İşte bu yolla Osmanlı İmparatorluğunda hükümetin öncülüğünde kurulan Banque de Constantinople (İstanbul Bankası), 1847 yılında devletin verildiği izinle Batı dünyasının da işine yarayacak bir banka kurulmuştur⁴. Ancak kağıt paranın değerinin sürekli düşmesi ayrıca Fransa ile büyük bağlantıları olması nedeniyle Fransa'daki 1848 İhtilali esnasında çok sıkışık bir duruma düşmüştür. Maliye Nazırı Nafiz Paşa, kısa bir süre için bankadan 130.000.000 kuruşluk borç almıştır. Bunların kesinlikle ödenmesi gerekmektedir. Ancak devlet hazinesi bunu yapacak güçte değildir. Bu esnada devlet, Banque de Constantinople'ye olan borcunu ödemek için Fransız şirketleriyle sözleşme imzalarsa da yapılan borç anlaşmasının bozulması üzerine banka borçlarını ödeyememiştir. Sonuçta 1852'de bu banka kapanmak zorunda kalmıştır⁵. Sadrazam ve Hariciye Vekili Emin Ali Paşa döneminde yeni bir banka kurulması kararlaştırılır ve 28 Temmuz 1856 yılında bir ferman yayınlanarak Şark Bankasının (La Banque Orientale) kurulmasına izin verilse de böyle bir kuruluş ortaya çıkmamıştır.

1860 yılının Nisan ayının sonlarına doğru piyasada artan karışıklıklar nedeniyle Banque de Constantinople tipinde bir banka daha kurulması kararlaştırılmış, bunun sonucu olarak 320.000 sterlin sermayeli Union Financiere adında Galata bankerleri tarafından bir banka kurulmuştur. Bu bankalardan başka 1858'de Türkistan Bankası (Bank of Turkey), Osmanlı Bankası (The Ottoman Bank) da Galata bankerleri tarafından kurulan bankalardır.

Banque de Constantinople'nin kapanmasından sonra Osmanlı Devletinde bir devlet bankası olarak kurulmasına izin verilen ilk banka, Bank-ı Osmanî Şahane (Ottoman Bank- Osmanlı Bankası)'dir. Bu banka 4 Şubat 1863 yılında yayınlanan bir fermanla açılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan ve şube olarak

⁴ Haydar Kazgan, *Osmanlı Finans Kapitali*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, s. 174.

⁵ Behzat Üsdiken, *Pera ve Beyoğlunda Bankalar...Bankerler...Sarraflar...Tefeciler...Kuyumcular...*, Kentbank Kültür Yayınları, İstanbul 2000, s. 42.

faaliyet gösteren Bank-ı Osmanî Şahane, günümüze kadar faaliyetini sürdürmüştür. İmparatorluğun yabancı piyasalardan özellikle Londra ve Paris piyasalarından borç bulmak için yapacağı girişimlerde aracı rolünü üstlenecek, ayrıca devletin gelir ve giderleri arasındaki dengesizlik nedeniyle hazineye kısa süreli avans verecek bir malî kuruma gereksinme, Osmanlı Bankasının kurulmasının en önemli nedenidir⁶. Devlet iç ve dış ödemelerini bu banka kanalıyla yapacak, başka hiçbir bankaya böyle imtiyazlar verilmeyecektir. Devletin bir bankası ve özellikle de merkez bankası konumundaki Bank-ı Osmanî Şahâne'nin Osmanlı İmparatorluğuna tanıdığı kredi limitlerini devlet hiçbir surette aşmayacaktır⁷. Hem Avrupa ülkelerindeki iktisadî değişim süreci, hem de Osmanlı Devleti'ne karşı alınan yeni tutum, bankacılık alanına da yansımıştır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğunda kurulan bankalar yine kredilerden azımsanamayacak kârlar sağlamakla birlikte, iktisadî girişimlere daha büyük ölçüde önem vermeye başlamışlardır. Sonucunda İngiliz, Fransız, Alman ve İtalyan ekonomilerinin çıkarlarını gözeten büyük yabancı bankalar ortaya çıkmıştır. Bunlar kendi çıkarları doğrultusunda, başlıca ulaşım ve madencilik alanlarında yatırımlara girişmekte veya aracılık ederek kendi ülkeleriyle olan ticaretin geliştirilmesine çalışmaktadırlar. Bu arada mevduat toplama ve öteki klasik bankacılık faaliyetlerini de artırarak “finans kapitali” kavramına uygun davranmışlardır.⁸

Bankanın başlangıçta imtiyaz süresi otuz yıldır. Hükümet, otuz yıl sonunda bankanın feshini istediğinde önemsiz hale gelen ana para ve faiz borçlarının hepsini ödeyecek, buna karşı bankada imtiyaz süresi boyunca bütün borçlarını karşılayacak ve banknotlarını altına çevirecektir. Banka esas olarak Osmanlı Devleti kanunlarına göre kurulmuş olduğundan merkezi İstanbul'da olacak ve hükümetin izniyle şubeler açılacaktır. Banka, İstanbul'da iki genel müdür ve üç üyeden oluşan bir meclis tarafından yönetilmekle birlikte devlet, banka üzerindeki denetimini bir nazır kanalıyla yapacaktır. Bu işle görevli nazır, bankanın faaliyetlerine karışmadan bilgi alabilecek ve işlemleri izleyebilecektir. Hazine ile ilişkilerin denetlenmesi de bir

⁶ Öztin Akgüç, *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1992, s. 100.

⁷ Üsdiken, age., s. 51.

⁸ Serdar Şahinkaya, “XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Yapısı: Sanayicilik ve Bankacılık Özelinde Değişimler”, *Mülkiye*, C. XXIII, S. 218, s.100.

muhasebeci eliyle yapılacaktır⁹. Bankanın imtiyaz süresine ek olarak 1875 yılında 20 ve 1895'te 12 yıl eklenince bankaya toplam 62 yıl imtiyaz süresi verilmiştir. Halen yakın zamana kadar ülkemizde Osmanlı Bankası adı altında faaliyetini devam ettiren bu banka, 1930 yılında T.C. Merkez Bankasının kurulmasına değin banknot çıkarma yetkisini de sürekli elinde bulundurmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun tamamen dış sermayeye açık hale gelmesi ve borçlanmaların da gittikçe artması nedeni ile birçok yabancı banka kurulmuştur.

Bu bankanın açılmasının ardından daha sonraki dönemlerde her batılı kapitalist ülke, Osmanlı Devletindeki kârlı pay ticaretinden yararlanmak için Osmanlı topraklarında banka şubeleri açmışlardır. Bu alanda ulusal kuruluşlarının gelişmemiş olması, yabancı bankaların faaliyetlerini kolaylaştırmış ve genişletme imkanı bulmuşlardır. Yabancı bankalar, dolaysız yabancı sermaye yatırımlarına katılmışlar, özellikle hazine ve tahvil bonusu satın alarak devlete borç vermeyi cazip bulmuşlardır¹⁰.

b) İttihat Terakki Partisi ve Millî Yerel Bankacılık

II. Meşrutiyet yılları ekonomik sorunların kamuoyuna yansıdığı bir dönemdir. 1908 sonrası sayıları bir hayli artan gazete ve dergilerde ticaretin önemi vurgulanmış, şirketçiliği ve anonim şirketleri özendiren yazılar yazılmaya başlanmış, ticaretin refah getirdiği vurgulanmıştır. Ayrıca Osmanlı esnaf geleneğinin kısıtlayıcı yöntemlerine karşı çıkılarak rekabetin önemi vurgulanmıştır¹¹. Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesinde "hayvanların yaşaması için nasıl ruha gerek varsa şirketlerin de yaşaması için o derece ticarete gerek olduğunu dile getirilmiş, aynı gazetede yazan Selim Mizrahi; ticaretin geliştirilmesi ve yeni sanatların geliştirilmesini ileri sürmüştür¹².

II. Meşrutiyetle birlikte Müslüman-Türk unsur ticarete atılmaya başlamıştır. Dersaadet Ticaret Odası Gazetesinin deyişiyle 'hayat-ı meşrutiyetin temin ettiği hürriyet neticesi olarak unsur-u İslam'da ticarete büyük bir meyil' hasıl olmuştur.

⁹ Akgüç, age., s. 100-101.

¹⁰ Hüseyin Şahin, *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Yayınevi, Bursa 2000, s. 21.

¹¹ Zafer Toprak, *Türkiye'de "Milli İktisat" "1909-1918"*, Yurt Yayınları, İstanbul 1982, s.50.

¹² Toprak, age., s.50.

İslamiyet'te dünya malının helaline hesap haramına azap düşeceği dünya müminlerinin zindanı olduğu dünya malının değeri olmadığı, ne kadar çalışılırsa çalışılırsın rızıktan fazla kazancın olmayacağı fikri kırılmaya çalışılmıştır. Meşrutiyet'in İslamcı görüşü 'fani dünya' için çalışmayı gereksiz gören Müslümanları tembelliğe yoksulluğa sevk eden yaklaşımları benimsememişler "Fukaralık küfre yakın bir şeydir ve kazanan Allah'ın sevgilisidir" gibi hadis-i şeriflerle Müslümanlar ticaret hayatına çekilmeye çalışılmıştır¹³.

İttihat Terakki yöneticileri bu faaliyetlerle ekonomide milliyetçilik ilkesini uyandırarak millî uyanışı sağlamaya çalışmışlardır. Yapılan destekler sonucunda Müslümanlar dükkânlar, şirketler kurmuştur. Kurulan şirketlerin ayakta kalabilmesi içinde halkın Müslümanlardan alışveriş yapması teşvik edilmiştir¹⁴.

1908 Devrimi'yle devlette ulusal bir ekonomi yaratılması çabaları çerçevesinde ulusal kredi örgütlerinin kurulması ve ulusal banka düzenine duyulan gereksinim, İttihat Terakki Partisi zamanında ortaya çıkmıştır. Türk bankacılığının gelişiminde göze çarpan ve "milli bankacılığın doğuş ve serpiliş yılları" olarak tanımlanan 1909-1918, II. Meşrutiyet döneminde, İstanbul'da beşi yabancı sermayeli olmak üzere on beş banka kurulmuştur¹⁵. Bu düşüncenin sonucunda Asya Bankası A.Ş., Türkiye Milli Bankası, Türk Ticaret Bankası, Osmanlı Ticaret Bankası, Emlak ve İkrizat Bankası v.s. bankalar kurulmuştur¹⁶. İstanbul'da kurulan bu bankalar, İttihat ve Terakki'nin bilinçli bir şekilde millî burjuvazinin gelişimini teşvik politikasının ürünüdür¹⁷.

Millî sermaye çalışması kurulan bankalar içinde en önemlisi Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası'dır¹⁸. 11 Mart 1917 günü kesin olarak kurulan Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası'nın ana sözleşmesinde pay senetlerinin isme yazılı olacağı belirtilmekte, ancak Osmanlı uyruklarının bankaya hissedar olabilecekleri kaydedilmektedir. Öte yandan Osmanlı Devleti'nde ilk kez Türkçe pay senedi düzenlemiş, bankanın her

¹³ Toprak, age., s.52-53.

¹⁴ Toprak, age., s.54.

¹⁵ Şahinkaya, agm., s. 100.

¹⁶ Serdar, Şahinkaya, "Teorik Bir Çerçeve ve Türkiye Örneği," *Sanayileşme Süreçleri ve Kalkınma Yatırım Bankaları*, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Tezler Dizisi 7, Öteki Yayınları, Ankara 1999.

¹⁷ İstanbul'da kurulan bankaların kurucuları ve özellikleri için bk. Tablo 1.

¹⁸ Şahinkaya, agm., 101.

türlü işlemlerinde ve kayıtlarında Türkçe kullanılması zorunluluğu getirilmiştir. Ana sözleşmeye göre, İtibar-ı Millî Bankasında çalışacak memurların Osmanlı uyruğunda olması gerekiyordu ancak kuruluş sırasında genel müdürlükte yabancı bir uzmanın çalıştırılmasına olanak sağlanmıştır. Nitekim bankanın genel müdürlüğüne Belçika'da birçok banka kurmuş olan Avusturyalı banker Weil geçici olarak getirilmiştir. Bu arada Maliye Nezareti, banka adına üç yıl süreyle Viyana'ya öğrenci göndermiş, bu gençlerin bankacılık alanında öğrenim görüp yurda dönüşlerinde bankada istihdamı öngörülmüştür¹⁹.

Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası ile ilgili yasalar Meclis'ten geçerken Maliye Nazırı Cevdet Bey, bu tür bir kuruluşun ülke ekonomisi açısından önemini vurgulamış “millî banka”nın iktisadi gelişme için zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Cavid Bey'in açıklamalarını yorumlayan Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, Babiâli'nin Osmanlı topraklarında sanayileşmeyi doğrudan doğruya özendirmeyi arzuladığını, özel sermayeyi sanayi yatırımlarına yöneltmeyi amaçladığını ve son olarak ülkeyi iktisaden yabancı vesayetinden kurtarmayı öngördüğünü kaydetmiştir²⁰.

İttihat ve Terakkiciler, izledikleri ulusçu ideolojiye uygun olarak, bankacılık alanında Müslüman-Türk grupları desteklemiştir²¹. XX. yüzyıl başlarında bir taraftan kapitülasyonlar ve dış borçlarla uğraşan devlet, dışa bağımlılığı azaltmak için ulusal ekonomi yaratma çabasına girmiş, daha önceki dönemlerde küçük esnaflık ve çiftçilikle uğraşan yerli haklı millî ekonomiye yöneltmeye çalışmıştır. Özellikle 1913 ertesinde Müslüman eşraf-tüccar ve çiftçi, yabancılardan ve gayrimüslimlerden bağımsız olarak kendi kurumlarını kurmuş, İttihatçıların uygulamaya soktukları “Millî İktisat” politikasının belkemiğini oluşturacak olan sermaye birikimini sağlamışlardır. Bu dönemde taşrada kurulan yerel millî bankalar Anadolu'da doğmakta olan orta sınıfın İttihat ve Terakki ile olan organik bağının somut kanıtlarını oluşturmuşlardır. İttihat ve Terakki Cemiyeti millî bankalara ön ayak olmuş, üyelerini bankacılığa özendirmiş, kuruluşları sırasında gerek maddî gerek

¹⁹ Öğrenci gönderme modeli Cumhuriyetin ilanı sonrasında da Sümerbank ile birlikte hayata geçirilecek ve sonraları hemen hemen bütün iktisadî devlet teşekkülleri ya da kamu iktisadi teşebbüslerinin geleneği haline gelecektir.Şahinkaya, a.g.m., 103.

²⁰ Şahinkaya, agm., s. 103.

²¹ Kongar,age., s. 229.

manevî her türlü kolaylığı sağlayarak Osmanlı para piyasasını ve kredi aygıtını millileştirmeyi amaçlamış ve giderek yabancıların ve gayrimüslimlerin uğraş alanı olarak görülen bankacılık, bankerlik ve sarraflığın Müslüman-Türk eşrafın eline geçmeye başlamıştır²². İttihat Terakkinin Anadolu'da millî yerel bankacılığı geliştirme çabaları sonucunda 1912-1922 yılları arası 12 banka kurulmuştur²³.

Türkiyenin kuruluşuna kadar Ziraat Bankası, İstanbul Emniyet Sandığı ve Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası dışında önemli millî banka kurulamamış, kıyı şehirlerdeki ticaret merkezlerinde siyasî ve ekonomik amaçlı yabancı bankalar egemen olmuşlardır. Osmanlı Devletinin ekonomik yönden çöküşünde bu bankaların etkisinden de söz edilebilir. Çünkü bu bankalar üretime ve ülke çıkarına yönelik bankacılık anlayışından çok kendi çıkar çevrelerinin karlarını düşünmüşlerdir. Buna karşın Anadolu'da kurulan millî bankalar, sermayelerinin az olmasına rağmen ülke çıkarlarına yönelik bankacılık anlayışını geliştirmeye çalışmışlardır²⁴.

1908'e kadar Osmanlı sermayesinin, Ziraat Bankasının ve Emniyet Sandığının ötesinde, bankacılık alanında bir varlık gösterememesi hemen hemen tüm bankacılık işlemlerinin yabancı sermayenin kurduğu bankalar aracılığıyla sürdürülmesi, ulusal ekonomi yaratmaya çalışan İttihat Terakki yönetimini, sadece İstanbul'da kurulan yerel bankalarla sınırlı kalmayıp aynı politikayı Anadolu kentlerinde de uygulamaya koymaya yöneltmiştir. Cemiyetin İstanbul'daki genel merkezinden vilayetlerdeki merkez heyetlerine gönderilen yazılarda millî banka girişiminin öneminin vurgulandığı, yurttaşların 'iktisadî cihad'a çağrıldığı ve cemiyetin ideologu Ziya Gökalp tarafından kaleme alınan genelgede; siyasî kapitülasyonların 1914'de kaldırılmasına karşın iktisadî kapitülasyonların sürdüğünden bahisle, iktisadî kapitülasyonlardan da kurtulmak için önce iktisadî teşkilata sahip olmak gerektiğini belirtilmektedir²⁵. II. Meşrutiyet yıllarında İstanbul dışında millî şirketçiliğin en yaygın olduğu il Konya'dır. Nitekim Anadolu'da ilk yerel millî banka girişimi Konya'da gerçekleştirilmiştir. 1920 yılına kadar Konya'da 19 anonim şirket faaliyete

²² Şahinkaya, agm., s. 104.

²³ Bu bankaların özellikleri için bk. Tablo 2.

²⁴ Latif Daşdemir, Osmanlı Devleti Türk Finans Sisteminde Sorunlar ve Gelişmeler, *Türkler*, Ed: H. Celal Güzel-Kemal Çiçek, c.14, s.401.

²⁵ Şahinkaya, agm., s. 103.

geçmiştir. Bunu 11 şirketle İzmir, üçer şirketle Aydın, Bursa, Kütahya izlemektedir²⁶.

Anadolu'daki Türk halkı bu zamana kadar azınlık tefeciler ve Osmanlı Bankasının azınlıkları destekleyen politikalarından dolayı sıkıntı çekmiştir. Osmanlı Bankası köken itibarıyla yabancı sermayeli olduğu için azınlıklara destek çıkmakta, çoğu zaman yerli Müslüman halkın kredi taleplerine onay vermemektedir. Kredi imkanı sağladığında ise faiz oranlarını yüksek tutmaktadır. Osmanlı Bankasının bu çifte standardı yerli Müslüman halkta tepkiye neden olmuştur²⁷. Hatta bazı bölgelerde yerel idareciler de tefecilerle işbirliği yapmaktadırlar²⁸. Osmanlı Bankasının bazı şubelerindeki Ermeni memurlar bu çarkın devamında etkili bir konuma sahiptir. Buna bir tepki olarak Ermeni Tehciri esnasında Konya, Bilecik, Eskişehir, Akşehir şubelerinden ağırlıklı olmak üzere 27 Ermeni banka memuru göçe tabi tutulmuştur²⁹. İstanbul bankalarının bütün bankacılık faaliyetlerinde bulunmasına karşılık, Anadolu bankaları ihracatta yabancı sermaye hakimiyetiyle rekabet olanakları sağlamaya yönelik yerel tüccar örgütleri niteliğindedirler. Ticarî ürün yetiştiricileri ve tacirler ihracatta bağımsız bir dayanak noktası kazanmak ve küçük üreticiyi yabancı tekel alıcı şirketlerden kurtarmak için yerel kredi piyasasında denetimi ellerine geçirmeyi hedeflemişlerdir. Savaş sırasında hem Fransız ve İngiliz sermayesinin ülkeyi terk etmek zorunda kalması, hem de tarım fiyatlarının artması nedeniyle bol kâr getiren bu küçük ölçekli malî girişimlerin kalıcı faaliyetleri olmadığı daha sonra görülmüştür³⁰. 1929 Amerikan Ekonomik Krizinin getirdiği sarsıntı sonucunda birçoğu ticaret hayatından çekilmek zorunda kalmıştır.

²⁶ Toprak, age., s. 62.

²⁷ Konumuz olan Akşehir Bankası T.A.Ş.'in kurulmasında da bu tepki etkilidir. Akşehir'deki azınlık tefeciler Andon ve Yorgo'nun bölgede baskıcı faaliyetleri ve Osmanlı Bankasının bunlara göz yumması Müslüman-Türk ahalinin kredi alanında millileşmesine yöneltmiştir.

²⁸ "Murahabacılar (tefeciler) köylere dağılmışlar, evdeki herhangi biri değil hane sahibi makamını tutmuşlar. Bize aldırın bile yok onlar köye geldiğinde çoluk çocuk karşılamaya seğirtiyorlar. Hatta biz köydeyken bir de baktık, Murahabacı geldi, muhtarın emriyle köyün imamı Murahabacının atını gezdirmeye başladı. Bunu imamın sıfatıyla bağdaştıramadığımdan derhal kendisini men eyledim. Bu münasebetsiz şeyler hep köy ahalisini altından kalkamayacağı ağır borçlarla Murahabacıların adeta esirleri olmuş bir radeye getirmişti." Bereketzade İsmail Hakkı, *Yâd-ı Mazi*, Nehir Yayınları, İstanbul 1997, s. 254.

²⁹ Edhem Eldem, *Osmanlı Bankası Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ocak 2000, s.426.

³⁰ Şahinkaya, agm., s.101.

Sonuç olarak baktığımız da, Anadolu’da millî yerel bankacılığın gelişmesi hem İttihat Terakki’nin bir politikası hem de Anadolu halkının yabancı sermayeye olan tepkisidir. Cumhuriyet yıllarında yerel bankacılığın gelişmesinin önemli bir etkeni de yabancı sermayenin uzun süren savaşlar sonrasında ülkeyi terk etmesi ve bu alanın Müslüman-Türk ahali tarafından doldurulması gayretleri olarak özetlenebilir.

B- XIX. YY. SONU – XX. YY. BAŞLARINDA AKŞEHİR

Akşehir coğrafi konum itibariyle tarih boyunca ticarete ve iktisadî işlerde önemli bir yer alır. Orta Anadolu’nun önemli bir ticaret yolu üzerinde bulunmaktadır. Tarihte Kral Yolu olarak bilinen Salihli’de başlayıp Mezopotamya’da sona eren yol üzerinde bulunmaktadır. Osmanlı döneminde de önemi koruyan şehir, Halep, Konya ve Adana’yı , Bursa ve İstanbul’a bağlayan transit yollar üzerinde bulunmaktadır³¹. Bu itibarla eskiden beri etrafındaki ilçelere ticarî merkez görevini yapmaktadır. Bu durum ilçede büyük çarşı ve pazarlar ile belli başlı bankaların şubelerinin kurulmasında önemli rol oynamıştır³².

Akşehir Bankası T.A.Ş’nin kurulmasını hazırlayan faktörleri kavrayabilmek için XIX. yüzyıl sonları ve XX. yüzyıl başlarında kentte sosyo-ekonomik yaşamı incelemekte fayda vardır.

Akşehir, XIX. yüzyılda Osmanlı Devletine bağlı bir kaza merkezidir. Cihanbeyli, Doğanhisar ve merkez kasabalarından oluşan Akşehir’in nüfusu 1878 itibariyle tahminen 33.000’i bulmaktadır. Türkmenlerden, Kürtlerden ve Yörüklerden kaydı olmayanlar da eklenince gerçek nüfus bu rakamın üstüne çıkmaktadır. İlçe merkezinde 2000 kadar Ermeni ve Akşehir’e bir saat mesafede olan Bermende Köyü’nde de yaklaşık olarak 700-800 kadar Rum yaşamaktadır. Geri kalan nüfus Müslümandır³³. XIX. yüzyıl Akşehir’inde kullanılan Türkçe’de imparatorluk yapısı sonucunda farklı dillerin etkisi de hissedilmektedir. Mesela Pazar gününe Rumca “kiryaki”nin bozulmuşu “girey”, veya “İstanbul Pazarı”, pazartesine

³¹ <http://aksehir.meb.gov.tr/ilcemiz/ilcemiz.html> / 27.09.2009.

³² Yaşar Semiz, “Konya-Akşehir İlçesi’nin İktisadî Durumuna Genel Bir Bakış (1900-1960)”, *I. Akşehir Sempozyumu*, Akşehir Belediyesi, 16-18 Ekim 2003, s.1.

³³ Bereketzade İsmail Hakkı için bk. Resim 1.

Farsça “düşebe”den “turşanba”, bekçiye “pasban”dan bozulma “pazvan”, hane halkına “horande”den bozma “horanta” denmektedir.

Rumlar ve Ermeniler sanat ve ticaretle uğraşmakta nüfusları az olsa da kazanın ticaret ve sarrafiye işlerini ellerinde bulundurmaktadırlar. Çiftçiler alım satım ve borçlanma suretiyle kendilerine müracaat ettikçe hilelerle yüksek faizle borç vererek, hak özelliği kazanan alacakları karşılığında çiftçilerin mallarını ve arazilerini ele geçirmektedirler. Böylelikle sadece kazanın genel serveti değil arazileri de ele geçirmektedirler. Savaşlar nedeniyle askere alımların artmasıyla Müslüman halkta erkek nüfus azalmakta, bunun yanında askere gitmeyen gayrimüslimlerin nüfusu artmaktadır. Ticarî yaşamı ellerinde bulunduran gayrimüslimlerle fakirleşen Müslüman halk arasında uçurum büyümektedir³⁴.

Kazada özellikle çok miktarda afyon, meyve, sebze, cehri (kökboyasıgillerden kırmızı renk veren bir kök) ve yine önemli miktarda tahıl yetiştirilmektedir³⁵. Eğrigöz Köyü’nde yetişen bir çeşit sarı kiraz da bölgenin önemli kaynaklarından. Hayvancılık alanında ise koyun, kıl keçisi, tiftik keçisi beslenmekte ve Akşehir Gölü’nden de yılan ve sazan balığı denilen cinsler avlanmaktadır. Burada bulunan bir su kuşunun da derisi değerli olup bu dönemde Avrupa ülkelerine satılmaktadır. Bölgeden alınan vergilerin önemli bir kısmı hayvanlardan alınan vergi ve afyondan alınan öşür bedelleridir.

Kasabada 1250’den fazla hane, bir bedesten, büyük bir çarşı, birkaç han ile iki hamam vardır. Ermenilere ait iki kilise vardır. Hükümet Konağı yanınca bir handan ayrılarak kiralanan yer bu dönemde Hükümet Konağı olarak kullanılsa da halkın yardımıyla yeni tarz bir konak yapılmıştır. Aslen Doğanhisarlı olan fakat Akşehirli olarak bilinen Akşehirli Ömer Efendi bu dönemde İmaret Camii yanında bir kütüphane yaptırmıştır.

Doğanhisar, Akşehir’e bağlı beş altı köyden oluşan küçük bir nahiyedir. Halkının tamamına yakını Türk ve arazisi verimlidir. Burada yetiştirilen afyonun cinsi daha iyidir ve Akşehir’de bazı çiftçilerin ve çoğunlukla tüccarların yaptıkları

³⁴ Bereketzade, a.g.e, s.238.

³⁵ 93 Harbi nedeniyle ordunun hububat ihtiyacı olmuş Akşehir’den de buğday ve arpa istenmiştir. Fazlası arpa olmak üzere yüklü miktarda hububat Mudanya’ya sevk edilmiştir. Bereketzade, age., s. 259.

gibi afyona yabancı madde katmayıp saf olarak doğruca İzmir'e göndermektedirler. Bundan dolayı da Doğanhisar'da yetiştirilen afyon kıymetlidir. Murabahacılar (tefeciler) Akşehir çiftçilerini eline geçirdikleri halde Doğanhisar çiftçisini ele geçirememişlerdir. Bundan dolayı buranın köyleri daha mamur ve gelişmiştir.

Cihanbeyli Nahiyesi'nin Turgut adı altında çok sayıda köyü içinde barındıran bir parçasının ahalisi Türkmen olup geri kalanı Cihanbeyli aşiretine mensup oldukları için nahiyeye söz konusu aşiretin ismi verilmiştir. Nahiye halkı ziraatla meşgul olsa da çoğunlukla koyun, deve, tiftik keçisi beslemektedirler. Bunun yanı sıra kilimleri de değer gören geçim kaynaklarıdır. Develerine kirayla mal yükletip İzmir, Bursa, Mersin gibi uzak belde ve yerlere kadar sevk ederler.

1. Tefecilerin Faaliyetleri

Yemenici, kalaycı, marangoz, kuyumcu v.s gibi dükkânlarda hep Ermeniler ve Rumlar çalışmaktadır. Berberler ile kahveciler bütün çalışanlarıyla birlikte Müslümanlardır. Müslüman olmayanların "daskalos"ları (Rumca bayan öğretmen) olup çocukları çağın gereklerine göre eğitim almaktadırlar. Yapılıp eğitime açılmayan kazanın Rüştüye Mektebi'ni, Bereketzade İsmail Hakkı şehre kaymakam olunca mahallî ulemadan Salim Efendi'yi muallim atayarak 1878'de eğitime açmıştır. Kaymakam Bereketzade, kahveci ve berber çıraklarından küçüklerini mektebe kaydettirip büyüklerini de yemenici ve kuyumcu ustalarının yanına çırak olarak vermiştir. Ustalar bu çırakları zaten gönülsüz aldıkları için çıraklar, örsle odun parçalarıyla dövüldüklerini, kafalarına çekiç indirildiğini söyleyerek şikayette bulunmuşlardır. Kaymakam bunların önlemine alsa da bu kez okula yazdırılan öğrencilerin velilerinden şikayetler artmıştır. Daha önce bir yerde çalışan ve harçlık getiren çocuklar okuduğu için veliler bu ekonomik getiriden mahrum kalmışlarsa da veliler de yatıştırılmıştır. Yine de bu öğrencilerden bazıları kaçarak eski mesleklerine geri dönmüşlerdir³⁶.

XIX. yüzyıl sonralarına doğru çıkan 1877-1878 Osmanlı-Rus (93) Harbi şehrin nüfus yapısını da etkilemiştir. Köyler sefalet içindedir. Gençlerin çoğu askere gitmişlerdir. Kadınlar tarla sürmekte, çocuklar hayvanları otlatmaktadırlar.

³⁶ Bereketzade, age., s. 251-252.

Murabahacılar (tefeciler) köylere dağılarak halk üzerinde etkinlik kurmuşlardır. Hatta bazı köylerde imam ve muhtarlar murabahacılarla işbirliği yaparak bizzat murabahacıları köyde gezdirmektedirler. Köylülerden vergi toplamak için gezen kaymakam halktan vergi talep ettiğinde halk sarıklarının arasına yerleştirdikleri tefecilere olan borç kağıtlarını, muvakkat pusulalarını göstermektedirler.

Bu dönemde vergiler, mahalle ve köy muhtarları tarafından toptan toplanmaktadır. Vergileri toplayamayan mahalle muhtarlarının bir kısmı istifa etmiş, kimi hapse atılmak korkusu yaşamakta kimi vergileri toplayamadığı için hapis ve tevkife alıştığından hapiste yatıp çıkmaktadır. Perşembe günleri merkeze gelen muhtarlar hapishaneye atıldığından hükümet de bir şey tahsil edememektedir. Köylüler murabahacılar müracaatta mecbur kalarak eski faizler üstüne % 20-30 oranında faizle akçe alıp borçlarından bir kısmını hükümete ödeyebilmektedirler. Hükümet paranın tahsilinden, köylüler de para tedarik ederek kurtuldukları için her iki tarafta tefecilerin lütfuna düşmüşlerdir.

Hububat ve özellikle afyon mevsimi yaklaştığı zaman ribahorlar (tefeciler) bazı başıboşları ücretli tutup sırtlarına sırmalı camdanlar (elbiseler) giydirdikten sonra bellerine kılıç kuşandırarak süvari zaptiyesi kılığını andırarak peşlerine takıp köylere çıkmaktadırlar. Tam afyon kozasının çizildiği günü gözetleyip köye giderek borçlu köylülere o senenin mahsulü olan afyonun miktarı ve ücreti borçlarına mahsuben verilmek ve kalan alacakları % 20-30 civarında faizle hesap olunarak eski borçlarına ilave olarak hesap görmeyi teklif etmektedirler³⁷. Borçlu kabul ederse o şekilde hesap görülerek deftere geçirilir. Bir daha köye gelişlerinde o miktar afyonu alırlar.³⁸ Şayet felaket demek olan bu teklif, borçlu tarafından kabul edilmeyecek olursa

³⁷ Murabahacıların bazıları teraziye unuttuğunu söyleyerek afyonu taze tezekle tarttıktan sonra köye öbür gelişinde kurumuş tezeği ölçerek satın aldığı afyonu bu miktarla hesap etmektedirler. bk. Bereketzade, age., 266-267.

³⁸ “*Filan vakit almaz olaydım falanca adamdan veresiye basma şestari, yemeni, gibi bazı eşya satın aldım. Mahsul zamanında kendisine öteberi hububat verdim. Bir miktar borcum kaldı, faiz ile hesap ederek bunun içinde senet aldı. Senedi yazan kendi yazıcısıdır. Bu kalan borcum için mahsul yetiştikçe arpa, buğday yulaf, afyon daha ne varsa veriyorum. Geriye ne kalırsa yine faiziyle üstüne senedi yeniliyordu. Borç bir hale geldi ki öyle mahsullerden birer miktar verip geri kalanını senede geçirme zamanı geçti bir çift öküzümü borcumu mukabil sattım. Yine borç kabardıkça kabardı. Öteki çifti de aldı. Bu da yetmedi, tarlamı verdim. Daha da borcum bitmedi. Ev efradıyla birlikte öte berinin tarlasında çalışıyoruz.*” Bereketzade, age., s.269.

cebeciler denilen başıboşlara teslim edilip kaza merkezine gönderilerek -zabita memuruyla daha önce anlaşıldığı için- birkaç gün hapse atılmaktadır³⁹.

Bu dönemde Konya'ya vali olarak gönderilen meşhur Ziya Paşa da murabahacılar engel olmak niyetindedir. Bundan dolayı bu konuda Kaymakam Bereketzade İsmail Hakkı'yı desteklemiştir. Kaymakam, bölgenin etkili tefecisini bir köye çağırarak köylünün borçlarını devletin ödeyeceğini söylese de tefeci, Afyonkarahisar'a kaçmıştır. Üç ay sonra dönüşünde İdare Meclisinin huzuruna getirilerek borçlar ve ödemeler karşılaştırılmış, sonucunda köylüler alacaklı çıkmıştır. Senetler düzenlenerek tefecinin borçlu olduğu kesinleştirilmiştir. Bu olaydan sonra bölgenin ileri gelenlerine ithafen kaymakam bir konuşma yaparak: “*Cenab-ı Hakk, her yıl buğday, arpa, yulaf, çavdar, sebze, meyve gibi türlü türlü nimetler ihsan ediyor. Koyunlarınızın, develerinizin, ineklerinizin sütlerini, tavuklarınızın yumurtalarını alıyorsunuz. Afyon ekiyorsunuz. Ama başlarınızdaki feslerin rengi uçmuş, sırtlarınızdaki şeştarilerde yama yama üstüne. Ekmeğiniz, yiyeceğiniz kendi buğdayınızdan bulgurunuzdan. Demek ki yıkımız bu cihetten değil. Anadolu'nun iç taraflarına demiryolu gibi ulaşım araçları yok, muntazam şoseler yok, iskeleler gayet uzak. Köylünün elinde her vakit mal bulunmaz, bulunsa müşteri çıkmaz. Sizin perişanlığınız şundandır. Birisi (tefecilere ithafen) manifaturacılıkla, diğeri kalaycılıkla sokuluyor, iş veresiyeye biniyor. Borç mahsullerle telafi olunamaz derecede kabarıyor. Bu uğurda çift çubuklar, tarlalar elden gidiyor. Nihayet o köye miskinlikle sokulan herif günün birinde köyün ağası oluveriyor. Olmuşa çare yoktur, bundan sonra gözünüzü açın, kendinizi murabahacıların gaddar pençesine kaptırmayın. Bende hükümet namına size gereken yardımı yapmada kusur etmem⁴⁰.” demiştir.*

Kaymakam Bereketzade İsmail Hakkı, Akşehir ahalisine bu telkinleriyle halkı tefecilerin elinden kurtarmaya çalışmış, bölgede tarım ürünlerinin pazarlanmasında ulaşım sıkıntısını dile getirmiş, demiryolu ve yolların önemini vurgulamıştır. Ayrıca

³⁹ Kaymakam Bereketzade İsmail Hakkı, hapisaneyi gezdiğinde muhtelif köylerden bazı köylüleri hapishanede tutuklu bulmuştur. Çorbacılar borçları olup ödemekten kaçınmışlar, çorbacılar da cebecilere havale ederek göndermişlerdir. Kendileri de şehre geldikten sonra dava edeceklerdir. Bereketzade, age., s. 256.

⁴⁰ Bereketzade, age, 271-273.

Bereketzade İsmail Hakkı'nın bölgede halkın kendi öz malî kaynaklarına yönelmesi konusunda bölge halkına ilk telkin ve tavsiyelerde bulunduğu söylenebilir⁴¹.

2. Demiryolunun Akşehir'e Gelişi

Demiryolu, Akşehir'den 1894'te geçmiştir. Akşehir'den geçtikten sonra bölgenin İstanbul'la bağlantısı sağlanmıştır. Böylelikle yirmi sene evvel demiryolunun önemini vurgulayan Kaymakam Bereketzade İsmail Hakkı'nın öngördüğü gibi Akşehir ekonomisinde bir canlılık meydana gelmiştir. İstanbul'la bağlantısı sağlandıktan sonra Akşehir'de üretilen ürünler İstanbul pazarlarına gönderilmiştir. O dönemde Akşehir'de üretilip İstanbul'a gönderilen ürünler arasında en önemli madde afyondur. Onun haricinde hayvansal gıdalar ve bağ ürünleri de da önemli bir yer tutmaktadır⁴². Ticaretin canlanmasıyla birlikte Osmanlı Bankası, Akşehir'de 1903 yılında bir şubesini açmıştır⁴³.

C- AKŞEHİR İKTİSAD-I OSMANÎ ŞİRKETİ (AKŞEHİR BANKASI T.A.Ş.)'NİN KURULUŞU

1. Şirketin Kuruluşu ve Bankaya Dönüştürülmesi

Akşehirliiler nasıl sömürdüklerini krediye olan ihtiyaçlarını ve Osmanlı Bankasının nasıl büyük kazançlar sağladığını gördükten sonra millî bir müessese kurmaya karar verdiler. Devrin uyanık ve aydın tüccarından Kurrazade Hacı Bekir, Kurrazade Hacı Mehmet ve Akağazade Abdullah Efendiler⁴⁴ bu fikre ön ayak oldular. R. 1325 (M.1909) yılında kredi işleriyle ve ikraz ve avans muameleleriyle iştiğal etmek üzere bir anonim şirket kurmaya kararlaştırdılar. Ve bu maksatlarını halk arasında yaydılar. Diyorlardı ki: *“Erkek, kadın, çoluk çocuk saçlarımızı sakallarımızı süpürge yaparak çalışıyoruz. Ekip dikip otlatıp yayıp yetiştiriyoruz.*

⁴¹“Murabahacıların gadrinden himaye için medeni memleketlerde ‘Ziraat Bankası’ gibi icad ve tesis olunmadık vasıta kalmadı. Bu sayede ora çiftçileri tam bir refah içinde yaşıyorlar.borçlanmak için murabahacılara müracaat değil,borç isteyen devletlere istedikleri akçeyi borç verebilecek derecede külliyetli sermaye toplanmış “ borç sandıkları” bile var.” Bereketzade, age., 268.

⁴² Kazım Kaytan'la röportaj, Akşehir,16 Mart 2009.

⁴³ Semiz, agm., s.5.

⁴⁴ Akşehir'in önde gelen tüccarlarından olan Akağazade Abdullah Efendi, İstanbul-Sirkeci, Köprülü Han'da Mustafa ve Necmi kardeşlerle birlikte zahire, afyon, tiftik, yapağı komisyonculuğu yapmıştır.

Azluklar elimizden ucuza alıp satıyorlar, zengin oluyorlar. Biz onların bir kölesi gibi yaşıyoruz. Tefeciler hesabına çalışıyoruz. İçimizde bir beşibirli, saç ve baş altını modası aldı yürüdü. Bir kız gelin etmek, bir oğlan evlendirmek için tarlamızı, çiftimizi çubuğumuzu satarak beşibirli altın bozduruyoruz. Hristiyan ve insafsız faizcilere borçlanıyoruz. Sandıkta kalan ve böylece hapsedilen yüzünden ömrümüzün sonuna kadar sıkıntı içinde yaşıyoruz. O altınları kazanan ve kazandıran bir hale getirelim. Bir yerde toplayalım. Şu bankanın yaptığı büyük kazançları görmüyor musunuz? Eğer altınları bir arada toplarsak biz de onlar gibi kazanırız”⁴⁵. Akşehirli bu makul teklifi candan ve tezahürle karşılamışlardır. Bankanın kurulması fikrinin ortaya çıkmasında kurucularında bazı zamanlarda aynı ekonomik sıkıntıları çekmesi de etkili olmuştur⁴⁶. Bunun sonucunda ‘Akşehir İktisad-ı Osmanî’ adlı şirketi kurmuşlardır⁴⁷. Şirket ayda yarım Osmanlı Lirası almak ve bin hissedenden ibaret olmak üzere kurulmuştur.

Şirketin sermayesi R. 1327 (1912) Şubat’ı sonuna kadar 21.610 Osmanlı Lirası’na yükselmiştir. O sene toplanan Genel Kurul, şirketin bir sene daha uzatılmasına karar vermiş, R. 1328 (1913) yılı temettü ile beraber 1.000 hisse 23.435 Osmanlı Lirası sermaye olarak R.1329 (1914) yılına devredilmiştir. Bu seneki Genel Kurul Toplantı’sında şirketin süresi, R.1335 (1922) yılına kadar yedi sene daha uzatılmıştır. Şirketin sermayesi beher hissesi 100 Kuruş hesabıyla ve 2.343,5 Osmanlı Lirası itibarıyla 1.000 hisse⁴⁸ senedinden ibaret olmuştur.

Akşehir İktisad-ı Osmanî Şirketi, 1 Kasım 1916’da tüzel kişiliğini bankaya dönüştürmüştür. Ticaret ve Ziraat Nezareti, Ticaret Umumiyesi, No: Umumi 41509, Hususi: 229 kayıt numarasıyla sicili kaydedilen bankanın sermayesi, 50.000 Osmanlı Lirası olarak belirtilmiştir. Kayıtlara göre merkezi Akşehir’de olarak her nevi

⁴⁵ İsmail Hakkı Konyalı, *Akşehir- Nasrettin Hoca’nın Şehri*, Numune Matbaası, İstanbul 1945.

⁴⁶ *I.Dünya Savaşı’nın devam ettiği 1915’te Ilgın Kazası’na bağlı Osmaniye Köyü aşar vergisinin toplanmasını ihale usulü Akşehirli hemşehrisi Şeruncuzade İbrahim Efendi ile birlikte alan Hacı Bekir Efendi , köy halkının vergisini zamanında ödeyememesinden dolayı devlete olan borçlarını Teşrinievvel 1331 (1915) yılı ikinci taksitini ödeyemedi. Bunun üzerine Ilgın Kadısı, 2 Ramazan 1331 (1915) tarihinde Hacı Bekir Efendi’nin Argıthanı’ndaki ambarında bulunan 6.500 kile buğday, 1.500 kile arpa ve 1.500 kile yulafına Ilgın Bidayet Mahkemesi kararıyla el koydu.” Millî Mücadele Kahramanlarından Akşehirli Hacı Bekir (Sümer) Efendi, Hayatı, Milletvekilliği ve Meclis Çalışmalarından Örnekler.,*I.Akşehir Sempozyumu*, Akşehir Belediyesi, 16-18 Ekim 2003. s.1. Haciz kararı için bk. Belge 1.*

⁴⁷ Banka kurucuları için bk. Resim 2.

⁴⁸ 1914-15 yıllarına ait banka hisse örneği için bk. Belge 2.

merhunat ve teminat mukabilinde avans ve ikrazatta bulunma amacıyla elli sene çalışma süresi olarak kurulmuştur. Hazırlanan banka nizamnamesiyle birlikte, Dersaadet Katib-i Adillğine tescil başvurusunda bulunulmuş, Ticaret ve Ziraat Nazırı namına Müsteşar Mustafa Şeref tarafından tasdik edilmiştir.

2. Akşehir Bankası T.A.Ş. Nizamnamesi

Akşehir Bankası anonim şirket olarak Kurrazade Hacı Mehmet, Kurrazade Hacı Bekir ve Akağazade Abdullah Efendiler tarafından Akşehir’de kurulmuştur. AKTSO’ya 139 ticarî sicil numarasıyla kaydı yapılmıştır. 14 Mart 1909’da ‘Akşehir İktisad-ı Osmanî Şirketi’ olarak kurulan şirket, 1 Kasım 1916’da Akşehir İktisad-ı Osmanî Bankası’ adını almıştır. Türkiye Cumhuriyeti döneminde kayıtlara ‘Akşehir Bankası T.A.Ş.’ şeklinde geçmiştir. Banka her çeşit güvence, borç senedi, ticarî, taşınabilir ve rehin edilen mallarla izin verilenler karşılığında ve kefile avans ve borç vermek ve malî hesap açmak ve her çeşit çek, kambiyo ve iskonto işleri yapmak ve her türlü banka ve komisyon işleriyle uğraşmak, yabancı ülkelere ticaret malları satmak, devlet hisse senetleri ve tahvilleri alıp satmak, komisyon şubelerine sevk edilecek mallara karşılık sahiplerine avans vermek amacıyla kurulmuştur. Şirket, şehirler ve kasabalar dahilinde maksat ve işlemlerini yapmak için gerekli gördüğü takdirde gayrimenkul malları satın alabilecektir.

Banka, yapacağı açık kredi şekillerindeki işlemlerden % 9’a kadar, diğer kredi şeklindeki işlemlerden % 7, en fazla % 12 oranında faiz alacağını bildirmiştir. Bu faiz tabirinde ödünç para verme karşılığında borçludan komisyon ve hesap masrafları gibi her şekilde alınan para dahildir. Yapılan işleme göre faizden başka tahakkuk eden sigorta ve eksper ücretleri, pul parası, muamele vergisi ve müşteriye yapılan hizmetler karşılığı ortaya çıkan masrafların ödünç para alan kişiden tahsil edileceği beyan edilmiştir⁴⁹.

Bankanın çalışma süresi elli yıl olarak belirlenmiştir. Bankanın süresi bitince veya süresi tamamlanmadan feshedilirse toplanan Genel Kurul, bankanın tasfiye işleri ve hesaplarına karar verecek ve hesapların tasfiyesi için bir veya birkaç memur

⁴⁹ KTÖA, *TCAN, 1961 Tarihli Ticaret Sicil Kaydı Beyannamesi*, Belge No: 2665/1362.

tayin edecektir. Genel Kurul, bankanın mevcut olduğu zamanlarda olduğu gibi hesapların tasfiyesi esnasında da iktidar ve yetkilerini sürdürmeye devam edecektir. Hesapların tasfiyesine memur olanlar, Genel Kurulun kararı ve Türkiye Devletinin izniyle feshedilen şirket, haklarını, senetlerini ve sorumluluklarını diğer bir şirkete veya başka bir kimseye devredebilecek, bırakabilecektir.

Bankanın sermayesi 1916'da kuruluşunda 50.000 Osmanlı Lirası iken 1918'de 100.000 Osmanlı Lirasına 1924'te 1.000.000 TL'ye çıkarılmıştır. Türkçe olarak düzenlenen her bir hisse 10 TL kıymetinde 100.000 hisseye⁵⁰ ayrılmış olup hisse senetlerinin satışında hisse alacaklısının Türk olmasına özen gösterilmiştir ki bu da dönemin millî yerel Türk bankacılığının azınlıklara tepki niteliği taşımasının bir sonucudur. Şirketin sermayesi yarısına düşecek olursa İdare Meclisi, Genel Kurulu sermayeyi gerçek miktara ulaştırma veya kalan miktarıyla devam etmeye veya şirketin feshine karar vermek üzere toplantıya davet edecektir. Sermayenin ancak 1/3'ü kalmış ise Genel Kurul sermayenin tamamlanmasına veya mevcut 1/3 oranındaki sermayeyle devam etmeye karar vermezse şirket feshedilmiş kabul edilecek, şirketin borçları mevcudundan çoksa İdare Meclisi mahkemeden şirketin iflas ilanını isteyecektir.

Hisse senetlerinin satışı veya başkasına devredilmesinde bankanın onayı gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu şekilde banka yöneticileri hisse senedi hareketlerini kontrol altında tutmayı amaçlamışlardır. Bir hisse senedinin birden fazla hissedara ait olduğu durumlarda bankanın sadece bir hissedarı muhatap alacağı bildirilmiştir⁵¹. Bir hissedarın varis veya alacaklıları her ne katiyetle olursa olsun bankanın malları ve mülklerinin haczini talep etmeleri veya genel işleyişe müdahale etmeleri söz konusu değildir. Bu maddelerle banka kurucuları, hissedarların genel işleyişi yavaşlatacak faaliyetlerini engelleyerek karmaşayı engellemeye çalışmıştır. Bu doğrultu da

⁵⁰ 1950 Nizamnamesi'nde bu ifade "*Bankanın sermayesi 300.000 Türk Lirası'ndan ibaret olup beheri 5 adet Türk Lirası kıymetinde 60.000 hisseye taksim edilmiştir.*", 1960 Nizamnamesi'nde ise "*Bankanın sermayesi 500.000 Türk Lirası'dır. Eski sermayeyi teşkil eden 300.000 Lira beheri 5 lira kıymetinde 60.000 hisseye ayrılmış ve tamamı tediye edilmiştir. Bu kez artırılan 200.000 liranın ¼'ü ödenmiş olup beheri 500 Lira kıymetinde şahsa ait 400 hisseye ayrılmıştır.*" şeklinde değiştirilmiştir.

⁵¹ 1960 Nizamnamesi'nde bu maddeye "*Bir hisse senedinin birden fazla sahibi bulunduğu takdirde bunlar müşterek bir temsilci aracılığıyla haklarını kullanabilirler. Müşterek temsilci tayin etmedikleri takdirde bankaca bunlardan birine yapılacak tebliğ hepsi hakkında muteber olur.*" ibaresi eklenmiştir.

bakıldığında hissedarlar paranın işletilmesine karışmayacak sadece kâr-zarar ortağı olacaktır.

Banka ekonomik kaynaklarını korumak ve devamlılığını sağlamak amacıyla hissedarların taksitlerini zamanında ödememeleri durumunda herhangi bir uyarıya gerek kalmaksızın taksitin ödeme gününden itibaren senelik % 9 oranında gecikme faizi alınması kararlaştırılmıştır. Bunun yanında banka, taksitleri zamanında ödenmeyen senetlerin sahiplerinin aleyhine dava açabilecek ve hisseleri müzayede yoluyla satabilecektir. Satılan senetlerin bedelleri hissedarın bankaya olan alacaklarına karşılık banka kasasına devredilebilecektir.

Bankanın işlerinin, Genel Kurul tarafından seçilen ve beşten dokuza kadar üyeden oluşan bir İdare Meclisi tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır⁵². Üç sene görev yapacak olan memurların süreleri sona erdikten sonra İdare Meclisine seçilecek üyelerin ilk yenilenmesi kurayla ve ondan sonra kıdem itibariyle her sene yarısı çıkarılarak yerlerine başkası seçilecektir. İdare Meclisi üyesinden her birinin bankanın 250 adet⁵³ hisse senedine sahip olması gerekmektedir. Üzerine satışı yapılamayacağına dair bir damga vurulacak olan bu senetler bankanın sandığına bırakılacak ve üyenin memuriyet süresi zarfında satılmayacaktır. İdare Meclisi üyesinden bir veya bir kaçının vefat, istifa veya başka nedenlerle boşalması durumunda İdare Meclisi geçici üye tayin edecek ve asıl üye seçimi gelecek Genel Kurul tarafından yapılacaktır. İdare üyeleri net kârdan kendilerine verilecek hisseden başka mecliste hazır bulunacakları günler için Hissedarlar Genel Kurulunca belirlenecek bir ücret de alabileceklerdir. Ayda iki toplantıdan fazlasına ücret talep edemeyeceklerdir.

İdare Meclisinin toplantıları en az ayda iki kez bankanın merkezinde yapılması ve görüşmelerin resmiyet kazanabilmesi için hissedar sayısının yarısından bir fazla üyenin bizzat katılması gerekliliği belirtilmiştir. Oylarda eşitliğin olması durumunda müzakereler sonraki toplantıya bırakılacak ve onda da eşitlik ortaya çıkarsa söz

⁵² 1960 Nizamnamesi'nde "*İdare Meclisi, Bankalar Kanunu'nun 21. maddesine uygun şekilde*" ibaresi eklenmiştir.

⁵³ 1950 Nizamnamesi'nde "*500 adet hisse senedine sahip olan hissedarlar*" olarak değiştirilmiştir. 1960 Nizamnamesi'nde ise "*Bankanın itibarî kıymetlerinin toplamı 5.000 TL tutacak banka hisse senetlerine sahip olmak*" şeklinde değiştirilmiştir.

konusu teklif reddedilmiş sayılacaktır. İdare Meclisinin görüşmeleri zabıt defterlerine kaydedilip başkan ile mecliste hazır bulunan üyeler tarafından imzalanacaktır. İdare Meclisi her sene üyeleri arasından bir başkan ve başkanın yokluğunda vekalet etmek üzere bir başkan vekili seçecektir. İdare Meclisinin, bankanın yöneticileri ve mallarının idaresi ve kâr paylarının belirlenmesi ve hesapların incelenmesi ve düzenlenmesi gerekirse dışarıdan bir ücretli vekilin bulundurulması konusunda tam yetkiye sahip olduğu belirtilmiştir⁵⁴.

Genel Kurulun toplantı davetnameleri toplantı gününden en az bir ay önce gazetelerde ilan edildikten sonra toplantı, her sene Mart ayında bankanın merkezinde adi surette ve İdare Meclisi gerekli gördükçe olağanüstü surette toplanacaktır. Toplantıdan yirmi gün önce gerekli resmî rakamlara bildirilecek ve bir hükümet komiseri de toplantılara katılabilecektir. Genel Kurula, İdare Meclisi Başkanı başkanlık edecek, başkan mevcut olmadığı takdirde İdare Meclisi üyeleri içinden birini başkan vekilliğine seçilecektir. Genel Kurulda hazır olup en fazla hisseye sahip olanlardan ikisi oy toplama hizmetini yerine getireceklerdir. Genel Kurul maddelerin cetveli İdare Meclisi tarafından düzenlenecek, Genel Kurulda görüşülen kararlara oylamayla karar verilecektir. Bu cetvele dahil olmayan hususlar, Genel Kurul'da görüşülemeyecektir. Fakat denetçi üyelere, oyları olmamak şartıyla İdare Meclisi toplantılarında hazır bulunabilecekleri gibi gerekli gördükleri teklifleri İdare Meclisi ve Genel Kurul gündemlerine de dahil ettirebilme yetkileri verilmiştir.

Genel Kurul, banka sermayesinin ¼'ne karşılık gelen hisse sahiplerinin katılımıyla teşekkül edecektir. Vekaleten veya asaleten en az 10 adet hisseye⁵⁵ sahip olan hissedarlardan oluşmakta olup bir hissedarın ondan fazla oyu olmayacaktır. Yalnız madde değişikliğinde Ticaret Kanunu'nun 385. maddesine göre bir hissesi olan hissedar da toplantıya iştirak edebileceği gibi madde değişikliğinde her hissedarın oy hakları oranında eş değerde artacağı belirtilmiştir⁵⁶. İkinci toplantıda

⁵⁴ 1950 Nizamnamesi'nde bu maddeye "Müdür, İdare Meclisinin doğal azası olmakla beraber banka hisse senetlerine sahip olması şart değildir. Umumi idareden hangilerinin idare meclisi kararıyla yapılacağı idare meclisince düzenlenecek dahili bir nizamname ile tespit olunur." ibaresi eklenmiştir.

⁵⁵ 1950 Nizamnamesi'nde "20 adet" olarak değiştirilmiştir.

⁵⁶ 1960 Nizamnamesi'nde bu maddeye "vekaleten toplantıya katılacak olanların hissedarlardan olması lazımdır. 5 Liralık her bir hisse bir oy hakkına ve 500 Liralık her bir hisse ise 100 oy hakkına sahiptir." ibaresi eklenmiştir.

hazır bulunan hissedarların hisselerinin miktarı ne olursa olsun meclis toplanmış kabul edilecek, birinci toplantıda müzakere olunmasına karar verilmiş olan hususlar hakkında müzakere edilecektir. Bu yönüyle cereyan eden müzakerelere uyulacak ve itibar görecektir. Birinci toplantıyla ikinci toplantı arasındaki müddet yirmi günden az ve çok olmayacak ve ikinci toplantının davetnameleri on gün evvel ilan edilecektir.

Her sene toplanacak olan Genel Kurul, bankanın işlerine dair her sene İdare Meclisi tarafından takdim edilen tasarı ile hesaplara dair denetçiler tarafından verilen raporlarını reddetme, kâr paylarını belirleme ve görev süreleri dolan İdare Meclisi üyelerinin yerine yenilerini seçme haklarına sahiptir. Şirketin çeşidinin değişikliğine ilişkin olarak Genel Kurul toplantısında şirket sermayesinin en az $\frac{1}{4}$ 'ünü temsil eden hissedarların bulunması ve alınan kararların muteber olması için asaleten veya vekaleten katılan ortakların kullandıkları oyların $\frac{2}{3}$ 'ü toplanması gereklidir. İlk toplantıda sermayenin üç $\frac{1}{4}$ 'ünü temsil eden hissedarların toplanamamışsa İdare Meclisi, Genel Kurulu tekrar toplantıya davet edecek, 15 gün arayla iki kere gazetelerde ilan edildikten sonra ikinci bir toplantı yapılabilecektir. Ortaklara gönderilen toplantı çağrısında davetnamelerin yanında toplantının gündemi de eklenecektir. İkinci toplantıda görüşmelerin cereyan edebilmesi için şirket sermayesinin en az yarısını temsil eden hissedarların hazır olması gerekmektedir.

İkinci toplantıda da görüşmeler için gerekli üye sayısına ulaşılmadığı takdirde beyan edilen şartlar çerçevesinde üçüncü bir toplantı yapılacaktır. Bu son toplantıda müzakerelerin icrası ve alınan kararların muteber olması için şirket sermayesinin en az $\frac{1}{3}$ 'ünü temsil eden hissedarların katılması yeterli olacaktır.

Şirketin mahiyet değişikliği ile hissedarların çoğaltılması faaliyetleri için bir araya gelecek Genel Kurul toplantısında hissedarın asaleten veya vekaleten anlaşması şartı getirilmiştir. Şirket mukavelenamesinin değişikliği için ortaya çıkan toplantı müzakerelerine bir hissesi olanında iştirak edebilme ve oy istimal etmeye hakkı vardır. Birden çok hissesi olan şahısların oyları hisseleri oranında birbirine eşit oranda çoğaltılması kararlaştırılmıştır.

Her sene Genel Kurulda Ticaret ve Bankalar Kanunu hükümlerine göre gerek hissedarlardan ve gerek dışarıdan birden beşe kadar⁵⁷ denetçi üye seçilecek, ücretleri tayin edilecektir. Denetçi üyeler, bankanın bütün hesapları ve işlemlerini inceleme ve denetleme sonuçlarıyla senelik bilanço ve kâr / zarar hesapları hakkındaki görüşlerini Genel Kurula bildirmek, kanun ve sözleşme hükümlerine aykırı göreceklere hareketleri belgelere dayanarak raporlarında zikretme, Ticaret Kanunu'nda yazılı hallerde Genel Kurulu toplantıya davet etme yetkilerine sahiptirler.

İdare Meclisi, her sene sonunda bankanın istekler ve duyurularını içeren bir genel defter tanzim ederek bu defter ve hesapları Genel Kurulun toplantısı sırasında takdim edecektir. Hesaplar malî yıl esasınca Ocak ayından Aralık ayının sonuna kadar olan hesapları içerecektir.

Genel Kurula katılma yetkisine sahip olan her hissedar, adı geçen defterleri ve hesapları irdeleyerek, kontrol edebilecektir. Genel Kurulda görüşülen müzakereler ve toplantıya katılan hissedarları gösteren çizelge özel bir deftere kayıt edilerek Genel Kurul Başkanı ile oy toplama memurları ve kâtip tarafından imzalanacaktır. Toplantı tutanaklarının ve bilançonun bir sureti Maliye ve İktisat Vekaletlerine gönderilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Bankanın genel mevduatından bankalar mevduatının çıkarılmasından sonra kalan miktar üzerinde Bankalar Kanunu'nun emrettiği miktar oranında ek karşılık tesis ederek yıpranma payı ve kredi sandığı hesabına TC Merkez Bankası'na yatırılması belirtilmiştir. Üç aylık hesap vaziyetleri, senelik bilanço ve kar/zarar hesapları Maliye ve İktisat Vekaletlerince ortaklaşa tespit edilecek formüle dayanarak düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Üç aylık hesap özetleri denetçi üyeler tarafından tasdikli olarak ilgilendiği dönemin sonundan itibaren üç ay içinde ve senelik bilançolarla kâr / zarar hesapları da Genel Kurul toplantılarından itibaren bir ay içinde İdare Meclisi ve denetçilerin raporuyla birlikte Maliye ve İktisat Vekaletlerine takdim ve bilançolar aynı süre içinde biri resmi olmak üzere en az iki kez gazete yoluyla ilan edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

⁵⁷ 1960 Nizamnamesi'nde bu madde, "*Türk Ticaret Kanunu ile Bankalar Kanunu hükümleri dairesinde denetleme göreviyle yükümlü her sene Genel Kurul tarafından iki denetçi üye seçilir ve ücretleri tayin olunur.*" şeklinde değiştirilmiştir.

Senelik hazırlanan raporlarda gösterilen masraflar düşüldükten sonraki tutar net kâr olarak kabul edilecek net kârdan öncelikle % 10 oranında ihtiyat akçesi ayrılarak, olağanüstü ve beklenmeyen masraflara karşılık tutulacak ve miktarı banka sermayesinin ¼'üne eşit bir seviyeye ulaşıncaya kadar ihtiyat akçesi ayrılmayacaktır. İhtiyat akçesi sermayenin % 25'ine ulaştıktan sonra harcamalarla miktarı bahsedilen orandan aşağı düşerse tekrar kârdan uygun olarak pay bırakılacaktır. Bankanın süresinin bitiminde bütün işlemler yerine getirildikten sonra ihtiyat akçesi bütün hissedarlar arasında paylaştırılacaktır. Net kârın kalan miktarından kurucu sermayedarlara % 5 oranında⁵⁸ faiz verildikten sonra kalan tutarın % 5'i İdare Heyeti'ne, % 2'si memurlara, % 93'ü de diğer ortaklara kâr payı olarak dağıtılacaktır.

3. Halkın Bankaya Bakışı ve Sermaye Desteği

Daha önceki dönemlerde bölgede etkili olan Ermeni ve Rum tefeciler, Osmanlı Bankasının açılmasından sonra işbirliği yaparak etkilerini daha da güçlendirmişlerdir. Bu dönemdeki etkili tefeciler Yordan ve Andon, Osmanlı Bankasıyla işbirliği yaparak Akşehir'e demiryolu geldikten sonra da Türk halkını istismara çalışmışlardır.

Millî yerel bankacılık sektörünün yeni başladığı dönemlerde Anadolu halkının büyük bölümünde faize dayalı bir sistem olduğu için dinî nedenlerden dolayı bankacılığa karşı bir mesafeli duruş olsa da⁵⁹ Akşehir halkı için bunu söyleyemeyiz. Akşehir halkının bankacılığa destek vermesinin nedeni olarak azınlık tefecilere ve Osmanlı Bankasının tavırlarına tepkidir. Akşehir halkı için bankacılık ifadesi dini boyuttan ziyade ekonomik açıdan açıklanabilir.

XX. yüzyılda küçük bir Anadolu kenti olan Akşehir'de iktisadî duruma baktığımızda azınlıkların denetimi altında bir durum olduğu görülmektedir. XIX.

⁵⁸ 1950 Nizamnamesi'nde "% 3" olarak değiştirilmiştir.

⁵⁹ Bankanın kurulmasından 30 yıl önce Akşehir kaymakamlığı yapan Bereketzade İsmail Hakkı'da faizin dini yönden kabul edilemez olduğunu, faizin yasaklanmasının insanlar için Allah'a teşekkür edilmesi gereken bir özellik olduğunu vurgulamıştır. "*Faizin haram oluşunun açık hikmetini ariz ve amik tefekkür ve bu nimet-i celile-i ilahiyeye teşekkür edilmek, insanlığın en önde gelen vazifesi iken bazı avarelerin meş'um fikirleri, kendilerini faizle ilgili ayeti kerime hakkında sakat mütalaalara sevk etmiştir.*" Bereketzade, age., s. 268.

yüzyılın sonlarına doğru Akşehir'in Türk halkı tefecilerin boyunduruğu altında ekonomik bağımsızlığını yitirmiştir. Şehirde ticari yaşamı da ellerinde bulunduran azınlıklar yüksek faizle para vermektedir. Devlete vergisini vermek zorunda kalan veya acil ihtiyaçlarını gidermek için tefecilerden para alan halk borçlarını ödeyemeyince bu kez ürettikleri ürünlere el konulmuştur. Tefeciler şehrin önde gelen yöneticileriyle işbirliği yaparak kimi zaman borçlarını ödeyemeyen kişileri nezarete attırmak yoluyla gözdağı vermişlerdir. Çiftçilikle geçimini sağlayan Türk halkının ticaret ve zanaatla uğraşmalarını engelleyerek bazı dönemlerde yöneticiler tarafından yanlarına zorla çırak olarak verilen çocuklara kötü davranarak bu sektörlerden uzaklaşmalarını sağlamışlardır.

Akşehir'de devrin bu şartları düşünüldüğünde 1909 yılında Hacı Bekir Efendi'nin çağrısı dikkat çekicidir. Hacı Bekir, Türk halkının, çocuklarının düğününü yapmak için kimi zaman azınlık tefecilerden para aldıklarını, onlar için çalıştıklarını belirtmiştir. Eğer yastık altındaki altınlar çıkarılırsa herkes elinde avucundakini bir yerde toplarsa azınlıklardan para almak zorunda olmayacaklarını ifade etmiştir. Ticarî bir zekâyâ sahip olan Hacı Bekir Efendi, Akşehir'de millî yerel bankacılığın temellerini bu seslenişle başlatmıştır.

Bu çağrıya halktan olumlu tepki gelmiştir. Sadece şehrin önde gelenleri değil, tüccar, çiftçi, doktor, öğretmen, nalbant, arabacı, posta müdürü, semerci gibi her kesimden destek gelmiş, hisseler satılmaya başlanmıştır. Sadece erkekler değil kadınlarda ilgi göstermişlerdir. Çalışmalarına devam eden şirket R.1335 (1919) yılında sermayesini 5.000 hisseli olmak üzere 50.000 Osmanlı Lirasına yükseltmiş ve gittikçe iş sahası genişleyerek R.1336 (1920) senesinde sermaye bir misli daha artırılarak 100.000 Liraya ve nihayet R.1340 (1924) yılında beheri 10 TL itibarı kıymetinde 100.000 hisseye⁶⁰ bölünmüş olmak üzere 1.000.000 TL'ye yükseltilmiş ve elli sene müddetli Akşehir Bankası T.A.Ş. adını almıştır⁶¹. Akşehirliiler arasında bankanın hisse senetlerini alma yarışı başlamış, yeni gelinler, genç, ihtiyar kadınlar boğazlarındaki başlarındaki ve saçlarındaki beşibirlileri ve altınları sermaye olarak yatırmışlar, öldürülen servetler canlanmıştır. Halk düğün israfından ve tefeci saltanatından kurtulmuş, yerli çiftçi ve tüccar kendi şirketinde kredi ve itibar

⁶⁰ Türkiye'nin ilk yıllarındaki banka hisse senetleri için bk. Belge 3-4.

⁶¹ Konyalı, age., s208.

bulmuştur⁶². Kadınların da bu şekilde bankadan hisse senedi almaları devrin Akşehir halkının sosyal özelliğini de göstermektedir. Bankanın tasfiye sonu hisse dağıtımına bakıldığında 535 hissenin 230 hissesi kadınlara ait olduğu görülmektedir ki bir Anadolu şehri için kadının ticarî yaşama katılması açısından önemli bir rakamdır⁶³. Banka oldukça yükselmiş olan sermayesini Akşehir’de tamamen işletmeye imkan bulamadığından İzmir, İstanbul, Dinar ve Afyon’da şubeler açarak sermayesini işletmeye başlamıştır.

Diğer millî yerel bankalar genelde şehrin önde gelen tüccarları tarafından 100.000 TL veya 500.000 TL gibi kısmen büyük sermayeyle başlasalar da Akşehir Bankası T.A.Ş., 20.000 TL sermayeyle kurulmuş, halkın desteğiyle 1916’da 50.000 TL’ye, 1918’de 100.000 TL’ye nihayet 1924’te 1.000.000 TL’ye yükselmiştir. Anadolu’nun birçok kentinde faizin İslam tarafından yasaklandığı için bankacılığa olumsuz bakılsa da Akşehir’de büyük bir destek görmüştür. Elbette halkın tefecilerin elinden çok çekmesi sonucunda bankanın öncelikle kâr amaçlı değil de maddî olarak ortak dayanışma özelliği taşıması da etkili olmuştur.

Banka hissedâr kayıtlarına bakıldığında sadece Akşehir halkı değil Afyon, Cihanbeyli, Kadınhanı, Ilgın, Dinar, Bolvadin, Yalvaç, Tuzlukçu, Yunak gibi civar şehirlerinin halkının da hisse sahibi oldukları görülmektedir.

4. Banka Kurucuları

a) Hacı Kurrazade Bekir [Sümer]⁶⁴

1866 yılında Akşehir’de doğdu. Akşehir Müftüsü Hacı Beyzade Serkurra Mehmet Efendi’nin torunu, Hacı Osman Efendi’nin oğludur. TBMM’de Konya Milletvekili Hacı Bekir Efendi olarak bilirse de Akşehir’de Mebus Hacı Kurrazade olarak tanınır.

1897 yılında Akşehir’de ticaret hayatına atılan, çok zeki ve uyanık bir tüccar olan Hacı Bekir Efendi, Akşehir Belediyesi ve Ticaret Odası üyeliğinde bulunmuştur⁶⁵.

⁶² Konyalı, age., 206.

⁶³ KTÖA, Tasfiye Sonu Kâr Dağıtım Çizelgesi, 16.8.1974.

⁶⁴ Kurrazade Hacı Bekir (Sümer) için bk. Resim 3.

⁶⁵ Atalay, agm., s.1.

1908 II. Meşrutiyet'in ilanından sonra; İttihat ve Terakki Fırkası'ndan politikaya girmiş, Liva İdare Meclisine seçilmiştir. Türkçü-milliyetçi duygusuyla, memleketin bayındır hale gelmesi için çalışmıştır.

Türkiye'deki ilk millî müesseselerden olan Akşehir İktisâd-ı Osmanî Şirketini (daha sonra Akşehir Bankası T.A.Ş ismini alacaktır.) Kardeşi Kurrazade Hacı Mehmet Efendi ve Akağazade Abdullah Efendi ile Ticaret ve Ziraat Nezareti'nin izni, Akşehir Ticaret Müdüriyeti Umumiyesinin; Umumi 41509, Hususi 229 numaralı tebliğiyle Akşehir İstasyon Caddesi 44 numaralı binada 1909 yılında kurmuştur⁶⁶. Hacı Bekir Efendi, 1 Kasım 1916'da anonim şirket sıfatıyla kuruluşu bankaya dönüştürerek çalışma alanını genişletir. Yine 1916'da; Akşehir Elektrik ve Mensucat Şirketi'ni kurar⁶⁷.

Ekonomik çalışmalarını geniş bir yelpazeye yayan Hacı Bekir Efendi; ticaret hayatını İstanbul'a da taşır. İflas etmiş zor durumdaki Şark Değirmenleri Anonim Şirketine ortak olur. Şirketin tekrar faaliyetini sağlayarak Yönetim Kurulu Başkanlığını yapar. Anadolu tüccarlarının İstanbul'daki eli kulağı olan Hacı Kurrazade, İstanbul Mahmut Paşa'da, "Hacı Bekir – Ahmet Ata" isminde bir ticarethane açar ve Anadolu tüccarlarının İstanbul'daki alışverişlerine aracılık eder⁶⁸.

Hacı Bekir Efendi; İstiklâl Savaşı öncesi siyaset çalışmalarına da katılmıştır. 13 Kanunuevvel 1335 (1919) de yapılan Osmanlı Meclis-i Mebusan son dönem seçimlerine Konya'dan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adına Konya milletvekili seçilir⁶⁹. Son Osmanlı Mebusan Meclisinin kapanmasından sonra 4 Ağustos 1920'de Temsil Heyetinin talimatına uyarak TBMM'ye katılır ve I. Mecliste Konya milletvekili olarak görev alır.

Millî Mücadele fikrinin Akşehir'de taban bulmasında ve yayılmasında büyük emeği olan Hacı Kurrazade, Tevfik Fikret (Sılay) Bey'le birlikte 31 Ağustos 1920'de, Akşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulmasını sağlar. Hacı Kurrazade'nin Millî Mücadeleye olan katkılarına daha sonra tekrar değinilecektir.

⁶⁶ Atalay, agm., s.2. Banka kuruluş belgesi için bk. Belge 5.

⁶⁷ Ahmet Atalay, *Millî Mücadele'de Konya Kuvâ-yı Milliyecileri*, Damla Matbaası, Konya 1997, C.1, s.124.

⁶⁸ Atalay, agm., s.3.

⁶⁹ Milletvekilliği mazbatası için bk. Belge 6.

Cumhuriyete geçiş dönemini en iyi anlatan sarıklı, sakallı aynı zamanda takım elbiseli ve kravatlı⁷⁰ bilgili bir ekonomist, uzman bir iktisatçı olan Mebus Hacı Kurrazade, mecliste yapılan ticarî görüşmelerin tamamına katılarak çoğunlukla söz almış fikrini beyan etmiştir. Ayrıca I.TBMM döneminde Meclis İdare Memurluğu görevinde de bulunur⁷¹.

II. Dönem seçimlerine Konya'dan aday olan Hacı Bekir Efendi, 12 Temmuz 1923'te 887 oy alarak tekrar milletvekili seçilir. İktisat ve Ticaret Tapu Komisyonlarında görev alır⁷².

Mütarekeden sonra millî kurtuluş ve istiklâlin taban bulduğu ilçede Kurrazade Hacı Bekir Efendi, önce Ali Fuat (Cebesoy) Paşa sonra İsmet (İnönü) Paşa ve Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa ile dostluğunu ilerletir. Çalışmalarında onlara her türlü desteği verir. Cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal, Akşehir'e geldiğinde karşılayanlar arasında Hacı Mehmet (Küçük) ve Hacı Bekir [Sümer]'de bulunmuştur. Hatta Mustafa Kemal Paşa ile oluşturduğu aile dostluğu Hacı Bekir Efendi'nin ölümünden sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün de ölümüne kadar devam eder.

Balkanlar'dan gelerek Akşehir civarına yerleşen göçmen halkın uyum ve eğitimi için yapılan kapsamlı bir çiftlik olan Türk-Macar ortaklığıyla yapılan Pazarkaya Çiftliği Millî Mücadele yıllarında verdiği destekten dolayı M. Kemal tarafından hediye olarak Hacı Bekir [Sümer]'e verilir. Ayrıca TBMM, 24.10.1339 (1923) tarihinde yaptığı oturumun birinci celsesinde Hacı Bekir Efendi'ye Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası ile dipçik kısmındaki plakada "TBMM'si azasından Konya Meb'usu Hacı Bekir Hazretleri'ne Hatıra-i Zafer" anısına yazılı Kırıkkale Silah Fabrikası yapımı mavzer tüfeği hediye eder⁷³.

III. dönem seçimlerinde tekrar CHF Konya Milletvekili seçilir. 2 Ekim 1927'de mazbatasını alır. 8 Aralık 1927'de Konya Milletvekili iken ölür. Akşehir'deki

⁷⁰ Ahmet Hacıoğlu, "Mihman-dar Etti Akşehir'i" http://www.memleket.com.tr/news_detail.php?id=2281&u_niq_id=1227452703 / 22.09.2009. Resim için bk. Resim 3.

⁷¹ Kurrazade Hacı Bekir'in Meclis İdare Memurluğu için bk. Resim 4.

⁷² II.Dönem Konya milletvekilleri için bk. Resim 5.

⁷³ ABCKM, Hacı Bekir Efendi Köşesi. Silahlar Odası, Kat:2, Oda No:1. Tüfek için bk. Resim 6.

Nasrettin Hoca Kabristanı'na gömülür⁷⁴. Soyadı Kanunu gereğince sülalesine “Sümer” soyadı verilmiştir. Mustafa Kemal’le yakın dostluğun bir sonucu olarak Sümerbank’ın kurucuları arasında olan Hacı Bekir Efendi’ye Sümer soyadını bizzat Atatürk vermiştir⁷⁵. Ölümünden sonra hisseleri eşi Ayşe Sümer ve oğullarına geçmiştir⁷⁶.

b) Hacı Kurrazade Mehmet [Küçük]⁷⁷

Kurrazadelerden Hacı Bekir Efendi’nin kardeşi olan Kurrazade Hacı Mehmet [Küçük], Akşehir’in önde gelen tüccarlarından. Bölgesinde tanınmış bir kişilik olan Hacı Mehmet, Akşehir Bankasının kurucuları arasında yer almaktadır. Bankanın büyük hissedarlarından olsa da genellikle kardeşi Hacı Bekir Sümer ön plana çıkmıştır. Hacı Bekir Efendi’nin tanınmasında milletvekilliği yapması, Millî Mücadele yıllarında aktif kişiliği ve Mustafa Kemal ve İsmet İnönü’yle yakın teması da etkili olmuştur. Hacı Mehmet [Küçük] Efendi bölgesinde yardımseverliğiyle tanınmıştır. 5 Mart 1929 Salı günü Cumhuriyet Gazetesi birinci sayfadan bu konuda “Örnek Olmaya Layık Zengin”⁷⁸ başlığıyla haber yapmış, bölgesel yararları ulusal basında yer almış, örnek zengin olarak gösterilmiştir. Gazetenin haberi şu şekildedir: *“Akşehirli Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10.000 kûsur lira teberru etti. Hacı Mehmet Efendi’nin mazisi ve hali gençlerimize ve zenginlerimize örnek olacak mahiyettedir. Akşehir’den muteber bir karimiz yazıyor: ‘Dört başı mamur aile yuvalarında bile çok müthiş sarsıntı yapan bu seneki kış zaten kuraklıktan muzdarip olan halkımızı ve bizzat fakirleri pek bitap bir vaziyete düşürdü. İşte bu çok sıkıntı günlerinde bir zenginimizin gösterdiği yüksek şefkati aynî hislerle mutahassıs olan muhterem gazetenize aksettirmeyi vecibe bildim. Kurrazade Hacı Mehmet Efendi’nin bu cehennemî soğuklarda fakirlere yaptığı yardımın ulviyetinin anlaşılabilmesini yalnız rakamların belagatine terk ediyorum:10.000 Lira. Bu miktarda kış bidayetinde Bermende ve civarı muhacirlerine yaptığı yardım hariçtir. Bidayette iki merkeple*

⁷⁴ Hacı Bekir’in mezarı için bk. Resim 7.

⁷⁵ KKR, agr., 16 Mart 2009.

⁷⁶ Hacı Kurrazade Bekir’in ve varislerinin Banka Hissedarın Defteri’ndeki kayıtları için bk. Belge: 7-8-9-10.

⁷⁷ Hacı Kurrazade Mehmet (Küçük) için bk. Resim 8.

⁷⁸ Cumhuriyet Gazetesi, S. 1734, 5 Mart 1919, s.1. bu yazı için bk. Belge 11.

kazalara eşya götürmek suretiyle ticarete atılan Hacı Mehmet Efendi, bugün kudretli Türkiyemizin genç evladına nümâne olacak derecede servet sahibidir. Ve bu servete rağmen o kadar mütevazı ve hayatı sade bir çok zengine örnek olacak temiz ve merhametli bir kalbe maliktir. Akşehir’de halkın karanlık günlerinde şefkat ve hamiyetle bir çoban yıldızı gibi parlayan bu zatın iyiliği yalnız böyle sadaka ve hayırla değildir. Aynı zamanda memlekete yüksek tecrübesi ihtiyatı ve namuskârlığı sayesinde Akşehir Bankası gibi bir müessese kazandırmak olmuştur.” Anlaşıldığı üzere Kurrazade Hacı Mehmet [Küçük] Efendi hayırsever ve merhametli bir kişi olarak bölgesinde sevilen bir insandır. Mustafa Kemal’in Cumhuriyetin İlanı’ndan sonra Akşehir’e gelmesi esnasında karşılayanlar arasındadır. Mezarı Akşehir’dedir. Soyadı Kanunu gereğince sülalesine “Küçük” soyadı verilmiştir. Ölümünden sonra hisselerinin büyük çoğunluğu oğulları İsmail ve Ali Cafer Küçük’e geçmiştir⁷⁹.

c) Diğer Kurucular

Akşehir Bankası’nın diğer kurucuları Akağazade Abdullah Efendi⁸⁰ ve Berberzade Halil Bey’dir. Berberzade Halil Bey, devrin Akşehir Belediye Başkanı olup bankanın esnaflar dışındaki kurucu yöneticilerindedir. Daha sonraki zamanlarda belediye başkanlarının birçoğu banka yönetiminde başkanlık, denetçi üyelik gibi görevler almışlardır. Akağazade Abdullah Efendi ise Akşehir zahire tüccarlarından olup daha sonra İstanbul’a taşınmış, Sirkeci’de Mustafa Arif ve Necmi biraderlerle birlikte zahire, afyon, tiftik, yapağı komisyonculuğu yapmıştır⁸¹. İstanbul’da vefat etmiştir. Sülalesine Soyadı Kanunu gereğince “Köseoğlu” soyadı verilmiştir. Ölümünden sonra hisselerinin çoğunluğu⁸² oğlu Ata Köseoğlu’na geçmiştir.

⁷⁹ Hacı Kurrazade Mehmet’in ve varislerin hisse hesapları için bk. Belge 12-13.

⁸⁰ Akağazade Abdullah Efendi için bk. Resim 9.

⁸¹ Şirket ilanı için bk. Belge 14.

⁸² Akağazade Abdullah Efendi’ye varislerine ait hisse hesapları için bk. Belge 15-16.

D- BANKANIN MİLLÎ MÜCADELEYE DESTEĞİ

1. Batı Cephesi Karargâhının Akşehir'de Kurulması

Sevr Antlaşması'yla Akşehir İtalyanlar tarafından işgal edilir. İtalyanlar, Hristiyan mahallelerindeki evlere yerleşirler. Ancak işgal günleri uzun sürmez. Çınaraltı Mescidi avlusundaki çınarın üstünde yuvalanan leyleğe ateş eden İtalyanların silah seslerini duyan halk sokağa fırlar. Bunu bir ayaklanma sanan işgal kuvvetleri toparlandıkları gibi şehri terk ederler. Ancak Anadolu'nun topyekûn kurtuluşu bu kadar kolay olmayacaktır⁸³.

Mustafa Kemal kumandasındaki ordu, Kurtuluş Savaşı'nı, halkla birlikte büyük sıkıntılar içinde sürdürecektir. Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra 18 Kasım 1921'de Garp Cephesi Karargâhı Akşehir'e nakledilir⁸⁴. 24 Ağustos 1922'ye kadar sürecek olan dokuz ay on günlük sürede taarruz hazırlıkları Akşehir'den yönetilir, planlar burada yapılır. Akşehir ve köylerine birlikler yerleştirilir. Kumandan İsmet (İnönü) Paşa, TBMM'den ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı emirlerle "Büyük Taarruz"un hazırlıklarını 9 ay boyunca Akşehir'de yapar. Ilgın'da yapılan manevralarla ordu taarruza hazırlanır. Bu esnada Akşehir halkı Batı Cephesi'ne bağlı birliklere her türlü yurtsever gücünü ve desteğini katmıştır.⁸⁵ Akşehir, bir anlamda sinesinde Büyük Taarruz'u doğuma hazırlamıştır. Batı Cephesi Komutanı Mirliva İsmet Bey, bu sürede sürekli Akşehir'de kalır⁸⁶. Hazırlıkları kontrol etmek için defalarca karargâha gelen Mustafa Kemal Paşa, 13 Aralık 1921'de Adana'dan gelen Fransa'nın Ankara temsilcisi Franklin Bouillon'la bir de görüşme yapmıştır.

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa, düşmana son darbeyi indirmeye hazırlanırken, taarruzun yeri ve tarihini son derece gizli tutmaya çalışmıştır. Cepheyi son kez teftiş etmek ve hazırlıkların tam olup olmadığını anlamak ve bu konuda yüksek rütbeli subaylarla son toplantıyı yapmak isteyen Mustafa Kemal Paşa, bu teftişini saklamak gereğini duymuştur. Bu sırada Konya'ya gelerek kendisiyle

⁸³ http://www.aksehir.bel.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=40/10/11/2009.

⁸⁴ Ömer Faruk Türkan'la (ABCKM Müdürü) Röportaj, 16 Mart 2009.

⁸⁵ Akşehir'in il olmasına yönelik verilen 07.03.2006 tarihinde 1115 Sayılı önergede geçmektedir. <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/2/2-0746.pdf> / 22.09.2009.

⁸⁶ İsmet Paşa Akşehir'de. Bk. Resim 10.

görüşmek isteyen ünlü İngiliz askeri General Townsend ile görüşmek üzere Ankara'dan birkaç günlüğüne ayrılacağını resmi yazı ile hükümete bildirmiştir. Mustafa Kemal Paşa ve aralarında Fevzi, İsmet ve Nurettin Paşa'ların bulunduğu yüksek rütbeli kumandanlar Akşehir'de kolordu takımları arasında oynanacak futbol maçını seyre gidiyorlardır. Bu maçın asıl amacı Başkumandan ile kumandanları düşmana indirilecek nihai darbe konusunda görüşmek üzere bir araya toplamaktır. Ankara'dan ayrılacağını gösteren TBMM'ye yazılan yazı 24 Temmuz tarihini taşıdığı halde Mustafa Kemal, 23 Temmuz 1922 sabahı ortalık aydınlanırken otomobille Ankara'dan gizlice ayrılmış ve aynı gün akşamüstü Batı Cephesi Karargâhının bulunduğu Akşehir'e gelmiştir⁸⁷. Burada İsmet Paşa (İnönü) ile görüşen Atatürk, 24 Temmuz sabahı Konya'ya gitmiş ve General Townsend ile beklenen ve ilan olunan görüşmesini yapmıştır. Bu görüşme nedeniyle Konya'da birkaç gün kalan Mustafa Kemal, bu sırada 28 Temmuz 1922 günü Akşehir'de subaylar arasında yapılacak iddialı bir futbol maçını da seyretmeye davet edilmiştir. Bu maç Anadolu Ajansı ve gazeteler vasıtasıyla yurda ve bütün dünyaya duyurulmuştur. Bu iddialı futbol maçına ayrıca ordu komutanları ve bazı kolordu komutanları da davet edilmiştir⁸⁸. Başkomutan ve diğer yüksek rütbeli komutanların futbol maçını seyre gidecekleri yolunda gazetelerde yayınlanan haberler Türklerin daha bir süre taarruza girişemeyecekleri yolundaki kanaati daha da güçlendirmiştir. Nitekim Amerika'nın eski Ankara Büyükelçisi General Charles H. Smith de "Gazi Mustafa Kemal" adlı eserinde " *Bu yoldaki haberler gazetelerde ön planda yer alıyor ve yayılıyordu. Bu söylentiler, Türk ordusunun daha bir süre herhangi bir harekette bulunamayacağı kanaatini uyandırıyor. Bilhassa Yunanlılar böyle düşünüyorlardı. Dünya basınında 'kayıtsızlığa alışmış ve kokuşmaya başlamış Türklerden daha ne beklenir ki' deniliyordu*" demektedir⁸⁹. Bir tesadüf müdür bilinmez ama aynı gün Yunan Dışişleri Bakanı Baltacis, Yunan Hükümetinin, Türkleri barışa zorlamak için İstanbul'u işgal etmeye karar verdiğini belirten bir

⁸⁷ Atatürk ve Futbol. www.bedenegitimi.gen.tr/forum/forum_posts.asp?TID=684 / 7.10.2009.

⁸⁸ Mustafa Kemal Akşehir'de. Bknz Resim 11.

⁸⁹ Atatürk ve Futbol. www.bedenegitimi.gen.tr/forum/forum_posts.asp?TID=684 / 7.10.2009.

notayı İtilafların Atina Büyükelçiliğine verirken, Millî Mücadele komutanları da Akşehir’de toplanıyordu⁹⁰.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Genel Kurmay Başkanı Fevzi Paşa, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, I. Ordu Komutanı Nureddin Paşa, II. Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa ve Batı Cephesi Kurmay Başkanı General Asım (Gündüz) Bey ile birlikte Akşehir sahasındaki kolordu subayları ve Batı Cephesi subayları arasındaki iddialı futbol maçını ilgiyle izlemişlerdir. Akşehir’de yapılan maç toprak bir sahada gerçekleştirilir, saha toprak olup kaleler filesizdir. Sahanın etrafını Akşehirli çevirmiştir. Takımlardan birini Garp Cephesi Karargâhı’nın zabıt ve gedikli çavuşları diğerini Akşehirli gençler oluşturmaktaydı⁹¹. Hakemler ve oyuncuların üzerinde uzun şort, ayaklarında bot ve postallar olup takımların forma rengi biri kırmızı, diğeri beyazdı. İki takım karşı karşıya gelmiş 2-2 bitmiş ve Mustafa Kemal’de, komutanlar da futbolu bilenler de bilmeyenler de neşe içinde izlemişlerdir⁹². Aşçı Hoca’nın Necati lakabıyla anılan Necati Erçelebi “*Atatürk ve komutanlar Ulucamii’de Cuma namazı kıldı. Namazdan sonra halkla beraber istasyon yolunun yanındaki Atatürk’ün kaldığı Derviş Bey’in evinin arkasındaki arazide Garp Cephesi Karagahının zabıt ve gedikli çavuşları ile Akşehirli gençler maç yaptılar. Ağabeyim Kara Mustafa da oynadı. Akşehir halkı Paşa ‘Yunanlılara Türklerin harple pek ilgilendikleri yok dedirtmek için bu planı yaptı.’ demişlerdi. Aslı da böyleydi.*” şeklinde maç gününü anlatarak Smith’in düşüncelerini teyit etmektedir⁹³.

Akşam, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ve ordu komutanları ile diğer yüksek rütbeli subaylarla büyük bir toplantı yapan Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, “Büyük Taarruz” hakkındaki planlarını onlara açıklamıştır. Komutanlar bu toplantıya kadar yapılacak saldırı hakkında bilgiye sahip değillerdi. Mustafa Kemal’in saldırı planına Yakup Şevki Paşa temkinli davranmış, durumun riskli olduğunu, saldıran ordunun savunan ordudan daha güçlü olması kuralının unutulmamasını, ayağında giyecek potini olmayan bir ordunun Afyon

⁹⁰ Turgut Özakman, Şu Çılgın Türkler, 194. Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2005, s.579.

⁹¹ Akşehirli gençlerin turnuva için kurdukları takım daha sonra kurulacak olan Akşehirspor’un temellerini oluşturacaktır. Takımın 1929’daki hali için bk. Resim 12.

⁹² Özakman, age., s.580.

⁹³ Fikret Bayam, "Atatürk’ün Tuttuğu Takım," *Flaş Haber ve Yorum Dergisi*, Konya, Haziran 2008, s.40-41.

üzerinden taarruza geçmesinin elde edilen başarıları da kaybettirebileceğini bildirirse Mustafa Kemal'in kararı kesindir ve harita üzerinde planı anlatır. Gereken direktifleri verdikten sonra taarruzun da kesin tarihi yine bu akşam kararlaştırılmıştır⁹⁴. Böylelikle bu maç, Mustafa Kemal'in seyrettiği ilk futbol maçı, memleketin de kaderinde pek önemli bir yeri ve rolü bulunan bir toplantıyı kamufle için yapılmıştır⁹⁵. 24 Ağustos 1922 günü sabahı ordu harekete hazırdır. Namaz kılınır, Nasreddin Hoca'nın türbesi ziyaret edilir. Mustafa Kemal' in askerleri Akşehirliilerin alkış ve dualarıyla cepheye uğurlanır. Batı Cephesi Karargâhı da Şuhut'a taşınır⁹⁶.

Gazi Mustafa Kemal, Akşehir'e geldiğinde bugün Sağlık Ocağı olan Rum evinde kalmış, Hacı Küçükler, Rüştü Beylere konuk olmuştur. Yine Akşehir'in ağaları Hacı Bekir, Hacı Küçük, Hacı Abdurrof, Köse Amat, Hacı Küçüklerin evinde birlikte otururken, Mustafa Kemal Paşa'ya Sinop Pınarı'nı methederler. Mustafa Kemal'de İsmet Paşa'ya bu pınara beraber gitmelerini söyler. Pınara çıkarlar, Mustafa Kemal elini pınara batırıp suyun buz gibi olduğunu görünce pınarın etrafındaki tümsekleri askerlere düzelttirir. Biraz dinlenirler, daha sonra atlarına binip Akşehir'e gelecekleri sırada Halime Nine adında bir kadın, Mustafa Kemal ve İsmet Paşa'yı görüp, önlerine doğru yönelir. Bu büyük misafirlere ayran ikram eden Halime Nine bir şey sormak istediğini söyler. Mustafa Kemal sormasına izin verir. Halime Nine der ki "Evlat dediniz verdim, mal dediniz verdim, can dediniz verdim, para dediniz verdim, şu gördüğünüz gelinler, şehitlerimin eşleri, ne olacak bu bizim halimiz? " demiştir. Sanki amirine rapor verircesine Gazi Mustafa Kemal: " Valide Hanım, en kısa zamanda sizin o evlatlarımızın intikamını alacağım."⁹⁷ demiştir. Sonrasında Gazi Mustafa Kemal ve İsmet İnönü birlikte atlarına binerek Akşehir'e dönmüşlerdir. Bu Akşehirli kadınında belirttiği gibi bütün Anadolu halkı gibi bölge halkı da canını, malını sakınmayarak Millî Mücadele yıllarında orduya büyük çapta destek vermiştir.

Akşehir doğumlu olan Tarık Buğra, "Küçük Ağa" romanında o yılları farklı bir gözle anlatmıştır. Yemen'den, Çanakkale'den ve nice cephelerden yorgun düşmüş

⁹⁴ Özakman, age., s.595-598.

⁹⁵ "Atatürk ve Futbol". www.bedenegitimi.gen.tr/forum/forum_posts.asp?TID=684/7/10/2009.

⁹⁶ Sina Akşin-Cemil Koçak, *Yakınçağ Türkiye Tarihi* "1909-1980", C.1, Milliyet Yayınları, İstanbul 2007, s.104.

⁹⁷ Sami Başar, *Direnış ve Zafer*, <http://www.pervasiz.com/Sami-BASAR/95/DIRENIS-VE-ZAFER.html> 21.10.2009.

Anadolu Türk insanının yeniden bir kurtuluş mücadelesine kalkışmasının destanını roman kahramanlarının bakışıyla okuyuculara aktarmıştır. Kolunu seferlikte kaybeden Çolak Salih, zaferin özlemiyle tutuşan Ali Emmi ve İstanbullu Hoca (Küçük Ağa) zorlu ama umut dolu bir dönemin isimsiz kahramanlarının ete kemiğe bürünmüş simgeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Batı Cephesi Karargâhı Binası⁹⁸, 1905 yılından itibaren belediye binası olarak kullanılmaktaydı. Kurtuluş Savaşı'nda Garp Cephesi Karargâhı olarak kullanılmış ve "Büyük Taarruz" kararı da burada verilmiştir. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yine belediye binası olarak kullanılan bina, 1965 yılında Atatürk ve Etnografya Müzesi, 1981 yılında ise o umut dolu mücadele döneminin belge ve fotoğraflarıyla donatılarak Akşehir'de Batı Cephesi Karargâhı Müzesi adını almıştır. Müzenin zemin katında İdari Bölüm yer almaktadır. Üst kat, karargâh zamanından günümüze kadar orijinal malzemesiyle kalabilen, güney köşedeki büyük oda, Atatürk'ün çalışma ve Büyük Taarruz'un kararının alındığı odadır. Bu odanın her iki yanında yer alan odalar ise, Karargâh Komutanı İsmet İnönü ile Kurmay Başkanı Asım Gündüz'ün çalışma odalarıdır. İsmet Paşa'nın balmumu heykeli çalışma masasına oturtulmuştur. Kuzey köşede yer alan odanın içerisindeki vitrinlerde Ulu Önder' e hediye edilen ve kendisi tarafından kullanılan eşyalar ile silahları sergilenmektedir. Diğer dört odada karargâhta çalışan subayların biyografileri, Nutuk'tan alıntılar, levhalar, fotoğraflar, haritalar, belge ve silahlar teşhir edilmektedir⁹⁹.

2. Akşehir Bankası'nın Millî Mücadeleye Desteği

Bilindiği üzere Akşehir, Millî Mücadele yıllarında önemli bir konuma sahiptir. Mustafa Kemal tarafından Batı Cephesi Karargahının¹⁰⁰ burada kurulması şehrin önemini artırmıştır. Bunun sonucu olarak şehrin önde gelen tüccar eşrafından

⁹⁸ Batı Cephesi Karargâhı için bk. Resim 13-14.

⁹⁹ <http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF8FE9074FF19B00057D8EF526A64E60471> / 16.11.2009.

¹⁰⁰ Batı Cephesi Karargahı, günümüzde Akşehir Batı Cephesi Karargahı Müzesi haline dönüştürülmüştür. bk. Resim 15.

Akşehir Bankası kurucularından olan Hacı Kurrazade Bekir ve Hacı Kurrazade Mehmet, yaptıkları çalışmalarla Millî Mücadeleye destek vermiştir.

3. Hacı Kurrazade Bekir [Sümer]'in Millî Mücadelede Faaliyetleri

Akşehir Bankası kurucularından Hacı Bekir [Sümer] Efendi, Millî Mücadele yıllarında etkin görev almıştır. 1919'da yapılan Osmanlı Meclis-i Mebusan son dönem seçimlerine Konya'dan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adına katılarak 5. sıradan milletvekili seçilmiştir. Meclis-i Mebusana katılmak için Konya'dan hareket tarihi belli olmayan Hacı Bekir Efendi, muhtemelen İstanbul'a gitmeden önce Ankara'ya gidip Temsil Heyeti üyeleriyle görüşmüştür¹⁰¹.

Osmanlı Meclisinde oluşan Felah-ı Vatan Grubuna maddi imkanda dahil her türlü desteği veren Hacı Kurrazade Bekir Efendi, özellikle grubun lideri Hüseyin Rauf Orbay ile zaman zaman İstanbul'daki ticarethanelerinde birlikte olmuş, Misak-ı Millî'nin kabulünde özel gayrette bulunmuştur. Meclis-i Mebusanın feshinden sonra Konya'dan kendisiyle birlikte milletvekili seçilen Hadimli Mehmet Vehbi (Çelik) Efendi 19 Nisan 1336 (1920) da¹⁶, Yalvaçlı Ömer Vehbi (Büyükyalvaç) Efendi, Hadimli Musa Kazım (Onar) Efendi ve Halil Kazım Hüsnü Bey ise 2 Haziran 1336 (1920) da TBMM'nin 22. toplantısında TBMM'ye katılmıştır¹⁰².

a) Akşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Kurulması

Millî Mücadele fikrinin Akşehir'de taban bulmasında ve yayılmasında büyük emeği olan Hacı Kurrazade Bekir Efendi, özellikle 31 Ağustos 1920'de Akşehir Mahkeme Reisliğine atanan Silleli Tevfik Fikret (Sılay) Bey'in öncülüğünde Akşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasında önemli görev üstlenmiştir. Cemiyetin diğer kurucuları arasında Mumcu Mustafa Efendi, Hacı Küçük Efendi, Nalbant Mustafa Efendi, Akağa Efe, Gönülsüzlerin Doktor Haydar Bey, Hafızınoğlu Onbaşı Çolak Salih, Yüzbaşı Hamdi Bey, Ağır Ceza Reisi Mehmet Bey, İmam Haşim

¹⁰¹ Atalay, agm., s.3.

¹⁰² Atalay, agm., s.3.

Efendi, K r Hüseyin AĞa, Hacı Rüştü Efendi ve Abdullah Efendiler de vardır¹⁰³. Cemiyetin halk desteği görmesinde I. Dünya Savaşı'nda Irak Cephesi'nde Kut 'lamare Muharebesi'nde gazi olan G n ls zlerin Doktor Haydar Bey ve Akşehir'in önce İngilizler sonra İtalyanlar tarafından iŐgaline g nl  razı olmayan Ali Emmi ve Hafızınog lu Onbaşı Salih'in de halk toplantılarında telkinleri de etkili olmuŐtur¹⁰⁴.

DelibaŐ Mehmet İsyanı esnasında isyancıların Şehre girmesini engellemek isteyen Akşehir halkı, Kalem Reisi Kadri, Jandarma Komutanı Yüzbaşı Abdurrahman, Mülazım Emin ve Komiser Muavini Hacı Arif Beylerinde desteğiyle DelibaŐ kuvvetlerini p sk rtm Őt r¹⁰⁵.

b) Akşehir Tekalif-i Milliye Şubesi ve Gönüllü Süvari Birliklerinin Kuruluşu

Kurrazade Hacı Bekir, Millî Mücadele'nin Akşehir'de önde gelen savunucularından birisi olması ve aynı zamanda milletvekili olması hasebiyle TBMM ve Mustafa Kemal tarafından doğrudan muhatap alınmış ve Akşehir'le ilgili hususlarda muteber bir kişi olmuştur. TBMM, ordunun ihtiyaçlarının karşılanması faaliyetleri kapsamında Akşehir'den at, at koŐumları ve at arabası istemiş bu işin kısa sürede halledilmesinde de Hacı Kurrazade Bekir g revlendirilmiŐtir¹⁰⁶.

Tekalif-i Mill ye Emirleri'nin yayımlanmasından iki gün sonra Mustafa Kemal'in, o esnada Akşehir'de bulunan Hacı Kurrazade Bekir Efendi'ye çektiği telgraftaki emir gereği Akşehir'de Tekalif-i Milliye Komisyonu kurulur. Komisyonun çalışmalarına etkin görev alarak maddî ve manevî destek veren Hacı Bekir, komisyonun çalışmaları hakkında, Konya Merkez Tekalif-i Milliye Komisyonu yetkililerini ve BaŐmüfettiŐ Hadimli Mehmet Vehbi Efendi'yi devamlı bilgilendirmiŐtir¹⁰⁷. Bu emirler gereği Millî Mücadele yıllarında sadece bankanın

¹⁰³ Atalay, agm., s.3.

¹⁰⁴ Ahmet Atalay, "Konya İlçelerinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin Kuruluşları ve Karakteristik  zellikleri", *İpek Yolu Dergisi, Konya, C.5, Konya Ticaret Odası, Konya 2002, s.235.*

¹⁰⁵ Atalay, agm., *İpek Yolu Dergisi*, s.235.

¹⁰⁶ Hacı Bekir Efendi'ye çekilen bu telgrafın metni Akşehir Batı Cephesi Kararg hi'ndaki I. Odada bulunan Türk harflerine çevrilmiş Őeklinden alınmıŐtur. Telgraf için bk. Belge 17-18.

¹⁰⁷ Ahmet Atalay, agm., *İpek Yolu Dergisi*, s. 235.

önde gelenleri değil Akşehir halkı ve tüccarı da önemli miktarda maddi destek vermiştir. Halkın devlete verdiği paralar karşılığında TBMM, devlete ait senetler vermiştir¹⁰⁸.

Hacı Bekir Efendi'nin Millî Mücadeleye olan en önemli katkılarından biri de Sakarya Savaşı'nın devam ettiği günlerde 5 Eylül 1921'de¹⁰⁹ Akşehir'den oluşturularak cepheye gönderilen "Akşehir Gönüllü Süvari Birliği'ni" silahlandırarak oluşturması ve Sakarya Savaşı Cephesi'ne göndermesidir¹¹⁰.

c) Hacı Bekir [Sümer]'in Ödüllendirilmesi

Millî Mücadele yıllarındaki faaliyetlerinden dolayı daha önce de değindiğimiz gibi Mustafa Kemal, Hacı Bekir Efendi'ye tebrik misali olarak dipçik kısmındaki plakada "TBMM'si azasından Konya Meb'usu Hacı Bekir Hazretleri'ne Hatıra-i Zafer anısına" yazan Kırıkkale Silah Fabrikası yapımı mavzer tüfeği ve bunun yanında Balkan göçmenleri için Avusturya-Macaristan-Türkiye ortaklığıyla yapılan Pazarkaya Örnek Çiftliği'ni hediye etmiştir¹¹¹. TBMM'de 24.10.1339 (1923) tarihinde yaptığı 41. oturumun birinci celsesinde¹¹² Hacı Bekir Efendi'ye gösterdiği gayretlerden dolayı "Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası"¹¹³ ile onurlandırmıştır

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nın bitmesinden sonra Akşehir'e ziyarete gelmiş, karşılamada Hacı Bekir [Sümer] ve Hacı Mehmet [Küçük]'te yer almıştır¹¹⁴. İstasyondaki karşılama esnasındaki görüşmede Mustafa Kemal, Hacı Mehmet'e Millî Mücadele yıllarında verdiği paranın karşılığını verip senedi geri almak istemiştir. Hacı Mehmet, Mustafa Kemal'e alacağını olmadığını, senedi kaybettiğini söylemiştir. Amacı senedi bir anı olarak saklamaktır. Fakat Mustafa Kemal teklifinde

¹⁰⁸ KKR, agr.

¹⁰⁹ Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV (Açıklamalı Kronoloji) Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921-20 Kasım 1922)* TTK Basımevi, Ankara 1996, s.31.

¹¹⁰ Gönüllü Süvari Birliği için bk. Resim 16.

¹¹¹ Pazarkaya Çiftliği yakın zamana kadar Hacıküçükler sülalesinin mülkiyetinde olup günümüzde Nahit Küçük tarafından çiftlik, Osman-Cüneyt Atalay'a satılmıştır. <http://www.century21.com.tr/ilandetay.aspx?ilanId=27123> / 09.11.2009. Satış ilanı ve çiftliğin özellikleri için bk. Belge 19.

¹¹² Atalay, agm., *I.Akşehir Sempozyumu*, s.39.

¹¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde verilen ilk madalyaların genelinin kurdela rengi yeşildir. Ancak daha sonra sadece milletvekillerine yeşil kurdela İstiklâl Madalyası verilmiştir. Hacı Bekir'in İstiklâl Madalyası sureti için bk. Belge 20.

¹¹⁴ İstasyondaki karşılama için bk. Resim 17.

ısrarcı olunca Hacı Mehmet senedi cebinden çıkararak teslim etmiş alacağının olmadığını yinelemiştir. Senedin karşılığını alıp almadığı bilinmemektedir¹¹⁵.

Millî Mücadelenin başladığı yer olarak Akşehir, mücadeleye tam destek vermiş, Mustafa Kemal'e ve İsmet Paşa'ya sevgi gösterisinde bulunmuşlar, evlerinde ağırlamışlar. Kurrazadelerin Mustafa Kemal Paşa ile oluşturduğu aile dostluğu Hacı Bekir Efendi'nin ölümünden sonra Mustafa Kemal Atatürk'ünde ölümüne kadar devam etmiş, Akşehir'in bu vatansever evladını ve ailesini Atatürk hiç unutmamıştır. Her bayram sürekli tebrik telgrafları göndererek, sevinçlerini ve acılarını paylaşmıştır. Ailede Akşehir'e her gelişinde Atatürk'ü evlerinde misafir edip ağırlamaktan gurur ve mutluluk duymuştur¹¹⁶.

E- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE AKŞEHİR BANKASI T.A.Ş.

1. Bankanın Türkiye Cumhuriyetine Kaydının Yapılması

Osmanlı Devletinin sona ermesinden sonra Akşehir Bankası T.A.Ş., yapacağı ticarî işlemlere resmîyet kazandırmak için Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Vekaleti, Ticaret-i Umumiyesine Umumi 16710 Hususi 202 kayıt numarasıyla 30 Kasım 1924 tarihinde ticari sicil kaydını yaptırmıştır. Türkiyenin ticaretle ilgili kanunları uygun olarak banka nizamnamesinin 1,2,3 ve 5. maddelerinde değişiklikler yapılmıştır. 3.8.1340 (1924) tarihli İcra Vekilleri Heyetince çıkarılan kararname gereğince 29 Teşrinisani 1340 (29 Kasım 1924) tarihli Ticaret Vekaleti Ticaret-i Umumiyesi ve Ticaret Vekili Ali Şinasi Bey, Ticaret Vekaletinin 30 Teşrinisani 1340 tarih ve 5368 numaralı kararı doğrultusunda 30 Teşrinisani (Kasım) 1340 (1924) tarihinde Ankara Adli Katibi Vekili, Asliye Mahkemesi azalarından İhsan Bey ile Ankara Asliye Mahkemesi Reisi Şevket Beyler tarafından şirketin kaydı tasdik ve tescil edilmiştir.

Sicil kaydı esnasında yapılan değişikliklerden en önemlisi sermayenin artırılmasıdır. Bankanın işleme açık sermayesi 100.000 Osmanlı Lirası'ndan 1.000.000 TL'ye çıkarılmıştır. Banka nizamnamesinin ikinci maddesi değiştirilerek işlemlerin Türkiye Cumhuriyeti kanun ve nizamlarına uygunluk belirtilmiştir.

¹¹⁵“*Bu tevatur doğru mudur, yanlış mıdır bilmiyorum. Ama benim büyüklerimden duyduğum mutemed bir hikayedir.*” KKR, agr. 16 Mart 2009.

¹¹⁶ Atalay, agm., *IAkşehir Sempozyumu*, s. 10.

Yapılan nizamname değişiklikleri 30 Teşrinsani (Kasım) 1340 (1924) tarih ve 5386 numaralı evrakla Ticaret Vekili Ali Cenani tarafından tasdik edilmiştir.

2. Bankanın Gelişme Sürecinde Açılan Şubeler

Yeni Türk Devletinin kapitülasyonları kaldırması ayrıca savaş öncesi ve sonrasında yabancı yatırımcıların birçoğunun ülkeyi terk etmesi sonucunda Cumhuriyet'in ilk yıllarında ekonomik boşluğu kapatmak gayesiyle millî ekonomi geliştirilmeye çalışılmıştır. Millî yerel bankacılık çalışmaları desteklenmiş, bu dönemde 1924-29 yılları arasında 24 millî yerel banka kurulmuştur¹¹⁷. Bu dönem Akşehir Bankası'nın da gelişme dönemi sayılabilir¹¹⁸. 1 Kasım 1916 yılında şirketten bankaya dönüştürülen ve 1924'te Türkiye Cumhuriyeti'ne kaydı yapılan 1,000,000 TL sermayeli Akşehir Bankası, büyüme politikası kapsamında afyon ve tiftik üretiminin yapıldığı Afyon, Bolvadin, Dinar'da ve ticari hayatın canlı olduğu İstanbul ve İzmir'de şubeler açmış merkezle birlikte altı şubeye ulaşmıştır. Bu şubelerden başka günümüz Akşehir avukatlarından Şahabettin Genç, bankanın İskenderun'da da bir şubesinin olduğunu çok iyi bildiğini ama elinde belge olmadığını belirtse de İskenderun'da böyle bir şube açıldığı hakkında kesin bilgi elde edilememiştir.

Banka kurucularından Hacı Bekir [Sümer]'in İstanbul'daki ticaret hayatı I. Dünya Savaşı yıllarına rastlamaktadır. Ticaret hayatını İstanbul'a taşıyan Hacı Bekir Efendi, Şark Değirmenleri A.Ş.'ye ortak olmuş hatta şirketin Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yapmıştır¹¹⁹. İstanbul'da zahire tüccarlığı yapan yine şirketin kurucularından Akağazade Abdullah Efendi'nin de çabaları sonucunda 17 Haziran 1923'te bankanın İstanbul Şubesi açılmıştır¹²⁰. Şubenin açılma nedeni Akşehir'den gelen emtiaların değerlendirilmesi ve para transferinin kolaylaştırılmasıdır.

¹¹⁷ Cumhuriyet Döneminde kurulan yerel milli bankalar için bk. Tablo3.

¹¹⁸ Bu dönemdeki banka çalışanları için bk. Resim 18.

¹¹⁹ Ahmet Atalay, agm., *I. Akşehir Sempozyumu*, s.2.

¹²⁰ "17 Haziran 1923- Konya'da yayınlanmakta olan Halk Gazetesi'nin bugünkü baskısında Akşehir İktisat Bankası İstanbul Şubesi'nin açılışını konu alan bir haber yayınlandı. "Akşehir'de İktisadi Faaliyetler" başlığıyla verilen bu haberde şöyle denilmektedir: "*Bir milletin hâkimiyet-i hakikiyeye malik olması iktisadiyatına tamamen sahip bulunmasıyla kaimdir. Avam-il-i iktisadiyeye anasır-ı ticariyesi yabancı olan memleketlerde hâkimiyetin rükn-i kavimi olan 'servet*"

İstanbul Şubesi konumu itibariyle bankanın ticarî merkezi niteliğinde olup bankanın dışa açılımını sağlamıştır. Şubeler arasında para transferinin en fazla yapıldığı şubedir. Mevduatı Koruma Kanunu'nu hükümleri gereğince 1933 yılında tasfiyesine başlanmış, işlerini bitirerek Nisan 1934'te kapatılmıştır. Şubenin afyon, tiftik gibi emtia avanslarından tahsil edilemeyen alacaklarına ait mahkeme ve icra evrak ve dosyaları Adliye Sarayı yandığından dosyaları ikmal edilebilenler için yenilenme davası açılarak takip edilmiştir. Bankanın ticarî faaliyetlerinin merkezini teşkil eden İstanbul piyasasından uzaklaşılması merkez ve şubelerin çek ve poliçe işlemlerinde ve bilhassa komisyon işlerinde mühim bir boşluk ve durgunluk meydana getirmiştir. Muhabir banka sıfatıyla şube kapatıldıktan sonra devam eden işlemleri yürütmek üzere bir bankayla anlaşılmış olsa da bir takım sebeplerden dolayı bu anlaşma yürürlüğe girmemiştir. Sonuçta merkez ve şubelerin İstanbul müşterilerine ait faaliyetleri azalmış ve en işlek mevsimlerde istenildiği kadar iş yapılamamıştır. İstanbul'la yakından teması korumak ve işlemleri daha olumlu bir vasıta ile temin için İstanbul'da açılan Akşehir tüccarlarından Mumcuzade Osman ve Şürekası Komandit Şirketine 18.000 TL sermaye ile ortak olunmuş ve bu şirketin Akşehir Komisyon Evi ismiyle faaliyetleri canlandırılmıştır. Şubenin kapatılmasından sonra kalan tahsilat işleri Akşehir komisyon Evi vasıtasıyla takip edilmiştir¹²¹.

Akşehir İktisad-ı Osmanî Şirketi, kuruluş aşamasında bölgenin ekonomik ürünlerinin büyük pazarlara ulaştırılmasını hedeflediği için bu amaç doğrultusunda şubelerini artırma yoluna gitmiştir. Bilhassa afyon üretiminin fazla yapıldığı şehirlerde faaliyetlerini artırmaya çalışmış, Afyon, Dinar ve Bolvadin'de şubeler açmıştır. Anadolu'nun küçük bir şehri olan Bolvadin'de daha önce 1873 yılında Ziraat Bankasının 22. şubesini açması bölgedeki para akışının önemini göstermektedir. Akşehir İktisad-ı Osmanî Şirketinin bu faaliyetleri bölge halkına da örnek teşkil etmiş ve 13 Mart 1914'te Afyon Terakki Servet Millî Şirketi ve 1 Haziran 1914'te para finanse eden şirketler kurulmuş, aynı Akşehir İktisâd-i Osmanî

bulunmayacağından bina-yı hâkimiyet sağlam temellere istinat edemez ve er geç yıkılmaya mahkûm olur. Kaynak: Hakan Aydın HALK (1923) Konya'da Yayınlanan Kemalist Bir Gazete” Nuri Köksal’la Röportaj, Akşehir, 6 Nisan 2009.

¹²¹ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHÜİHR, s.9. AHK, 3309/332-1. Yayınlanmış raporu için bk. Belge 21.

Şirketi gibi bankaya dönüştürülmüştür¹²². Her ne kadar bölgede bu bankalar kurulsa da dışa açılımı yönünden Akşehir Bankası daha avantajlı durumdadır. 1934 yılında bu şubelerin kapatılma kararının alındığı döneme kadar etkinliğini sürdürmüştür. Mevduatı Koruma Kanunu neticesinde bazı şubelerin kapatılması gündeme gelince bu şubelerin faaliyetleri durdurulmuştur. Kapatılma kararının alındığı 31 Mart 1935 tarihinde Afyon Şubesinin 1.150,43 TL, Bolvadin Şubesinin 3.002 TL safî kâr elde ettiği bildirilmiş ve faydalı bir netice olarak değerlendirilmiştir¹²³. Bankanın bölgedeki faaliyetleri hakkında kapsamlı bilgi elde edilememiştir¹²⁴.

Akşehir Bankası, devrin önemli bir ticaret merkezi olan İzmir’de de şube açarak faaliyette bulunmuştur. İkinci Kordon’da 72 numaralı işyerinde faaliyet gösteren banka şubesi her türlü banka muameleatı, komisyonculuk işlemlerinde bulunmuştur. Şube aynen İstanbul şubesi gibi çek, senet tahsilatlarında da önemli rol oynamıştır¹²⁵. 30 Mart 1935 tarihli toplantıya İzmir Şubesi Müdürü Halil Akkent’t katılmış, senelik safî kârlarının 10.500 TL olduğu açıklamıştır. Aynı toplantıda İzmir Şubesinin de kapatılması kararının alınmasının üzerine 1935 senesi içinde işlemlerine son verilerek kapatılmıştır¹²⁶.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Anadolu’da yerel millî bankacılıkta önemli bir artış görülmüştür. 1924’ten 1929’a kadar geçen beş sene içinde 24 yerel millî banka kurulmuştur. Fakat 1929 Amerikan Ekonomik Krizi, Türkiye’yi de ekonomik yönden etkilediği düşünülürse bu kurulan yeni bankalar için kuruluşlarından hemen sonra bir ekonomik sarsıntının ortaya çıkması bir talihsizlik olarak nitelendirilebilir. Bunun sonucu olarak bir kısım yerel millî banka kısa süre sonra işlemlerine son vermek zorunda kalmıştır. Aynı duruma düşmemek düşüncesiyle Akşehir Bankası da krize yönelik bir kısım önlem almıştır.

¹²² Afyon Terakki Servet Milli Şirketi 13 Mart 1914’te Afyonlu tüccarlar ve toprak sahiplerinden Tiryaki-zade Bekir Ağa ve Mızrakyan ve Şürekası’nca 100.000 TL sermaye ile Afyon merkezli olarak kurulur. 1926 yılında Afyonkarahisar Terakki Servet Bankası T.A.Ş ismini alır. Şahinkaya,age., s.106.

¹²³ 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH Raporu,s.10.

¹²⁴ Bolvadin Belediyesi ve AVMEM ve ATSO’yla irtibata geçerek bankanın bölgedeki faaliyetleri hakkında bilgi toplamaya çalıştım. Fakat bu konuyla ilgili bilginin kendilerinde mevcut olmadığını, çoğu belgenin zaman aşımından dolayı SEKA’ya gönderildiğini ifade etmişlerdir. (Muharrem Tota, AVMEM, Murat Çalık, ATSO memurları)

¹²⁵ İzmir şubesiyle bir yazışma ve gazete ilanı örneği için bk. Belge 22-23.

¹²⁶ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİHR, s.10. 3309/332-1. Bankanın İzmir Şubesi’yle ilgili bilgi alabilmek için İTSO Sicil Kaydı Müdürlüğü’nden Kayıt Şefi Hakkı Turfan yaptığım görüşmede bu konuyla ilgili belgelerin çok eski tarihli olduğunu ve Büyük İzmir Yangını’nda 1960 öncesi evrakların büyük bir kısmının yandığını belirtmiştir.

F- 1929 KRİZİ SONRASI AKŞEHİR BANKASI

1. Kriz Döneminde Bankanın Halka Desteği

Akşehir Bankası kurucularından Hacı Kurrazade Mehmet, ekonomik kriz döneminde bölgenin fakirlerine 10.000 TL'yi aşkın para yardımında bulunmuş, bu yönüyle “örnek olmaya layık zengin” olarak gösterilmiştir. 1929 yazı kurak geçmiş bir de krizin etkisiyle kışın Akşehir ve çevresinde şiddetli bir sarsıntı yaşanmış, ekonomik durumu iyi olan aileleri bile kötü etkilemiştir. Yaptığı 10.000 TL'lik yardımının dışında Cumhuriyet öncesi Rumların çoğunlukta yaşadığı daha sonra da göçmenlerin yerleştirildiği Bermende Köyü'ne de yardım yapmıştır.

2. Sermayenin Düşürülmesi

Ekonomik kriz sonrasında banka daha gerçekçi bir ekonomik politika izleyebilmek için çeşitli nedenlerle karşılığı olmayan hisse senetlerini yok etme yoluna gitmiştir. Bunun bir doğal sonucu olarak da sermayenin düşürülmesi kararlaştırılmıştır. Kriz senelerinde tiftik ve afyon gibi ihracat emtiasına önemli miktarda zarar vermiştir. Bu ürünlerin imalatından ve ticaretinden geçimini sağlayan Akşehir halkı bu konuda oldukça olumsuz etkilenmiştir. Bu buhranlı günlerden sonra bankanın normal bir seyre giren ticarî işlerden bu işlere tahsis edilen sermayenin yetersizliği ve yeni hisse alacak Akşehirlilerin azlığı ve bu durum içinde bankanın hisse senetlerinin tekrar satılmasını zorlaştırmıştır. Bankanın sonraki zamanlarda tekrar sermayesi artırılabilceği düşüncesiyle banka manevî şahsiyetinde yazılı olup karşılığı olmayan hisse senetlerinin imhası suretiyle sermayenin günün şartlarına uygun olarak 500.000 TL'ye indirilmesi kararlaştırılsa da 1935 yılındaki toplantıda yüksek hisselerle sahip bazı ortakların ısrarı üzerine 600.000 TL'de karar kılınmıştır. Bu bankanın kriz sonrası daha temkinli davrandığının göstergesidir. Kapatılması düşünülen şubelerde mevduat almaya ve mevcut mevduatında müracaatlarında sahiplerine iadesine çalışılmış ve 1935 senesine girerken bir önceki seneye nazaran %30 oranında eksik mevduat devir edilmiştir¹²⁷.

¹²⁷ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH Raporu,s.10.

3. Borçluların Hisse Senetlerinin Alınması

Banka kriz sonrasında bir kısım ortakların ekonomik durumlarını dikkate alınarak bankanın ileride büyük bir zarara uğramaması için başka bir önlem daha almıştır. Bazı ortakların bankaya olan carî hesap borçlarının karşılığında borçluların sahip olduğu hisse senetleri bankanın kendi hesabına aktarılmıştır. 750.000 TL'lik hisseye sahip ortaklar tarafından talep edilen bu hareket tarzını kanunsuz göyerek bunun giderilmesini isteyen 100.000 TL'lik ortaklıkları bulunan ortaklar mahkemeye müracaat etmişlerdir. 1932 senesinden itibaren üç yıl devam eden mahkemeden sonra 100.000 TL'lik hisseye sahip hissedarlar davalarından feragat etmiş, bu hususa ait dava da kapanmıştır.¹²⁸

Gerek sözü edilen borçları karşılığı bazı ortakların hisse senetlerine bankaca el konulması ve gerekse bu hisse senetlerinin satılarak bankaya kazandırılmasının nedeni ekonomik kriz olup aynı zamanda krize karşı aldığı ekonomik önlemlerdir. Ekonomik krizin bankaya olumsuz etkisini engellemek için olası beklenmedik bir durumda kullanabilmek üzere banka kasanın karşılıklar hesabında 103.082,58 TL para ayrılmıştır.¹²⁹

4. Banka Binası ve İşyerlerinin Yapılması

Ekonomik kriz sürecinde banka yönetimi, bankaya para girişini artırma çabaları sürecinde gayrimenkul mallar yaparak kira yoluyla gelirleri artırmaya çalışmıştır. 1934 yılında yapımına başlanıp sene sonunda tamamlanan bina sadece banka binasından ibaret değildir¹³⁰. Binanın üst katı banka yönetimine ayrılmış, alt katında dört dükkân, on ardiye, bir sesli sinema salonu (Uzay Sineması) yapılmıştır. Dükkânlar 1.046 TL'ye kiraya verilmiş sinemada kiraya verilmek üzere hazırlanmıştır¹³¹.

Banka binasının yapılmasıyla hem banka kira vermektan kurtulmuş, hem de binanın bütün kiraya verilecek bölümleri, yapılan masrafın % 10'u nispetinde gelir

¹²⁸ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH Raporu,s.10-11.

¹²⁹ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH Raporu,s.11. Bu dönem hisse senetleri için bk. Belge 24-25-26-27-28.

¹³⁰ Banka binası için bk. Resim 19-20.

¹³¹ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH Raporu,s.13. Sinema salonu için bk. Resim 21.

getirmiş ve bu suretle bankanın sermayesinin bir kısmının kârlı ve güvenceli bir işe bağlanmıştır.

5. Elektrik ve Su İşletmeciliği İhalesinin Alınması

Bankanın ekonomik kriz sonrası sermayesini koruma ve ticaret yoluyla sermayesini artırma çabalarından biri de Akşehir Belediyesiyle elektrik ve su işletmelerinin kurulması yönünde sözleşmeler yapılmasıdır. Toplam 230.000 TL'ye mâl olan Şarлак Suyu ve Elektrik İdaresi kurulmuştur. Bankanın bu işten yeni bir Akşehir Bankası kuracak kadar kâr elde edileceği düşünülmüştür¹³².

G- ŞARLAK İÇME SUYU VE ELEKTRİK İDARESİNİN KURULMASI

1. İhaleinin Şartları ve Şirketin Kurulması

XX. yüzyıl başlarında bölgesinde önemli bir merkez olan Akşehir içme suyu ve elektriğin kullanılması yönünden de çevresine göre bir adım önde olmuştur. Hiç kuşkusuz bu hizmetlerin şehre getirilmesinde Akşehir Bankası etkili olmuştur.

Bir yerleşim biriminin elektrik ve su ihtiyaçlarını karşılamak, belediyeye ait bir kamu görevi olsa da bu görevini doğrudan doğruya kendisi veya 40 yılı aşmamak kaydıyla hususî şahıslara da yaptırabilirler¹³³. Akşehir Belediyesi'nin 1935 tarihinde¹³⁴ Akşehir Bankası'yla yaptığı sözleşme gereği suyun şehre getirilmesi, elektriğin üretilmesi ve 27.7.1935 tarihinden itibaren 31 yılına dağıtımının Akşehir Bankası'na verilmesi kararlaştırılmıştır¹³⁵. Sözleşmeye göre buna karşılık olarak belediyece hayvan pazarı ve mezbaha vergileri teminat olarak

¹³² AHKA,31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH Raporu, s.12-13.

¹³³ Lütfi Duran, "İdare Hukuku Meseleleri- Akşehir Bankası ile İlgili Hukuki Bir İnceleme", İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1080, Hukuk Fakültesi:230, Fakülte Matbaası, İstanbul 1964, s.224.

¹³⁴ Her ne kadar Lütfi Duran'ın eserinde sözleşme yılı olarak 1935 verilse de 1934 Yılı GHT Raporu'nda bu konunun tartışıldığı görülmektedir. Bunun nedeni 1934 mali senesinin 1935'in ilk iki ayı da kapsamından kaynaklanmaktadır. Bknz., 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİHR Raporu,s.11,12. Dr. Muharrem Bayar'da Akşehir Belediyesi tarafından yayına hazırlanan eserinde su için 4 Mayıs 193 elektrik için 2 Temmuz 1934 yılında sözleşme imzalandığını belirtmiştir.

¹³⁵ Duran, age.. s. 223.

gösterilmiştir. Ayrıca su ve elektrik tesisatının kurulması işleri de bankanın nizamnamesine eklenmiştir¹³⁶.

Akşehir Belediyesine karşı taahhüt edilen Şarлак Suyu Projesi'nin inşaatı sona ermesiyle abonmanlara dağıtım başlamıştır¹³⁷. Bu tesisat için ek keşiflerle beraber 170.962 TL masraf edilmiştir. Eski gösterilen teminata ait gelirlerin önemli bir kısmı değişmiş ve eksilmiş ve vergi matrahları en aza indirilmiştir. Bundan dolayı belediyenin kendi gelirleriyle tesisat bedelini ipotek karşılığı olan eski borçlarını ödemesi zor olduğundan dağıtım işinin banka tarafından yönetilmesi ve bu borcun kredi şeklinde çıkarılarak taleplerin daha sağlam esaslara bağlanması kararlaştırılmıştır. Mazotla üretilen elektriğinde banka tarafından ve doğal kuvvetlerden istifade edilerek yapılması ve her iki tesisatın 30 sene süreyle bankaya terk edilmesi taleplerden ve teminattan vazgeçilmesi düşünülmüş ve belediyeyle karşılıklı çıkarlar dahilinde elektrik inşaatının da banka tarafından yapılması taahhüt edilmiştir. Buna karşılık işletme masrafları belediyeye ait olarak ve senelik % 7,75 faiz vermek ve her sene işletme hasılatından başka belediye bütçesinden 5.000 TL ödemek şartıyla ve 30 sene tesisatın banka tarafından idare edilmesi gibi kayıtlarla mukavele yapılmıştır¹³⁸. Türk ve yabancı uzmanlardan oluşan bir heyetin altı ay inceleme ve çalışmalarıyla hazırlanan ve Bayındırlık Bakanlığının da onayını olan plan ve projeler, belediye ve banka tarafından seçilen bir heyet aracılığıyla hayata geçirilmiştir. Sermayesin önemli bir kısmını bu projeye harcayan Akşehir Bankası, Alman Krupp firmasıyla anlaşarak makineler getirerek projeyi hayata geçirmeye başlamıştır¹³⁹. Tesisatının önemli bir kısmı Avrupa fabrikalarında üretilmiş olup, kanal ve santral binalarının da yapımına başlanarak gereken tertibat alınmıştır. Yaptırılan incelemelere ve ihalelere göre 65.000 TL'ye mâl olması hedeflenmiştir.

¹³⁶ ABN 1. Maddesine: *.....ticari şirketler tesis ve hakiki veya hükmi şahsiyeti haiz müessese veya şirketlere ve millî sanayi işlerine iştirak eylemek su, maden, elektrik tesisat ve işletme imtiyazlarını almak ve işletme gereğini teşkil edeceği bir anonim şirket vasıtasıyla yaptırmak*" ifadesi eklenmiştir.

¹³⁷ Abonmanlara ait fatura örnekleri için bk. Belge 29.

¹³⁸ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde SFHHUİİHR Raporu,s.11,12., AHK,3309/332-1.

¹³⁹ KKR, agr.

Akşehir Bankası yetkililerinin bu tesislerden beklentileri büyük olmuştur¹⁴⁰. Proje tamamlandıktan sonra hayata geçirilmiş abonmanlara dağıtımına başlanmıştır. Elektriğin üretilmesi anısına banka tarafından Sultandağı'nın üstünde elektrikle 'Akşehir' yazılarak Atatürk portresi çizilmiştir¹⁴¹.

Akşehir Bankasının sermayesinin büyük bölümünü harcadığı bu proje Türkiye'deki "yap-işlet-devret" sisteminin ilk örneklerindedir¹⁴². Akşehir Bankasına bağlı bir anonim şirket olarak kurulan Şarлак İçme Suyu ve Elektrik İşletme İdaresinin başına birinci dereceden imza yetkili Mustafa Şarлак¹⁴³, muhasebeciliğine de ikinci dereceden imza yetkili Mustafa Erkan getirilmiştir¹⁴⁴.

2. Şarлак İçme Suyu ve Elektrik İdaresinin Belediyeye Devri

Akşehir Bankası, 1950 yılına kadar Akşehir'in elektrik ve su ihtiyacını hiçbir şikayet gerektirmeyecek şekilde karşılamış hatta Belediye Meclisi, bu faaliyetlerden duyduğu memnuniyeti çeşitli vesilelerle belirtmiştir. Her ne kadar yapılan çalışmalardan memnun olursa da Akşehir Belediye Meclisi, 1949 yılı sonlarına doğru kendisi işletmek üzere su ve elektrik tesislerinin Akşehir Bankasından 650.000 TL karşılığında satın alınmasına karar verilmiş ve bu miktarı Belediyeler Bankasından borç alma yoluna gidilmiştir. Bu miktarın verilmesi karşılığında 1950 yılından itibaren elektrik ve su dağıtımının belediyeye devredilmesi istenmiştir. Bu

¹⁴⁰ "Elektrik tesisatının bankaya temin edeceği menafi bize yeniden bir Akşehir Bankası yaratacak derecede emniyet ve itimata layıktır." 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİHR Raporu, s.13., AHK, 3309/332-1.

¹⁴¹ "Ben 54-55 yaşındayım gayet iyi hatırlıyorum. Gece buradan trenle geçenler -ışıl ışıl memleket neresi burası- derlerdi. Yunak ve bir sürü civar köydekiler Konya'ya Ankara'ya değil buraya göç ettiler. Neden? Evlerde elektrik ve su var. Düşün, Türkiye'nin bir çok vilayetinde evlerde elektrik ve su yokken Akşehir'de var. Bunu yapan Akşehir Bankası." KKR, agr.

¹⁴² KKR, agr.

¹⁴³ Mustafa Şarлак fen memuru ve sabun imalatçısı olup 1938-1946 yılları arasında Akşehir Belediye Başkanlığı da yapmıştır. www.aksehir.bel.gov.tr. Mustafa Şarлак ve çalışma arkadaşları için bk. Resim 22-23.

¹⁴⁴ "İşletme imtiyazı bankamız elinde bulunan Akşehir Kasabası Şarлак İçme Suyu ve Elektrik İşletme İdaresi'ne ait muamele ve muhaberatta keza biri birinci derecede olmak üzere iki memur tarafından imza edilmiş bulunacaktır. Bankayı ve gerekse işletme idaresini taahhüt altına sokan bütün evrak ve umumi tarife haricinde abonmanlarla yapılacak hususi mukaveleler işletme umur ve tesisatına müteallik malzeme siparişleri İdare Meclisi Başkanı veya vekili ile genel direktör veya işletme idaresi müdürü tarafından imza edilecektir." 25 Mayıs 1938 Tarihli Akşehir Bankası ve Kuruluşları İmza Sirküleri. İmza sirküleri için bk. Belge 30.

kararı onaylayan Akşehir Belediye Meclisinde, bankanın büyük ortaklarından Belediye Başkanı Tacettin Yaltrık¹⁴⁵ ve bazı akrabaları da bulunmaktadır¹⁴⁶.

Akşehir Belediyesinin, Akşehir Bankasıyla 1935 yılında yaptığı sözleşme idare sözleşme çeşitlerinden imtiyaz sözleşmesi olup 1949'daki sözleşme ise satın alma (rachat) sözleşmesidir¹⁴⁷. Belediye, imtiyazın süresi boyunca istediği anda işletmenin tesisatını bedeli karşılığında satın almak suretiyle imtiyaz sözleşmesine son vermek yetkisine sahiptir. Bu yetki idarenin kamu hizmetlerini düzenleme ve teşkilatlandırma konusunda haiz olduğu genel yetkisinin bir gereği ve sonucudur¹⁴⁸. Sözleşme adı üzerinde imtiyaz olduğu için sona erdirmeye yetkisi de belediyeye aittir. Bundan dolayı sözleşmede belediyenin satın alma yetkisi belirtilmese de kamu idare düzeninin bir gereği olarak bu hakkı kullanabilecektir.

Su ve elektrik dağıtımının satın alınmasında Belediye Meclisinin bir yolsuzluk yaptığı kanaatinde bulunan Şarлак Suyu ve Elektrik İdaresi ve Akşehir Belediyesi eski başkanlarından Mustafa Şarлак, bu yolsuzluğun yargı yoluyla giderilmesini istemiştir¹⁴⁹. Muhataplar dışında olduğu için kaza davası açma yetkisi olmayıp iptal davası açma yetkisi vardır¹⁵⁰. İptal davası açabilmesi için Akşehir sakinlerinden olup, elektrik ve su abonmanı ve vergi vermesi yeterlidir¹⁵¹. Şarлак, mahkemeye sunduğu

¹⁴⁵ Tacettin Yaltrık bankanın büyük hissedarlarından olup 1938-58 yılları arasında Akşehir Bankası İdare Meclisi Başkanlığı yapmıştır. Birinci dereceden imza yetkisine sahiptir. bk. *Akşehir Bankası 25.5.1938 İmza Sirküleri, Akşehir Bankası 2/9/1958 İmza Sirküleri*. Manifatura tüccarı olan Tacettin Yaltrık 1939-1954 yılları arasında AKTSO Başkanlığı, 1941-1952 yılları arasında AKTSO Meclis Başkanlığı, 1946-1954 yılları arasında Akşehir Belediye Başkanlığı da yapmıştır. Yaltrık, AKTSO Başkanı olarak 511 üye numarasıyla 22-27 Kasım 1948 tarihlerinde İstanbul'da yapılan Türkiye İktisat Kongresi'ne katılmış, Devletçilik komisyonunda yer almıştır. Türkiye İktisat Kongresi, İstanbul, 22-27 Kasım 1948, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/iktisa48/ikt48-1.pdf> / 22.09.2009. 1961 seçimlerinde CHP'den milletvekili adayı olmuş fakat kazanamamıştır. Vefa Tanır "O yıllarda ben, Ilgın'da CHP İlçe Başkanı idim. Merhum Tacettin Yaltrık'ta Akşehir'de. Baba-oğul gibiydik.1961 seçimine beraber girdik. Altı milletvekili kazandık, Tacettin Bey dışta kaldı. Ankara'ya gitmeden kendisine veda etmeye geldim. Ticarethanesi dolu idi. Üzülme, dedim. Ha babası, ha oğlu fark etmez. Alnundan öptü." demiştir. bk. http://www.pervasiz.com.tr/guncel/15943-AKSEHIR-IL-OLSUN_--%E2%80%9COLSUN-BAKALIM%E2%80%9D.html, 17.09.2009. Tacettin Yaltrık için bk. Resim 24.

¹⁴⁶ Duran, age., s.223.

¹⁴⁷ Duran, age., s.224.

¹⁴⁸ Duran, age., s.225.

¹⁴⁹ Duran,age., s.223.

¹⁵⁰ Duran,age., s.225.

¹⁵¹ Duran eserinde Şarлак'ın bir abonman olarak neden dava açabileceğini cevaplamıştır. "Satın alma bedeli olan 650.000 TL bütçesi dar olan bir belediye için sıkıntı yaratacağı bu bedelin belediye bütçesinde masraf kısmına eklenecektir. Bu masrafın karşılanması için abonmanlara verilen elektrik ve su daha yüksek fiyata verilecektir. Şarлак bu gerekçe sonucunda dava açma yetkisine

dava dilekçesinde belediyenin ve halkın menfaatine aykırı olduğu halde Belediye başkanının ve bazı belediye üyelerinin, bankanın yüksek miktarda hissesinin olmasından dolayı belediyenin çıkarlarını gözetmeyerek bankaya fazla kazanç temin etmek amacıyla İller Bankasından 15 sene süreyle 650.000 TL borç alınması ve bu satın almanın yapılmasının yerinde olmamasından dolayı gereğinin yapılmasını talep etmiştir.¹⁵² Danıştay Mahkemesi yapılan satın alma (rachat) işlemlerini amme hizmetine uygun görmüş, ayrıca davacı Şarlak'ın bu konuda müspet bir delil sunmadığı, kuvvetli delillere dayanmayan iddiaların kabulünün büyük hatalı sonuçlar doğuracağı gerekçesiyle 9.3.1951 tarihinde davanın reddine karar vermiştir¹⁵³.

H- MEVDUATI KORUMA KANUNU'NUN BANKAYA ETKİLERİ

1. Mevduatı Koruma Kanununun Getirdiği Özellikler ve Amacı

Mevduatın, özellikle tasarruf mevduatının hem denetlenmesi hem de korunması amacıyla 30.05.1933 tarihinde 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Mevduat Koruma Kanunu'nda ağırlık mevduatın denetlenmesi ve korunması olmakla beraber, banka işletmesinin sahibinin hukuki türüne, kredi sınırına ve bankaların denetlenmesine ait hükümlere de yer vermesi nedeni ile bu kanun genelde ilk Bankalar Kanunu olarak kabul edilmektedir. Bu kanunla mevduat kabulü bir taraftan Maliye Bakanlığının iznine bağlanmış diğer taraftan da kabul sınırı için sermaye ile yedek akçeler toplamını göz önünde tutan bir ölçü kabul edilmiştir. Bunun yanında bankanın şubeler açabilmesi için sermayesinin 1.000.000 TL'yi geçmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Mevduatı koruyucu tedbirlerden biri olarak bankalara belirli oranlarda kanuni karşılık ayırmak zorunluluğu getirilmiştir. Kredi dağılımını sağlayabilmek için, bir bankanın, bir gerçek veya tüzel kişiye ödenmiş sermayesi ile yedek akçelerinin toplamının %10'undan fazla kredi açamayacağı ilkesi hükme bağlanmıştır. Bankalar,

sahiptir." Duran, age., s.226. Değinen bu konu mahkeme kararında da yer bulmuştur. Duran, age., s.231.

¹⁵² Duran,age., s.232.

¹⁵³ Duran, age., s.233.

bu kanuna göre, Maliye ve İktisat Vekaletleri tarafından birlikte tayin edilecek yeminli bankalar denetçileri tarafından denetlenecektir¹⁵⁴.

Mevduatı Koruma Kanunu'na göre bankaların eklenmiş mevduat karşılığı olarak TC Merkez Bankası nezdinde bulundurdukları mevduat, ilgili bankalarda açılmış bulunan tasarruf mevduatı hesaplarının bir karşılığı olarak kabul edilmiş ve üçüncü kişiler tarafından haciz edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bunun yanında kanunda bazı yeni hükümlere yer vermiştir. Bu yenilikler arasında yürürlükteki Bankalar Kanununda da yer alan bankaların içyapıları ile ilgili düzenlemeler, genel müdürün yönetim kurulunun tabii üyesi olması, kredi komitesi gibi hükümlerin yanı sıra, yeminli banka denetçileri sistemi de yer almaktadır¹⁵⁵. Ayrıca zamanaşımına uğrayan ve sahibi olmayan hesapların, bankaların sermayesine dahil edilmesi engellenerek Devlet Hazinesi'ne aktarılması uygun görülmüştür¹⁵⁶.

Daha sonra bu kanunu değiştiren 01.06.1936 tarihli 2999 sayılı Bankalar Kanunu ile tasarruf mevduatı sahiplerinin bankalarda bulundurdukları mevduatın %40'ına tekabül eden miktarı, bu mevduatı kabul etmiş olan bankanın aktifinde mevcut bütün kıymetler üzerinde imtiyazlı alacaklı kabul edilmiş ve iflas durumunda bu kısmın, tasfiyenin sonucu beklenmeksizin mevduat sahiplerine ödeneceği hükmü getirilmiştir¹⁵⁷.

2. Bankanın Şubelerinin Kapatılması

Akşehir Bankası ekonomik krizin ve elektrik ve su ihaleleri sonucunda sermayesinin bir kısmını kaybetmiş ve sermayesini 1.000.000 TL'den 600.000 TL'ye indirince Mevduatı Koruma Kanunu'nun hükümlerine uyabilmek için kanununun çizdiği sermaye haddi ve oranları dahilinde ve daha çok merkezde çalışmak suretiyle icap eden tedbir alınmış ve 1934 senesi başından itibaren kapatılması düşünülen şubeler birçok işlemlerini sınırlandırarak kapatma yolunda adım atılmıştır. 1933'te

¹⁵⁴ <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=2&konuek=1/> 07.11.2009.

¹⁵⁵ <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=2&konuek=1/> 7.11.2009.

¹⁵⁶ http://209.85.229.132/search?q=cache:M3b41bY-IIJ:w3.gazi.edu.tr/~battal/images/makale/makale38/mevduatta_zaman_yargitay.pdf+1933+mevduat%C4%B1+koruma+kanunu&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr/ 7.11.2009.

¹⁵⁷ http://www.tmsf.org.tr/index.cfm?fuseaction=public.dsp_menu_content&menu_id=13/ 07.11.2009.

tasfiyesine başlanan İstanbul Şubesi işlerini bitirerek 1934 Nisanında kapatılmıştır. Bu şubenin afyon, tiftik gibi emtia avanslarından tahsil edilemeyen alacaklarına ait mahkeme ve icra evrak ve dosyaları Adliye Sarayı yandığından dosyaları tamamlanabilenler için yenilenme davası açılarak takip edilmiştir. Bankanın ticaret ve iktisadî faaliyetlerin merkezini teşkil eden İstanbul piyasasından uzaklaşması, merkez ve şubelerinin çek ve poliçe işlemlerinde ve bilhassa komisyon işlerinde önemli bir boşluk ve durgunluk yaratmış ve daha önce karara bağlanan işlemlerin devam etmesi için anlaşılan muhabir banka ile devamlı ve karşılıklı muameleye devam edemeyecek sebepler ortaya çıkmış olmasından dolayı merkez ve şubeler, İstanbul müşterilerine ait faaliyetleri kısmış ve en işlek mevsimlerde istenildiği kadar iş yapamamışlardır. Banka, İstanbul'la yakından teması koruma ve işlemleri daha olumlu bir vasıta ile temin etmek için İstanbul'daki Akşehirli tüccarlardan Mumcuzade Osman ve Şürekası Komandit Şirketine 18.000 TL sermaye ortak olmuş ve bu şirketin Akşehir Komisyon Evi unvanıyla geliştirilmesine çalışılmış ve tahsilat işleri komisyon evi kanalıyla takip edilmiştir. Bankaların kapatılmasında şubelerin kötüye gitmesi değil doğrudan Mevduatı Koruma Kanunu etkili olmuştur. Zira kapatıldığı sene bile şubeler zarar etmemiş, masraflar çıkarıldıktan sonra İzmir Şubesi 10.500 TL, Afyon Şubesi 1.150,43 TL, Bolvadin 3.002,03 TL safî kâr temin etmiştir¹⁵⁸.

Bankanın İstanbul Şubesinin kapatılması sürecinde yapılan incelemeler sonucunda İdare Meclisi üyelerinden Faik Bey'in başkanlığı zamanında İdare Heyeti kararlarına ve bankanın usul ve düşüncelerine riayet etmeyerek kararsız birçok muameleler yaptığı belirlenmiştir. Faik Bey, banka merkez ve şubelerine gerekli olmayan şahıslar getirerek bunlara görevler vermek suretiyle banka muamelatını karıştırarak ve bu adamlara yevmiye ve harcırah adı altında paralar vermiştir. Bu yönüyle bakıldığında Faik Bey'in gereksiz masraflar çıkararak bankayı zarara uğrattığı düşünülmüştür. Diğer bir iddiada Faik Bey'in kapatılan İstanbul Şubesinin nakit parasının merkeze gönderilmemesi ve başka bankalara tediye ettirmesidir. İmzaya yetkisi olmadığı halde sözleşme ile satılan bankanın hisse senetlerinin onayladığı ve imzalandığı bankanın 120,000 TL'yi aşkın alacağını tahsil edememesi

¹⁵⁸AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİHR,s.9-10.

yüzünden Faik Bey'in bankanın menfaatini kendi şahsi çıkarlarına kullandığı gerekçesiyle İdare Meclisi Başkanlığı ve üyeliği mahzurlu görülmüştür. Cezai takibatın yapılması gerekli görülerek üyelikten çıkarılması ve kanuni takibat için mahkemeye başvurulması kararlaştırılmıştır. Yine İdare Meclisi üyelerinden Mustafa Osman ve Sabri Bey'lerin de Faik Bey'le işbirliği ettikleri iddia edilmiştir. Ayrıca Banka Nizamnamesi'nin 15. maddesi ve Ticaret Kanunu'nun 313. maddesi gereğince İdare Heyeti üyelerinin 2.500 TL'lik hisse senetleri banka kasasında teminat olarak mevcut bulunması gerekirken yapılan incelemelerde bu gereği yerine getirmedikleri görülerek bunların da üyelikten düşürülmesine karar verilmiştir. Boşalan üyeliklere Abdurreşitzade Abdullah, Hacı Mustafazade Haydar, Hacı Ömer-zade Hayri ve Hacı Halil ve Tevfik Efendi'ler seçilmiştir. Ticaret Kanunu'nun 353. ve 354. maddeleri gereğince denetleme sıfatı yok olan denetçi üye Asım Bey'inde yerine de denetçi üye olarak Salih Hakkı Bey, kanuni haklarını kullanarak avukat Mustafa Şeker'le ortak çalışması kararı alınmıştır.

3. Adapazarı İslam Ticaret Bankasının Birleşme Teklifi

Ekonomik krizin etkisiyle bazı borçlular borçlarını ödeyemeyince borç karşılığı olarak banka hesabına geçen 41.433 adet hisse Adapazarı İslam Ticaret Bankasının kefaletiyle bedelleri 6 senede ödenmek şartı ile üç kişiye satılmıştır. Banka manevi şahsına ait bu hisselerin büyük zararlara yol açarak sermaye ve işini kaybetmiş olan banka ve hariç piyasaya borçlanmak suretiyle bütün serveti tehlikeye düşmüş olan ortakların hisse senetlerine haciz koyma ve sair suretle bunlar üzerindeki mülkiyetleri yok olarak alacakların büsbütün karşılıksız kalması endişesiyle banka borçları ile borç karşılığı icra edilmiş ve sonradan da satılmıştır. Bu hisselerle kaynağı bilinmeyen sene müteferrik ve muhtelif ortaklardan 137.000 TL'lik banka hisse senetlerini satın alan Ruus oğlu Faik'in de hisselerini Türk Ticaret Bankasına devretmesi ve bu suretle banka sermayesinin yarısı Türk Ticaret Bankasının eline geçmiştir¹⁵⁹.

¹⁵⁹ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİHR Raporu, s7-8.

Adapazarı İslam Ticaret Bankası¹⁶⁰, Mevduatı Koruma Kanunu'nun gereğince sermayesini artırmış, şube sayısını da artırmaya çalışmıştır. Bu esnada Akşehir Bankasının 137.000 TL'lik hisse senedini Ruus oğlu Faik yoluyla hakimiyetlerine almışlardır. Adapazarı İslam Bankası, Akşehir Bankası yöneticilerine birleşme teklifinde bulunsalar da bu teklif İdare Heyeti'nce uygun bulunmamıştır¹⁶¹.

Adapazarı İslam Ticaret Bankasının idarî tarzında yaptığı değişikliklerden değişikliklerden dolayı yeni İdare Heyeti tarafından davet ve teklifler inceleme ve etraflıca düşünülerek ortakların yararına kuruluşun selamet ve gelişmesine mutabık görülmüş ve bu teklifler üzerinde anlaşarak esasen mühim bir kısmının bedelleri tediye edilmeyen hisseler müsait şartlar dahilinde geri alınmıştır. Bu aksiyonların itibarî kıymetleri ile maliyet fiyatları arasında mühim bir fark vardır. Bu farkı hissedarlar lehine karşılıklar hesabına kaydedilmiştir¹⁶².

4. Kriz Sonrası (1934-1938) Hesap Hareketleri ¹⁶³

1930'lu yıllar bankanın hesap hareketlerinin yoğunlaştığı bir dönemdir. Bunun nedenleri olarak 1929 Ekonomik Krizi'nin olumsuz etkileri, banka şubelerinin kapatılması ve bankanın yaptığı yatırımlara harcanan paralar olarak gösterilebilir.

1934 yılı banka için kötü geçen yılların ilk halkasıdır. Banka sermayesinin büyük bölümünü Şarlak İçme Suyu ve Elektrik İdaresinin yapımı için harcamıştır. Bunun sonucu olarak karşılığı olmayan hisselerin imhası yoluyla 1935 yılında sermaye 1.000.000 TL'den 600.000 TL'ye düşürülmüştür.

1934 yılı ikraz (borç verme) hareketlerinde tediye bakıldığında 875.154,97 TL, 1935 yılında 480.498,55 TL, 1936 yılında 300.235,58 TL, 1937 yılında

¹⁶⁰ Daha sonraki dönemlerde ülkemizin önemli özel sektör bankalarından birisi haline gelecek olan Türk Ticaret Bankası, 1913'te 13 Adapazarılı Esnaf tarafından Adapazarı İslam Ticaret Bankası adıyla kuruldu. 1924'te, Adapazarı İslam Ticaret Bankası Türk A.Ş., 1928'de, Adapazarı Türk Ticaret Bankası A.Ş ve 1937'de, Türk Ticaret Bankası A.Ş adlarını aldı. Kuruluşta Adapazarı'nda olan merkezi 1934'te Ankara'ya, 1952'de İstanbul'a taşındı. Türk Ticaret Bankası'nın kuruluş sermayesi 13.629 Osmanlı Lirasıdır. Hazinesinin iştirakiyle sermayesini artırmış, ulusal çapta bir banka haline gelmiştir.

¹⁶¹ KKR,agr.

¹⁶² AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHÜİHR Raporu,s.8.

¹⁶³ 1934 yılı bilançosu ve 1934-38 yılları arası hesap hareketleri için bk. Tablo 4-5.

242.254,36 TL, 1938 yılına 250.420 TL ikraz hareketi vardır. Toplam beş yıl içinde 2.148.536,94 TL borç verilmiştir.

İkrazın tahsilatına bakıldığında 1934 yılında 580.997,55 TL, 1935 yılında 280.774,29 TL, 1936 yılında 133.945,63 TL, 1937 yılında 85.102,87 TL, 1938'de 109.611,76 TL olmak üzere toplam beş yıl içinde verilen 2.148.563,94 TL verilen borcun 1.190.382,10 TL'si yani yaklaşık yarısı tahsil edilebilmiştir. 1938 yılı dışında diğer yıllardaki borç verme oranındaki düşüşlerin sonucu olarak tahsilatta da aynı düşüşler gözlenmiştir.

1934 yılındaki kredi tediyatına (ödemelerine) baktığımızda 103.392,43 TL, 1935'te 84.794,80 TL, 1936'da 32.575,87 TL, 1937 yılında 34.324,42 TL, 1938 yılında 32.458,37 TL kredi ödemesi yapılmıştır ki toplam 287.545,89 TL'ye tekabül etmektedir.

Reddiyata bakıldığında 1934'te 66.161,09 TL, 1935 yılında 67.564,58 TL, 1936 yılında 17.148,23 TL, 1937 yılında 10.875,04 TL, 1938 yılında 16.400,27 TL olup ikraz hareketlerindeki düşüş kredi hareketlerinde de görülmektedir ki toplam 178.149,61 TL'ye tekabül etmektedir.

Tevdiat hareketlerine bakıldığında 1934 yılında 47.335,35 TL, 1935 yılında 71.882,64 TL, 1936 yılında 82.304,84 TL. 1937 yılında 101.324,09 TL, 1938 yılında 90.552,08 TL olmak üzere toplam 393,399 TL'dir.

Reddiyata bakıldığında 1934 yılında 27.994,27 TL, 1935 yılında 32.874,92 TL, 1936 yılında 32.249,48 TL, 1937 yılında 69.758,26 TL, 1938 yılında 58.804,12 TL toplam 221.681,05 TL olduğu görülmektedir.

1934 senesinde 14.473,94 TL verilen maaşlar, 5.334,12 TL idare masrafları, 2.039,69 TL vergiler ve harçlar, 5.235,99 TL çeşitli masraflar, 16.539,78 TL verilen faizler olmak üzere 43.924 TL masraf gösterilmiştir. Net kâr 26.124,84 TL olarak belirtilmiştir. 58,471,20 TL alınan faizler, 2.093,16 TL muhtelif kârlar ve 9.484 TL de aciyo ve komisyon olarak toplam 70.048,36 TL gelir gösterilmiştir.

5. Sermaye Değişiklikleri ¹⁶⁴

Türk halkının çektiği genel finans sıkıntısı şirket kurucularını da etkilediği düşünülürse Akşehir'den İstanbul başta olmak üzere büyük kentlere haşhaş başta olmak üzere tarımsal ürünleri pazarlamak ve üreticilere finans sağlamak için 14 Mart 1909 (R.1324) tarihinde Akşehir İktisad-ı Osmanî Şirketi ismiyle ayda yarım Osmanlı Lirası almak ve 1.000 hisseden ibaret olmak üzere kurulmuştur¹⁶⁵. Şirketin sermayesi 1912 (R.1327) Şubatı sonuna kadar 21.610 Osmanlı Lirasına yükselmiştir. O sene toplanan Genel Kurul, şirketin bir sene daha uzatılmasına karar verir. 1913 (R.1328) yılı temettüü ile beraber 1.000 hisse 23.435 TL sermaye olarak 1914 (R.1329) yılına devredilmiştir. Bu seneki Genel Kurul toplantısında şirket yedi sene daha 1919 (R.1335) yılına kadar bir kez daha uzatılır. Şirketin sermayesi 23.435 Osmanlı Lirası¹⁶⁶, beher hissesi Osmanlı Lirası 100 Kuruş hesabıyla ve 2.343,5 itibariyle 1.000 hisse senedinden ibaret olmuştur¹⁶⁷.

Daha öncede değinildiği gibi Akşehir'de azınlık tefecilere tepkiden dolayı halkın bankaya desteğini artırması sonucunda şirket 1 Kasım 1916'da anonim şirket olarak bankaya çevrilmiştir¹⁶⁸. 10 Liralık paylara ayrılmış 50.000 Osmanlı Lirasına yükseltilmiştir¹⁶⁹. Üç sene içinde sermayesini ikiye katlamıştır ki ticarî bir kurum için önemli bir mesafedir.

I. Dünya Savaşı'nın sona erdiği dönemlerde banka gelişmesini sürdürmüş 15 Ağustos 1918'de sermayesini 100.000 TL'ye çıkarmıştır¹⁷⁰.

Son dönem Osmanlısında filizlenen millî ekonomi politikası, Cumhuriyetin ilk yıllarında da gelişiminin devam etmesinin bir sonucu olarak banka bölgede önemli bir boşluğu doldurmuş, bunun sonucu olarak sermayesinde de artış görülmüştür. 1924'te her

¹⁶⁴ Bankanın sermaye değişiklikleri için bk. Tablo 6.

¹⁶⁵ Konyalı, a.g.e., s.206.

¹⁶⁶ “Şirketin sermayesi 20,000 Osmanlı Lirasıdır.” Serdar Şahinkaya, “Teorik Bir Çerçeve ve Türkiye Örneği,” *Sanayileşme Süreçleri ve Kalkınma Yatırım Bankaları*, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Tezler Dizisi:7, Öteki Yayınları, Ankara 1999.

¹⁶⁷ Konyalı, age., s.208.

¹⁶⁸ Şahinkaya, agm., s.175.

¹⁶⁹ Toprak, age., s.158.

¹⁷⁰ Toprak, age., s.158.

biri 10 Türk Lirası değerinde 100.000 hisseden oluşan 1.000.000 TL sermayeye ulaşmıştır¹⁷¹.

31 Mart 1935 tarihinde toplanan Hissedarlar Heyeti toplantısında sermaye değişikliği konusu yeniden gündeme gelmiştir. Ekonomik kriz sonrası bankanın gördüğü zarar, Şarlak Suyu ve Elektrik İdaresinin yapımının getirdiği külfet ve karşılığı olmayan aksiyon ve hisse senetlerinin imhası¹⁷², Mevduatı Koruma Kanunu gereği merkez dışındaki şubelerin kapatılması sonucunda ve İktisat Vekaletinin 26.2.1935 tarih ve 1593 sayılı tezkerelerine de uygun olarak banka sermayesinin 1.000.000 TL'den 500.000 TL'ye indirilmesi, beheri 10 Türk Lirası kıymetinde 50.000 hisseye ayrılması¹⁷³ toplantı gündemine kalsa da toplantıda 200.000 TL'den fazla sehim senedine sahip hissedarların şirket sermayesinin 600.000 TL'de bırakılması hakkındaki taleplerinin incelenmesi sonucunda Başkan Tacettin Yaltırık tarafından bu rakamın banka menfaati için daha iyi olacağı düşüncesiyle kurulun takdirine sunulunca tartışmalar cereyan etmiş sonucunda sermayenin 1.000.000 TL'den 600,000 TL'ye indirilmesi Genel Kurulca ittifakla kabul görmüştür¹⁷⁴.

22.9.1953 tarihli 341 sayılı Akşehir Ticaret Başkanlığına yazılan yazıda bankanın ana sözleşmesinin 5. maddesinde değişiklik yapılarak şirket sermayesinin 1.000.000 TL'den 600,000 TL'ye indirilmesine ait layihalar Ticaret Vekaleti ve İcra Vekilleri Heyetinin tasdikinden geçirilmediği anlaşıldığından bu kez banka Akşehir Ticaret Başkanlığına yeni bir layiha ile başvurarak şirket sermayesinin 300.000 TL'ye düşürülmesini istemiş, sermayeyle ilgili bu iki layiha birleştirilerek işlem görmüştür. İşlemin Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının 18.12.1953 tarihli onay

¹⁷¹ AKTSOA, TCAN, 8 Eylül 1340 Tarihli Arap Harflerinden Türk Harflerine Çevrilen Banka Nizamnamesinin 1,2 ve 5. Maddelerinin Değiştirilmiş Örneği", Akşehir bankası Dosyası, C.No:7, Y.No:1891.

¹⁷² Ekonomik kriz sonrasında zarar gören bankanın daha akılcı davranması ve toplantılarda kağıt üzerindeki rakamlarla değil gerçek rakamlar üzerinden planlar yapılması konusunda önemli bir karardır. Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı "bankanın büyük zarar gördüğü neredeyse "sermayesinin yarısını" kaybettiği söylenebilir. KKR,agr.

¹⁷³ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH, Ruzmane-i Müzakeratı, s. 7.

¹⁷⁴ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH Zabıtnamesi,s.30-31.

yazısıyla banka sermayesi beheri 5 TL kıymetinde 60.000 hisseye¹⁷⁵ taksim edilmiş 300.000 TL'ye düşürülmüştür¹⁷⁶.

1960 yılında bankanın ana sözleşmesindeki 5. maddede değişiklik yapılarak bankanın sermayesi 300,000 TL'den 500.000 TL'ye çıkarılmış, artırılan 200.000 TL, beheri 500 TL değerinde 400 hisseye ayrılmıştır¹⁷⁷. Sermaye artışı, Ticaret Vekaletinin Akşehir Noterliğinden tasdikli 9 Mart 1961 tarih ve 4/4322 sayılı yazıları ve Akşehir Asliye Ticaret Mahkemesinin 13 Nisan 1961 tarihli, 43 esas ve 26 karar sayısıyla 2.5.1961 tarihinde tescil edilmiştir¹⁷⁸.

Elli sene müddetle kurulan Akşehir Bankası T.A.Ş., 1965 yılı aralık ayının sonunda süresinin sona ermesi sebebiyle Türk Ticaret Kanununun 434. maddesinin 1. fıkrası hükmünce kendini feshetmiştir. 9 Ocak 1966 tarihinde olağanüstü toplanan Hissedarlar Genel Kurulu, şirketin tasfiyesine karar vermiş ve bu kararın 15.1.1966 tarih ve 210 sayılı Akşehir Noterliğinden tasdikli bir örnekle Akşehir Ticaret Sicil Memurluğuna başvurularak işlemin onaylanması istenmiştir¹⁷⁹. Bu tarihten itibaren aktif işlemleri sona erdiği için tasfiyeye giren bankada sermaye değişiklikleri olmamıştır.

İ- AKŞEHİR BANKASININ KAPANIŞ SÜRECİ

1. Tasfiye Öncesi Bankanın Durumuna Genel Bakış

1935 yılı sonundan itibaren banka da önemli değişimler meydana gelmiştir. Bilhassa bankanın şubelerinin kapatılması para girdisini azaltmış bunun sonucu

¹⁷⁵ “Eski sermayeyi teşkil eden 300.000 TL beheri 5 TL kıymetinde 60.000 hisseye ayrılmış ve tamamı tediye edilmiştir.” *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, S.582, 1961, s.2.

¹⁷⁶ AKTSOA, *Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı, İş Ticaret Umum Müdürlüğü, Şirketler*, 4/16879-74562. “Ana Sözleşmede Yapılan Değişiklik Hakkında”. Ayrıca yapılan değişiklik Yeni Akşehir Gazetesi’nde ortaklara duyurmak amacıyla 3 Şubat 1954 tarihinde 2. sayfada yayınlanmıştır. Sermaye değişikliği kararının gazetede yayınlanması için bk. Belge 31.

¹⁷⁷ “Bu kere artırılan 200.000 TL tamamen taahhüt edilmiş ve dörte biri ödenmiş olup beheri 500 TL kıymetinde 400 hisseye münkasemdir.” Akşehir Bankası 5. ve 24. Madde Değişikliği Duyurusu, *Ticaret Sicili Gazetesi*, 1960 Sayısı, S. 576, s.2. Değişikliğin gazetede yayınlanması için bk. Belge 32.

¹⁷⁸ AKTSOA, *Akşehir Ticaret Sicili Memurluğu*, “2.5.1961, Akşehir Ticaret Sicili Memurluğundan, Ticaret Sicili No:139, Akşehir Bankası TAŞ.’a”, “Tadil Edilen Maddelerin Eski ve Yeni Şekilleri – 7 Ekim 1960”. 1960 değişikliklerin ilanı için bk. *18 Nisan 1961 Tarihli Noter Kağıdı*, bk Belge 33.

¹⁷⁹ AKTSOA, *Akşehir Ticaret Sicil Memurluğu’na Tasfiyeye Dair Başvuru*, *Akşehir Bankası Dosyası*, 19.1.1966- 17/66, 10.1.1966- 1865/10-3/66. Tasfiye başvurusu onayı için bk. Belge 34.

olarak banka gayrimenkul yaparak kiralamak ve elektrik ve su işletme hakkını elde etme gibi arayışlarla para girdisini devam ettirmeye çalışmıştır. Bilhassa bankanın büyük sermayesi harcanarak yap-işlet devret modeliyle hayata geçirilen Şarlak Suyu ve Elektrik İdaresi'ne büyük umutlar bağlanmıştır¹⁸⁰.

Mevduatı Koruma Kanunu kapsamında sermayelerin devletçe denetim altına alınması ve çeşitli uygulamalar getirilmesi millî yerel bankacılık sektöründe önemli değişimlere neden olmuş Türkiye'de farklı yerlerdeki millî yerel bankalar faaliyetlerini sona erdirmek zorunda kalmıştır. Bu kanun aynı zamanda bankacılık sektöründe sadece devlet denetimini artırmamış aynı zamanda sermayenin küçük işletmeler yerine daha büyük sermaye kaynaklarında birleşmesine neden olmuştur. Örneğin Adapazarı İslam Bankası ulusallaşarak Türk Ticaret Bankası haline gelmiştir. Hatta Akşehir Bankası'na birleşme teklifinde bulunulmuşsa da bu teklif reddedilmiştir¹⁸¹.

1935 yılındaki Hissedarlar Toplantısı'nda kararlaştırılan sermayenin 1.000.000 TL'den 600.000 TL'ye indirme kararı almasına rağmen sermaye değişimi resmen 18.12.1953 tarihinde gerçekleşmiştir. Sermaye düşürülmesi, karşılığı olmayan hisse senetlerinin imhasını da beraberinde getirilmiş olup, bu karar bankanın ekonomik kriz sonrası dönemde daha mantıklı karar almasını sağlamaya yöneliktir.

1960 yılında bankada sermaye artırımına bakarak bir toparlanma belirtisi olduğu söylenebilir. 3.3.1961 tarihli Ticaret Bakanlığı onayıyla sermayesini 300.000 TL'den 500.000 TL'ye çıkarmıştır. Fakat bu dönemde bankacılık sektöründeki gelişmelere ayak uydurulamamış, bunun sonucu olarak ta banka yönetimine değişimleri iyi takip eden yöneticiler getirilememiştir¹⁸². Genel Kurul toplantılarında banka memur ve görevlilerine bile verilecek ücret ve tazminatlar hakkında bile itirazlar çıkmıştır. Örneğin tasfiye sürecinde Ali Cafer Küçük, tasfiye memuru olarak görev yapacak olan Dr. Halis Çimilli'nin zaten büyük hisse sahibi olması nedeniyle ücret verilmemesini istemiştir. Bu düşünce sistemiyle büyük şehirlerden büyük

¹⁸⁰“Elektrik tesisatının bankaya temin edeceği menafî bize yeniden bir Akşehir Bankası yaratacak derecede emniyet ve itimata layıktır.” AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİH Raporu, s.13.

¹⁸¹ KKR, agr.

¹⁸² KKR, agr.

meblağlarla yöneticiler getirilememesi olağandır. Artık 1960'larda Akşehir Bankası kuruluş yıllarında olduğu gibi şubeler açarak gelişmeye çalışan değil büyüyen ekonomik süreçte küçülen Akşehir'e sıkışmış küçük bir müessese durumuna gelmiştir. Bu dönemlerdeki Genel Kurul toplantılarına bakıldığında konular hakkında ya hiç söz istenmemiş ya da söz isteyenlerden çığır açan fikirler çıkmamıştır. Bu dönem toplantılarında ana gündemi kâr dağıtımı, bilançonun denetlenmesi, denetçi üyelerin ve İdare Meclisi üyelerinin belirlenmesi gibi konulardır¹⁸³.

Akşehir Bankasına talep azalmış, hisse satışı eskiye nazaran düşmüştür. Akşehir halkının bankaya ilgisizliğinin bir nedeni olarak 1949 yılında Akşehir Bankası'na satışı gerçekleştirilen Şarлак İçme Suyu ve Elektrik İdaresinin satışı hususunda yolsuzluk yapıldığı iddiasıdır. Gerçi Akşehir Belediyesi eski başkanlarından Mustafa Şarлак, Danıştay'a yolsuzluk yapıldığı gerekçesiyle satışın durdurulmasını içeren açtığı dava 9.3.1951 tarihinde reddedilse¹⁸⁴ de Belediye Başkanı ve aynı zamanda Banka İdare Meclisi Başkanı Tacettin Yaltırık'ın ücretsiz belediyeye devredilmesi düşünülen su ve elektrik dağıtımının 600.000 TL karşılığında devretmesi belediyeden bankaya para aktararak yolsuzluk yapıldığı söylentilerini de beraberinde getirmiştir. Değindiğimiz gibi her ne kadar Danıştay yolsuzluk olmadığını belirtse de yine de bu yöndeki söylentiler bankanın tüzel kişiliğini ve yöneticilerini olumsuz etkilemiştir.

Akşehir Bankası'nın 1960'lı yıllardaki faaliyetlerini analiz edebilmek için 25.4.1961 tasfiye sürecine yaklaşırken banka toplantılarındaki gündem maddelerini ve alınan kararları incelemek gerekmektedir.

30 Mart 1957 Cumartesi günü saat 10:00'da toplanan Akşehir Bankası Ortaklar Genel Kurulu, bankanın sinema salonunda 174.420 TL sermayeyi temsil eden 34.884 hisse ve 532 oy sahibi ortağın katılımıyla toplanmıştır¹⁸⁵. Adî surette toplantı için gerekli çoğunluk temin edilmiş Yeni Ticaret Kanunu'nun 368. ve Banka Nizamnamesi'nin 26. maddeleri gereğince yapılması gereken işlemler yapılmış,

¹⁸³ KTÖA, TCAN, 6 Nisan 1957 Tarihli Ortaklar Genel Kurulu Toplantısı, , Y. NO: 1218, C.4. KTÖA, ABHUZD, Akşehir Bankası 16 Mart 1958 OGK Toplantısı, , s.380-381, KTÖA, TCAN, Noter evrağı, Y No:1158, C No:3, KTÖA, ABHUZD, Akşehir Bankası 28 Mayıs 1965 Tarihli Adî Surette Toplantı, , s.464-465..

¹⁸⁴ Duran, a.g.e., s.224.

Yüksek Ticaret ve İktisat Vekaleti tarafından komiser olarak tayin edilen Akşehir Kaymakamı Kemal Gazezoğlu'nun katılımıyla Genel Kurul Toplantısı, Banka İdare Kurulu Başkanı Tacettin Yaltırık tarafından açılmıştır.

Banka Nizamnamesi'nin 27. maddesi gereğince toplantıda bulunanlar arasında en yüksek hisseye sahip olanlardan Kemal Kaytan ve Şükrü Kahvecioğlu oy toplama memuru olarak görevlendirilmiştir. Başkanlık Divanı bu suretle belirlendikten sonra yine aynı madde hükmüne uyularak ortaklardan Halil Recai Özerdem ve Banka Müdürü Abdülkadir Akgüngör¹⁸⁶ divan tarafından kâtipliğe seçilerek gündeme geçilmiştir.

Gündemin birinci maddesi gereğince İdare Kurulu ve denetçilerin çalışma yıllarına ait raporları kâtiplerden Abdülkadir Akgüngör tarafından okunmuştur. Raporlar hakkında söz isteyen olup olmadığı başkan tarafından sorulmuş, söz isteyen olmamıştır. Başkan Yaltırık bankanın sermayesinin aşağı indirilmesi hakkında Genel Kurula bilgi vermiş, kiracıların mahkemeye müracaat etmek zorunda bırakmayacaklarını ümit etmekte olduğunu fakat maalesef bu ümidin boşa çıktığını, kiracıların dükkânlardan çıkmaktan uzak durduklarını, sonucunda haklarında tahliye davası açıldığını belirtmiştir.

Gündemin birinci maddesi gereğince İdare Kurulu ve denetçiler raporu oylamaya sunulmuş ve ikisi de oybirliğiyle kabul edilmiştir. Gündemin ikinci maddesine geçilerek 1956 yılının kârının İdare Kurulunun teklifi üzerine dağıtılması hususu ittifakla kabul edilmiştir. Gündemin üçüncü maddesi olan üç İdare Meclisi üyesi seçimine geçilmiştir. Seçimin açık veya kapalı oyla yapılabileceği duyurulduktan sonra açık oyla yapılması ittifakla kabul edilmiştir. Ortaklardan Mustafa Cinci yazılı bir teklifi Genel Kurul Başkanlığına sunmuştur. Bu yazılı teklifte İdare Heyeti üyeliğine Dr. Aziz Perkün, Hasan Kaytan ve Bekir Ay'ın denetçiliğe de Sadri Çakıroğlu'nun seçilmesi ve ücretlerinin de geçen seneki gibi ödenmesi istemiştir. Teklifin okunmasına müteakip toplantı salonunda bulunan Dr. Aziz Perkün ayağa kalkarak; teklifte bir yanlışlık olduğunu seçilecek üyeler arasında

¹⁸⁵ KTÖA, TCAN, 30 Mart 1957 Toplantı Tutanağı Sureti, 6 Nisan 1957 Y.No:1218, C.4. noter evrakı için bk. Belge 39.

¹⁸⁶ Otuz yılı aşkın banka hizmetinde çalışan Banka Müdürü Abdülkadir Akgüngör için bk. Resim 25.

kendisinin bulunmadığını bildirmesi üzerine esas İdare Kurulu Raporu'nda da kendisinin yeniden seçileceğine dair bir teklif bulunmadığı göz özüne alınarak Dr. Aziz Perkün'ün yerine Halil Çetin'in teklif edilmesi lazım geldiği Başkan Yaltrık tarafından ileri sürülmüştür. Teklif değiştirilerek İdare Meclisi üyeliklerine Bekir Ay, Halil Çetin ve Hasan Kaytan'ın yeniden seçilmesi hususu düzeltilerek Genel Kurula arz olunmuştur. Yeni teklifi ittifakla kabul ederek gerek İdare Meclisi azalıklarının gerekse ilk teklifte seçilmiş olan denetçi üyelerin ücretlerinin geçen seneki gibi 350 TL olarak ödenmesine karar verilmiştir. Gündemin dördüncü maddesi de üçüncü maddedeki teklif sebebiyle karara bağlandığından gündemde müzakere edilecek başka madde kalmamıştır.

16 Mart 1958 Pazar günü 16:00'da adî surette toplanan Genel Kurul Toplantısı bankanın sinema binasında toplanmıştır. Giriş kağıtlarını vererek zabıt defterine isimleri karşısına imzalarını atan her ortak toplantı salonuna girmiş ve saat 10:00'da 175.345 TL sermayeyi temsil eden 35.069 hisse ve 537 rey sahibi ortak toplantıya katılmıştır¹⁸⁷.

Adî surette toplantı için gerekli kanuni çoğunluk temin edilmiş Türk Ticaret Kanunu'nun 37. ve Akşehir Bankası Nizamnamesi'nin 26. maddesi gereğince yapılması gereken ilanlar ve formalitelerin tamamlanmış olduğu görülmüş, Yüksek İktisat ve Ticaret Vekaleti tarafından komiser olarak tayin edilen Akşehir Kaymakamı Kemal Gazezoglu'nun katılımıyla Genel Kurul Toplantısı, Banka İdare Kurulu Başkanı Tacettin Yaltrık tarafından açılmıştır. Nizamnamenin 27. maddesi gereğince öncelikle Başkanlık Divanı seçimine geçilmiş hazır bulunanlar arasında en yüksek hisseye sahip olanlardan Kemal Kaytan ile Şükrü Kahvecioğlu oy toplama memuru olarak davet olunmuş Başkanlık Divanı bu suretle kurulduktan sonra yine adı geçen madde hükmüne göre ortaklardan Halil Recai Özerdem ile Banka Müdürü Abdülkadir Akgüngör, divan tarafından katipliğe seçilmiş ve gündemin müzakeresine geçilmiştir.

Gündemin birinci maddesi gereğince, İdare Kurulu ve denetçi üyelerin çalışma yılına ait raporları Katip Abdülkadir Akgüngör tarafından okunmuştur. Raporlar

¹⁸⁷ KTÖA, TCAN, 16 Mart 1958 Toplantı Tutanağı Sureti, Y. No: 1158 C. No3.KTÖA, *ABHUZD*, s.380-381.

hakkında söz isteyen olup olmadığı başkan tarafından sorulmuş, söz isteyen olmamıştır. Bunun üzerine İdare Kurulu ve denetçi raporlarının kabul ve tasdiki ve İdare Kurulu üyeleriyle denetçinin hazırladığı çalışmalar onaylandıktan sonra kurulun oylamasına sunulmuş raporlar ittifakla kabul ve tasvip olunarak üyelerle denetçinin çalışmaları da ittifakla kabul edilmiştir.

Gündemin ikinci maddesini teşkil eden 1957 yılı kârının dağıtımı işi İdare Kurulu raporunda ileri sürülen teklif vechile ittifakla kabul ve tasvip olunmuştur. Buna müteakip gündemin üye seçimine ait olan üçüncü maddesine geçilmiş, Başkan Yaltırık, bu sene müddetleri biten İdare Kurulu üyeleri yerine yeniden seçim yapılmasını istemiştir. Ortakların açık oylama yapılması isteği üzerine Tacettin Yaltırık ve Dr. aziz Perkün'ün yeniden seçilmesi Genel Kurul üyelerinden bazıları tarafından ileri sürülmüştür. Başkan Yaltırık ise Dr. Aziz Perkün'ün yeniden seçilmesini kabul edenlerin el kaldırmamasını istemiş, teklif ittifakla kabul edilmiştir. Görevleri karşılığı verilecek ücretin geçen senelerde olduğu gibi 350 TL olarak ödenmesi keyfiyeti de yine aynı şekilde kabul edilmiştir.

Gündemin denetçi üyesi seçimine ait dördüncü maddesine sıra gelince Genel Kurul tarafından gösterilen arzu üzerine ve açık oyla eski denetçi üye Sadri Çakıroğlu ittifakla seçilerek ücretinin de geçen seneki gibi ödenmesi kabul edilmiştir.

Başkan gündemde müzakere edilecek başka madde kalmadığından dilek ve temennilerde bulunarak toplantıya son vermiştir.

Akşehir Bankası T.A.Ş., 20 Mart 1965 tarihinde adî surette toplanan Ortaklar Genel Kurulu Toplantısı banka binasında yeniden toplanmıştır¹⁸⁸. Saat 14:00'te 23.865 A tertibi ve 318 B tertibi hisse senetleri sahibi 278.325 TL sermaye ve 55.665 oy temsilcisi ortakların asaleten ve vekaleten katıldığı, toplantı için gerekli çoğunluğun fazlasıyla sağlandığı görülmüştür. Toplantı gündemi, günü ve yeri Ankara'da Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ve Akşehir'de Pervasız Gazetesi'yle ilan edildiği gibi adresleri bilinen dışarıdaki ortaklara da taahhütlü mektuplarla bildirilmiştir. Türk Ticaret ve Bankalar Kanunları ile Banka Nizamnamesi gereğince

¹⁸⁸ KTÖA, *TCAN, 28 Mayıs 1965 Tarihli Toplantı Tutanak Sureti*, Y. No: 2177, KTÖA, *ABHUZD*, s. 464/465. 1965 Yılı Bilançosu için bk. Tablo 9.

yapılması gereken formalitelerin tamamlandığı görülerek Konya Valiliğince komiser olarak tayin edilen Akşehir Tahrirat Kâtibi Orhan Sakınç'ın katılımıyla Genel Kurul Toplantısı, Banka İdare Meclisi Reisi Dr. Halis Çimilli tarafından açılmıştır.

Banka Nizamnamesi'nin 20. maddesi uyarınca toplantıda hazır bulunanlar arasında en yüksek hisseyi temsil ettikleri görülen Hıfzı Ay ve Mahmut Çetin oy toplama memuru seçilmişlerdir. Yine aynı maddenin diğer bir fıkrası hükmüne göre Banka Müdürü Abdülkadir Akgüngör, ortaklardan Hüseyin Günay katipliğe seçilerek gündemin müzakeresine geçilmiştir.

Gündemin birinci maddesi gereğince İdare Meclisi ve denetçilerin raporları kâtiplerden Abdülkadir Akgüngör tarafından okunmuştur. Başkan Dr. Çimilli, raporlar hakkında söz isteyen olup olmadığını sormuş kimse söz almadığından raporlar Genel Kurulunun onayına sunularak onaylanmıştır. Daha sonra teklif üzerine İdare Meclisi ve denetçi üyelerde aynı şekilde ittifakla kabul edildikten sonra gündemin kâr dağıtımına ait ikinci maddesinin görüşmelere geçilmiş ittifakla kabul edilerek gündemin üçüncü maddesine geçilmiştir. Bu maddede müddetleri biten İdare Meclisi üyelerinin yerlerine yeni seçim yapılmasına dair Başkanlıkça vaki teklif üzerine seçimin açık oy ile yapılması kabul edilmiştir. Başkan Çimilli, müddeti biten üyelerden Halil Çetin'in hastalığı dolayısıyla kendisinin yeniden seçilmemesi hususundaki ricasını Genel Kurula iletmış eski heyet üyelerinden arzu edenlerin yeniden seçilmesinde bir sakınca bulunmadığı belirtilmiş ve bu hususta Genel Kurulca yapılacak bir teklif bulunup bulunmadığını sormuştur. Ortaklardan Mehmet Tekin söz alarak; İdare Meclisi Raporu'ndan anlaşıldığı kadarıyla içinde bulunan sene sonunda bankanın tasfiyesinin söz konusu olduğunu, dışarıdan başka üyeler aramaktansa öteden beri tanınmış eski üyelerin yeniden seçilmesinin daha uygun olacağını, hastalığı dolayısıyla yeniden seçilmesini istemeyen Halil Çetin'in yerine de Şükrü Kahvecioğlu'nun seçilmesini teklif etmiştir. Teklif Genel Kurulca ittifakla kabul edilmiştir. Bu suretle müddetleri biten üyeler yerine yeniden Dr. Halis Çimilli, Hasan Yaltırık, Bekir Ay ve Şükrü Kahvecioğlu seçilmişlerdir. Gündemin dördüncü maddesine denetçi üye seçimine ait olduğundan yeniden iki denetçi seçilmesi Başkanlıkça Genel Kurula teklif edilmiştir. Yine Mehmet Tekin'in teklifi üzerine eski denetçi Sadri Çakıroğlu ve Hasan Kaytan yeniden denetçiliğe seçilmesi ile

denetleme ücretlerinin geçen senelerde olduğu gibi 350'şer TL olarak ödenmesi de oybirliğiyle onaylanmıştır. Gündemde müzakere edilecek başka madde kalmadığından toplantıya son verilmiştir.

Tasfiye döneminde yapılan çalışmaları ve bankanın genel atmosferini kavrayabilmek için, ele alınan konular, kararların işlenişi ve tartışmaları kavrayabilmek için Genel Kurul toplantılarını ele almak gerekmektedir.

a) Tasfiye Sürecinin Başlaması ve Yapılan Çalışmalar¹⁸⁹

7 Ocak 1966 tarihide olağanüstü toplantıya çağrılan Akşehir Bankası Ortaklar Genel Kurulu bankanın Akşehir'deki merkezinde kendi binasında toplantı zabıt defterindeki kayıtlara göre toplantıya 274.010 TL sermayeyi temsil eden 54.802 hisse sahibi ortaklar asaleten ve vekâleten katılmışlardır. Toplantının tek gündem maddesi bankanın çalışma süresinin dolmasından dolayı tasfiye işleminin başlatılmasıdır.

Olağanüstü toplantı için gerekli ilanlar yapılmış, toplantı yeri, tarihi, günü ve saati Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ve Akşehir'de çıkmakta olan Pervasız Gazetesi'nde ilan edilmiştir. Adresleri bilinen ortaklara da posta yoluyla duyurulmuştur.

Toplantıya Konya Vilayet Makamınca Hükümet Komiseri olarak görevlendirilen Akşehir Tahrirat Katibi Orhan Sakıncı, Borsa Komiserliği adına Akşehir Mal Müdürü Nezir Kınay, Genel Kurul Başkanı olarak İdare Meclis Başkanı Dr. Halis Çimilli katılmıştır. Başkanlıkça Banka Nizamnamesi gereğince toplanan ortaklar arasında en yüksek hisseyi temsil edenlerden Mehmet Tekin ile Mahmut Çetin oy toplama memuru olarak seçilmiş ve yine ortaklardan Hüseyin Günay ile Banka Müdürü Abdülkadir Akgüngör de katip seçilerek görüşmeler başlamıştır. Toplantının tek gündem maddesi toplanan İdare Meclisi Raporu katiplerden Abdülkadir Akgüngör tarafından okunmuştur. Raporun okunması bitince; Başkan Çimilli rapor hakkında söz isteyenlerin isimlerini yazdırmalarını rica etmiş fakat

¹⁸⁹ KTÖA, *ABHUZD*, s.470-475. Toplantı raporu için bk. Belge 34-35.

ortaklardan söz isteyen olmamıştır. Açık oylama yapılmış ve sonucunda bankanın tasfiyesi oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Buna müteakip Banka Nizamnamesi'nin 41. maddesi gereğince tayin edilmesi gereken tasfiye memurlarının Mart ayında yapılacak yıllık olağan toplantı da tayin edilmesi hususunda da oybirliğiyle kabul edilmesiyle toplantıya son verilmiştir.

7 Ocak 1966 tarihindeki toplantıda bankanın tasfiyesine oy birliğiyle karar verildikten sonra 1965 hesap bilançolarını görüşmek üzere 23 Ocak 1966'da adı surette bir toplantı yapılmıştır¹⁹⁰.

İdare Meclisi, 7 Ocak'taki toplantıdan sonra tasfiye işleriyle ilgili bütün gerekli işlemleri Türk Ticaret ve Bankalar Kanunu ve kendi nizamnamesi hükümleri çerçevesinde yürütmüştür. Sonucunda alacakların bir kısmı tahsil edildiği gibi gerekli tescil ve ilanlar da yapılmıştır.

Bu toplantıda Banka Nizamnamesi'nin 41. maddesi gereğince belirlenecek olan tasfiye memur veya memurlarının 1 Nisan 1966 tarihinden işe başlamaları, Bankalar ve Ticaret Kanunu'nun tasfiye işleri için öngördüğü evrak ve kayıtlar, tasfiye memurlarına devir ve teslim edilmesi kararlaştırılmıştır.

18 Şubat 1965'te bankanın denetçi üyesi ve Akşehir Belediye Başkanı Avukat Sadri Çakıroğlu'nun vefatı üzerine bankanın diğer murakıplarından Hasan Kaytan kanunların kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak tanınmış tüccarlardan Ali Kantarcı'yı yerine denetçi üye olarak seçmiştir.

1965 yılı faaliyetlerinden gayrisafi 68.823,08 TL kazanç elde edildiği, çeşitli vergilerle, personel masraflarıyla diğer çeşitli idare masrafları için bütün bir sene zarfında 47.071,41 TL'lik genel masraf düşünülünce şirketin net kârının 21.743,67 TL olduğu görülmüştür. Yapılan hesaplara göre bu kârdan 2.100 TL iktisat akçelerine ayrılacak, 3.408 TL kurumlar ve 3.645,45 TL gelir vergisi ödendikten sonra net kâr olarak 12.510,45 TL kaldığı saptanmıştır. Kalan bu kârın net % 2,5

¹⁹⁰ KTÖA, ABHUZD, s.471.

hesabıyla ortaklara pay olarak dağıtılmasına yeterli olacağından 1965 yılı kârının bu şekilde ortaklara dağıtılması kabul edilmiştir¹⁹¹.

Tasfiye memurlarının işe başlamasından sonra işlerinin sona ermesiyle banka memurlarının ve müstahdemlerinin işten çıkarılacağı gündeme gelmiştir. Uzun senelerden bu kurumda görev alan, yaşları da bir hayli ilerleyen ve yıpranmış olan bu insanların ne emeklilikleri ne de sigorta primleri gibi bir gelirleri olmayacağı dile getirilmiş, eskiden kendilerine verilmiş olan avans borçları da ödeyemedikleri hatırlatılmıştır. Durumu göz önüne alan İdare Meclisi işlerini kaybetmekte olan bu memurlara işten çıkarma tazminatı ödenmesine karar vermiştir. Kendilerinin hizmet süresi ve gördükleri görevlerin önemine göre 36 seneden beri aralıksız banka hizmetinde bulunan Müdür Abdülkadir Akgüngör'e son almakta olduğu maaş miktarı üzerinden her hizmet senesi için bir maaş hesabıyla 30 senelik 30 maaş miktarında ve 40 senedir hizmet etmekte olan Veznedar Mahmut Çetin'e aynı esas çerçevesinde 25 senelik 25 maaş miktarında ve Odacı Hasan Filiz'e de dört maaş miktarından tazminat ödenmesi uygun görülmüştür. Kendilerine ödenecek paralardan avans borçları kesilecek ve kalanı nakit olarak ödenmesi kararlaştırılmıştır.

Denetçi üyeler Hasan Kaytan ve Ali Kantarcı, kanuni haklarını kullanarak banka defter ve kayıtları üzerinde gerekli denetlemeleri yapmış, bütün hesapların kanun ve nizamlar çerçevesinde yapıldığını Murakıplar Raporu'nda bildirmişlerdir.

7 Ocak 1966 tarihinde yapılan olağanüstü toplantıda şirketin tasfiyesine karar verilmiş ve tasfiye memurlarının işini 1965 yılı hesaplarını incelemek üzere yapılması gereken adi suretteki toplantı ertelendiği daha önce de belirtilmiştir. İdare Meclisi'nin toplantıdan bu yana tasfiye işleriyle ilgili bütün işlemleri Türk Ticaret ve Bankalar Kanunu ve Banka Nizamnamesi hükümleri dairesinde yürütülmüş ve alacaklar tahsil edilmiş olduğu gibi gerekli tescil ve ilanlar da yapılmıştır¹⁹².

Bu toplantıda Banka Nizamnamesi'nin 41. maddesi gereğince belirlenecek tasfiye memur veya memurları 1 Nisan 1966 tarihinden işe başlayacak Bankalar ve

¹⁹¹ 1966 Yılı Bilançosu içi bk. Tablo 10.

¹⁹² KTÖA, ABHUZD, s.476-478, KTÖA, TCAN, Y. No:1466. Noter evrakı için bk. Belge 36.

Ticaret Kanunu'nun tasfiye işleri için öngördüğü evrak ve kayıtlar, tasfiye memurlarına teslim edecektir.

Banka çalışanları tarafından üzüntüyle karşılanan bankanın denetçi üyesi ve Akşehir Belediye Başkanı Avukat Sadri Çakıroğlu'nun 18 Şubat 1966 tarihinde vefat etmesi dile getirilmiştir. Uzun süre bankada İdare Meclisi üyeliği ve denetçi üyelik yapan merhumun hatırasını yad edilmiştir. Bankanın diğer denetçi üyesi Hasan Kaytan, kanunların kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak şehrin tanınmış tüccarlarından Ali Kantarcı'yı vefat eden denetçi üyenin yerine getirmiş, Genel Kurul tarafından onay görmüştür.

Şirket 1965 yılı işlemlerinden gayri safi 68.823,08 TL kazanç temin etmiş muhtelif vergilerle, personel masraflarıyla diğer çeşitli idare masrafları için bütün bir sene zarfında 47.071,41 TL umumi masrafların toplamı düşünülünce şirket safi kârının 21.743,67 TL'den ibaret olduğu görülmüştür. Yapılan hesaplara göre bu kârdan 2.100 TL iktisat akçelerine ayrılacak, 3.408 TL kurumlar ve 3.64545 TL de gelir (stopaj) vergisi ödendikten sonra safi kâr olarak 12.510,45 TL kalacaktır. Kalan bu kârın safi % 2.5 hesabıyla temettü olarak dağıtılmasına kafi gelebileceği anlaşıldığından 1965 yılı karının bu şekilde ortaklara dağıtılması kabul edilmiştir.

Müzakere gündeminin diğer maddesi olan banka memur ve müstahdemleri konusu tartışmaya açılmış, tayin edilecek tasfiye memurları işe başlayınca banka memur ve müstahdemlerinin işleri sona erecek işten çıkarılmaları gerekliliği dile getirilmiştir. Uzun senelerden beri bankada görev almış ve yaşları da bir hayli ilerlemiş ve yıpranmış olan bu insanların ne emeklilikleri ve ne de sigorta primleri gibi bir gelirleri olmadığı ayrıca eskiden kendilerine verilmiş olan avans borçlarını da ödeyemedikleri dile getirilmiştir. Durumu değerlendiren İdare Meclisi işlerini kaybetmekte olan bu memurlara yardım etmeyi insanî ve sosyal bir vazife görmüş ve kendilerine işten çıkarma tazminat ödenmesine karar vermiştir. Kendilerinin hizmet süresi ve gördükleri vazifelerin önemine göre 36 seneden beri aralıksız banka hizmetinde bulunan Müdür Abdülkadir Akgüngör'e son almakta olduğu maaş miktarı üzerinden her hizmet senesi için bir maaş hesabıyla 30 senelik 30 maaş miktarında ve 40 senedir hizmet etmekte olan Veznedar Mahmut Çetin'e aynı esas dairesinde 25 senelik 25 maaş miktarında ve Odacı Hasan Filiz'e de dört maaş

miktarından tazminat ödenmesi uygun görülmüştür. Kendilerine ödenecek paralardan avans borçları kesilmesi ve bakiyesi nakten ödenmesi kararlaştırılmıştır.

Denetçi üyelerin, bilançoların incelendiğini arz olunan 1965 yılı bilançosu ile kar ve zarar hesaplarının defterlerdeki kayıtlara uygun olarak tanzim edilmiş bulunduğunu belirtmesiyle toplantı sona ermiştir.

Tasfiye halinde bulunan banka, 1967 yılı sonunda ikinci tasfiye yılını doldurmuştur. Bu toplantı iki yıldır devam eden tasfiye faaliyeti sonunda varılan neticeleri Genel Kurul'a bildirmek ve yapılacak işler için görüş alışverişinde bulunmak üzere yapılmıştır¹⁹³.

Tasfiye işlerine başlanan 1 Nisan 1966 tarihinden itibaren bankaya çeşitli şekillerde borçlu kişiler üzerindeki banka alacaklarının halen icra takibinde bulunan 1.300 TL'si hariç tamamen tahsil edildiği ifade edilmiştir. Taşınabilir mallardan bankada mevcut bulunan kasalarla, İstanbul, İzmir şubelerinin kapanması sonrasında getirilerek senelerden beri ambarlarda terk edilmiş bir halde bulunan hurda eşyaların, bir kısmı çürümeye yüz tutmuş kumbaraları ve ayrıca evrak muhafaza olarak tahtadan yaptırılmış uzun dolapların açık artıma suretiyle satıldığı ve bedelleri hesaplarına kaydolunduğu bildirilmiştir.

Tasfiye Heyetini en fazla uğraştıran iş, Akşehir'deki merkez banka binasının satışı olmuştur ki bunun içinde çeşitli çarelere başvurulmuştur. Öncelikle Akşehir'de bulunan ve henüz bina sahibi olmayan bankaların genel müdürlüklerine ayrı ayrı mektup yazılmış, binanın özellikleri, mevki hakkında bilgiler verilmiş ve satış teklifinde bulunulmuşsa da bunlardan hiçbiri binayı satın almaya talip olmamıştır. Bankanın ortakları arasında bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğüne, Konya Vakıflar Müdürlüğü vasıtasıyla binanın satışı teklifinde bulunulmuş, gönderilen kontrol memurlarının verdikleri rapor sonunda binanın 'rantabl' olmadığı ileri sürülerek satış teklifi reddedilmiştir.

Vakıflar Müdürlüğünün satış teklifini reddetmesi sonrasında binanın satış işi gazetelerle ilan edilerek ilk defa kapalı zarf usulüyle teklif alma suretiyle açık

¹⁹³ KTÖA, *ABHUZD*, s. 479-489. Tutanakta toplantının kesin tarihi ve mahiyeti belirtilmemiştir. 1967-1968 Bilançoları için bk. Tablo 11-12.

artırma şeklinde satılacağı İstanbul, İzmir, Ankara ve Konya'daki gazeteler ve belediye hoparlörleriyle ilan edilmişse de talip çıkmamıştır. Tanınmış kişilere gerek bizzat gerekse başkaları vasıtasıyla yapılan satış tekliflerinden de bir sonuç alınamamıştır.

Toptan satış yapılamayınca Kat Mülkiyeti Kanunu'na göre binanın böldürülerek satılması için gerekli bütün evraklar uzmanlarına hazırlanmış, bina yedi parçaya böldürülmüş ve her bir bölüm için ayrı ayrı tapu senedi alınmıştır. Binanın bölünmesinden sonra gazetelere tekrar ilanlar verilmiş, binanın talip bulunduğu takdirde toptan, bulunmadığı takdirde parça parça yedi bölüm halinde satılacağı ve her satılan bölüme ait tapunun derhal satın alana verileceği ve satışın açık artırma suretiyle yapılacağı bildirilmiş ise de yine talip çıkmamıştır.

Bir mülkün yıllık genel gelirinin toplamı mülkün genel kıymeti üzerinde de etkili olabileceğini düşünen Tasfiye Heyeti, bu isteksizliğin sonucunda kira bedellerinin artırılması suretiyle kirayı değerlendirme yoluna gitmeye karar vermiştir. Kirada bulunan sinema ve dükkânların yıllık kira bedellerinin tespiti için mahkemeye müracaat etmiş, bu işleri takip ve sonuçları içinde ayrıca bir vekil tayin edilmiştir. İlk muhakeme 24 Ocak günü yapılmış olup bilirkişiler tayini için mahkemece yazılan yazılar ait olduğu yerlere gönderilmiş, buralardan gelecek cevaba göre bilirkişilerin tespit ve tayini için mahkeme 20 Şubat 1967 gününe bırakılmıştır.

Tasfiye Heyeti, binanın layık olduğu bir bedelle satılabilmesi ve elden çıkarılması amacıyla her çareye başvurduğunu fakat olumlu sonuç alınmadığını bildirmiş ortakların bu hususta düşündüğü başka yollar ve çareler varsa açıkça fikrini beyan ederek Tasfiye Heyetine yardımcı olmaları istenmiştir.

Tasfiye işlerinin uzaması üzerine tahsil edilen ve kanun gereğince diğer bankalara yatırılan paraların %2 gibi cüzi bir faizle diğer bankalardan bekletilmesine bazı ortaklar razı olmamıştır. Bazı ortaklar ise bankaya olan borçlarının hisse bedelleriyle takas edilmesini istemeleri üzerine Tasfiye Heyeti ortakların para ihtiyaçlarını gidermek düşüncesiyle her ortağın sahibi bulunduğu hisselerinin yarı bedellerinin arzu eden ortaklara hisse karşılığı avans olarak nakten ödenmesine karar

vermiştir. 1967 yılı sonu bilançosuna göre bu şekilde yapılan ödemelerin toplamı 182.375 TL'dir.

9 Mart 1969 Pazar günü saat 10.00'da adî surette toplantıya çağrılan tasfiye halindeki Akşehir Bankası T.A.Ş. Genel Kurulu, bankanın Akşehir'deki banka merkez binasında toplanmıştır. Toplantı Akşehir'de yayımlanan Pervasız Gazetesi'yle ilan edildiği gibi adresleri bankaca bilinen ortaklarda taahhütlü mektuplarla haberdar edilmiştir.¹⁹⁴

Tutanak defterlerine göre 46.322 hisse ve oy sahibi 231.610 TL sermayeyi temsil eden ortaklar toplantıya katılmışlardır. Durum toplantıya başkanlık eden tasfiye memurlarından Dr. Halis Çimilli tarafından Genel Kurul'a arz olunmuş hazırlanmış bulunan 1968 yılı bilançosu ile kar zarar hesabı ortaklara dağıtılarak bilgilerine sunulmuş ve görüşmeler başlamıştır. Nizamname gereğince en yüksek hisseyi temsil eden ortaklardan Ali Kantarcı ile Mehmet Tekin oy toplama memuru olarak, Tasfiye memuru Abdülkadir Akgüngör ile yine ortaklardan Hıfzi Ay Genel Kurul kâtipliğine seçilmişlerdir.

Başkanlık Divanı bu şekilde oluşturulduktan sonra Tasfiye Heyetince hazırlanan ve zabıt defterine kayıt edilmiş bulunan rapor, tasfiye memuru ve katip Abdülkadir Akgüngör tarafından okunmuştur. Raporun okunmasının sonrasında Başkan Çimilli rapor ve bilanço hakkında söz isteyen olup olmadığını dile getirmiş ortaklardan Hıfzi Ay, kâr- zarar hesabından personel masrafı olarak gösterilen 170.000 TL'nin neden bu kadar çok olduğunu sormuştur. Başkan; bu masraf bankanın tasfiyeye girdiği senede çalışan memurlara verilen ve Genel Kurulca kabul ve tasvip edilen 50.000 TL ikramiye ile iki sene en az 39.000 TL tutan üç senelik personel masrafları avukat ücretlerinin toplamı olduğu şeklinde cevaplandırmıştır.

Daha sonra ortaklardan Konya Vakıflar Müdürü Fahrettin Koşay; banka binasının satışında taksitli bağlanan para için niçin faiz istenmediğini sorarak, satış muamelesinin Genel Kurula arzından sonra yapılmasının daha iyi olabileceğini söylemiştir. Başkan Çimilli; pazarlık sırasında faiz işinin de ileri sürüldüğünü ancak müşterinin bunu kabul etmediğini, faiz istendiği ve mühlet verilmeseydi müşterinin

¹⁹⁴ KTÖA, *ABHUZD*, s.490-491. 1969 Yılı Bilançosu için bk. Tablo 13.

bu fiyata satın almayacağını bundan dolayı faiz talebinden vazgeçildiğini bildirmiş,1968 sensindeki toplantı da 700.000 TL değil hatta 600.000 TL'ye binanın satılması için tasfiye heyetine yetki verildiğini hatırlatmıştır.

Odacı Hasan Filiz'in bir dilekçe ile başkanlığa müracaat ederek kendisinin sol gözünün eskiden geçirdiği bir kaza neticesi görmemekte olduğunu son günlerde ıstırapı arttığından tedavi görmeye ihtiyacı bulunduğu ve bunun için mümkünse kendisine nakdi yardım yapılmasını zira çok borçlu olduğunu ileri sürerek yardım talebinde bulunduğu görülmüş ve durum Genel Kurul'a bildirilmiştir. Genel Kurul, fakir olduğu için odacıya 1.000 TL tedavi için yardım yapılmasını kabul etmiştir.

Ortaklardan Ali Kantarcı, diğer tasfiye memuru Abdülkadir Akgüngör'e ne ücret verileceğini sormuş, gerek alakalı gerekse ortaklardan herhangi biri tarafından herhangi bir teklif ileri sürülmediğinden halen almakta olduğu ücretle kati hesap sonuna kadar çalışması kabul edilmiştir. Odacı Hasan Filiz'inde aynı ücretle çalıştırılması uygun görülmüştür.

Ali Kantarcı kendisinin 1965 yılında bankanın denetçi üyesi olduğunu ve bu yıl için denetçi üyelere tahsis olunan ücretin kendisine verilmediğini bu ücretin kendisine ödenmesini istemiş, denetçilik ücreti olarak 300 TL ödenmesi kabul edilmiştir. Gündemde görüşülecek başka bir madde bulunmadığından toplantıya son verilmiştir.

23 Mart 1970 Pazar günü saat 10.da adı surette toplantıya çağrılan tasfiye halindeki Akşehir Bankası Genel Kurulu, bankanın hal binasındaki dairesinde toplanmıştır. Akşehir'de Pervasız Gazetesi'yle ilan edildiği gibi adresleri bilinen ortaklarda taahhütlü mektuplarla toplantıdan haberdar edilmiştir¹⁹⁵. 242.535 TL sermayeyi temsil eden 48.507 hisse ve aynı miktarda oy sahibi ortakların toplandıkları tespit edilmiş, adı suretteki toplantı için gerekli çoğunluk fazlasıyla sağlanmış, Genel Kurul Başkanı ve tasfiye memuru Dr. Halis Çimilli toplantıyı açarak görüşmelere başlanmıştır. Nizamname gereğince toplantıda hazır bulunan hissedarlardan en fazla hisseyi temsil eden Ali Kantarcı ile Mehmet Tekin oy

¹⁹⁵ KTÖA, *ABHUZD*, s.495-497.

toplama memuru, ortaklardan Hıfzi Ay ile tasfiye memuru Abdülkadir Akgüngör katip seçilmişlerdir.

Gündemin birinci maddesine göre Tasfiye Heyetince hazırlanan yıllık rapor katiplerden Abdülkadir Akgüngör tarafından okunmuş, rapor hakkında söz isteyen olup olmadığı başkan tarafından sorulması üzerine ortaklardan Ali Kantarcı söz almıştır. 15.000 TL kira farkı ödemeye mahkum edilen sinema kiracısı Tacettin Kölgeci'ye mühlet verilebilmesi için Tasfiye Heyetince talep olunan banka teminatı verilip verilmediğini sormuş Başkan Çimilli cevaben; borçlunun talep edilen banka teminatını veremediğini ancak şahsî kefaletle ve muhtelif vadeli bonolarla banka alacağını garanti edebileceğini söylediğini, ayrıca % 5 hesabıyla hüküm tarihinden itibaren bütün borç için faiz ödeyeceğini hesaplanacak faizlerle mahkeme masrafı ve vekil ücretini peşinen ödeyeceklerini ve müşterek borçlu sıfatıyla şehrin tanınmış tüccarlarından Şafak Sobaları imalatçısı Mustafa Türedi'ye imza ettireceklerini söylediklerini bildirmiştir. Henüz kendilerine bir cevap veremedik demiştir. Bunun üzerine Ali Kantarcı gösterdikleri imza şehrin tanınmış ve muteber bir firmasına ait olduğundan icra yoluna gitmeden bu firmanın imzasıyla her taksit için ayrı ayrı müşterek borçlu sıfatıyla borçlandırarak bono alınması banka alacağının temini için daha emin bir yol olacağını söylemiştir. İcra teşkilatının birçok yollara başvurularak geciktirilmesi ve sürüncemede bırakılmasını mümkün gören Genel Kurul teklifi ittifakla kabul etmiştir.

Başkan; tasfiyenin sonu yaklaştıkça bazı meseleler hakkında bir karara varmak lüzumunun gerektiğine inandıklarını, bunlardan biri banka namında kayıtlı tasarruf bonoları meselesi olduğunu ifade etmiştir. Bütün ortakları ilgilendiren ve fakat bir nakit gibi kendilerine ödemek veya devri mümkün olmayan bonolar hakkında ne yapılabileceği hakkında birlikte karara varılmasını istemiştir. Ortaklardan Vakıflar Müdürü Fahrettin Koşay; bu iş hakkında kanaatince ne tasfiye heyetince ne de Genel Kurulca yapılacak bir şey olmadığını, bunun için vakit geçirmeden Maliye Bakanlığına müracaat olunması bu bonolar hakkında ne gibi bir işlem yapılacağı sorularak alınacak cevaba göre hareket edilmesinin daha uygun olacağını bildirmiştir. Başkan Çimilli, Tasfiye Heyetinin de aynı kanaatte olduğunu, Genel Kurul'unda uygun gördüğü takdirde Maliye Bakanlığına müracaat edileceğini

bildirmiştir. Ortaklardan Ali Cafer Küçük bu bonoların nakit mukabili yüksek hisse sahiplerine alacakları kar payı karşılığı mukabilinde verilmesini teklif etmiş ise de kabul olunmamış ve durumun icabını Maliye Bakanlığı'ndan sorulmasına karar verilmiştir.

Başkan Çimilli, diğer bir gündem maddesi de kurucuların kâr dağıtımına tasfiye sonunda da ipotek edip edemeyecekleri olduğunu bildirmiş, kurucuların varisleri tarafından sözlü müracaatlarda kati hesap sonunda ortaya çıkacak kârdan, Banka Nizamnamesi'nin kâr dağıtımında uygun gördüğü taksimata göre kuruların varislerine de hisse verilmesini istediklerini bildirerek bu konu hakkında bir karara varılmasını istemiştir. Kurucu varislerinden ve ortaklardan Ali Cafer Küçük, Banka Nizamnamesi'ne göre onlara da kâr hissesi ayrılması gerektiğini söylemiş, diğer bir ortak Şükrü Şarлак ise buna itiraz ederek verilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine nizamnamenin bu hususa ait 35. maddesi okunmuştur. Ortaklardan en yüksek hisselerin temsilcisi olan Ali Kantarcı, söz alarak bu maddedeki hükmün bankanın banka olarak çalıştığı ve sermayesini kullanarak kar temettü ettiği kârlara ait olması gerektiğini maddede bu husus banka genel işlemlerinden ortaya çıkan kâr şeklinde açık olarak belirtildiği halbuki banka tasfiye halinde bulunduğu ve tasfiye sonunda oluşacak kârın banka sermayesi çalıştırılarak elde edilmiş bir kar olmayıp satılan bina ile bankadaki bir çok eşya ve malzemenin fazla fiyatla satılabilmesinden ileri geldiğini, yine maddenin açıklamasına göre genel işlemlerden ortaya çıkan kârın yalnız kuruculara değil İdare Meclisi üyeleri ve banka memurlarına da hisse ayrıldığını bugünkü fiilî durumda ise ne İdare Meclisi ve ne de banka memuru bulunduğunu bu sebeple katî hesap sonunda ne kurucu varislerine ne de başkalarına elde edilecek kârdan bir pay verilmemesi kanaatinde bulunduğunu söylemiş, bu şekilde karara bağlanmasını ve kararın hak iddia edenlere yazılı olarak şimdiden bildirilmesini teklif etmiştir. Teklif Ali Cafer Küçük'ün muhalefetine rağmen diğer hissedarlar tarafından kabul edilmiştir.

Toplantının diğer bir gündem maddesi olarak eski veznedar Mahmut Çetin'in verdiği ikramiye dilekçesi okunmuş kati hesap sonundaki Gelen Kurul tarafından görüşülmesi kaydıyla evrakın korunmasına karar verilmiştir.

Bundan sonra gündemin diğer maddeleri gereğince bilânço ve kâr-zarar hesaplarıyla rapor, Genel Kurulun tasvip ve onayına sunulmuş ve kabul edilmiştir. Gündemde görüşülecek başka bir konu bulunmadığından toplantıya son verilmiştir.

30 Nisan 1971 Cuma günü saat 15.00'de toplantıya çağrılan tasfiye halindeki Akşehir Bankası Hissedarları Genel Kurulu, Tasfiye Heyetinin çalışmakta bulunduğu Sebze Hal Binası 2 numaralı bürosunda 45.866 hisseyi temsil eden aynı miktarda oy sahibi ortakların katılımıyla toplanmıştır¹⁹⁶.

Tasfiye memurlarından Dr. Halis Çimilli tarafından başkan sıfatıyla toplantıyı başlatmış, Banka Nizamnamesi gereğince en büyük hisseleri temsil eden ortaklardan Mehmet Tekin ile Mahmut Çetin oy toplama memuru olarak Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör ve yine ortaklardan Rahmi Önder katipliğe seçilerek gündemin müzakeresine başlanmıştır.

Gündemin birinci maddesi olarak Tasfiye Heyeti tarafından hazırlanan faaliyet raporu katiplerden Abdülkadir Akgüngör tarafından okunmuştur. Gündemin ikinci maddesine geçilerek 1970 yılı sonunda hazırlanan bilanço ve kar-zarar hesapları Genel Kurulun tasdik ve tasvibine sunulmuş, ittifakla kabul edilerek onaylanmıştır. Gündemin 3. maddesi gereğince kati hesap bilançosunun müzakeresine geçilmiştir. Tasfiye Heyeti raporunda Bitirim Beyannamesi'nin Gelir Müdürlüğüne verilmesinden sonra devam edecek sürecin 31 Temmuz 1971 tarihine kadar sürdürülmesine bu müddet zarfında gerek tasarruf bonolarının ve gerekse tasfiye sonu birikmiş bonoların ortaklara dağıtımını yürütmek maksadıyla eski veznedar Mahmut Çetin'in yardımcı olarak alınmasına karar verilmiştir. Kendisine 1.300 TL verilmesini ve eski Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'e işin bitimine kadar 5.000 TL ve Odacı M. Bayram Tellioglu'na 1.150 TL verilmesi olan teklif edilince ortaklardan Hasan Kaytan söz isteyerek Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'ün bir ameliyat geçirdiğinden hasta ve devamlı çalışacak durumda olmadığını halbuki beyanname sonu yapılması gereken işlerin bir an evvel tamamlanarak ortakların alacaklarının kısa bir müddet içinde ödenmesini istemiştir. Bu sebeple muhasebeden anlayan bir kişinin daha yardımcı olarak alınmasını ve Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'ün ücretinin 4.000 TL'ye indirilerek yeni görevlendirilecek kişiye bundan

¹⁹⁶ KTÖA, *ABHUZD*, s.505-507. 1971 Yılı Bilançosu için bk. Tablo 14.

artan 1.000 TL ile ayrıca kendisine 1.000 TL daha verilerek 2.000 TL ödenmesini ve bu suretle tasfiye işinin bir an evvel bitirilmesine çalışılmasının daha doğru olacağını bildirilmiştir. Teklif ittifakla kabul edilmiş ve onaylanmıştır. Bu iş için serbest muhasebeci Rahim Önder'in görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Bundan sonra 4. maddenin müzakeresine geçilmiştir. Bu madde gereğince artan paraların tasarruf bonusu ve nakit olarak ödenmesi kabul edilmiştir.

Ortaklardan Mehmet Mumcu, tasarruf bonolarının ne şekilde taksim edildiğini sormuş ve buna cevaben Başkan Çimilli; ortaklardan 20 hisseye sahip olanlardan tasarruf bonusu bedeli kesilmeyeceğini ve bundan yukarısı için her 20 hissede 10 TL artırmak suretiyle taksimat yapıldığını bu esasa göre hazırlanan liste Maliye Bakanlığına gönderilerek bu listeye göre ortaklar namına yazılı tasarruf bonoları gönderilmesi istendiği cevabını vermiştir. Yine bu madde gereğince ödeme süresinin 31 Temmuz 1971 tarihine kadar devam etmesi ve bundan sonra kalacak miktarların hazineye devrolunması hususunda ittifakla kabul ve tasdik olunarak toplantı sona ermiştir.

Toplantının nedeni, altı seneye yakın bir zamanda devam eden tasfiye işlemi, binanın son taksitinin 31 Ocak 1971 tarihinde tahsil edilmesiyle sona ermesi ve bu sebeple gerek 1970 yılı sonunda tanzim olunan ara bilanço kar ve zarar hesaplarını duyurmak ve gerekse ayrıca düzenlenen bazı hususların ifa ve ihmalden sonra kati şeklinde olacak bulunan katî hesap bilançosunun son ve kati şekliyle onaylanmasını sağlamaktır.

Tasfiye Heyeti, 1970 yılı sonunda düzenlediği bilanço ve kar-zarar hesaplarını açıklayarak Genel Kurulun bilgisi ve onayına sunmuştur. Tasfiye Heyeti yaptığı açıklamada; tasfiyenin sona yaklaşması üzerine banka namına kayıtlı ve ortakların malı bulunan tasarruf bonolarının ortaklara ne şekilde dağıtacağını Maliye Bakanlığından sormuş alınan cevapta; ortaklara düşecek hisselerin bir listesinin gönderilmesi istendiğini, bu listeye göre küçük raporlar halinde her ortak namına yazılacak bonolar gönderileceğini bildirilmiştir. Bankaca gönderilen liste Ziraat Bankası Akşehir Şubesine havale edilmiş ve söz edilen bankayla temasa geçilmiştir. Banka ile yapılan temasta gerek bütün bonoların ve gerekse kesirlerin alakalı hissedarlar namına yazılabilmesi için ortağın ad ve soyadları ile baba adının doğum

yeri ile tarihinin ve birde halen oturmakta bulunduğu yerin bilinmesi gerektiği bildirilmiştir.

Ortaklar hakkında bu tarz malumat Tasfiye Heyetinde mevcut olmadığından bu malumatın 15 gün içinde bankaya bildirilmesi gazete yoluyla ilan edilmiş ve dışarıdaki ortaklardan adresleri bilinenlere mektuplarla ihbarda bulunulmuştur. Buna rağmen şehirdeki hissedarlardan birçokları bu işlemin gerçekleşmesi için başvuruda bulunmadığı belirtilmiştir. Tasfiye Heyetinin tasfiye sonu biriken paralarının dağıtılması için belirlenecek bir süre sonunda gerek bonoların ve gerekse diğer alacakların hazineye intikal ettirilmesi zorunlu olacağı bildirilmiştir. Ziraat Bankasına verilecek listelere göre banka bonolarını taksim ederek dağıtacağından dağıtım süresinin bitiminden 15 gün öncesine kadar müracaat eden ortakların bonolarının alınabilmesine yardımcı olunacağı bildirilmiştir. Bonoların ve tasfiye sonu paraların dağıtılması için gerekli belge ve bilgilerin verilmemesi sonucunda bu bono ve paraların hazineye devredileceği hususunun ayrıca ilan edilmesi kararlaştırılmıştır.

Tasfiye Heyeti, 1970 toplantısında yapılan müzakereler sonunda reddedilen tasfiye sonu biriken paralardan talep ettikleri pay işleri hakkında bilgi verilmiştir. Durumun Tasfiye Heyeti ve denetçi yeleri vasıtasıyla Banka Nizamnamesinin bir nüshasıyla birlikte Ticaret Bakanlığı, Ticaret Umum Müdürlüğü, Banka ve Kurumlar Dairesine intikal ettirildiği belirtilmiştir. 12 Eylül 1970 tarih ve 2205 sayılı cevapta; “Ticaret Kanunu’nun 447. maddesi tasfiye sonu biriken paraların pay sahipleri arasında ödedikleri sermaye ve paylara bağlı olan hakları nispetinde dağıtılır. Bu itibarla esas mukavelenin 35. maddesinde ve diğer maddelerinde tasfiye sonu mevcudunun hisse sahipleri dışında herhangi bir kimseye dağıtılacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır.” ifadesi yer almıştır. Tasfiye Heyeti, tasfiye sonu yapılacak dağıtımda bu kararın kriter alınacağını bildirmiştir.

3. Tasfiye Dönemi Sorunları

a) Giderlerin Hesaplanması ve Alacaklarının Toplanması

Tasfiye Heyeti, tasfiye sürecinin başlamasıyla birlikte banka alacaklarını toplamaya çalışmıştır. Cari hesap suretiyle bankaya borçlu bulunanların borçlarının en geç 1966 Haziran'ının sonuna kadar kesin olarak ödenmesi hususunda kendilerine tebligat yapılması, bu müddet sonrasında borçlarını ödemiş olanların borçlarının icra yoluyla takip ve tahsil edileceğinin kendilerine bildirilmesi kararlaştırılmıştır. Ödenmemiş sermaye hesabında kayıtlı bulunan 11.250 TL hisse borcunun ödenmesi için 28 Nisan 1966'da borçlularına yapılan yazılı tebligata yalnız birisi borcu ödeyemeyeceği şeklinde cevap vermiş ve diğerlerinden hiçbir cevap alınamamıştır¹⁹⁷. 15 Mart 1966 tarihinde ödenmesi gereken Osman ve Bekir Tüzün'lerin ortaklaşa imzaladıkları 1.300 TL'lik senet gününde ödenmemesinden dolayı protesto edilmiş ise de borçlu Osman Tüzün, Tasfiye Heyetine başvurarak kendisine iki ay süre verildiği takdirde borcunu tamamen ödeyeceğini bildirmiştir. Başvurusu üzerine kendisine kolaylık sağlanarak 15.4.1966 tarihinden itibaren iki aylık bir süre verilmiştir¹⁹⁸.

Tasfiye halinde bulunan şirketin alacaklarının tahsili için kanunlara uygun olarak borçluların hisse senetlerini başkalarına satarak alacağının tahsili yoluna başvurulması bankanın yetkisi dahilindedir. Ancak banka binasının yüksek bir fiyata satılması ihtimali hisse senetlerinin de kıymetini artıracığından hisse senetlerinin satılması binanın satılmasından sonraya bırakılmıştır¹⁹⁹.

Hisse borçlarını ödemediklerinden dolayı 1.6.1966 tarih ve 3 sayılı kararla hisse senetleri banka tüzel kişiliğine geçirilmesine karar verilen hisse borçlularından Nimet Yaltırık ile Nazire Kahvecioğlu'na ait hisse senetlerinin borçları, borçlular tarafından banka veznesine yatırılmış ve hisselerin kendilerine verilmesini talep etmişlerdir. Borçlarını ödemeleri sebebiyle hakları kendilerine iade edilerek banka namına geçirilen 3.750 şer TL'lik hisse senetleri yeniden sahiplerine bırakılmıştır²⁰⁰. Bankaya borçlu bulunan bazı ortaklar ise borçları talep edilince hisse bedelleriyle

¹⁹⁷KTÖA, *THTD*, Karar No:3 / 1.6.1966, s.59.

¹⁹⁸KTÖA, *THTD*, Karar No:2 /27.4.1966, s.59.

¹⁹⁹KTÖA, *THTD*, Karar No:3/1.6.1966, s.59-60.

²⁰⁰KTÖA, *THTD*, Karar No:4/27.6.1966, s.60.

borçlarının takas edilmesini istemişlerdir²⁰¹. Alınan hukuki önlemler ve işlemler sonucunda Tasfiye Heyeti, 1971'e kadar alacaklarının hepsini tahsil etmiştir.

Tasfiye memurlarının işe başlamasından sonra işlerinin sona ermesiyle banka memurlarının ve müstahdemlerinin işten çıkarılacağı gündeme gelmiştir. Uzun senelerden bu kurumda görev alan, yaşları da bir hayli ilerleyen ve yıpranmış olan bu insanların ne emeklilikleri ne de sigorta primleri gibi bir gelirleri olmayacağı dile getirilmiş, eskiden kendilerine verilmiş olan avans borçları da ödeyemedikleri hatırlatılmıştır. Durumu göz önüne alan İdare Meclisi işlerini kaybetmekte olan bu memurlara işten çıkarma tazminatı ödenmesine karar vermiştir. Kendilerinin hizmet süresi ve gördükleri görevlerin önemine göre 36 seneden beri aralıksız banka hizmetinde bulunan Müdür Abdülkadir Akgüngör'e son almakta olduğu maaş miktarı üzerinden her hizmet senesi için bir maaş hesabıyla 30 senelik 30 maaşı miktarında ve 40 senedir hizmet etmekte olan Veznedar Mahmut Çetin'e aynı esas çerçevesinde 25 senelik 25 maaşı miktarında ve Odacı Hasan Filiz'e de dört maaşı miktarından tazminat ödenmesi uygun görülmüştür. Kendilerine ödenecek paralardan avans borçları kesilecek ve kalanı nakit olarak ödenmesi kararlaştırılmıştır²⁰². Eski banka Odacısı Hasan Filiz'in kabul ettiği takdirde 200 TL aylık ücretle tasfiye idaresinde odacı olarak tekrar hizmete alınmasına, Ortaklar Genel Kurulunca banka memur ve müstahdemlerine verilmesi kararlaştırılan tazminat ile eski Odacı Halil İbrahim İpek'e verilmesine karar verilen 2.500 TL ikramiyenin bu ay içinde alakalılarına ödenmesine avans suretiyle bankaya borçlu buldukları paraların tazminattan kesilerek bakiyesinin kendilerine nakden ödenmesine karar verilmiştir²⁰³.

1969'da Odacı Hasan Filiz'in bir dilekçe ile başkanlığa müracaat ederek kendisinin sol gözünün eskiden geçirdiği bir kaza neticesi görmemekte olduğunu son günlerde ıstırapı arttığından tedavi görmeye ihtiyacı bulunduğuna ve bunun için mümkünse kendisine nakdî yardım yapılmasını zira çok borçlu olduğunu ileri sürerek yardım talebinde bulunduğu görülmüş ve durum Genel Kurula bildirilmiştir.

²⁰¹ KTÖA, *THTD*, Karar No: 7 / 18.4.1967, s.63.

²⁰² KTÖA, *ABHUZD*, 23 Ocak 1966 OGKT Raporu, s.476-478.

²⁰³ KTÖA, *ABHUZD*, 26 Mart 1966 GKT Raporu, s.171. KTÖA, *THTD*, Karar No:1 / 5.4.1966, s.58.

9 Mart 1969'daki Genel Kurul Toplantısı'nda senelik raporun okunmasının sonrasında Başkan Çimilli; rapor ve bilanço hakkında söz isteyen olup olmadığını sormuş ortaklardan Hıfzi Ay; kâr-zarar hesabından personel masrafı olarak gösterilen 170.000 TL'nin neden bu kadar çok olduğunu sormuştur. Başkan Dr. Çimilli; bu masraf bankanın tasfiyeye girdiği senede çalışan memurlara verilen ve Genel Kurulca kabul ve tasvip edilen 50.000 TL ikramiye ile iki sene en az 39.000 TL tutan üç senelik personel masrafları ve avukat ücretlerinin toplamı olduğu şeklinde cevaplandırmıştır²⁰⁴. Ali Kantarcı; kendisinin 1965 yılında bankanın denetçi üyesi olduğunu ve bu yıl için denetçi üyelere tahsis olunan ücretin kendisine verilmediğini bu ücretin kendisine ödenmesini istemiştir. Genel Kurul, denetçilik ücreti olarak Ali Kantarcı'ya 300 TL ödenmesini, fakir olduğu için Odacı Hasan Filiz'e de 1.000 TL tedavi için yardım yapılmasını kabul etmiştir.

30 Nisan 1971 tarihli Ortaklar Genel Kurul Toplantısında tasfiye sonu birikmiş bonoların ortaklara dağıtımını yürütmek maksadıyla eski veznedar Mahmut Çetin'in yardımcı olarak alınmasına karar verilmiştir. Kendisine 1.300 TL verilmesini ve eski Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'e işin bitimine kadar 5.000 TL ve Odacı M. Bayram Tellioglu'na 1.150 TL verilmesi teklif edilince ortaklardan Hasan Kaytan söz isteyerek Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'ün bir ameliyat geçirdiğinden hasta ve devamlı çalışacak durumda olmadığını halbuki beyanname sonu yapılması gereken işlerin bir an evvel tamamlanarak ortakların alacaklarının kısa bir müddet içinde ödenmesini istemiştir. Bu sebeple muhasebeden anlayan bir kişinin daha yardımcı olarak alınmasını ve Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'ün ücretinin 4.000 TL'ye indirilerek yeni görevlendirilecek zata bundan artan 1.000 TL ile ayrıca kendisine 1.000 TL daha verilerek 2.000 TL ödenmesini ve bu suretle tasfiye işinin bir an evvel bitirilmesine çalışılmasının daha doğru olacağını bildirilmiştir. Teklif ittifakla kabul edilmiş ve onaylanmıştır. Bu iş için serbest muhasebeci Rahim Önder'in görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır²⁰⁵.

Tasfiye Heyeti, 31.7.1971 tarihli 18 Numaralı kararıyla bankanın tasfiye döneminin sonlarına doğru ortaya çıkan kurumlar vergisi sorunu Danıştay

²⁰⁴ KTÖA, *ABHUZD*, 9 Mart 1969 GKT Raporu, s. 491.

²⁰⁵ KTÖA, *ABHUZD*, 30 Nisan 1971 GKT Raporu, s. 506.

safhalarından geçip ne kadara süreceği bilinmediğinden ve halen personel kullanılmasını gerektiren her hangi bir işte mevcut olmadığını belirtmiştir. Odacı Bayram Tellioglu'nun bu tarihten itibaren görevine son verilmesine, yardımcı memurlara da ileride dağıtım yapılırken yardımlarına ihtiyaç duyulursa kendilerinin vazifeye çağrılacağı bildirilerek serbest bırakılmasına Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör de almakta bulunduğu ücretinden feragat göstererek ayda 800 TL ücretle bu işlerin neticelenmesinin sonuna kadar çalıştırılmasına karar verilmiştir²⁰⁶.

31.7.1971 tarihli kararda belirtildiği üzere bu tarihte bitmesi gereken tasfiye işlerinin meydana gelen vergi ihtilafı yüzünden kanunî mercilere müracaat edilmesi gerekmiş ve ihtilaf, itiraz ve temyiz safhalarından geçtikten sonra Danıştaya intikal etmiştir.

Tasfiye sonunda kâr dağıtımı işinde görevlendirilen memurlarla Ticaret Odası ve noter masrafı, bina kirası, haberleşme ücretleri vesair masraflar için Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'e 7.000 TL, yeniden görevlendirilen Mahmut Çetin'e 6.000 TL, bina kirası olarak Metin Önder'e 1.500 TL ödenmesine ve ayrıca noter, Ticaret Odası, ilan ve matbaa masrafları olarak ta 1.500 TL ki toplam 16.000 TL'nin ilgililere ödenmesine, ilişkilerimizi Ankara'da takip etmiş bulunan Seçerler Ticaret Kolektif Şirketi Müdürü Ünsal Uluççen'e imzalanan protokol gereğince 17.647 TL ödenmiştir. Yapılacak dağıtımın kuruşu kuruşuna mümkün olmadığından ve parada ortaklardan başka kimsenin hakkı bulunmadığından küsurat olarak biriken paranın her ne miktara ulaşırsa ulaşırsın hesapların düzenlenmesinde ve cetvellerin çizilip hazırlanmasında Metin Önder ve Osman Gölcür'e ödenerek küsurat hesabının bu şekilde kapatılması uygun görülmüştür. Banka personelinin görevi 4.12.1974 tarihinde kesin olarak sona ermiştir²⁰⁷.

b) Banka Binasının ve Eşyalarının Satış İşlemleri

Tasfiye dönemi sorunlarının en önemlisi banka binasının satışdır. Ekonomik kriz sonrasında banka yönetimi, hem kira vermekten kurtulmaya hem de banka binası dahilinde dükkânlar yaparak para girdisini artırmaya çalışmışlardır.

²⁰⁶ KTÖA, *THTD*, Karar No:18 / 31.7.1971, s.76.

²⁰⁷ KTÖA, *THTD*, Karar No:19 /16 Ağustos 1974, s.78.

Akşehir'de Afyon Caddesi üzerinde İplikçi Camii'nin karşısında merkezi bir konumda olan banka binası 1934 yılında yapımına başlanıp sene sonunda tamamlanmıştır. Sadece banka binasından ibaret değildir. Binanın üst katı banka yönetimine ayrılmış, alt katında dört dükkân, on ardiye, bir sesli sinema salonu (Uzay Sineması) yapılmıştır. Dükkânlar 1.046 TL'ye kiraya verilmiş sinemada kiraya verilmek üzere hazırlanmıştır²⁰⁸. Kiraya verilen bölümleri, yapılan masrafin % 10'u nispetinde gelir getirmiş ve bu suretle bankanın sermayesinin bir kısmının kârlı ve güvenceli bir işe bağlanmıştır.

Tasfiye dönemine gelindiğinde banka menkulleri ve gayrimenkullerinin elden çıkarılması gündeme gelince banka binası da satışa çıkarılmıştır.

Tasfiye Heyetini en fazla uğraştıran iş Akşehir'deki merkez banka binasının satışı olmuştur ki bunun içinde çeşitli çarelere başvurulmuştur. Öncelikle Akşehir'de bulunan ve henüz bina sahibi olmayan bankaların genel müdürlüklerine ayrı ayrı mektup yazılmış, binanın özellikleri, mevki hakkında bilgiler verilmiş ve satış teklifinde bulunulmuşsa da bunlardan hiçbiri binayı satın almaya talip olmamıştır. Bankanın ortakları arasında bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğüne Konya Vakıflar Müdürlüğü vasıtasıyla binanın satışı teklifinde bulunulmuş, gönderilen kontrol memurlarının verdikleri rapor sonunda binanın 'rantabl' olmadığı ileri sürülerek satış teklifi reddedilmiştir.

Vakıflar Müdürlüğünün satış teklifini reddetmesi sonrasında binanın satış işi gazetelerle ilan edilerek ilk defa kapalı zarf usulüyle teklif alma suretiyle açık artırma şeklinde satılacağı İstanbul, İzmir, Ankara ve Konya'daki gazeteler ve belediye hoparlörleriyle ilan edilmişse de talip çıkmamıştır. Tanınmış kişilere gerek bizzat gerekse başkaları vasıtasıyla yapılan satış tekliflerinden de bir sonuç alınamamıştır.

Toptan satış yapılamayınca Kat Mülkiyeti Kanunu'na göre binanın böldürülerek satılması için gerekli bütün evraklar uzmanlarına hazırlanmış, bina yedi parçaya böldürülmüş ve her bir bölüm için ayrı ayrı tapu senedi alınmıştır. Binanın bölünmesinden sonra gazetelere tekrar ilanlar verilmiş, binanın talip

²⁰⁸ AHKA, 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİİHR Raporu,s.13.

bulunduğu takdirde toptan, bulunmadığı takdirde parça parça yedi bölüm halinde satılacağı ve her satılan bölüme ait tapunun derhal satın alana verileceği ve satışın açık artırma suretiyle yapılacağı bildirilmiştir²⁰⁹.

Banka binasının parselletilmesi için gerekli planları hazırlayarak belediyeye tasdik ettirmek, Tapu Müdürlüğü tarafından istenebilecek belgeleri hazırlamak şartıyla Kat Mülkiyeti Kanunu'na göre bu planların tasdik işini yürüten İzmir'de Yüksek Mimar İhsan Ariş'in tavsiyesi üzerine Akşehir'de çalışan Fen Memuru Muammer Yılmaz yapılan görüşme sonunda bu işleri hazırlamayı kabul etmiştir. Bu hizmetinin karşılığında kendisine 500 TL ücret verilmesi şartıyla anlaşmaya varılmıştır. Planların tesliminin ardından ücretin yarısı verilecek, kalan yarısı da hazırlanan planların Yüksek Mimar İhsan Ariş tarafından onaylanmasından sonra verilecektir. Planlar hazırlanmış ve Kat Mülkiyeti Kanunu'na uygun olarak banka binası parsellense de satın almak için talip çıkmamıştır. Tasfiye Heyeti, binanın layık olduğu bir bedelle satılabilmesi ve elden çıkarılması amacıyla her çareye başvurduğunu fakat olumlu sonuç alınmadığını bildirmiş ortakların bu hususta düşündüğü başka yollar ve çareler varsa açıkça fikrini beyan ederek Tasfiye Heyetine yardımcı olmaları istenmiştir²¹⁰.

Satış miktarının peşin istenmesi de satışı zorlaştıran bir faktör görüldüğünden ödeme konusunda da kolaylık yoluna gidilmesi sonucunda banka binasını Mart 1969'da Hayri Uzunoğlu 700.000 TL'ye satın almıştır. Meblağın 300.000 TL'si peşin olarak alınmıştır. Bina içinde bazı tadilat yaptırmak amacıyla binanın kapatılmasını istemesi üzerine tasfiye sonuna kadar kiralanmak üzere yer aranmıştır. Hal Binası içinde Kazım Kaytan'ın kirası altında bulunan 102 numaralı daire²¹¹ içindeki tesisat ile birlikte 2.250 TL mukabilinde devralınmıştır. Daire 20 Nisan 1969'da Akşehir Bankasına teslim edilmiş, bu tarihte de eski banka binası boşaltılmıştır. Lüzumlu eşyalar yeni daireye nakledilmiş gereksiz fazla eşyanın yerinde açık artırma suretiyle satılmasına karar verilmiştir²¹².

²⁰⁹KTÖA, *ABHUZD*, 1967 Yılı OGK Toplantısı,s.479-489. Tutanakta toplantının kesin tarihi ve mahiyeti belirtilmemiştir.

²¹⁰KTÖA, *ABHUZD*, Karar No:6/ 30.7.1966, s.62.

²¹¹Kiralanan Hal Binasındaki daire için bk. Resim 26.

²¹²KTÖA, *THTD*, Karar No:10 /14 Nisan 1969, s.67.

9 Mart 1969'daki Ortaklar Genel Kurulu Toplantısı'nda ortaklardan Konya Vakıflar Müdürü Fahrettin Koşay; takside bağlanan para için niçin faiz istenmediğini sormuş, satış muamelesinin Genel Kurul'a arzından önce yapılmasının uygun olmadığını dile getirmiştir. Cevaben Tasfiye Heyeti Başkanı Dr. Çimilli; pazarlık sırasında faiz işinin de ileri sürüldüğünü ancak müşterinin bunu kabul etmediğini, faiz istense ve mühlette verilmese binayı bu fiyata satın almaya talip olmayacağını bildirdiğini, bunun üzerine faiz talebinden vazgeçildiğini belirtmiştir. Geçen sene ki Genel Kurul Toplantısında 700.000 TL değil hatta 600.000 TL'ye binanın satılması için Tasfiye Heyetine yetki verildiğini hatırlatmıştır²¹³.

1970 senesinde banka, vergileri ödeme noktasında sıkıntıya girmiş, diğer bankalardaki hesapların yeterli olmayacağını düşünülmüştür. Ödenmeyen vergilerin %10 cezalı olarak ödenmesi gerektiği için Tasfiye Heyeti yetkilileri, banka binasını satın alan Hayri Uzunoğlu'na 1.7.1970 tarihli Bayram Ballı Kolektif Şirketi tarafından ciro edilen ikinci borcundan bir miktar ödeme yapıp yapamayacağını sormuştur. Borçlu elinde 1.8.1970 tarihinde ödenmesi şartıyla ve Ballı Kolektif Şirketi'ne ait 80,000 TL'lik bir senet bulunduğunu bu senedi Tasfiye Heyeti'ne ciro etmek ve senedin ödenmemesi halinde kendisi tarafından ödeneceğini taahhüt etmek ve maleten 70.000 TL ödemek suretiyle ikinci taksit ipotek borcunu şimdiden kapatacağını söylemiştir. Gerek senedin borçlusu ve gerekse ciro eden alacaklı, şehrin tanınmış firmalarından olduğu ayrıca borçlu Hayri Uzunoğlu da senedi ciro edeceği ve bina ipoteği de mevcut bulunduğu yönüyle yapılan teklifin kabul edilmiştir. Alınacak nakdin Akbank Şubesine yatırılmasına ve senedinde tahsiliye almamak şartıyla tahsil için sözü edilen bankaya tevdiine paranın tahsili halinde sözü edilen bankadaki 4107 numaralı banka namına ait hesaba alacak olarak kaydedilmiştir. Alınan banka takdisiyle gerekli ödemeler yapılmıştır²¹⁴.

Banka binasının satışının taksitleri 31 Ocak 1971 tarihinde sona ermiş ve bütün meblağ tahsil edilmiştir²¹⁵.

²¹³ KTÖA, *ABHUZD*, 9 Mart 1969 Tarihli Toplantı Tutanağı, s.490.

²¹⁴ KTÖA, *THTD*, Karar No:14 / 20.4.1970, s.70.

²¹⁵ KTÖA, *THTD*, Karar No: 15 / 9.4.1971, s.72.

11 Temmuz 1966'da bankaya ait kumbaralar²¹⁶ artırmaya çıkarılmış ve ilk artırmada her kumbara için 15-20 Kr. bir fiyat teklif edilmesi üzerine kumbaraların satılması geri bırakılmıştır. Bankalara mektuplarla yapılan tekliflere birçoklarından cevap alınmamış ve bazıları da ihtiyaç olmadığını bildirmişlerdir. Kumbaraların satılması gazete ve hoparlörle de ilan edildiği halde talip çıkmamıştır. Rağbet görmeyen bu kumbaralar pazarlık suretiyle satışı düşünülmüş hurdacılıkla uğraşan Hasan Ceylan, Yusuf Kula, Oktay Yozgat, Faruk Akbaba, Yakup Tuğrul ve Tahir Kırkağaç bankaya davet edilmiştir. Önceki artırmaya iştirak edenlerden yalnız Oktay Yozgat bankaya gelmiştir. Diğerleri gelmemiş olduklarından yapılan pazarlık sonunda paslanmamış ve yeni vaziyette her birinin ikişer TL'den alınıp satılması hususunda anlaşılmıştır. Kumbaraların paslanmamış ve paslanmamış olarak ikiye ayrıldıktan sonra sayılarak anlaşma şartlarına uygun olarak tutarının peşinen alındıktan sonra kumbaraların teslimine karar verilmiştir²¹⁷.

14.4.1969 tarih ve 10 sayılı karar gereğince eski binada mevcut menkul eşyalardan bankada gerekli olmayan eşyalar 30 Nisan 1969 tarihinde artırma yerinde hazır bulunan hurdacı Tahir Kırkağaç ve Hasan Ceylan aralarında yapılan açık artırma sonucunda bunlardan Tahir Kırkağaç 850 TL'ye artırmış ve bundan fazla veremeyeceğini bildirerek artırma yerini terk etmiştir. Diğer artırmacı Hasan Ceylan ise en son 1.000 TL vermiştir. Bu arada gerek seyirci olarak buldukları anlaşılan ve gerek bazı eşyaları almak niyetiyle hazır bulunan kimseler arasından herhangi bir eşyayı almaya talip olan bulunup bulunmadığı sorulmuş, kimse talip çıkmamıştır. Verilen fiyatta az görüldüğünden başka müşteri ve alıcı aranmak üzere satış birkaç gün geri bırakılmıştır. Üç beş gün geçmesine rağmen herhangi bir müşteri çıkmadığı ve başka müracaat eden bulunmadığından mal sahibi ise tadilat yaptıracığı gerekçesiyle binanın hemen boşaltılmasını istemekte bulunduğu cihetle eşyanın satılabilmesi için gerek evvel taliplerine gerekse başkalarına yeniden teklifler yapılmıştır. İlk müşterilerden Tahir Kırkağaç eşyaları satın almaktan vazgeçtiğini, istenirse bir komisyon mukabilinde banka namına satabileceğini beyan etmesi üzerine ikinci talip Hasan Ceylan çağırılmıştır. İlk artırmada verdiği fiyatı biraz daha aştığı takdirde eşyanın pazarlık suretiyle kendisine verileceği bildirilse de verdiği

²¹⁶ Bankaya ait kumbara örneği için bk. Resim 27.

²¹⁷ KTÖA, *THTD*, Karar No:5/ 22.7.1966, s.61-62.

fiyat üzerine bir şey ilave edemeyeceğini bildirmiştir. Durumu değerlendiren Tasfiye Heyeti, eşyayı bankadan başka yere naklindeki masraf ve zorlukları göz önüne alarak komisyonla satış teklifini kabul etmemiş, ilk teklif ettiği 1.000 TL'yi peşin ödemesi şartıyla eşyanın kendisine satılmasına karar vermiştir. Bu eşyalar 3 adet yazı masası, 1 adet camlı evrak dolabı, sürme kapaklı dolap, 1 adet dosya dolabı altı bölmeli, 1 adet saç soba ve mangalı, 1 adet bakır mangal ve leğen, 5 koltuk, 2 köhne halı, 1 aynalı şapkalık, 1 altın terazisi, 1 eski sistem hokka takımı, yangın tüpüdür²¹⁸.

1974'te tasfiye sürecinin kesin olarak sona ermesiyle Sebze Hali'nde kiralanın banka dairesindeki eşyalardan demirbaşlar, daktilolar, hesap makineleri Akşehir Yem Sanayiine Akşehir Bankasının para kasası da devrin Akşehir tüccarlarından Akşehir Lassa Bayii Kadir Tepelioğlu'na satılmıştır²¹⁹.

c) Kiradaki Gayrimenkuller

Bir mülkün yıllık genel gelirinin toplamı mülkün genel kıymeti üzerinde de etkili olabileceğini düşünen Tasfiye Heyeti, bu isteksizliğin sonucunda kira bedellerinin artırılması suretiyle kirayı değerlendirme yoluna gitmeye karar vermiştir. Kirada bulunan sinema ve dükkânların yıllık kira bedellerinin tespiti için mahkemeye müracaat etmiş, bu işleri takip ve sonuçları içinde ayrıca bir vekil tayin edilmiştir. İlk mahkeme 24 Ocak 1967'de yapılmış olup bilirkişilerin tayini için mahkemece yazılan yazılar ait olduğu yerlere gönderilmiş, buralardan gelecek cevaba göre bilirkişilerin tespit ve tayini için mahkeme 20 Şubat 1967 gününe bırakılmıştır. Mahkeme, Uzay Sineması'nı işleten Tacettin Kölgeci'nin 15.000 TL kira farkı ödemesine karar vermiştir²²⁰. Banka tarafından bu kişiye miktarın ödenmesi için mühlet verilmiştir. 1967 yılındaki toplantıda denetçi üyelerden Ali Kantarcı söz alarak mühlet verilebilmesi için Tasfiye Heyeti'nce talep olunan banka teminatı verilip verilmediğini sormuş, Başkan Çimilli cevaben; borçlunun talep edilen banka teminatını veremediğini ancak şahsi kefalete ve muhtelif vadeli bonolarla

²¹⁸ KTÖA, *THTD*, Karar No:12/ 6.5.1969, s.68.

²¹⁹ KKR, agr. "Bankanın para kasası günümüzde Akşehir'in merkez beldelerinden Engili Bld. Başkanı Karatay Şehirlioğlu'na ait Akşehir-Yalvaç Yolu üzerinde bulunan Karatay Petrol Ltd. Şirketi tarafından kullanılmaktadır." Mehmet Güleray'la Röportaj, 16 Mart 2009. Banka kasasının resmi için bk. Resim 28.

²²⁰ KTÖA, *ABHUZD*, 1967 Yılı Toplantısı Raporu, s. 479-489.

banka alacağını garanti edebileceğini söylediğini, ayrıca % 5 hesabıyla hüküm tarihinden itibaren bütün borç için faiz ödeyeceğini hesaplanacak faizlerle mahkeme masrafı ve vekil ücretini peşinen ödeyeceklerini ve müşterek borçlu sıfatıyla şehrin tanınmış tüccarlarından Şafak Sobaları imalatçısı Mustafa Türedi'ye imza ettireceklerini söylediği bildirmiştir. Bunun üzerine Ali Kantarcı gösterdikleri imza şehrin tanınmış ve muteber bir firmasına ait olduğundan icra yoluna gitmeden bu firmanın imzasıyla her taksit için ayrı ayrı müşterek borçlu sıfatıyla borçlandırarak bono alınması banka alacağının temini için daha emin bir yol olacağını söylemiştir. İcra teşkilatının birçok yollara başvurularak geciktirilmesi ve sürüncemede bırakılmasını mümkün gören Genel Kurul teklifi ittifakla kabul etmiştir²²¹.

f) Varislerin Kâr Payı ve Tasarruf Bonoları

Şirketin kurulmasına yardım etmiş ve sermayelerini bağlamış devlet tahvillerinin gelir getirmesine rağmen bu senetlerden ancak %3 veya 4 oranında temettü alabilmiş ve daha evvelce ise üst üste birçok seneler hiç temettü alamamış ortakların durumu göz önüne alınarak hisse senetlerinin harçları mukabilinde banka tüzel kişiliği adına devr alınması ve bu hisse senetlerinden getireceği kârdan ortakların faydalanması düşünülmüştür. Genel kâr üzerinden yüzde olarak kurucu varislerine bırakılan kârın kurucu varislerine verilmemesi herkese ortak olarak bölüştürülmesi düşünülmüştür. Kurucuların varisleri tarafından sözlü müracaatlarda kati hesap sonunda ortaya çıkacak kârdan, Kurucu varislerinden ve ortaklardan Ali Cafer Küçük, Banka Nizamnamesi'ne göre onlara da kâr hissesi ayrılması gerektiğini söylemiş, diğer bir ortak Şükrü Şarlak ise buna itiraz ederek verilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine Banka Nizamnamesi'nin bu hususa ait 35. maddesi okunmuştur. Ortaklardan en yüksek hisselerin temsilcisi olan Ali Kantarcı, söz alarak bu maddedeki hükmün bankanın banka olarak çalıştığı ve sermayesini kullanarak kâr temettü ettiği kârlara ait olması gerektiğini maddede bu husus banka genel işlemlerinden ortaya çıkan kâr şeklinde açık olarak belirtildiği halbuki banka tasfiye halinde bulunduğu ve tasfiye sonunda oluşacak kârın banka sermayesi çalıştırılarak elde edilmiş bir kar olmayıp satılan bina ile bankadaki bir çok eşya ve

²²¹ KTÖA, *ABHUZD*, 23 Mart 1970 Tarihli Toplantı Raporu, s. 479-489.

malzemenin fazla fiyatla satılabilmesinden oluştuğunu, yine maddenin açıklamasına göre genel işlemlerden ortaya çıkan kârın yalnız kuruculara değil İdare Meclisi üyeleri ve banka memurlarına da hisse ayrıldığını savunmuştur. Bugünkü fiilî durumda ise ne İdare Meclisi ve ne de banka memuru bulunduğunu bu sebeple kati hesap sonunda ne kurucu varislerine ne de başkalarına elde edilecek kârdan bir pay verilmemesi kanaatinde bulunduğunu söylemiştir. Bu şekilde karara bağlanmasını ve kararın hak iddia edenlere yazılı olarak şimdiden bildirilmesini teklif etmiştir. Teklif Ali Cafer Küçük'ün muhalefetine rağmen diğer hissedarlar tarafından kabul edilmiştir. Bankanın kârının işlemler sonrası elde edilmediği, gayrimenkul satışı sonrasında elde edildiği, bunun için toplam kârdan ayrı olarak meblağ verilmemesi, bu anaparanın ortaklar arasında paylaşılması kararlaştırılmıştır²²².

1970'de tasfiye sonu biriken paraların pay işlerinin nasıl yapılacağı hakkında Tasfiye Heyeti ve denetçi üyeleri vasıtasıyla Banka Nizamnamesi'nin bir nüshasıyla birlikte Ticaret Bakanlığı, Ticaret Umum Müdürlüğü, Türkiye Bankalar Birliği Yüksek Başkanlığı, Banka ve Kurumlar Dairesi'ne başvurulmuştur.

Tasfiye Heyeti, Türkiye Bankalar Birliği Yüksek Başkanlığı'na yazdığı 8 Ağustos 1970/ 248-70 numaralı yazıda²²³, 1965 yılı sonunda bankanın kuruluş müddetinin sona ermesi sebebiyle Ticaret Kanunu hükümlerine göre tasfiye haline girdiğini, tasfiye memurları olarak beş seneyi aşkın bir zamandan beri vazife sonucunda şirketin aktif hesaplarında paraların tahsil edildiği ve pasifindeki bütün borçlarıyla sermayesinin tamamına yakın bir kısmını ortaklara ödemiş olduğu belirtilmiştir. 1969 yılının Ocak ayında satılan banka binasının son taksitinin de 31 Ocak 1971 tarihinde tahsil edildikten sonra ortaklara dağıtılacağını ifade edilmiştir.

1969 yılı Ortaklar Genel Kurulunda, banka kurucuları varislerinden bir kısmının tasfiye sonu biriken paradan kendilerine de nizamnamede öngörülen şekilde hisse ayrılmasını talep etmeleri sorununu kısaca izah edilmiştir. Genel Kurulda nizamnamenin bu konudaki 55. maddesi okunduğu, cereyan eden müzakereler sonunda nizamnameye göre kurucularla İdare Meclisi üyelerine ve memurlara banka genel işlemlerinden ortaya çıkacak kârdan hisse ayrılabilceğinin, tasfiye sonu

²²² KTÖA, *ABHUZD*, 23 Mart 1970 OGT Raporu, s.496.

²²³ KTÖA, *Türkiye Bankalar Birliği Yüksek Başkanlığı'na, Tasfiye Sonu Biriken Paraların Dağıtımı Hakkında*, Sayı No: 248-70, 8 Ağustos 1970.

biriken paranın ise banka sermayesi çalıştırılarak ortaya çıkmış bir kâr olmadığının, banka tasfiye haline girmiş olup ne İdare Meclisi üyeleri ne de memurları kalmadığının esasen kurucuları uzun seneler evvelce sahibi buldukları hisse senetlerini bile başkalarına satarak şirketten alakalarını kestikleri için böyle bir hakları olmadığının açıklandığı dile getirilmiştir. Bu isteğin reddedilmesinin Ticaret Kanunu'nun 455. maddesinin son bendine uygun olarak nizamnamede ayrıca hususi bir menfaatte yapılmadığı cihetle bir hak talep edemeyeceklerini keyfiyetin yazılı olarak bütün varislere Tasfiye Heyetince bildirilmesini kararlaştırıldığı ifade edilmiştir. Tasfiye Heyeti, Türkiye Bankalar Birliğine yazdığı bu yazıya, banka nizamnamesinin bir örneğini de ilişikte göndererek bu konu hakkında teşkilatın tecrübeleri doğrultusunda tavsiyeleri istenmiş, verilecek tavsiyelerden dolayı birliğin herhangi bir sorumluluğun altına sokulmayacağı dile getirilmiştir.

12 Eylül 1970 tarih ve 2205 sayılı cevapta; "Ticaret Kanunu'nun 447. maddesi tasfiye sonu biriken paraların pay sahipleri arasında ödedikleri sermaye ve paylara bağlı olan hakları nispetinde dağıtılır. Bu itibarla esas mukavelenin 35. maddesinde ve diğer maddelerinde tasfiye sonu mevcudunun hisse sahipleri dışında herhangi bir kimseye dağıtılacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır." ifadesi yer almıştır. Tasfiye Heyeti, tasfiye sonu yapılacak dağıtımda bu kararın kriter alınacağını bildirmiştir²²⁴.

23 Mart 1970 Genel Kurul Toplantısı'nda Tasfiye Heyeti Başkanı Dr. Halis Çimilli, tasfiye sonu yaklaştıkça bazı meseleler hakkında bir karara varmak gerektiğine inandıklarını, bunlardan birinin banka tüzel kişiliğine kayıtlı tasarruf bonoları meselesi olduğunu ifade etmiştir. Bütün ortakları ilgilendiren ve fakat bir nakit gibi kendilerine ödemek veya devri mümkün olmayan bonolar hakkında ne yapılabileceği hakkında birlikte karara varılmasını istemiştir. Ortaklardan Vakıflar Müdürü; bu iş hakkında kanaatince ne Tasfiye Heyetince ne de Genel Kurulca yapılacak bir şey olmadığını, bunun için vakit geçirmeden Maliye Bakanlığı'na müracaat edilmesi, bu bonolar hakkında ne gibi bir işlem yapılacağı sorularak alınacak cevaba göre hareket edilmesinin daha uygun olacağını bildirmiştir. Başkan Çimilli, Tasfiye Heyetinin de aynı kanaatte olduğunu, Genel Kurulunda uygun

²²⁴ KTÖA, *ABHUZD*, 30 Nisan 1971 OGT Raporu, s.505-507.

gördüğü takdirde Maliye Bakanlığına müracaat edileceğini bildirmiştir. Ortaklardan Ali Cafer Küçük; bu bonoların nakit mukabili yüksek hisse sahiplerine alacakları kâr payı karşılığı mukabilinde verilmesini teklif etmiş ise de kabul olunmamış ve durumun icabını Maliye Bakanlığında sorulmasına karar verilmiştir.

Ortaklardan Mehmet Mumcu; tasarruf bonolarının ne şekilde taksim edildiğini sormuş ve buna başkan; ortaklardan 20 hisseye sahip olanlardan tasarruf bonusu bedeli kesilmeyeceğini ve bundan yukarısı için her 20 hissede 10 TL artırmak suretiyle taksimat yapıldığını bu esasa göre hazırlanan liste Maliye Bakanlığına gönderilerek bu listeye göre ortaklar namına yazılı tasarruf bonoları gönderilmesi istendiği cevabı verilmiştir. Yine bu madde gereğince ödeme süresinin 31 Temmuz 1971 tarihine kadar devam etmesi ve bundan sonra kalacak miktarların hazineye devredilmesi ittifakla kabul edilmiştir.

Tasfiye Heyeti yaptığı açıklamada; tasfiyenin sona yaklaşması üzerine banka namına kayıtlı ve ortakların malı bulunan tasarruf bonolarının ortaklara ne şekilde dağıtacağını Maliye Bakanlığında sormuş alınan cevapta; ortaklara düşecek hisselerin bir listesinin gönderilmesi istendiğini, bu listeye göre küçük raporlar halinde her ortak namına yazılacak bonolar gönderileceğini bildirilmiştir. Bankaca gönderilen liste Ziraat Bankası Akşehir Şubesine havale edilmiş ve söz edilen bankayla temasa geçilmiştir. Banka ile yapılan temasta gerek bütün bonoların ve gerekse kesirlerin alakalı hissedarlar namına yazılabilmesi için ortağın ad ve soyadları ile baba adının doğum yeri ile tarihinin ve birde halen oturmakta bulunduğu yerin bilinmesi gerektiği bildirilmiştir.

Ortaklar hakkında bu tarz malumat Tasfiye Heyetinde mevcut olmadığından bu malumatın 15 gün içinde bankaya bildirilmesi gazete yoluyla ilan edilmiş ve dışarıdaki ortaklardan adresleri bilinenlere mektuplarla ihbarda bulunulmuştur. Buna rağmen şehirdeki hissedarlardan birçokları bu işlemin gerçekleşmesi için başvuruda bulunmadığı belirtilmiştir. Tasfiye Heyetinin tasfiye sonu biriken paralarının dağıtılması için belirlenecek bir süre sonunda gerek bonoların ve gerekse diğer alacakların hazineye intikal ettirilmesi zorunlu olacağı bildirilmiştir. Ziraat Bankasına verilecek listelere göre banka bonolarını taksim ederek dağıtacağından dağıtım süresinin bitiminden 15 gün öncesine kadar müracaat eden ortakların bonolarının

alınabilmesine yardımcı olunacağı bildirilmiştir. Bonoların ve tasfiye sonu paraların dağıtılması için gerekli belge ve bilgilerin verilmemesi sonucunda bu bono ve paraların hazineye devredileceği hususunun ayrıca ilan edilmesi kararlaştırılmıştır.

Banka binasının satılması nedeniyle tasarruf bonolarının ve devlet tahvillerinin daha güvenli bir yerde korunmasını düşünen Tasfiye Heyeti, Ziraat Bankasıyla anlaşarak sözü edilen tahvil ve bonoların korunması için bu bankaya verilmiştir²²⁵. Ayrıca Şekerbanka da 1.530 TL'lik tasarruf bonusu verilmiştir²²⁶.

h) Kurumlar Vergisi Sorunu ve Sorunun Çözümü

Tasfiye döneminin en fazla sorun teşkil eden konularından biri de kurumlar vergisi sorunudur. Banka İdare Heyetinin aldığı karar üzerine tasfiye kararı 20.1.1966 gün ve 4/66 sayılı İdare Heyetinin yazılılarıyla Akşehir Vergi Dairesi Müdürlüğüne bildirilmiştir. Bu durum 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 192 ve 199 sayılı kanunlarla değişik hükümlerine uygun olarak yapılmıştır. Vergi Dairesinin yaptığı incelemeler sonucunda hazırladığı rapora Tasfiye Heyeti tepki göstermiştir. Tasfiye halindeki Akşehir Bankasının bu dönem safi kurum kazancı 232.007,24 TL üzerinden 93.452,89 TL kurumlar ve stopaj vergisi alındığını, esas ödenmesi gereken vergi tutarının 58.001,81 TL olması gerektiği 35.451,08 TL fazla ödenen miktarın geri ödenmesi gerektiği bildirilmiştir. Ortaya çıkan ve yeniden vergilendiren kâr miktarının bankanın faal işlemlerinden doğan kâr olmadığı gayrimenkul satışlarından kaynaklandığı belirtilmiştir.

Tasfiye sürecinin sona ermesi için bankanın Vergi Dairesinden kaydı silinmesi gerekmektedir. T.C. Konya İl Defterdarlığı Vergi Kontrol Müdürlüğü, Tetkikat Memuru Sabri Zaman'ı bu konu için görevlendirmiştir. 12 Mart 1971 tarihi itibarıyla Tasfiye Heyetince hazırlanan kati hesap bilançosu ve tasfiyenin başlangıcından sonuna kadar yapılan bütün işlemler Akşehir Gelir Müdürlüğüne sunulmuştur. 21.6.1971-12.5.1971 tarihleri arasında yaptığı incelemeler sonucunda tetkikat memuru 29.6.1971 tarihinde 646 sayılı raporu hazırlamıştır. Rapor, 19.1.1966-

²²⁵ KTÖA, *THTD*, Karar No:11 / 5.5.1969, s.68.

²²⁶ KTÖA, *THTD*, Karar No:20 / 27.4.1976, s.80.

12.05.1971 tarihleri arasındaki kurumlar ve stopaj vergisinin incelenmesini kapsamaktadır²²⁷. Raporda 192 sayılı kanunun Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 7, 30, 34, 35. maddelerine göre tasfiye memurları sorumluluklarını yerine getirdikleri, tasfiye halinde bulunan Akşehir Bankasının tasfiye memurlarının kurumun kanunen tutmaya mecbur bulunduğu Yevmiye, Kasa Yevmiye, Envanter Defterleri ve Defter-i Kebir'in düzenli şekilde tuttuğu fakat bunların süresinde ilgili noterden tasdik ettirmediğini belirtmiştir.

Tetkik işini yapan Maliye Kontrol Memuru Salih Zaman, defterlerde tasdik etmiş bulunmasına rağmen bina satışından doğan kârdan 1969 yılı sonunda ödenmiş bulunan kurumlar ve stopaj vergileri geliri ve her türlü vergilerinde ödenmiş ödeme fişlerine bağlı Maliye makbuzlarına yazmış olduğu halde ve o tarihten sonraki işlemlerinde de devam ettirilmiş olmasına rağmen ikiye bölerek 1969 yılından sonraki kayıtların vergileri ödemeye kârlardan başkaca kazanılmış bir kâr olduğunu iddia etmiştir. Bunlar içinde cezasız olarak ayrıca ek bir verginin konulması gerektiği neticesine varmış ve Gelir Müdürlüğüne 1.102 TL yeniden vergi tarh edilerek 2 Temmuz 1972 tarihinde posta ile Tasfiye Heyetine tebliğ edilmiştir.

Rapora göre tasfiye halindeki bankanın 19.1.1966-12.5.1971 tarihleri arasındaki kâr-zarar şu şekildedir:

Zimmet:

19.1.1966-31.12.1968 arası zarar tutarı: 100.156,15

1.1.1970-31.12.1970 arası zarar tutarı:9.890,87

1.1.1971-12.5.1971 arası zara tutarı:85.028,16

12/5/1971-1971 sonu kurumlar kazancı:279.984,19

Toplam:475.059,37

Matlup:

1.1.1966-31.12.1969 devresi safi karı:473.697,71

²²⁷ KTÖA, TC Maliye Bakanlığı, Konya İl Defterdarlığı, Vergi Kontrol Müdürlüğü, KVTBİ Raporu, Sayı 646, 29.6.1971.

1.1.1971-12.5.1971 devresi safi karı:1.091,66

Toplam:475.059,37

Banka 1966-1969 yılları arası kurumlar kârı olarak görünen 373.811,89 TL'nin kurumlar ve stopaj vergisi olan 94.452,89 TL'yi ödemiştir. Fakat rapora göre bankanın kazancı 1971 yılına kadar devam etmiştir. 1971 sonunda bankanın 279.984,19 TL kâr ettiği bundan dolayı da 38.451,08 TL yeniden kurumlar ve stopaj vergisi türünden vergilendirilmiştir. Banka yetkililerinin safi kazanç olmayıp bankanın binası ve eşyalarının satışı ve tasarruf bonolarından kaynaklanan bu meblağ için vergi verilmemesi yönünde itirazı olmuştur. Tasfiye Heyeti, elde edilen kârın işlemlerden doğan kâr değil banka binasının ve eşyalarının satışından doğan bir meblağ olduğunu düşünerek karara itiraz etmiştir.

19.1.1966-12.5.1971 Devresi

Kurumlar Vergisi matrahı, Kurumlar kazancı: 279.984,19

Vergiye tabi olmayan gelirler: -47.976,95

Safi kurumlar vergisinin matrahı: 232.007,24

Kurumlar Vergisi: (232.007,24 x 0,25)= 58.001,81

100

Yukarıda gösterildiği üzere müessese tasfiye halindeki Akşehir Bankasının bu dönem safi kurum kazancının 232.007,24 TL olup 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 192 ve 1137 sayılı kanunlarla değiştirilen 25. maddesine istinaden % 25 oranında 58.001,81 TL kurumlar vergisi ödenmesi lazım gelirken; Tasfiyeye memur olanların zamanında ilgili Vergi Dairesine verilen Kurumlar Vergisi Beyannamesi üzerinden herhangi bir kurumlar vergisinin ödenmesi bir tarafa mahsup edilmesi kanunen caiz bulunmayan 1969 yılına ait tahakkuk etmiş ve bilahare ödenmiş bulunan 93.452,89 TL kurumlar vergisinin bundan tenzili suretiyle 35.451,08 TL'nin de fazla ödeme yapılmış gibi geri iadesi muamele bakımından talep olunmaktadır.

Bu hal vergi kanunları muvacehesinde hiçbir esasa dayanmadığından 58.001,81 TL kurumlar vergisinin tasfiye dönemi sonu itibariyle kurumlar vergisi olarak ödenmesi gerekmektedir.

Tasfiye halinde bulunan kurumların 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 30. maddesinde açıklandığı üzere tasfiye haline giren kurumların vergilendirilmesinde hesap dönemi yerine ilk defa 3 yıllık tasfiye döneminin baz alınacağı bu üç yıllık dönemin sona ermesinden fazla devam edecek tasfiyelerde bundan sonra gelen her takvim yılı müstakil bir tasfiye dönemi addedileceğine göre; kanunun maksat ve ruhuna uygun olarak verilecek olan ve verilen tasfiye beyannamesinde stopaj bakımından uygulanacak herhangi bir hüküm bulunmadığından tasfiye beyannamesine stopaj yönünden 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 1137 sayılı Kanunun 3. Maddesi ile değiştirilen 96. maddesinin aynen tatbiki ile Stopaj Vergi matrahı aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır.

Kurumlar Vergisi Matrahı:	232.007,24
Kurumlar Vergisi 58.001.81 Tenzil:	- <u>58.001,81</u>
	174.005,43
İrat-ı Kurumlar Vergisi'nden Muaf	
Olanların Tahvil Vesaire (İlave):	47.976,95
Toplam:	221.976,38

Yukarıda izah edildiği üzere Tasfiye Sonu Beyannamesi dolayısıyla tasfiye edilen Akşehir Bankası adına tahakkuk eden Kurumlar Vergisi'nin safi kurumlar kazançlarından tenzili bakiyesine kurumlar vergisinden muaf olan tahvilleri ve sairenin gelirinin ilavesi ile 221.982,38 TL Stopaj Vergisi matrahı üzerinden % 20 oranında $221.982,38 \times 20 / 100 = 44.396,48$ TL stopaj vergi olarak tahakkuk ettirilmesi gerekmektedir. Bu hal 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 437 sayılı Kanunun 4. maddesi 105/B hükmüne uygun olduğu belirtilmiştir.

Raporda tasfiye halinde bulunan Akşehir Bankası T.A.Ş.'in 19.1.1966'dan 12.5.1971 tarihi devresi itibarıyla kurumlar vergisi safi matrahının 221.982,38 TL olup bunun %25 oranında $232.007,24 \times 25 = 58.001,81$ TL kurumlar vergisi, bunun yanında stopaj safi matrahının 232.007,24 TL olup % 20 oranında $221.982,38 \times 20 / 100 = 44.396$ TL stopaj vergisi olarak gerek kurumlar vergisi ve

gerekse Stopaj Vergisi 58.001,81+ 44.396,48=102.398,39 TL'nin Akşehir Bankası T.A.Ş adına cezasız olarak alınması gerektiği vurgulanmıştır²²⁸.

Tasfiye Heyeti adına Banka Müdürü Abdülkadir Akgüngör imzalı Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü Banka ve Kurumlar Dairesine 2 Eylül 1971 tarihinde kurumlar Vergisine ithafen yapılan reddiyata²²⁹ göre aşağıdaki şekilde tespit ve ilgili Vergi Dairesine bildirilerek 372.811,89 TL tasfiye kârı üzerinden hesaplanan 93.452,89 TL kurumlar vergisi yatırıldığı ve kurumlar vergisinin ödenmesini takip eden ikinci ay içinde de 56.526,73 TL stopaj gelir vergisi ödendiği belirtilmiştir. Tasfiye bilançosuna göre:

<u>Lira</u>	<u>Kuruş</u>	
700.000	00	Bina Satış Bedeli
70.147	00	İtfa Edilmeyen Gayrimenkul Bedeli Tenzil
.....		
629.853		
125.970	60	Ödenen Gider Vergisi Tenzil
.....		
503.882	40	
100.156	15	Üç Senelik Dönem Zarar Tenzili
.....		
403.726	25	
5.951	62	1969 Yılı Kazancı İlave
.....		
409.677	87	
35866	31	1969 Yılı Zararı Tenzil
.....		
373.811	56	Kurumlar Vergisi Matrahı
93.452	89	Ödenen Kurumlar Vergisi Tenzil
.....		
280.358	67	

²²⁸ KTÖA, KVTBİ Raporu, Stopaj Vergisi, ve Matrahı Hakkında, Rapor No: 8174, 8 Ağustos 1970.

²²⁹ KTÖA, Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü Banka ve Kurumlar Dairesi'ne, Kurumlar ve Stopaj Vergisi Hakkında, 2 Eylül 1971.

56.526	73	Ödenen Stopaj Gelir Vergisi Tenzili
.....		
223.831	84	
8.175	40	Kati Hesap Bilançosundan Evvelki Kârlar İlave
.....		
232.007	24	Bakiye Kalan

Bina taksit bedelinin tahsilinin ertelenmesiyle 1970 Yılı beyannamesinde zarar bildirilmiş ve tasfiyenin fiilen sona erdiği 14.5.1971 tarihi itibariyle de kati tasfiye bilançosu çıkarılarak kârı, Kurumlar Vergisi Beyannamesi'yle bildirilmiş, banka ihtiyatlarının kâra nakli dolayısıyla da tahakkuk eden 10.070,45 TL Gelir Stopaj Vergisi ayrıca ödenerek evvelce bildirilen tasfiye kârından hesaplanması istenmiş, artanın iadesi talep edilmiş, tasfiyenin sona ermesi itibariyle de gerekli bilgi ayrıca Vergi Dairesine verilmiştir.

İlçe Vergi Dairesi, şirketin tasfiye dönemine ait hesaplarını kontrol memuruna inceletmiş ve bankanın da kayıtlarına uygun olarak 232.007,24 TL kati tasfiye kârı tespit etmiş bu miktar üzerine Vergi Dairesince banka adına cezasız olarak yeniden Kurumlar ve Stopaj Gelir Vergisi tarh edilerek tebliğ edilmesi üzerine İtiraz Komisyonu nezdinde gerekli müracaatta bulunulmuştur. Yukarıda gösterildiği üzere kalan safî kâr bütün vergileri ödenmiş ve net olarak ortaklara dağıtılması gereken para olduğundan kati tasfiye dönemi sonunda kalan ve evvelce muvakkat kârından hesaplanması gereken bir miktar olduğu halde bunun yeniden husule gelmiş başka bir kar gibi vergiye tabi tutulması bir kârdan iki defa vergi almak anlamına gelmektedir. Bankanın tasfiye dönemi itibariyle hesap edilen tasfiye kârında ihtilafa düşmesi sebebiyle ihtilafın sonuna kadar tasfiye faaliyetinin sürdürülmesi ve netice hasıl olacak duruma göre kâr miktarının tespit ve ortaklara dağıtılması gibi bir durum doğurmaktadır. Bu ise tasfiye kârını azaltacağından hem kurumlar vergisini hem de ortaklara dağıtılacak kâr miktarını düşüreceğinden hazine hukuku ve ortak menfaati bakımından lehe bir durum yaratmayacak. Tasfiyenin sürdürülmesi gibi bir sonuç doğurması itibariyle de bankanın bu tarhiyatla muhatap tutulmasını gerekli kılan bir sonuç doğurmaktadır.

Kontrol Memuru Salih Zaman tarafından düzenlenen inceleme raporunda kurumun tasfiye döneminde türlü yollardan elde ettiği hasılat miktarıyla giderlerinde herhangi bir ihtilaf bulunmadığından bunun mukayesesinden doğan farkında ihtilafli olmaması lazımdır. Tasfiye faaliyeti bazı alacakların tahsili ve şirkete ait malların satışından hasıl olan bedelden ibarettir. Bu kayıtlarla sabittir. Tasfiye dönemi içerisinde yapılan giderlerin ise aksi tespit edilmediği gibi miktarların fazla olduğu veya kanunen kabul edilmemesi icap eden gider kalemlerinden ibaret bulunduğu tespit edilmemiştir. İncelemede tasfiye bilançosuyla bildirilen rakamlar aynen alınmış, uyumsuzluk kati tasfiye beyannamesiyle bildirilen 232.007,24 TL'lik katî tasfiye kârının tasfiye döneminin tamamını kapsamaktadır.

Resmi bir Tasfiye Heyeti kurulduğuna ve bu heyet tarafından kanunen öngörülen şekle uygun olarak bir tasfiye yapıldığına ve bunun aksine de her hangi bir iddia ileri sürülmediğine göre görevlendirilecek bir elemene tasfiye dönemine ait hesapların incelettirilerek katî tasfiye kârının tespit ettirilmesi talep ettirilmiştir. Bu yapılmadığı takdirde malî ve idarî kaza nezdinde ihtilafın sürdürülmesi zorunluluğunda kalınacağından tasfiye hesaplarının bildirilen katî tasfiye dönemine göre mi yoksa ihtilafın sona erip ortaklara kâr hisselerinin dağıtıldığı tarih itibariyle mi yapılacağını, 14 Mayıs 1971 tarihi tasfiyenin sona erdiği gün olarak kabul edildiği takdirde ihtilaflar dolayısıyla devam ettirilen tasfiye faaliyetine ait giderlerin ne şekilde yapılacağına tereddüt hasıl olduğundan bu cihetin açıklanmasını ihtilafın sonuna kadar kâr hisselerinin ortaklara dağıtıldığı tarih bittiği tarih olarak kabul edilecekse bankanın Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 30. maddesi gereğince mevzubahis tarihyatla muhatap tutulmaması gerektiği vurgulanmıştır. Durumun vergi ve banka mevzuu bakımından incelenerek Tasfiye Heyeti'nin herhangi bir sorumlulukla muhatap tutulmaması için tasfiyenin ne şekilde sonuçlandırılacağına belirtilmesi istenmiştir.

Beynamede gösterilen kazançlardan bu kanuna veya Gelir Vergisi Kanunu'na dayanarak kesilmiş olan vergilerin ancak beyanname üzerinde hesaplanan kurumlar vergisinden hesaplanacağına göre bunun aksine de Kurumlar Vergisi Kanunu'nda herhangi bir hüküm bulunmadığına nazaran yapılması tasavvur olunan bu hesaplamanın 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 199 sayılı

Kanunun 21. maddesi ile değiştirilen 44. maddesine uygun bulunmadığı belirtilmiştir. Bu sebeple tasfiye dönemi konu itibariyle zarar cetvelinde gösterilmiş bulunması ve dolayısıyla müessesenin herhangi bir vergi tevfiyatını ilgilendiren hiçbir hesabının bulunmaması bakımından tahakkuk ettirilecek bu yıl kurumlar vergisinden mahsubun varit olamayacağından yapılan muamelenin reddi istenmiřtir²³⁰.

Vergi Kontrol Memurluğuyla ortaya çıkan bu sorunu açmak ve lehte ozumleyebilmek için işin uzmanlarıyla goruşulmüştur. Gereken işlemleri yapmak için farklı mercilere danışarak hesap masraflarında yaptırılan incelemeler sonunda, Vergi Kontrol Memurluğunca düzenlenen raporun hiçbir kanuni dayanağı bulunmadığı düşünülerek kararın durdurulmasına, yapılabilirse eskiden ödenmiş bulunan kurumlar ve stopaj vergilerinin fazlalarının geri alınmasına karar verilmiştir.

Tasfiye Heyeti bu işle ilgili bazı kişiler görevlendirerek Ankara'da temasta buldukları hesap uzmanlarına gerekli itiraz dilekçesi yazdırılmıştır. Ayrıca bu kişiler İtiraz Komisyonunda inceleme yapılırken duruşmada uzmanların da hazır bulunmalarını sağlaması ve uzmanlara verilecek ücretleri belirleme yetkilerini de vermiştir. 18 Temmuz 1971 tarihinde Ankara'ya gönderilecek olan heyetin gorevlendirdiğı kişiler uzmanlarla her türlü gayreti sarf ederek mutabakatı sağlayacaktır. Ortakların menfaati gereği olduğundan hiçbir dayanağı olmadığı, goruş ve anlayış hatasından kaynaklandığı düşünülen vergi sorununun bu şekilde aşılması ve bu paranın bankaya kazandırılması duşunulmüştur.

5.7. 1971 tarih ve 16 sayılı karar gereğince yeni yapılmış vergi tarhiyatı takibi ve neticelendirilmesi için yetkili kimselerle goruşmek ve usule uygun olarak yazılacak itiraz dilekçesini yazdırmak ve son safhasına kadar işi takip etmek için mali muşavirlerle goruşerek mutabık kalmak üzere Ankara'ya gitmiş olan Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'le yardımcılarını Rahmi nder ve Mahmut etin'in orada temas ettikleri Seçer Ticaret Kolektif şirketi ve Muhasebe Bürosuna Muduru ve Mali Müşaviri nsal Ulueen'le mutabık kalarak tanzim ettikleri dört maddeden ibaret protokol hükümleri çerçevesinde takip işinin bu şirkete verilmesine itiraz dilekçesinin yazılıp hazırlanmasına müteakip Rahmi nder tarafından Ankara'dan

²³⁰ KTOA, *THTD*, Karar No: 16/ 5.7.1971, s.73.

alınarak Akşehir'e getirilmesini bu hususlarda yapılması zaruri masrafların zaruri masraflar hesabı adı altında yeniden açılacak bir hesaptan sarf edilmesine karar verilmiştir²³¹.

Yetkililerce azımsanmayacak derecede bulunan bu verginin kaldırılması için her türlü çaba sarf edilmiştir. Bundan dolayı tasfiyenin biraz daha gecikmiştir.

Kurumlar Vergisi sorununda Danıştay, bankayı haklı bulmuş Temyiz Komisyonunun kararını tasdik etmiştir. Daha önce vergi karşılığı bankaca ödenen 43.343.50 TL'nin bankaya geri verilmesi için Akşehir Mal Müdürlüğüne yapılan müracaat sonunda bu miktar 5.8.1974 tarihinde Maliye Bakanlığında alınmıştır²³².

Vergi Dairesinin yeniden vergilendirme kararına yapılan itiraz sonucunda olay Danıştaya taşınmıştır. Mahkeme bu konuda Akşehir Bankasını haklı bulmuş, yeni bir vergilendirmenin hukuki olmadığı daha önce ödenen fazla paranın bankaya ödenmesi gerektiği kararına varmıştır. İtiraz ve Temyiz Komisyonunun bankaya ithafen yazdığı 5.10.1971 tarihli yazıda²³³ karar, gerekçeleriyle açıklanmış vergilendirmenin tasfiyenin son bulunduğu tasfiye kâr ve zararının kesin olarak tespit edileceğini ve daha önce verilmiş olan tasfiye beyannamelerinin bu sonuca göre düzenlenebileceğini bildirmiştir. Bu nedenlerle 1969 yılında ödenen 93.452,89 TL kurumlar vergisinden kesin kâra isabet eden 58.001,81 TL'nin düşürülmesiyle kalanının tasfiye halindeki bankaya iadesine karar verildiği bildirilmiştir.

i) Tasfiyenin Sona Ermesi ve Kâr Dağıtımı

1967'de bazı ortaklar tasfiyenin üzerinden bir sene geçmiş olması ve henüz ne kadar da devam edeceğinin bilinmemesi sebebiyle bankalarda birikmiş olan kendi paralarının % 2 gibi bir faizle bağlı kalmasına razı olmadıkları bildirmişlerdir. Tasfiye Heyeti, hisse bedellerinin tam olarak ödenmesine elde mevcut paranın yetmeyeceği ve buna esasen kanunî imkan bulunmadığını bildirmiştir. Fakat müracaatlar karşısında ortakların daha fazla şikayetlerine mahal bırakmamak ve

²³¹ KTÖA, *THTD*, Karar No: 17 / 23.7.1971, s.76.

²³² KTÖA, Karar No:19 / 16 Ağustos 1974, s.78.

²³³ Evrakın bir örneği için bk. Belge 46.

ihtiyaçlarını kısmen gidermek amacıyla her ortağın hisselerinin kıymetinin % 50'sinin avans olarak kendilerine ödenmesini kararlaştırmıştır. Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra durum posta, mahallî gazete ve hoparlörle avans dağıtımının başlangıç tarihi ortaklara duyurulmuştur²³⁴.

1969'da banka binasının satılarak 300,000 TL'nin peşinen tahsili, ortaklardan birçoklarının hisse senetleri bedellerinin tamamının ödenmesi hususunda yaptıkları müracaat Tasfiye Heyetince incelenmiştir. Şirketin bankalardaki mevduatının 348.000 TL'ye ulaştığı görülmüştür. Sene sonu bilançolarına göre bina bedelinin 70.147 TL'den ibaret olduğu ve bu bedel peşin satış bedelinden tenzil edilince geriye kalan 229.853 TL bankanın kârı olarak düşünülmüştür. Kâr için gider vergisi icap ettiği takdirde 45.970,60 TL'nin ödenmesi gerekmesiyle mevcut para 302.029.40 TL'ye düşmüştür. Ödenecek banka sermayesinin 187.320 TL'si avans olarak ödendiği cihette yeniden ödenmesi gereken sermaye bedeli 312.680 TL'dir. Bunlardan banka tüzel kişiliğine ait hisselerin tutarı olan 95.055 TL çıkarılınca ortaklara ödenecek paranın tutarı 217.625 TL olduğu görülmüştür.

Avans almış ortakların avans toplamı ile ödenecek hisse bedelleri arasındaki 30.000 TL'lik fark ortaya çıkmıştır ki ölüm veya türlü vesilelerle müracaat edemeyen ortaklara ait olacağından bunlar ancak tasfiye sonunda sahipleri müracaat ettikleri takdirde ödenecek veya kanun gereğince hazineye intikal ettirilecektir. Gider vergisi tam satış bedeli üzerinden alındığı takdirde ödenecek gider vergisiyle hisselerin bedelinin 315.000 TL'yi aşmayacağı anlaşılmaktadır. Buna karşılık 348.000 TL bankalarda mevcut vardır. Buna göre hisse bedelinin ortaklara ödenmesinde hiçbir mahsur görmeyen Tasfiye Heyeti yapılan taleplerin yerine getirilmesinin yerinde olacağına ve neticede hisse karşılığı verilen avans hesabıyla sermaye hesabının da tasfiye edilmesine karar vermiştir²³⁵.

Tasfiye işlerinin uzaması üzerine tahsil edilen ve kanun gereğince diğer bankalara yatırılan paraların %2 gibi cüzî bir faizle diğer bankalardan bekletilmesine bazı ortaklar razı olmamıştır. Bazı ortaklar ise bankaya olan borçlarının hisse bedelleriyle takas edilmesini istemeleri üzerine Tasfiye Heyeti ortakların para

²³⁴ KTÖA, *THTD*, Karar No:7/18.4.1967, s.63-64.

²³⁵ KTÖA, *THTD*, Karar No:8/31.1.1969, s.69.

ihtiyaçlarını gidermek düşüncesiyle her ortağın sahibi bulunduğu hisselerinin yarı bedellerinin arzu eden ortaklara hisse karşılığı avans olarak nakten ödenmesine karar vermiştir.

Bina taksitlerinin 31 Ocak 1971’de tahsil edilmesi üzerine gerek 1970 sonu bilançosu kâr-zarar hesaplarının incelenmesi ve gerekse kati hesap bilançosu esasları hakkında bilgi verilerek bazı kararlar alındıktan sonra dağıtılacak mevcudun miktarının tespiti ve 5422 sayılı kanunun 35. maddesi hükmüne göre işlemlerin vergi bakımından incelenmesinden ve vergilerin ödenmesinden sonra dağıtma zamanının ve süresinin tayin edilebilmesi için Banka Genel Kurulunun 30 Nisan 1971 Cuma günü saat 15:00’te toplantıya çağırılmıştır. Gündem olarak artan bonoların dağıtılması ve kâr-zarar hesapları ve bilançonun görüşülmesi olarak ilan edilmesi olarak kararlaştırılmıştır²³⁶.

30 Nisan 1971 tarihinde toplanan Banka Ortakları Genel Kurulu, Tasfiye Heyetince hesaplanan raporu dinlemiş tasfiye işleri ve tanzim olunan kati hesap bilançosu hakkında bilgi almış ve tasfiye işleminin son merhalesinde kanunen yapılması gereken malî kontrolü yaptırarak tasfiye sonu biriken paraların ortakların dağıtılmasına ve 31 Temmuz 1971 tarihine kadar gerekli bütün işlemler yapılarak banka kaydının Ticaret Sicili Müdürlüğünden sildirilmesine, kanunen saklanması gereken evrak ve kayıtların da noterliğe teslim edilerek tasfiye işlemlerinin sona erdirilmesine karar verilmiştir²³⁷. Ortaklar Genel Kurulunca bütün kanuni işlemler yapılarak ve ortaklara dağıtılması gereken tasfiye sonu paralarında dağıtımı ikmal edilerek 31.7.1971 tarihinde tasfiyenin sona erdirilmesi karar altına alınsa da tasfiye işlemlerini inceleyen Gelir Kontrol Memuru Salih Zaman tarafından yeniden düzenlenen vergiler dolayısıyla tasfiye neticelenmediğinden Genel Kurul kararı yerine getirilememiştir²³⁸.

16.8.1974 tarih ve 19 sayılı kararda tafsilatıyla bildirilmiş olan ortak alacaklarının bir nüshası notere verilmiş olan dağıtma listesine uygun olarak 2.9.1974 tarihinden itibaren üç aylık süre içinde dağıtılmış, yapılan ilanlara uygun

²³⁶ KTÖA, *THTD*, Karar No: 15 / 9.4.1971, s.72.

²³⁷ KTÖA, *THTD*, Karar No: 16 / 5.7.1971, s.73.

²³⁸ KTÖA, *THTD*, Karar No:18 / 31.7.1971, s.76-77.

olarak 2.12.1974 tarihinde dağıtımına son verilmiştir. Dağıtımdan sonra Şekerbankta biriken ortak alacaklarının toplamı 21.933,43 TL nakit ve 1.530 TL tasarruf bonusu olduğu görülmüştür. Bu nakit ve bonoların nereye yatırılacağı Maliye Bakanlığında sorulmuş ve alınan ekli cevap yazısında tasfiye memurları adlarında kayıtlı bonoların iptal edilerek bedelinin nakden ödenmesi emredildiğinden yatırılması gereken nakit miktarın 23.463,50 TL olduğu anlaşılmıştır. Buna göre bankadaki 21.933,43 TL faiz olarak eklenen 713.43 TL faizle 90 TL bono faizi de ilave edilince nakit mevcudun 22.736,86 TL'ye varmıştır. Bu mevcut yatırılacak paradan indirilince geriye 126 TL daha noksan olduğu ve bu noksan da Tasfiye Memuru Dr. Halis Çimilli tarafından verildiğinden talep olunan nakit bu şekilde temin edilmiş ve bu para 21.4.1976 tarih ve 602/182712 sayılı makbuzla 23.462,43 TL nakit ve ayrıca 21.4.1976 tarih ve 474275/34 sayılı ayniyat alındısıyla 370 TL ve aynı tarihli 35/474246 sayılı ayniyat makbuzuyla 1.530 TL Mal Sandığına yatırılmış bono faizlerinden alınan 90 TL de listeler fotokopileriyle haberleşme masrafları olarak sarf olunmuştur. Bu şekilde nakit işi tasfiye edilmiştir. Bundan sonra kanunen notere tevdi edilmesi ve Ticaret Odasınınca şirket sicil kaydının düşürülmesi için gereken işlemin yapılmasına karar verilmiştir.

Kurumlar vergisi sorununda Danıştayın, bankayı haklı bularak Temyiz Komisyonunun kararını tasdik etmesiyle daha önce vergi karşılığı bankaca ödenen 43.343.50 TL'nin bankaya geri verilmesi için Akşehir Mal Müdürlüğüne yapılan müracaat sonunda bu miktar 5.8.1974 tarihinde Maliye Bakanlığında alınmıştır. 10.8.1974 sonuna kadar biriken faizlerle yukarıda zikredilen Maliye Bakanlığında alınan para ile alacakların toplamı 136.595,30 TL ve 115.459,16 TL Şekerbankta ve kalanı Akbankta olmak üzere toplam 252.054,46 TL nakit olduğu anlaşılmıştır. Dağıtım işinde görevlendirilen memurlarla Ticaret Odası ve noter masrafı, bina kirası, haberleşme ücretleri ve sair masraflar için Tasfiye Memuru Abdülkadir Akgüngör'e 7.000 TL, yeniden görevlendirilen Mahmut Çetin'e 6.000 TL, bina kirası olarak Metin Önder'e 1.500 TL ödenmesine ve ayrıca noter, Ticaret Odası, ilan ve matbaa masrafları olarak ta 1.500 TL ki toplam 16.000 TL'nin de ilgililere ödenmesine, ilişkileri Ankara'da takip eden Seçerler Ticaret Kolektif Şirketi Müdürü Ünsal Uluçen'e imzalanan protokol gereğince 17.647 TL ödenmesi

kararlaştırılmıştır. Kalan 252.054,46 TL üzerinde banka namında kayıtlı olan 34.910 TL'lik tasarruf bonosu da ilave edilince nakit ve tasarruf bonosu olarak eski hisse alacakları da dahil olmak üzere dağıtılacak mevcudun 286.964,46 TL'den ibaret olduğu anlaşılmıştır. Bu paranın evvelce muhtelif sebeplerle banka namına intikal etmiş bulunan ve ortakların malı olan banka tüzel kişiliğe kayıtlı 19.015 hisse senedinin banka sermayesi olan 100.000 hissedenden çıkarılmasından sonra geriye kalan 80.985 hisse sahibi ortaklara ödenmesi gerekmektedir. Buna göre yapılan hesapta her hisse başına 3.38 Kr. düşmektedir. Tasfiye sonu kâr dağıtım çizelgesine bakıldığında 12.097 TL'si eski borçlar 240.349,30 TL'si hisse kârı olmak üzere toplam 535 ortağa ait 80.985 hisse karşılığı 286.381.68 TL para dağıtılmıştır.

Yapılacak dağıtımın kuruşu kuruşuna mümkün olmadığından ve parada ortaklardan başka kimsenin hakkı bulunmadığından küsurat olarak biriken paranın her ne miktara ulaşırsa ulaşsın hesapların düzenlenmesinde ve cetvellerin çizilip hazırlanmasında Metin Önder ve Osman Gölcür'e ödenerek küsurat hesabının bu şekilde kapatılması uygun görülmüştür. Gerekli ilanların ve haberleşmenin yapılmasından sonra 2.9.1974 tarihinden itibaren dağıtımına başlanması ve dağıtımının 3 ay süreyle yapılacağının ilan ve mektuplarla ve 4.12.1974 tarihinde her şeyin ikmal edilerek tasfiye işlemlerinin sona erdirilmesi hususunun teminine oy birliği ile karar verilmiřtir²³⁹.

J- AKŞEHİR BANKASI VE AKŞEHİR'E KATKILARI

1. Akşehir Halkının Tefecilerden Kurtarılması

XX. yüzyılın başlarında Akşehir'deki sosyo-ekonomik durum düşünöldüğünde ekonomik yönden bağımsız davranamayan Akşehir halkı evlerinde sakladıkları küçük meblağları çıkarıp banka hissesi almışlar, bu şekilde azınlık tefecilerin faaliyetlerine karşı bankaya destekte bulunmuşlardır. Kurulan bu millî banka yoluyla parasal ihtiyaçlarını gidermiş tefecilerin boyunduruğundan kurtulmuşlardır.

²³⁹ KTÖA, *THTD*, Karar No:19/16 Ağustos 1974, s.78. Kâr paralarının dağıtımı ve tasfiyenin bitimiyle oluşan katî mizan için bk. Belge 38-39-40.

2. Akşehir'in Modernleşmesi ve Tanıtımı

Akşehir Bankası, XX. yüzyıl başlarında küçük bir Anadolu kenti olan Akşehir'in modernleşmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Şarлак İçme Suyu ve Elektrik İdaresini kurarak o dönemlerde birçok ilde bile bulunmayan şehir elektriği ve suyunu şehre getirmiştir. Bu yönüyle civar ilçeler ve köylerin bir kısım halkı büyük şehirler yerine Akşehir'e göç etmiştir. Tren İstasyonu'ndan görülecek şekilde Sultan Dağı'na elektrikle "Akşehir" yazılmış ve yine elektrikle aydınlatılan Atatürk portresi yapılmıştır²⁴⁰. Aynı zamanda devrin şartlarına göre modern sayılabilecek bir banka binası ve sinema salonu inşa edilmiştir. O devirler için bankanın yaptığı Uzay Sinema Salonu hem bir toplantı merkezi hem de önemli bir eğlence mekânı olmuştur.

Akşehir Bankası, şehrin dışı açılan yüzü olmuş şehrin ekonomik dış bağlantısını sağlamıştır. Bunun yanında banka hisse senetlerinin ön yüzünde resim olarak Akşehir'in Sultan Dağı'ndan çekilen resmi konmuştur ki bu vasıta ile şehrin başta İzmir, İstanbul olmak üzere Afyon, Bolvadin, Dinar'ı kapsayan geniş bir bölgede tanınmasını sağlamıştır.

Her ne kadar tasfiye sürecinin uzaması sonucunda ortaklar paralarını almakta sıkıntı çekmişler, bazı konularda şikayetçi olarak dert yanmışlarsa da genel olarak bakıldığında Akşehir halkı bankayı sahiplenmiştir. Osmanlı'nın son yıllarında Akşehir'de başlayan ticaretteki girişimcilik ruhu Akşehirililerin günümüze kadar birçok alanda gelişmesine neden olmuştur ki elbette bu alanda ilk önemli adımı banka kurucuları atmıştır.

3. Akşehir'in İl Olması İçin Banka Yöneticilerinin Çalışmaları

a) Hacı Bekir [Sümer] Efendi'nin Çalışmaları

Konya iline 135 km. Afyon iline 90 km, Ankara iline 260 km mesafede bulunan, Arapların beyaz çiçek açmış elma ve erik ağaçlarının görüntüsünden dolayı "Belde-i Beyza" (Beyaz Şehir) dedikleri Akşehir²⁴¹ bölgesi için önemli bir merkez olmuştur. Bunda telgraf ve posta merkezinin olması da etkili olmuştur. Çeltik,

²⁴⁰ Ben 54-55 yaşındayım. Sultandağı'nın üstünde 'Akşehir' yazar elektrikle ve Atatürk portresi, gece buradan trenle geçenler ışıl ışıl memleket neresi burası derlerdi. KKR, agr.

²⁴¹ <http://www.aksehir.gov.tr/articles.php?lng=tr&pg=107 / 10/11/2009>.

Doğanhisar, Tuzlukçu, Yunak ve Sultandağı, Cihanbeyli, Yalvaç gibi bölgedeki yerleşim birimleri için ihtiyaçların giderildiği önemli bir yerleşim merkezi olmuştur.1930'lerden itibaren şehrin elektrik, su ve aydınlatma ihtiyacının giderilmesiyle çağdaş bir görünüm kazanmış, hatta bu yönüyle civar şehirlerden göç almıştır²⁴².

Akşehir'in il olması bölge halkı için hep gerçekleştirilmeye çalışılan bir amaç olmuştur. Bu fikir yeni ortaya çıkmamış, Türkiye'nin ilk yıllarından itibaren gerçekleştirilmeye çalışılmıştır ki bu fikrin önemli ilk savunucusu Akşehir Bankası kurucularından Hacı Bekir [Sümer] Efendi olmuştur.

Hacı Bekir [Sümer] Efendi, TBMM'deki konuşmaları esnasında bu fikrini birçok kez dile getirmiştir. Konya, Akşehir, Seydişehir ve Karaman'ın ayrı vilayetler şeklinde teşkilatlanmasını istemiştir. Isparta Valiliğinden gelen bir emrin önce Burdur'a oradan Akşehir'e geldiği ve buradan Yalvaç ve Karaağaç'a gönderildiğini bildirmiştir. Bu şehirlerin ekonomisi, askeri merkezi, posta merkezi, Kalem Dairesi ve Reji Dairesi açısından Akşehir'e bağımlı olduğunu bildirerek bu şehirlerin Akşehir'e bağlanmasını teklif etmiştir. Bu şehirlerle Isparta'nın arasındaki Eğirdir Gölü'nün etrafını dolaşmanın ve Egerim Beli'nden göle düşmeden geçilmesinin zor olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Cihanbeyli'den bir kişinin Konya'ya geçmesi için yaya olarak 60 saat ve gelmesi içinde 60 saat yol kat etmesi gerektiğini bildirmiştir. Çeltik'te oturan bir vatandaşın, Konya'ya bir işi için yaklaşık gidiş-geliş 450 km. yol kat etmek zorunda kalması Hacı Bekir'in fikrini doğrulayacak diğer bir örnek olarak verilebilir.

Akşehir'in bir kaza olarak devlete senede 250-350.000 Lira aşar, 140.000 Lira ağnam vergisi verdiğini, geçen 1335 (1919) senesinde bu rakamın 500.000 Lira, 1336 (1920) yılında ise yıllık 450,000 Liraya ulaştığını belirtmiştir. 250.000 Lira kamusal geliri olan Burdur'un il olduğu halde neden Akşehir'in il olmadığını dile getirerek adaletli ve insafli davranılması temennisiyle Akşehir'in il olmasını teklif etmiştir. Mecliste Maliye Vekili Ferid Bey, Hacı Kurrazade'ye tepki göstererek "Evvel Akşehir sonra Akşehir" diye itirazda bulununca kürsüye çıkan Yalvaçlı Ömer Vehbi Efendi, Yalvaç ile ilgili bilgiler verdikten sonra Akşehir'in il olmasının uygun

²⁴² KKR,agr.

olacağını onaylamıştır. Ölümüne kadar Akşehir'in il olması gerektiğini TBMM dahil her platformda dile getiren Hacı Bekir Efendi, bu hayalini gerçekleştirememiştir.

b) Tacettin Yaltrık'ın Çalışmaları

1946 yılında çok partili hayata geçiş sürecinde M. Adnan Menderes, Demokrat Parti'yi kuracağında Akşehir Bankası İdare Heyeti Başkanlığı da yapan Akşehir Belediye Başkanı Tacettin Yaltrık'ı bütün arkadaşlarıyla birlikte bir akşam yemeğine davet etmiş, kendi partisinden belediye başkanı adayı olmasını istemiştir. Karşılığında da Akşehir'i il yapacağına dair söz vermiştir. Millî Mücadele yıllarında konuk ettikleri İsmet İnönü'ye duyulan sevgi ve bağlılığın da etkisiyle Yaltrık: *“Ben bu yemeği yedim, bu hesabı da ben öderim, senin partinden de belediye başkanı olmam. Ben Halk Partili doğdum Halk Partili ölürüm.”*²⁴³ demiştir. 1950'li yıllarda Demokrat Partinin iktidarı devralmasıyla iktidar partisine ters düşen Akşehir'in il olma umutları da suya düşmüştür.

1956'da Tacettin Yaltrık, bir yurt gezisi esnasında Akşehir'den geçen Celal Bayar'la görüşmüş, Bayar'ın yarı söz verdiğini belirtmiştir. Bu görüşme sonrasında heyetler kurulmuş, İstanbul'da değerli kağıtlarla renkli broşürler basılmış, geliş gidişler artmış, çok paralar harcanmıştır²⁴⁴. Fakat bu sözden de bir sonuç çıkmamıştır. Sadri Çakıroğlu (Avukat), H.Şükrü Ilıcak (Avukat), Dr. Şirvancı, Ahmet Gülal, zamanın DP ve CHP İlçe Başkanları, Pervasız Gazetesi Sahibi Ahmet Şener ve daha pek çok Akşehir'in kalburüstü insanı bu konuda kendini görevli görmüş, çalışmalar 1959'a kadar sürmüştür.

1959'da Merhum Cumhurbaşkanı Celal Bayar, bir defa daha Akşehir'den geçmiş çok şaşalı bir karşılama olmuş, yollar, meydanlar insan yığınlarıyla dolup taşmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar: *“Yakında inşallah kurdele kesmeye geleceğim”* demiştir. Fakat 1960 İhtilali'nin patlak vermesiyle ipler kopmuş, çabalar sonuçsuz kalmıştır.

1961 Seçimlerinde CHP'den milletvekili adayı olan Yaltrık, seçimi kazanamamıştır. O dönemi yakın arkadaşlarından Vefa Tanır şöyle anlatır: *“O yıllarda*

²⁴³ KKR, agr.

²⁴⁴ http://www.pervasiz.com.tr/guncel/15943-AKSEHIR-IL-OLSUN_--%E2%80%9COLSUN-BAKALIM%E2%80%9D.html / 21.09.2009.

ben Ilgın'da, merhum Tacettin Yaltırık'ta Akşehir'de CHP'nin ilçe başkanıydık. Baba-oğul gibiyik. 1961 seçimine beraber girdik. Altı milletvekili kazandık. Tacettin Bey dışta kaldı. Ankara'ya gitmeden kendisine veda etmeye geldim. Ticarethanesi doluydu. Üzülme, dedim. Ha babası, ha oğlu fark etmez. Alnumdan öptü. 'İlk teklifin Akşehir'in il olması olsun' dedi. Akşehir'in il olma kanunu hazırlandı. Akşehir'i benim kadar seven yaşlı bir senatörümüz 'Sen Konya milletvekilisin. Konya halkı bölünmeye kabul etmez, biraz erken.' dedi. Bekledim. Ya ikinci dönem gelemesem? Çok yakın bir dostumdan rica ettim. Ve Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu –Allah rahmet eylesin- imzası ile 1.9.1964'te kanun teklifi verildi. Kanunlar Müdürlüğündeki Kayıt No: 23.11.1964 Sayı 2/751. Rahmetli Fahir Giritlioğlu özel olarak seçilmiştir. Çevremizden birinin olmasını istemedim. 1965'te tekrar seçildim. Akşehir'in il olma teklifi ikinci defa meclis arşivine girdi. 14.1.1966 TBMM –1055. 17.1.1966 İçişleri Komisyonu. 2/210 Kanunlar Müdürlüğü kaydı. Kanun imzası bu defa benim. Her seçimde benim tekliflerimin arkasına 'yıllardır masum oylarınızla mecliste boy gösteren Sn. Vefa Tanır'ın siz Ilgınlılara vefalı ve imalı marifeti' diye yazdılar; ev ev dağıttılar. Ama ben hiç müdafaaya geçmedim. Gereği Akşehir'e bir şey sağlamazdı. Bir gün Hükümet Konağı civarında Lassa Bayii bir dostumun dükkânında bana şu soruldu: 'Akşehir'in il olmasına sen mani oluyormuşsun. Doğrusunu değilse sebebini söyle, bizde kendimizi ona göre müdafaam edelim' cevabım zamanı değil oldu. Neden: Akşehir 1954'ten beri her seçim kendi temsilcisini seçmiş. Bunlardan bakan olanlarda var. Benim kendimi müdafaam arkadaşlarıma çalım satmam olurdu. Doğrunun yüzü kızarmaz. Size Meclis kayıtlarından bir belge vereyim. 3-12-1971 Meclis Tutanak Dergisi Sayfa:193-196. Rahmetli Ankara Milletvekili Cengiz Yorulmaz'ın Kırıkkale'nin il olma teklifi mecliste konuşulacak. Zaman iyi seçilmiş. Prosedür doğru değil ama çok güzel hazırlanmış, yarım saat içinde de çıkıverecek. Söz aldım. Bu teklifin görüşülemeyeceğini iddia ettim. Bakanı, Komisyon üyelerini uyardım. Bugüne kadar verilen Aksaray, Karaman, Bayburt, Şebinkarahisar, Nazilli ve benim Akşehir teklifleri dururken Kırıkkale görüşülemez. Bakan arkadaşına 'Nasıl rıza gösterirsin' dedim. Bana katılan arkadaşlarda oldu ve teklif ret edildi. Teklif sahibi Cengiz Yorulmaz kürsüye geldi bana bakarak, 'Yani bir 50 yıl geri kalmıştır Kırıkkale işe' deyip indi. Bir 50 yıl değil de 18 yıl geri kalmıştı 1980'e kadar sadece Akşehir'in il olmasını istemek değil ondan evvel il olma tekliflerine

hep direndim. Öncelik bizim hakkımızdı. Lassa dükkânındaki o soruyu soran Kadir Tepeoğlu'na yıllar sonra cevap vermiş oldum."²⁴⁵

Hacı Bekir Efendi başta olmak üzere Akşehir Bankası yöneticileri il olma konusunu her fırsatta savunmuşlardır.1946-1954 yılları arasında Akşehir Belediye Başkanlığı da yapan Akşehir Bankası İdare Meclisi Başkanı Tacettin Yalıtık'ın ve O'nun telkinleriyle TBMM'de Akşehir'in il olması yönündeki Konya Milletvekili Vefa Tanır'ın çabaları düşünülürse banka yöneticilerinin şehre en büyük katkılarından birisi de 'Nasreddin Hoca'nın şehri Akşehir'in tanıtılması ve il olması yönündeki faaliyetleridir.

²⁴⁵ Akşehir İl Olsun! Olsun Bakalım, http://www.pervasiz.com.tr/guncel/15943-AKSEHIR-IL-OLSUN_--%E2%80%9COLSUN-BAKALIM%E2%80%9D.html. 21.09.2009. Vefa Tanırın öngördüğü Akşehir'in il olması için verdiği teklif ve öngördüğü il haritası için bk. Belge 41-42.

SONUÇ

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde mali sıkıntılar baş göstermiş sonucunda Avrupa'dan dış borç alınmak zorunda kalınmıştır. Aracılık hizmetleri gören bazı bankalar kurulmuşsa da bu bankalar pek etkili olmamış Yahudi Galata bankerleri bu alanda etkinlik kazanmıştır.

XX. yüzyılın başlarında iktidarda etkili olan İttihat Terakki Partisi millî ekonomi yaratmaya çalışmış bu alanda girişimcileri desteklemiştir. İstanbul'da olduğu gibi Anadolu'da da millî bankalar kurulmaya başlamıştır.

Anadolu'da kurulmaya başlanan yerel millî bankalar azınlık faaliyetlerine tepki niteliği olarak Müslüman-Türk eşrafın öncülüğünde kurulmuştur. 1909'da Akşehir İktisâd-î Osmanî Şirketi olarak kurulan Akşehir Bankası T.A.Ş.'ta bu bankalardan biri olup bölgesinde etkinliklerde bulunmuştur. Büyük şehirlerle irtibat kurarak tüccarların mallarını satış işlemlerinde aracılık vazifesi görmüştür. Bir milli yerel bankacılık örneği olan Akşehir Bankası küçük Anadolu kentlerinin kalkınma ve ekonomik yönden dışa bağımlılığı azaltmaya yönelik çabalara önemli bir örnek olarak verilebilir.

Akşehir Bankası T.A.Ş. yöneticileri Millî Mücadele yıllarında mücadelenin yönetici kadrosuyla irtibata geçerek her alanda destek olmuşlardır. Akşehir Kuvay-ı Milliye Derneği ve Akşehir Gönülü Süvari Birliğinin kurulmasında banka yöneticilerinin katkısı büyüktür. Bu yönüyle Anadolu'da kurulan diğer millî yerel bankalardan farklıdır. Banka kurucuları, sadece işin ekonomik boyutuyla ilgilenmemiş, bağımsızlık mücadelesinde ön saflarda yer almıştır.

Gelişme sürecinde şube sayısını artıran banka, 1929 Amerikan Ekonomik Krizi sonrasında şubelerini kapatmak zorunda kalmıştır. Yeni ekonomik kaynak arayışları sonrasında banka binası, dükkân, sinema salonu yaptıran banka kira gelirlerini artırarak ortaklarına kâr temin etmiştir. Akşehir'e elektrik ve su şebekesini getirerek uzun süre dağıtıcılığını yapmıştır. Bu yönüyle banka şehri bölgesinde önemli bir cazibe merkezi haline getirmiştir.

Çağın gereklerine ayak uyduramayan ve kaliteli personel sıkıntısı çeken banka 1950'lerden sonra kendini yenileyememiştir. Bazı ulusallaşma çabasında olan bankaların birleşme teklifleri de reddedilmiştir.

Kuruluş müddeti olan elli yılın dolması sonucunda 1966 yılında tasfiye süreci sona eren banka tasfiye işlemlerini kesin olarak 1974 yılında tamamlamıştır.

Akşehir'in il olması yönünde kuruluşundan itibaren banka yöneticilerinin büyük çabaları olsa da bu amaçlarını gerçekleştirememişlerdir.

XX. yüzyıl başlarında küçük bir Anadolu kenti olan Akşehir'de bankacılık sektöründe atılan bu adım, kent halkının ticarete eğilimini artırmış, günümüze kadar süregelen girişimcilik ruhunun ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuştur. Banka hissedarlarının arasında kadınlarında çoğunlukta olmasını göz önünde bulundurursak Cumhuriyet öncesinde Anadolu'daki önemli bir sosyal değişimin göstergesi olarak savunulabilir. Akşehir Bankası T.A.Ş.'in kuruluş aşamasında yarım altın karşılığı halka hisse satması, günümüzde halka açık sermayeye dayanan 'Anadolu Kaplanları' olarak nitelendirilen halk desteğine bağlı kuruluşlarla benzerlik göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar

- AÇBA, Sait, *Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanması*, Vadi Yayınları, Ankara 2004.
- AKGÜÇ, Öztin, *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1992.
- AKŞİN, Sina – KOÇAK, Cemil, *Yakınçağ Türkiye Tarihi "1909-1980"*, C.1, Milliyet Yayınları, İstanbul 2007.
- ATALAY, Ahmet, *Millî Mücadele'de Konya Kuvâ-yı Milliyecileri*, C.1, Damla Matbaası, Konya 1997, s.124.
- Bereketzade İsmail Hakkı, *Yâd-ı Mazi*, Nehir Yayınları, İstanbul 1997.
- DURAN, Lütfi, "*İdare Hukuku Meseleleri- Akşehir Bankası ile İlgili Hukuki Bir İnceleme*", İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1080, Hukuk Fakültesi:230, Fakülte Matbaası, İstanbul 1964.
- ELDEM, Edhem, *Osmanlı Bankası Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul-Ocak 2000.
- ELDEM, Vedat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, TTK Yayınevi, Ankara 1994
- KAZGAN, Haydar, *Osmanlı Finans Kapitali*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.
- KONUŞKAN, Sait, *Tarihin Yahudi Boyutu*, Esra Yayınları, Konya 1997.
- KONYALI, İsmail Hakkı, *Akşehir- Nasrettin Hoca'nın Şehri*, Numune Matbaası, İstanbul 1945.
- ÖZAKMAN, Turgut, *Şu Çılgın Türkler*, 194.Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2005.
- SARIHAN, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV (Açıklamalı Kronoloji) Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921-20 Kasım 1922)* TTK Basımevi, Ankara 1996.
- ŞAHİN, Hüseyin, *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Yayınevi, Bursa 2000.
- ŞAHİNKAYA, Serdar, "*Teorik Bir Çerçeve ve Türkiye Örneği,*" *Sanayileşme Süreçleri ve Kalkınma/Yatırım Bankaları*, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Tezler Dizisi:7, Öteki Yayınları, Ankara 1999.

TOPRAK, Zafer, *Türkiye’de “ Milli İktisat” “1909-1918”*. Yurt Yayınları, İstanbul 1982.

ÜSDİKEN, Behzat, *Pera ve Beyoğlu’nda. Bankerler... Sarraflar... Tefeciler... Kuyumcular...*, Kentbank Kültür Yayınları, İstanbul 2000.

Makaleler

DAŞDEMİR, Latif, Osmanlı Devleti Türk Finans Sisteminde Sorunlar ve Gelişmeler, *Türkler*, Ed: H. Celal Güzel-Kemal Çiçek, C.14,

KÖKSÜMER, Şener, Bir Zamanlar Reklamlar, *Collection Dergisi*, S.1, Ekim/Kasım/Aralık 2000, İstanbul.

GÜLERAY, Mehmet, Akşehir, *Mozaik Dergisi*, Yıl 3, S. 33, Akşehir, Temmuz/Ağustos 1998.

SEMİZ, Yaşar, Konya-Akşehir İlçesi’nin İktisadî Durumuna Genel Bir Bakış (1900-1960), *I. Akşehir Sempozyumu*. Akşehir, 16-18 Ekim 2003.

ŞAHİNKAYA, Serdar, “XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu’nun İktisadi Yapısı: Sanayicilik ve Bankacılık Özelinde Değınmeler”, *Mülkiye*, C. XXIII, S. 218.

BAYAM, Fikret, Atatürk’ün Tuttuğu Takım, *Flaş Haber ve Yorum Dergisi*, Yıl 19, Konya, Haziran 2008.

ATALAY, Ahmet, Konya İlçelerinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin Kuruluşları ve Karakteristik Özellikleri, *İpek Yolu Dergisi*, Konya, C.5, Konya Ticaret Odası, Konya 2002.

ATALAY, Ahmet, Milli Mücadele Kahramanlarından Akşehirli Hacı Bekir Sümer Efendi Hayatı, Milletvekilliği ve Meclis Çalışmalarından Örnekler, *I. Akşehir Sempozyumu*, Akşehir, 16-18 Ekim 2003.

Arşivler- Banka Evrakları

ABCKMA, Mustafa Kemal’den Akşehir Eşrafından Hacı Bekir Efendi’ye telgraf, No:160

AAÖA, Akşehir Bankası Defter-i Kebiri.

Akşehir Bankası Hissedarlar Defteri.

Akşehir Bankası Kuruluş Belgesi

- Cumhuriyet Gazetesi, S. 1734, 5 Mart 1929.
- Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi, S. 576 , 1960.
- Yeni Akşehir Gazetesi, S.1, 3 Şubat 1954.
- Ticaret Sicili Gazetesi, S.582, 1961.
- AHKA, Akşehir Bankası 1931 Nizamnamesi, Doğan Matbaası, Afyon 1931.
- Akşehir Bankası 1960 Nizamnamesi, Sultandağ Matbaası, Akşehir 1960.
- Akşehir Bankası 1950 Nizamnamesi, Sultandağ Matbaası, Akşehir 1950.
- 31 Mart 1935 Tarihinde Toplanan SFHHUİH Raporu, 3309/332-1.
- 25 Mayıs 1938 Tarihli Akşehir Bankası ve Kuruluşları İmza Sirküleri.
- Akşehir Bankası 2/9/1958 İmza Sirküleri.
- AKTSOA, Akşehir Ticaret Sicili Memurluğu, 2.5.1961, Akşehir Ticaret Sicili Memurluğundan, Ticaret Sicili No:139.
- Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı, İş Ticaret Umum Müdürlüğü, Şirketler, 4/16879-74562. “Ana Sözleşmede Yapılan Değişiklik Hakkında”.
- Tadil Edilen Maddelerin Eski ve Yeni Şekilleri - 7 Ekim 1960- Akşehir Ticaret ve Akşehir bankası Dosyası.
- TCAN, 8 Eylül 1340 (1924) Tarihli (Arap Harflerinden Türk Harflerine Çevrilen Banka Nizamnamesinin 1, 2 ve 5. Maddelerinin Değiştirilmiş Örneği),C.No:7, Y.No:1891.
- KTÖA, Akşehir Bankası Yetkili İmzalar Listesi.
- Akşehir Bankası Heyet-i Umumiye Zabıt Defteri.
- Akşehir Bankası, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığına, Kanuni ve Akşehir Bankası Ticaret Sicili Kaydı Yazışmaları,10.12.1969.
- Akşehir Bankası T.A.Ş Nizamname Değişiklikleri Onayı, Akşehir Asliye Ticaret Mahkemesi, 20.11.1959.
- Akşehir Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığına, Sermayesinin 500.000 Liradan 300.000 Liraya İndirildiğine Dair, Akşehir, 2.7.1957.
- Akşehir Ticaret Sicil Memurluğu’na, Bankanın Tasfiye Toplantısının Duyurulmasına Dair,19.1.1966.
- Akşehir Ticaret Sicil Memurluğu’na, Bankanın Tasfiye Kurulu ve Başkanının Belirlenmesi ve Duyurulmasına Dair,19.1.1966.

- Akşehir Ticaret ve Sicil Memurluğu'ndan, Banka Tasfiye Komisyonu'nun Tescil Edildiğine Dair, 8.4.1966.
- Akşehir Ticaret Sicil Memurluğu'ndan, Akşehir Bankası T.A.Ş 7 Ocak 1966 Toplantı Tutanağı Örneği, 2.2.1966.
- Hazirun Cetveli, 9.1.1966.
- İtiraz/Temyiz Komisyon Karar Kağıdı, 5.10.1971.
- İtiraz/ Temyiz Komisyonu Karar Kağıdı , 29.2.1972.
- Kurumlar Vergisi Tasfiye Beyannamesi İnceleme Raporu, Stopaj Vergisi ve Matrahı Hakkında, Rapor No: 8174, 8 Ağustos 1970.
- Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü Banka ve Kurumlar Dairesine, Kurumlar ve Stopaj Vergisi Hakkında, 2 Eylül 1971.
- Ortak Payları 1974 Dağılım Çizelgesi.
- Şarлак İçme Suyu ve Elektrik İşletme İdaresi Kuruluş Nizamnamesi.
- Tacir Sifatını Haiz Bilcümle Hükmi Şahıslara Mahsus Kayıt Beyannamesi, 5. 6. 1959.
- Tasfiye Sonu Kâr Dağıtım Çizelgesi,16.8.1974.
- TC Maliye Bakanlığı, Konya İl Defterdarlığı, Vergi Kontrol Müdürlüğü, Kurumlar Vergisi Tasfiye Beyanname İnceleme Raporu, 12.5.1971.
- TC Maliye Bakanlığı, Konya İl Defterdarlığı, Vergi Kontrol Müdürlüğü, Kurumlar Vergisi Tasfiye Beyanname İnceleme Raporu, 29.6.1971.
- TC Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü Banka ve Kurumlar Dairesi'ne, Tasfiye Dönemi Kurumlar Vergisi Hakkında İtiraz,2.9.1971.
- TC Maliye Bakanlığı Konya İl Defterdarlığı, Vergi Kontrol Memurluğu, Kurumlar Vergisi Tasfiye Beyanname İnceleme Raporu, 19.1.1966 - 12.5.1971.
- TCAN, Akşehir Bankası Resmi Evrakları, 6.4.1957.
- TCAN, Akşehir Bankası Resmi Evrakları, 22.3.1958.
- TCAN, Akşehir Bankası Resmi Evrakları, 6.5.1959.
- TCAN, Akşehir Bankası Resmi Evrakları 7.1.1966.
- TCAN, 18 Nisan 1961 Tarihli Noter Kağıdı, C.No:4, Y.No:1349.
- TCAN, "Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nden, Banka Sermayesinin 300.000 Liradan 500.000 Liraya Çıkarılmasına Dair", 18.4.1961.

TCAN, Arap Harflerinden Türk Harflerine Çevrilen Akşehir Bankası T.A.Ş. Sicil Kaydı Y.No:1895, C. No:7.

TCAN, Ticaret ve Ziraat Nezareti, Ticaret Müdüriyet-i Umumiyesi, Şirketin Suret-i Katıyyede Teşekkül Ettiğine Dair- Arap Harflerinden Türk Harflerine Çevrilmiş Şekli, 2.7.1957 Y.NO:1890, C.No:7.

TCAN, 19.1.1966 - 17/66, 10.1.1966, 1865/10.3.1966 Tarihli Banka Yazışmaları.

Türkiye Bankalar Birliği Yüksek Başkanlığı'na, 8.8.1970.

Türkiye Bankalar Birliği Yüksek Başkanlığı'na, Tasfiye Sonu Biriken Paraların Dağıtımı Hakkında, Sayı No: 248-70, 8 Ağustos 1970.

Vergi Dairesi Müdürlüğü, Banka Denetim Tutanağı, 20.01.1966.

Gazeteler

Pervasız

Yeni Akşehir

Yeşil Akşehir

Röportaj

GÜLERAY, Mehmet, Yerel Tarihçi, Akşehir, 16 Mart 2009.

KAYTAN, Kazım, Bankanın İdare Heyeti başkanlarından Abdullah Kaytan'ın torunu, Akşehir, 16 Mart 2009.

KÖKSAL, Nuri, Eski Belediye Başkanı ve AKSEV Başkanı, Akşehir, 6 Nisan 2009.

TÜRKAN, Ömer Faruk, ABCKM Müdürü, 6 Nisan 2009.

Elektronik Kaynaklar

Akağazade Abdullah Efendi'nin Şirket İlanı. urun.gittigidiyor.com/1930-Akagazade-Abdullah-Haftalik-Piyasa-Cetveli_W0QQidZZ9125425.

Atatürk ve Futbol. www.bedenegitimi.gen.tr/forum/forum_posts.asp?TID=684 / 7.10.2009.

BAŞAR, Sami, Direniş ve Zafer, <http://www.pervasiz.com/Sami-BASAR/95/DIRENIS-VE-ZAFER.html>. / 22.10.2009.

- <http://www.aksehir.gov.tr/articles.php?lng=tr&pg=107> / 10.11.2009.
- HACIOĞLU, Ahmet, “Mihman-dar Etti Akşehir’i” http://www.memleket.com.tr/news_detail.php?id=2281&u_niq_id=1227452703 / 22.09.2009.
- Pazarkaya Çiftliği satış ilanı, www.century21.com.tr/DETAILS.crph.%php.
07.11.2009.
- http://www.pervasiz.com.tr/guncel/15943-AKSEHIR-IL-OLSUN_--%E2%80%9COLSUN%BAKALIM%E2%80%9D.html / 21.09.2009.
- <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=2&konuek=1/>
07.11.2009.
- <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/iktisa48/ikt48-1.pdf> / 22.9.2009.
- www.aksehir.bel.gov.tr. 11.08.2009.
- <http://www.century21.com.tr/ilandetay.aspx?IlanId=27123> / 09.11.2009.
- <http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF8FE9074FF19B00057D8EF526A64E6047> / 22.09.2009.
- http://www.aksehir.bel.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=40 /10/11/2009.
- <http://aksehir.meb.gov.tr/ilcemiz/ilcemiz.html>. / 27.09.2009.
- <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/2/2-0746.pdf> / 22.09.2009.

E K L E R

EK 1 : TABLOLAR

Tablo 1.II.Meşrutiyet Dönemi'nde İstanbul'da Kurulan Bankalar (Mülkiye,Cilt XXIII,S.218.S.109-110)

Bankanın Adı	Kuruluş Tarihi	Sermayesi (Osm.Lirası)	Bankanın Kurucuları	Bankanın Özellikleri
1-Türkiye Milli Bankası	12 Eylül 1909	1.100.100	Sir Ernest Cassel	İngiliz tüccarlara destek amaçlı kurulmuştur.
2-İtibar-ı Milli Osmanlı A.Ş	16 Mayıs 1910	110.000	Ayandan Arif Paşa, Monsieur Alexandra Ralli, Mehmet Balcı Bey, Karakaşzade Macid Bey	Fransız sermayesi desteklidir.
3-Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası	27 Ağustos 1910	550.000	Prens Ahmet Lütfullah Bey,Albay İsmail Hakkı Bey, Monsieur Alfred Durand, Monsieur George Kampf	Strasbourg'da bir sermaye desteklidir.
4-Osmanlı Ticaret Bankası	24 Haziran 1911	100.000	Osmanlı Ermenileri	Ermeni tüccarlara destek amaçlanır.
5-İstanbul Bankası	05 Temmuz 1911	22.000	Ahmet Kemal Bey	1930'da piyasadan çekilmiştir.
6-Şirket-i Ticariyye Smaiyye ve Maliye	31 Ağustos 1913	100.000	Aram Hallacyan, Eduardo de Nari	Sermayesinin %57.2'si yabancılarındır.
7-Asya Bankası A.Ş Osmaniyesi	10 Ocak 1914		Hüseyin Naim Bey	1928'de feshedilmiştir.
8-Emlak ve İkrizat Bankası	22 Ocak 1914	100.000	Arif Paşazade Cemil Bey, İbrahim Cemal Paşa, Fuat Hulusi Bey, Ahmet Tevfik Bey	1930'da feshedilmiştir.
9-Emval-i Gayrimenkule ve İkrizat Bankası Osmanlı A.Ş.	03 Nisan 1915	60.000	Monsieur Adolph Rosentahl, K. Lebreth, Monsieur August Huber, K.Lambiki Efendi, Antuvan Kalookeres Efendi, Devlet Bey	Deutsch Orient Bank desteğiyle kurulmuştur.
10-Ticaret ve İtibar-ı Umumi Bankası	01 Mart 1917	50.000	Kurucuları belli değil	Sarraflık,bankacılık ve ticari işlemler yapmak için kurulur.
11-Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası	01 Ocak 1917	4.000.000	Biga Mebusu Cavit Bey, İstanbul Mebusu Hüseyin Cahid Bey, tüccardan Tevfik Bey, Hazine	Hisse senetleri sadece Osmanlı uyruklarına satılır. 29 Haziran 1927'de İş Banka-sı'yla birleşir.
12-Milli İktisat Bankası	20 Nisan 1918	150.000	Milli Mahsulat Şirketi Müdürü Sait Bey, Milli Kantariye Şirketi Müdürü Bekir Bey, Milli Ekmekçiler Şirketi Müdür İzzet Bey	Kurulan ulusal şirketlerin bankacılık işlemlerini yapmak amacıyla kurulur.
13-Türkiye Umumi Bankası	21 Mayıs 1918	500.000	Peşte Macar Ticaret Bankası, sabık Sadrazam Prens Sait Halim Paşa,Şuray-ı Devlet sabık azası Reşit Fuad Bey	
14-İktisat A.Ş.	8 Temmuz 1918	45.000	Akif Fevzi, Kaymak Asım, Galip, Azmi, Zeki Koyuncu, İpekçi Cevded,Kibar Fazıl, Şamlı Nihat Bey	Sigortacılık, bankacılık ve komisyonculuk işiyle uğraşır.
15-İtibar ve Ticaret Osmanlı A.Ş.	04 Aralık 1918	100.000	Mustafa Ehadzadeler adıyla kurulan şirketin yerine geçmiş 1930'da kapanmıştır.	

Tablo 2: II. Meşrutiyet Döneminde Anadolu'da Kurulan Bankalar

Bankanın adı	Kuruluş Tarihi	Açıklama
1-Konya İktisadi Milli Bankası	1912	1959 yılında faaliyeti sona ermiştir
2-Adapazarı İslam Ticaret Bankası	1913	Türk Ticaret Bankası adıyla faaliyetine devam etmiştir.
3-Karaman Milli Bankası	1913	1937 yılında faaliyeti sona ermiştir
4-Milli Aydın Bankası	1914	Tarişbank unvanıyla faaliyetine devam etmiştir.
5-Akşehir Bankası (Akşehir İktisad-i Osmani Şirketi)	1916	1966 yılında faaliyeti sona ermiştir
6-Manisa Bağcılar Bankası	1917	T. Bağcılar Bankası unvanını aldıktan sonra 1984 yılında 84/7567 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile faaliyeti durduruldu
7-Konya Ahali Bankası (Konya Elektrik Şirketi)	1917	1945 yılında faaliyeti sona ermiştir
8-Eskişehir Çiftçiler Bankası	1919	1926 yılında faaliyeti sona ermiştir
9-Adapazarı Emniyet Bankası	1919	1971 yılında faaliyeti sona ermiştir
10-Konya Türk Ticaret Bankası	1920	1943 yılında faaliyeti sona ermiştir
11-Bor Zürra ve Tüccar Bankası	1922	1961 yılında faaliyeti sona ermiştir

Tablo 3: Cumhuriyet Döneminde Kurulan Milli Yerel Bankalar

Banka adı	Merkezi	Kuruluş	Açıklama
1-Akhisar Tütüncüler Bankası	Akhisar	1924	T.Tütüncüler Bankası olarak faaliyetine devam etmiştir.
2-T.Ticaret ve Sanayi Bankası	İstanbul	1925	1932 yılında faaliyeti sona ermiştir.
3-Karaman Çiftçi Bankası	Karaman	1925	1934 yılında faaliyeti sona ermiştir.
4-İstanbul Esnaf Bankası	İstanbul	1925	1934 yılında faaliyeti sona ermiştir.
5-Afyon Terakki Servet Bankası	Afyon	1926	1978'de Hisarbank adını almış ve 1983'de TCZB'ye devredilmiştir.
6-Aksaray Halk İktisat Bankası	Aksaray	1926	1936 yılında faaliyeti sona ermiştir.
7-Niğde Çiftçi ve Tüccar Ban.	Niğde	1926	1939 yılında faaliyeti sona ermiştir.
8-Eskişehir Bankası	Eskişehir	1926	Faaliyetine devam etmiştir.
9-Akseki Ticaret Bankası	Akseki	1927	1959 yılında tasfiye edilmiştir.
10-Nevşehir Bankası	Nevşehir	1927	1948 yılında faaliyeti sona ermiştir.
11-Ermenak Ahali Bankası	Ermenak	1927	1948 yılında faaliyeti sona ermiştir.
12-Kocaeli Halk Bankası	İzmit	1927	Faaliyetine Türk Ekonomi Bankası adı altında devam etmiştir.
13-Denizli İktisat Bankası	Denizli	1927	Faaliyetine İktisat Bankası olarak devam etmiştir.
14-Trabzon Tasarruf ve İktisat Sandığı (Trabzon Bankası)	Trabzon	1928	1929 yılında Trabzon Bankası adını almış ve 1937 yılında faaliyeti sona ermiştir.
15-Trabzon İktisat Ltd.Şirketi	Trabzon	1928	1929'da Karadeniz Bankası adını almış,1937'de kapanmıştır.
16-Bor Esnaf Bankası	Bor	1928	1950 yılında faaliyeti sona ermiştir.
17-Ürgüp Zürra ve Tüccar Bankası	Ürgüp	1928	1949 yılında faaliyeti sona ermiştir.
18-Şarki Karaağaç Bankası	Ş.Karaağaç	1928	1962'de Sağlık Bankası ismini almış ve 1975'te kapanmıştır.
19-Türkiye İmar Bankası	İstanbul	1928	Faaliyetine devam etmiştir.
20-İzmir Esnaf ve Ahali Bankası	İzmir	1928	Egebank adı ile faaliyetine devam etmiştir.
21-Elazığ İktisat Bankası	Elazığ	1929	1980'de Odibank olmuş ve 1983'de TCZB'ye devredilmiştir
22-Lüleburgaz Birlik Ticaret	Lüleburgaz	1929	1964 yılında feshedilmiştir.
23-Mersin Ticaret Bankası	Mersin	1929	1940 yılında faaliyeti sona ermiştir.
24-Üsküdar Bankası	İstanbul	1929	1933 yılında Adapazarı Türk Ticaret Bankası'yla birleşmiştir.
25-Kastamonu Bankası	Kastamonu	1930	1938 yılında faaliyeti sona ermiştir.
26-Diyarbakır Bankası	Diyarbakır	1931	1939 yılında faaliyeti sona ermiştir.
27-Kırşehir Ticaret Bankası	Kırşehir	1931	1939 yılında faaliyeti sona ermiştir.

Tablo 4: 1934-1938 Akşehir Bankası Hesap Hareketleri.

İKRAZ HAREKETLERİ		KREDİ HAREKETLERİ		TEVDİAT HAREKETLERİ		
Yılı	Tediyat (TL)	Tahsilat(TL)	Tediyat(TL)	Reddiyat(TL)	Tevdiat(TL)	Reddiyat(TL)
1934	875.154.97	580.977.55	103.392.43	66.161.09	47.335.35	27.994.27
1935	480.498.55	280.744.29	84.794.80	67.564.58	71.882.64	32.874.92
1936	300.235.58	133.945.63	32.575.87	17.148.23	82.304.84	32.249.48
1937	242.254.36	85.102.87	34.324.42	10.875.04	101.324.09	69.758.26
1938	250.420.48	109.611.76	32.458.37	16.400.27	90.552.08	58.804.12
TOPLAM	2.148.563.94	1.190.382.10	287.545.89	178.149.61	393.399.00	221.681.05

Tablo 5: 1934 Yılı Bilançosu.

AKTİF HESAPLAR	MİKTARI (TL)	PASİF HESAPLAR	MİKTAR (TL)
Kasadaki Nakit	59.952.53	sermaye	1.000.000
Bankalardaki Nakit	61.166.23	İhtiyat Akçesi	73.871.00
Toplam Nakit	121.118.76	Alacaklı Tüccar Cari Hesapları	17.332.89
Vadesine 3 Ay kalan Senetler	71.007.64	Vadesiz Tasarruf Mevduatı	74.440.55
Vadesine 3 Aydan Fazla Olanlar	75.620.00	Bir Seneye Kadar Vadeli Mevduat	11.015.65
Senedat Cüzdanındaki Toplam	146.627.64	Toplam Mevduat	102.789.09
Borsadaki Esham ve Tahvilat	10.000.00	tediye emirleri	3.693.20
Esham ve Tahvilat Mukabili Avans	1.154.65	Muhtelif Alacaklılar	22.773.65
Emtia Mukabili Avans	108.718.80	Tahsis Edilmiş Karşılıklar	103.082.58
Senetler Üzerine Verilen Avans	3.982.50	Uzun Vadeli İstikrazlar	50.000.00
Su, Elektrik ve Çeşitli Avanslar	190.362.64	Kefaletten Alacaklılar	50.000.00
Toplam Avanslar	304.218.59	İtfa Tahsisatı	4.759.00
Borçlu Cari Hesapları(Açık Kredi)	5.880.65	Talep Olunmamış Temettular	1.760.00
Satın Alınan Aksiyonların Kıymeti	518.510.00	Nazım hesaplar	34.639.73
Sair Muhtelif Borçlular	135.219.95	Kâr	26.124.84
Toplam Muhtelif Borçlular	653.729.95		
Kefaletten Borçlular	50.000.00		
İpotek Mukabili Avanslar	28.374.40		
Ortaklıklar (İstanbul'daki şirkete)	18.000.00		
Kasalar	4.000.00		
Mefruşat	6.553.68		
Toplam Menkuller	10.553.68		
Banka Binaları	73.000.00		
Diğer Gayrimenkuller	17.350.00		
Toplam Gayrimenkuller	90.350.00		
Nazım Hesaplar	34.639.73		
TOPLAM	1.473.493.40	TOPLAM	1.473.493.40

Tablo 6: Akşehir Bankası TAŞ'ın sermaye değişiklikleri.

YIL	MİKTAR (TL)	YIL	MİKTAR (TL)
1909	500	1924	1.000.000
1912	21.610	1935	600.000
1913	23.435	1953	300.000
1916	50.000	1961	500.000
1918	100.000		

Tablo 7: 1963 Yılı Bilançosu.

1963 YILI HESAP BİLANÇOSU	
Sermaye	250.000.00
Kâr	36.682.89
Tahvilat ve Altın Satışı	10.000.00
TOPLAM GELİR	296.682.89
İşletmenin Borcu	16.019.88
TOPLAM ALACAK	286.682.91
İzzet Fettah'ın 31.12.1964 tarihli faturası ve	
İsmail Şerefoglu'nun 30.12.1964 tarihli faturası	40.292.14
Açıklama Yapılmayan Gelir	46.560.00
TOPLAM	367.514.00

Tablo 8: 1964 Yılı Hesap Bilançosu.

1964 YILI HESAP BİLANÇOSU	
Sermaye	250.000.00
Altın Satışı	10.000.00
Alacak	40.292.14
Kâr	36.682.89
Gayrimenkuller	74.000.00
Nakit	2.500.00
TOPLAM	413.575.03

Tablo 9: 1965 Yılı Bilançosu

1965 YILI HESAP BİLANÇOSU	
Sermaye	250.000.00
Kâr	33.498.76
Alacak	54.588.05
Gayrimenkuller	103.860.00
Toplam Gelir	441.946.75
İşletme Borcu	35.000.00
TOPLAM	406.946.81

Tablo 10: 1966 Yılı Bilançosu

1966 YILI BİLANÇOSU			
Tanımı	Miktarı (TL)	Bilançonun Tarifi	Miktarı (TL)
Ödenmemiş Sermaye	11.250	Sermaye	500.000
Kasa ve Merkez Bankası	347.51	İhtiyat Akçeleri ve Karşılıklar	105,547
Kanuni Karşılıklar Kasası	83.601.67	Muhtelif Alacaklar	12,429
Bankalardaki Hesaplar	26.578.10	Talep Olunmamış Kıymetler	7,921,35
Esham ve Tahvilat	125.238	Kâr	21,743,67
Senetler Cüzdanı	196.055	Nazım Hesaplar	78,54
Avanslar	1.750		
Borçlu Cari Hesapları	62.331.97		
Sabit Kıymetler	77.797.85		
Muhtelif Borçlular	11.300		
Diğer Aktifler	96,92		
Nazım Hesaplar	78.540		
TOPLAM	726.181.02	TOPLAM	726,181,02

Tablo 11: 1967 Yılı Bilançosu

1966 YILI BİLANÇOSU			
Tanımı	Miktarı (TL)	Bilançonun Tarifi	Miktarı (TL)
Pasif Hesaplar		Sermaye	500.000.00
Sinema ve Dükkândan Alınan	48.000.00	İhtiyat Akçeleri ve Karşılıklar	105.547.00
Kanuni Karşılıklar Kasası	83.601.67	Muhtelif Alacaklar	12.429.00
Bankalardaki Hesaplar	26.578.10	Talep Olunmamış Kıymetler	7.921.35
Esham ve Tahvilat	125.238.00	Kâr	21.743.67
Senetler Cüzdanı	196.055.00	Nazım hesaplar	78.540.00
Avanslar	1.750.00		
Borçlu Cari Hesapları	62.331.97		
Sabit Kıymetler	77.797.85		
Muhtelif Borçlular	11.300.00		
Diğer Aktifler	96.92.00		
Nazım Hesaplar	78.540.00		
TOPLAM	726.181.02	TOPLAM	726,181,02

Tablo 12: 1968 Yılı Bilançosu

1968 YILI HESAP BİLANÇOSU	
Sermaye	300.000.00
Kâr	24.786.00
Gayrimenkuller	103.860.00
Bankalar	7.900.00
Alacaklar	52.532.00
TOPLAM	488.978.00

Tablo 13: 1969 Yılı Bilançosu

1969 YILI HESAP BİLANÇOSU			
Aktif Hesaplar	Miktarı (TL)	Pasif Hesaplar	Miktarı (TL)
Kasada Mevcut Nakit	1.133.59	Ödenmemiş Temettü	89.460.00
Kanuni Karşılıklar Kasası	30.401.69	Muhtelif Alacaklar	956.13
Bankalardaki Mevduat	10.080.65	Ödenmemiş İhtiyat Akçesi	20.975.00
Tahviller ve Hisse Senetleri Cüzdamı	59.910.04	İhtiyat Akçeleri	107.647.00
Banka Binası Satış Bedeli Taksiti	400.000.00	Kâr	376.086.00
Ortaklara Sehem Mukabili Avans	3.970.00	-	
Alacak-Dava Masrafları	138.20		
TOPLAM	506.354.15	TOPLAM	506.354.15

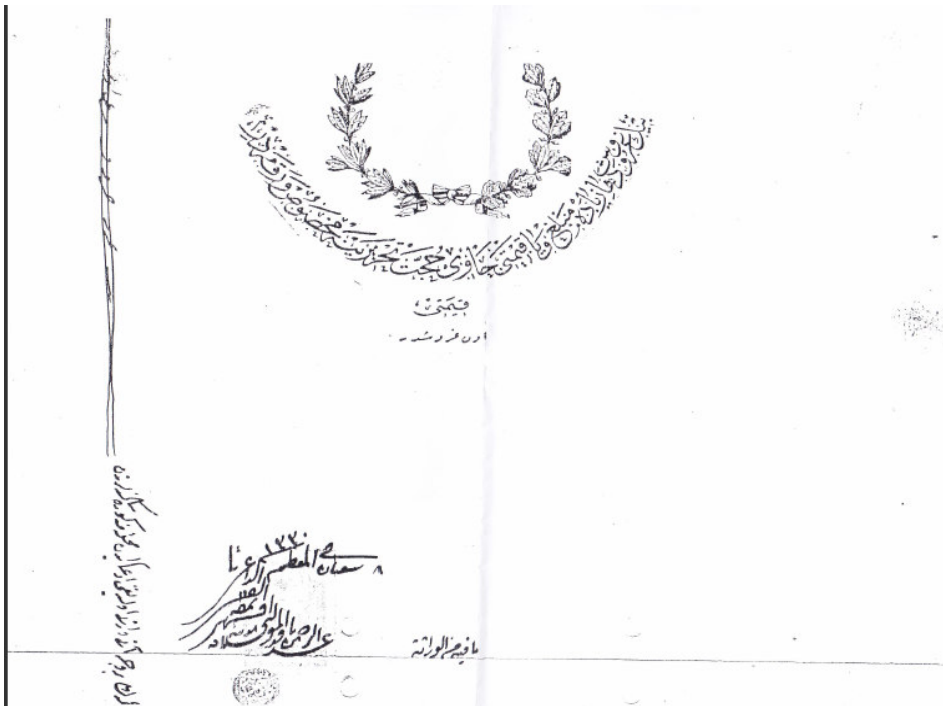
Tablo 14: 1971 Yılı Bilançosu

1971 YILI HESAP BİLANÇOSU			
Gelirler		Giderler	Miktarı (TL)
Bankalardaki Para	2.233.52	1970'ten Devreden Zarar	33.781.41
Malzemelerin Satış Bedeli	5000	4 Aylık Masraf Yekünü	9.699.90
		Malzeme Satışlarının Gider Vergisi	1.250
		Para Dağıtım Memuru Toplam Maaşı	3.000
		Eski tasfiye Memurları ve Odacı Maaşları	6.150
		Müteferrik Masraflar	9.529.90
Toplam Gelirler	7.233.52	Toplam Masraflar	63.528.26
		Masraftan Düşülen Toplam Gelir	7.233.52
İhtiyat Akçeleri	107620.00	KALAN MASRAF	56.294.74
Kalan Masrafın Düşülmesi	56.294.74		
Kalan İhtiyat Akçesi	51.325.26		
İhtiyatın Stopaj Vergisi	12.832.06		
Dağıtım Hazır İhtiyat	38.514.20		
Tasfiye Sonu Birikim	226.635.43		
DAĞITILAN TOPLAM MİKTAR	265.635.43		

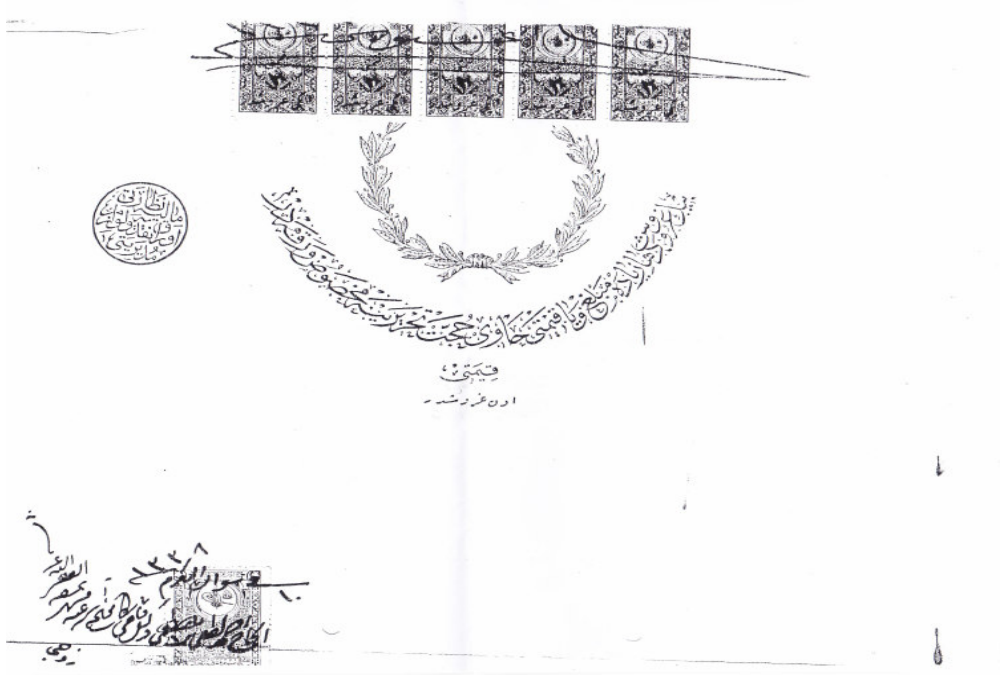
EK 2 : BELGELER

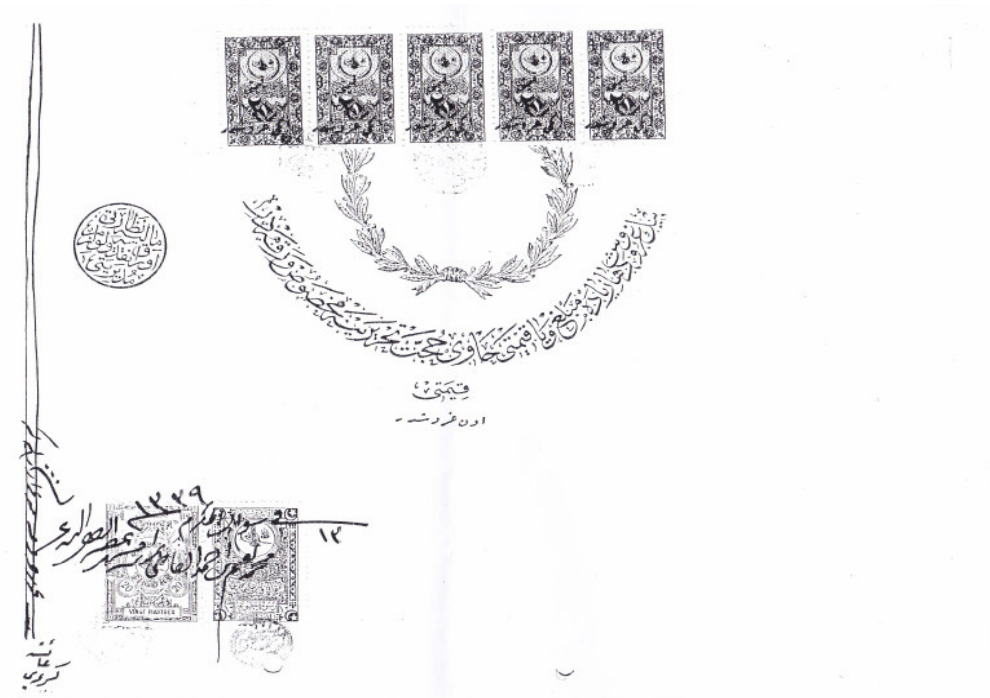
Belge:1 Hacı Kurrazade Bekir'e haciz kararı. R. 1331 (1915)

Belge 2: R.1330 (1914) tarihli Akşehir İktisad-i Osmanî Şirketi'nin hisse senedi örneği.

Belge 3: R.1337 (1921) tarihli Akşehir Bankası'na ait bir hisse senedi örneği.

Belge 4: 1339 (1923) tarihli bir Akşehir Bankası hisse senedi örneği.

Belge 5: Akşehir Bankası TAŞ'ın Kuruluş Beyannamesi (1916)

مجلسه

مجلسه
 ۱۴۱۰ هـ ق
 مجلس شورای اسلامی
 وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
 اداره معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
 اداره معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
 اداره معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

Belge 6: Hacı Kurrazade Bekir'e ait I.TBMM Dönemi milletvekilliği mazbatası.

21

Hacı Bekir efendi varisi

Ayşe

Kısım 928 Tarihli İhtikar muamelelerinden Ladeli 1250
 İhtikarî Asliye Hukuk mahkemecisi 9.5.947 tarih 947 sayılı
 e. 229 ekamersolu Kararıyla 29.11.944 tarihinde vefat etmiş olan
 fu karvobaki (1250) hisse sahibi merhum ayşe'nin 4 varisi olan
 Ali, Resit ve Zehra, Afife arasında 4 Bölüm üzerine tahkim
 yapılmış ferahlığına göre (313) hissesini Ali (313) hissesini Resit ve
 312) Zehra (312) afife namına kaydını 9-10-952 tarihinde yapmıştı

Sayı	Adı	Hisse	Toplam
16	Ali Sümer	313	1250
8	Resit Sümer	313	
22	Zehra Akıncı	312	
23	Afife Özgenç	312	
		1250	1250

Belge 10: Defter-i Kebir'de Hacı Bekir eşi Ayşe Sümer adına hesap örneği.

YUNUS NADI
Muharremi: Dörtüncü sayı
Yazınca: İstanbul Cumhuriyet
Posta kutusu: N° 246
Telefon: 2200
İstanbul, 5 Mart 1929

Cumhuriyet

HER GÜN SABAHLAHI GİRAN, SİYASİ TÜRK GAZETESİ

SALI 5 Mart 1929

ABONE ŞERHİ
Muharremi: 1400 Kr. 2000 Kr.
Yazınca: 700 Kr. 1400 Kr.
3 aylık: 400 Kr. 800 Kr.
Nişanlı her yerde 5 KURUŞTUR

Takriri Sükûn Kanunu Kaldırıldı
Bir merhale daha

Bir merhale daha
Dün Türkiye Büyük Millet Meclisi, müdahale kanununu kaldırarak sükûn kanununu yeniden yürürlüğe soktu.

Başvekilin Nutku
Gazi daha çok zaman bu vatana hizmet edecek çağda ve sıhhattedir

Meclis İsmet Paş. Hz. ni şiddetle alkışladı

Geçen dört yılda yüz yıla bile sığmayacak eserler yapıldı

Adana 4 [H. M.] — Bu günde Meclis İsmet Paş. Hz. nin yüzüyle karşılaştık. Hükümetin bu dört yılda yaptığı işleri ve başarıları hakkında konuştu.

Yarın karışmanın cevap
Büyük meclisimiz dün akşam İsmet Paş. Hz. ni şiddetle alkışladı.

Kanun nasıl ve ne zaman kondu
Türkiye için kanunların çıkarılması büyük önem arz eder.

Yeni bir kanun
Yeni kanunların çıkarılması büyük önem arz eder.

Yeni bir kanun
Yeni kanunların çıkarılması büyük önem arz eder.

Yeni bir kanun
Yeni kanunların çıkarılması büyük önem arz eder.

Yeni bir kanun
Yeni kanunların çıkarılması büyük önem arz eder.

Yeni bir kanun
Yeni kanunların çıkarılması büyük önem arz eder.

İsmet Paşa

Halk idaresinin güçlü kuvvetli çehresi zihinlere yerleşti

Tebliğ kanunu çıkarıldı
Halk idaresinin güçlü kuvvetli çehresi zihinlere yerleşti.

Dümanlı gazeteler ve kara vicdanlar
Dümanlı gazeteler ve kara vicdanlar.

İsmet Paşa
İsmet Paşa'nın büyük hizmetleri.

İsmet Paşa
İsmet Paşa'nın büyük hizmetleri.

İsmet Paşa
İsmet Paşa'nın büyük hizmetleri.

İsmet Paşa
İsmet Paşa'nın büyük hizmetleri.

İsmet Paşa
İsmet Paşa'nın büyük hizmetleri.

İsmet Paşa
İsmet Paşa'nın büyük hizmetleri.

İsmet Paşa
İsmet Paşa'nın büyük hizmetleri.

İsmet Paşa
İsmet Paşa'nın büyük hizmetleri.

Hronika seddedildi
Gazetemin sahibi, Müdürlü ve muharriri tevkif edildiler

Mevkûflar mahkemeye verilecek, ceza konumunu (100) maddeli mahkemeye mahkemeye mahkemeye

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Örnek olmıya layık bir zengin
Akılcılıklı Hacı Mehmet Efendi, fukaraya 10,000 kışlar lira teberru etti.

Hacı Mehmet Küçük

Belge 11: 5 Mart 1929'da "Örnek Olmaya Layık Zengin" başlığıyla Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan Hacı Mehmet Küçük'le ilgili yayınlanan yazı. (solda)

Bekir ~~İsmail~~ Küçük 0

Tarih	Fesah veya intikale veya vefa kâğıdı adedi ve mütakalatı	İzahat	Müfredat	Kamul		Z
				Lira K.	Para K.	
13.5. 953	243	21 inci Şahfeden	2430 00			12
13.5. 953	244	intikale	2440 00			1

Bekir oğlu kart 1

Belge 13: Hacı Kurrazade Mehmet (Küçük) oğlu İsmail Küçük'ün hesap hareketlerine bir örnek.

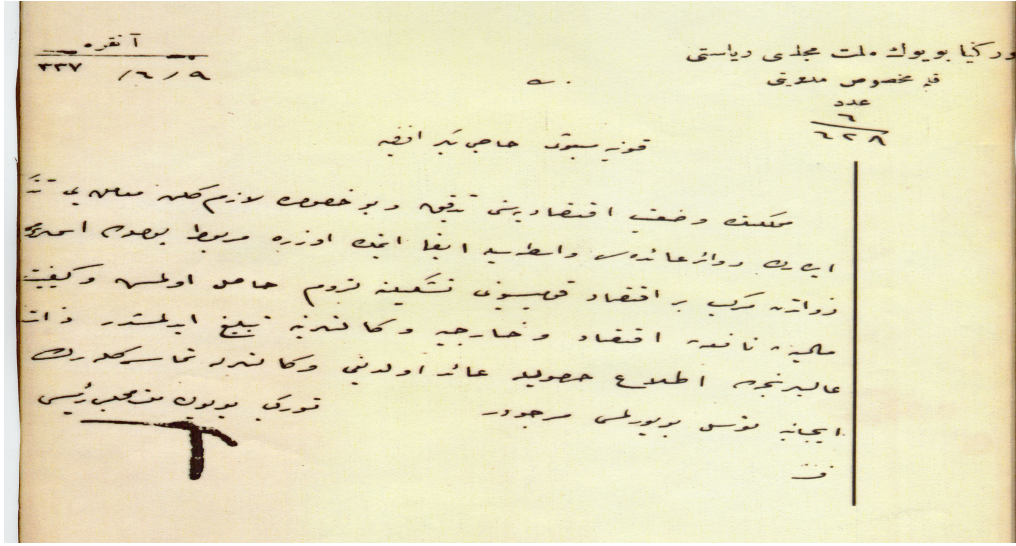
ایمانی		ایمانی		ایمانی		ایمانی	
تاریخ	شرح	مبلغ	تاریخ	شرح	مبلغ	تاریخ	شرح
۱۳۰۶
۱۳۰۷
۱۳۰۸
۱۳۰۹
۱۳۱۰
۱۳۱۱
۱۳۱۲
۱۳۱۳
۱۳۱۴
۱۳۱۵
۱۳۱۶
۱۳۱۷
۱۳۱۸
۱۳۱۹
۱۳۲۰
۱۳۲۱
۱۳۲۲
۱۳۲۳
۱۳۲۴
۱۳۲۵
۱۳۲۶
۱۳۲۷
۱۳۲۸
۱۳۲۹
۱۳۳۰
۱۳۳۱
۱۳۳۲
۱۳۳۳
۱۳۳۴
۱۳۳۵
۱۳۳۶
۱۳۳۷
۱۳۳۸
۱۳۳۹
۱۳۴۰
۱۳۴۱
۱۳۴۲
۱۳۴۳
۱۳۴۴
۱۳۴۵
۱۳۴۶
۱۳۴۷
۱۳۴۸
۱۳۴۹
۱۳۵۰
۱۳۵۱
۱۳۵۲
۱۳۵۳
۱۳۵۴
۱۳۵۵
۱۳۵۶
۱۳۵۷
۱۳۵۸
۱۳۵۹
۱۳۶۰
۱۳۶۱
۱۳۶۲
۱۳۶۳
۱۳۶۴
۱۳۶۵
۱۳۶۶
۱۳۶۷
۱۳۶۸
۱۳۶۹
۱۳۷۰
۱۳۷۱
۱۳۷۲
۱۳۷۳
۱۳۷۴
۱۳۷۵
۱۳۷۶
۱۳۷۷
۱۳۷۸
۱۳۷۹
۱۳۸۰
۱۳۸۱
۱۳۸۲
۱۳۸۳
۱۳۸۴
۱۳۸۵
۱۳۸۶
۱۳۸۷
۱۳۸۸
۱۳۸۹
۱۳۹۰
۱۳۹۱
۱۳۹۲
۱۳۹۳
۱۳۹۴
۱۳۹۵
۱۳۹۶
۱۳۹۷
۱۳۹۸
۱۳۹۹
۱۴۰۰

Belge 15: Akağazade Abdullah Efendi'ye ait Defter-i Kebir'deki hesabına bir örnek.

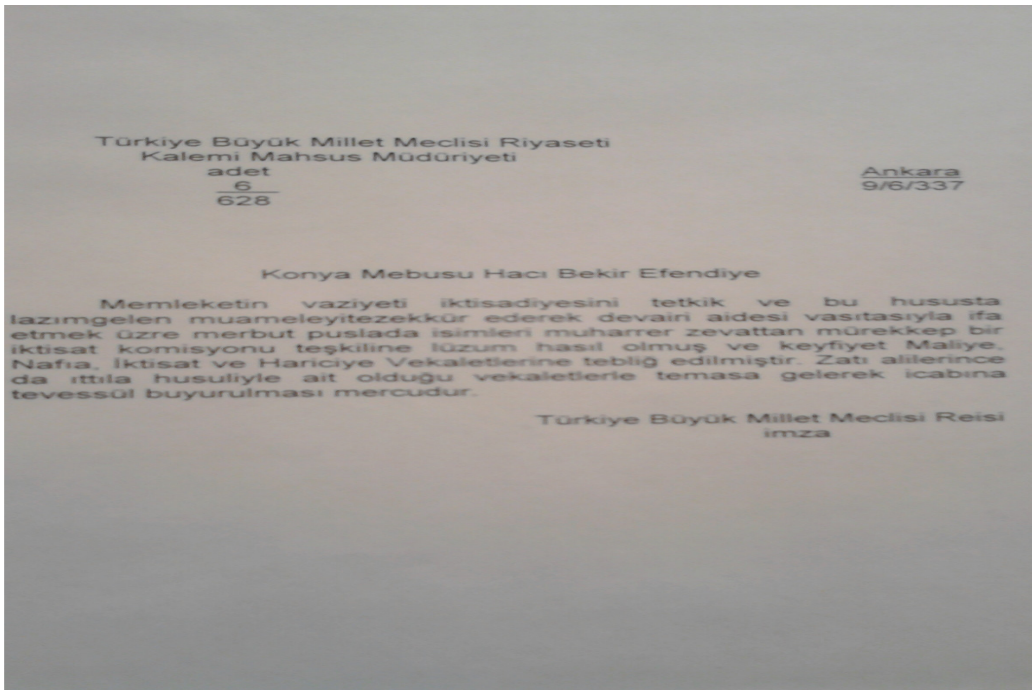
Akıca Z. Abdullah

Borçlu	Fazlası intikal eden varislerin hesabına	Kiraat	Mevcut		Kiraat		13
			L.	H.	L.	H.	
13.5.953	intikal suretinde 1000	8 inci Sahifede	10000	00	10000	00	13
Akıca Z. Abdullah							
13.5.953	Borçlu dan intikal suretinde 1000	8 inci Sahifede	10000	00	10000	00	13

Belge 16: Akağazade Abdullah Efendi'nin varislerine intikal eden hesabına örnek.

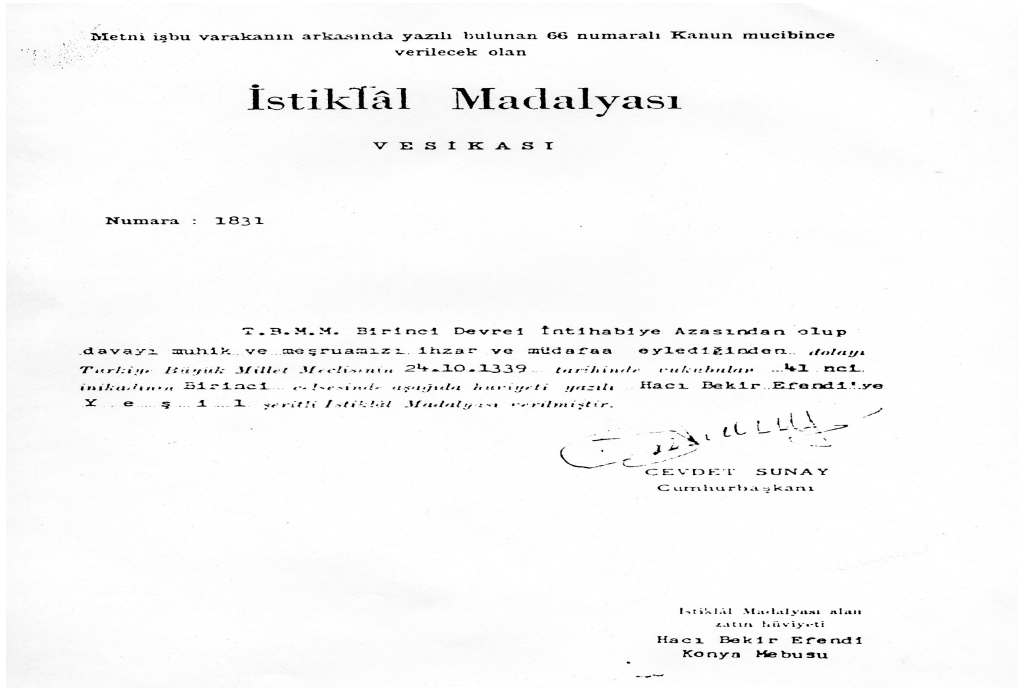
Belge 17: Hacı Bekir Efendiye I.TBMM tarafından Tekalif-i Milliye Şubesi kurulması emrini içeren telgraf metni.

Belge 18: Hacı Bekir Efendiye I.TBMM tarafından Tekalif-i Milliye Şubesi kurulması emrini içeren telgraf metninin Türk harflerine çevrilmiş hali.

Century 21 Monopol	
Gayrimenkul Bilgileri	
Şehir	Konya
Bölge	Akşehir
Gayrimenkul Tipi	Arazi- Tarla
Alan	8253 Dönüm
Fiyat	5.500.000 USD
Birim Fiyat	668 USD/Dönüm
Peşinat	5.500.000 USD
Depozito	55.000 YTL
Gayrimenkul Durumu	Satılık
Tarifi Eser	Hayır
Gayrimenkul Türü	Sitr
Adres/Tapu Bilgileri	
Adres	Konya Akşehir Pazarkaya Numune Çiftliği
Pafta	110
Ada	5
Parsel	111
Diğer Bilgiler	
200 kw elektrikenereji içme suyu baru hatlı 5 adet derin kuyu yağmuratama denetleme sistemleri mevcut Sulukama sistemi Valley marka	
Her ofis saatleri ve işletmesi beğenilmiştir.	

Belge 19: Pazarkaya Çiftliği Satış İlanı (2007)

Belge 20: Milli Mücadele'ye yaptığı katkılardan dolayı TBMM tarafından Hacı Bekir'e verilen İstiklâl Madalyası'nın sureti. (Akşehir Batı Cephesi Karargahı Müzesi, I. Oda'dan)

AKŞEHİR BANKASI
TÜRK ANONİM ŞİRKETİ

İDARE MERKEZİ: AKŞEHİR
Şubeleri: İZMİR, AFYON, BOLVADIN

Sermayesi 600.000 T. Lirası
Emtiazat Anz. 76.486 T. Lirası

31 Mart 1935 Tarihinde toplanan Senelik ve fevkalâde
HİSSEDARLAR HEYETİ UMUMİYE İHTİMAI

İdare Hey'eti Raporu
Mürşakipler Raporu
Hesab ve Kâr/zarar Hesabı
Hey'eti Umumiye Zabıt Hülâsası

1935

YERLİK BAŞLIĞI - İZMİR

Belge 21: 31 Mart 1935 tarihine ait Hissedarlar Genel Kurul Toplantısı Raporu.

Akşehir — 24 / — A. — 1935.

Merkezi: AKŞEHİR

ŞUBELERİ
İSTANBUL — İZMİR — AFYON — BOLVADIN — ÜSKÜDAR
Yazma — Kalem — Faks — Telefon

Nº 5722 Akşehir numarası

Efendim

11-24-1935 Tarihli mektubunuzda sağda tafsilatı yazılı — 114 — adet senedi aldık işinize tevfikân muamele tahsilatıya tevessül ile neticeden ayrıca malûmat verileceği hükmünde boyan olunur efendim.

AKŞEHİR BANKASI
İdare merkezi

SENEDİN adet nûmuru	meblâğ	Muhatabı	Şehir	Mülâhazat
1	185	344	Osman zâde Mustafa ef.	Akşehir 21-10-1935
2	395	124	Mehmet zâde Halil bey	" " " "
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

17/10/1935

Belge 22: Akşehir Bankası'nın İzmir Şubesi'ne gönderilen bir evrak örneği

124

1920

Akşehir Bankası
İZMİR ŞUBESİ

Sermayesi **600,000** Türk Lirası

ADRES: İKİNCİBULVARI No. 72

Telegraf Adresi: Akşehir Bankası Telefon No: 283

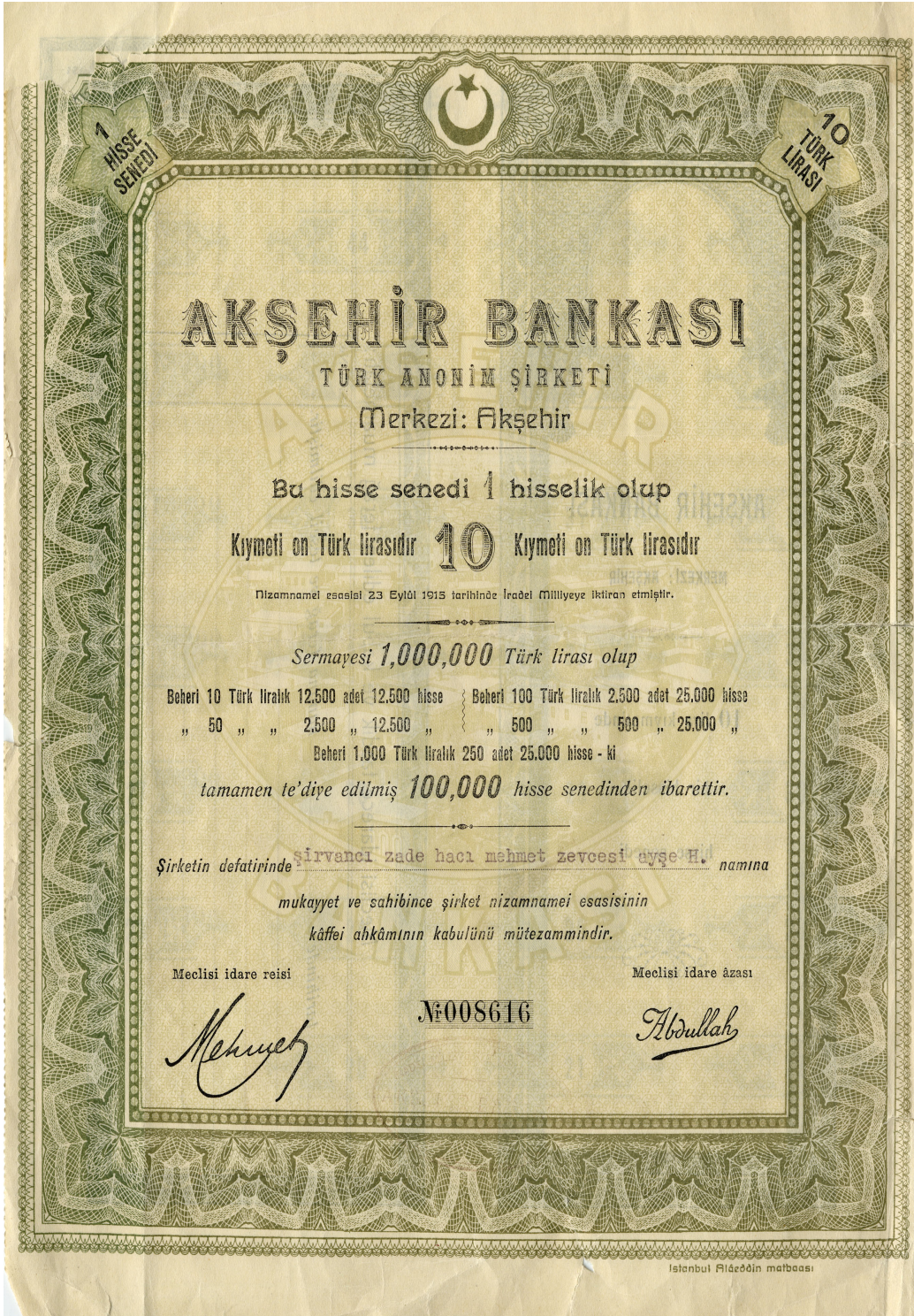
MERKEZİ: AKŞEHİR ŞUBESİ: İZMİR

MUAMELÂTI :

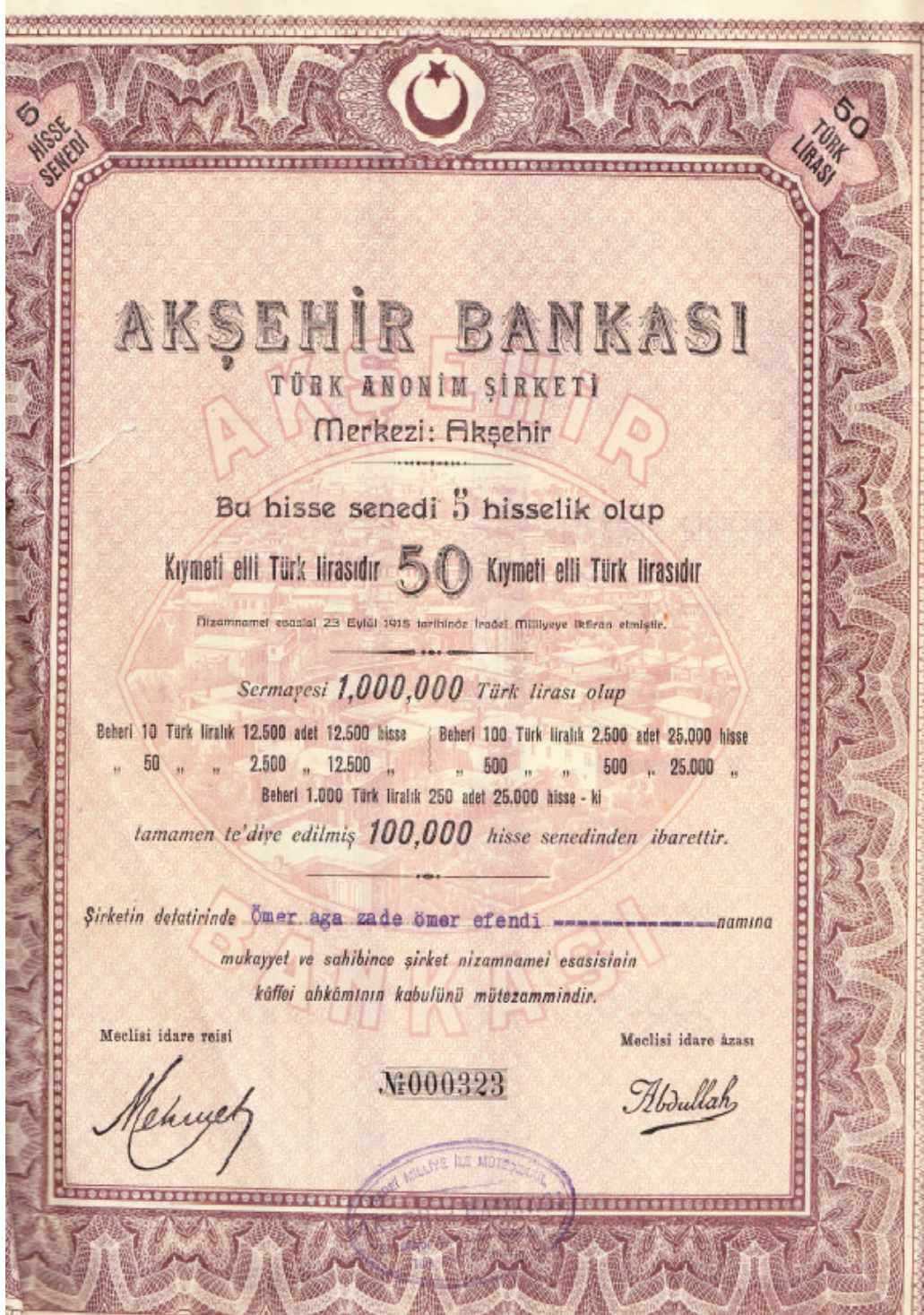
Hertürlü banka muamelesi ve
komisyonculuk

Akşehirde teneke şa tesisatı,
elektrik fabrikası ve sinema

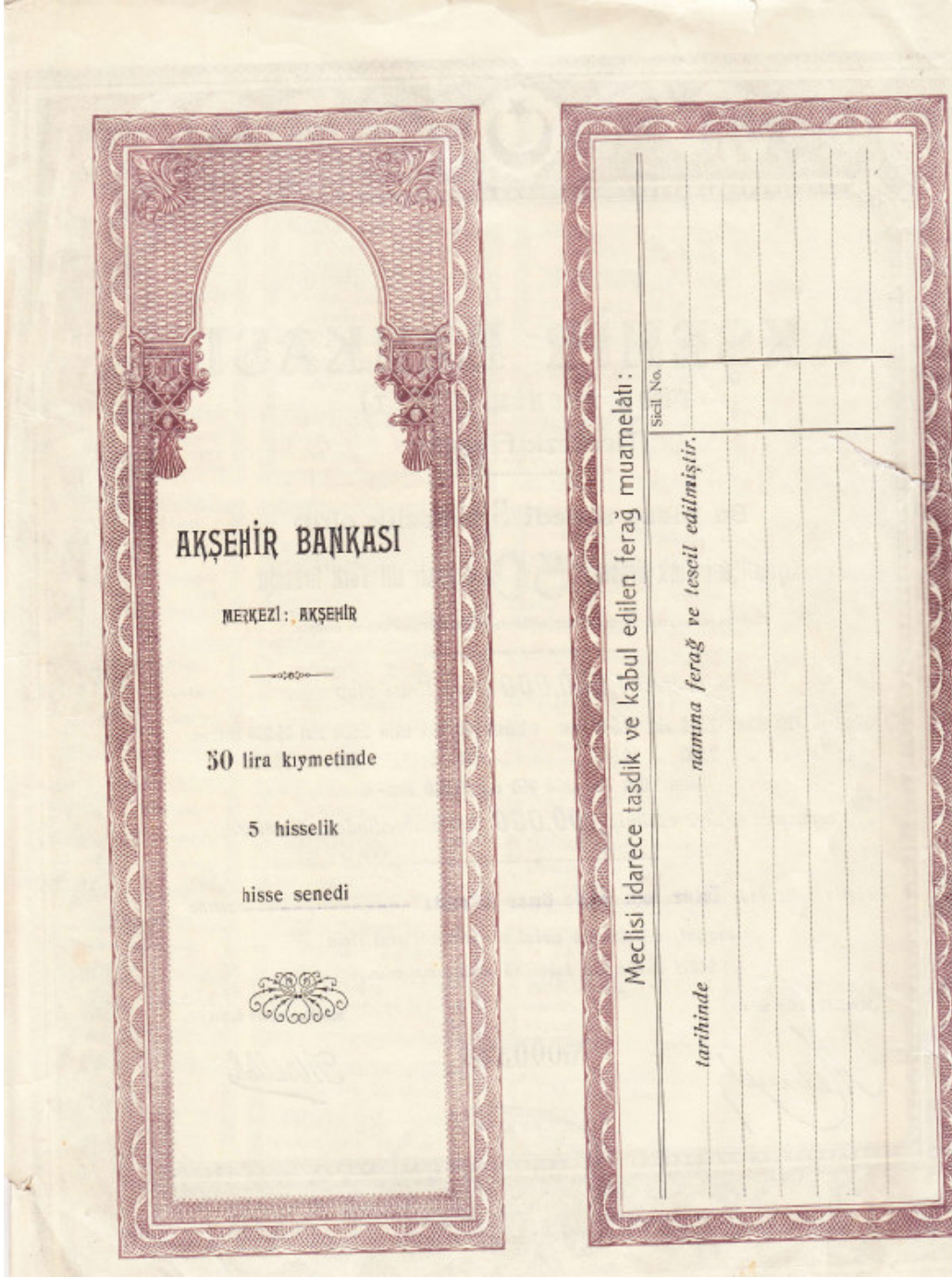
Belge 23: Akşehir Bankası İzmir Şubesi'ne ait gazete ilanı

Belge 24: Akşehir Bankası TAŞ'ın Şirvancızade Hacı Mehmet zevcesi Ayşe Hanım'a ait 10 TL'lik 1 hisse örneği.

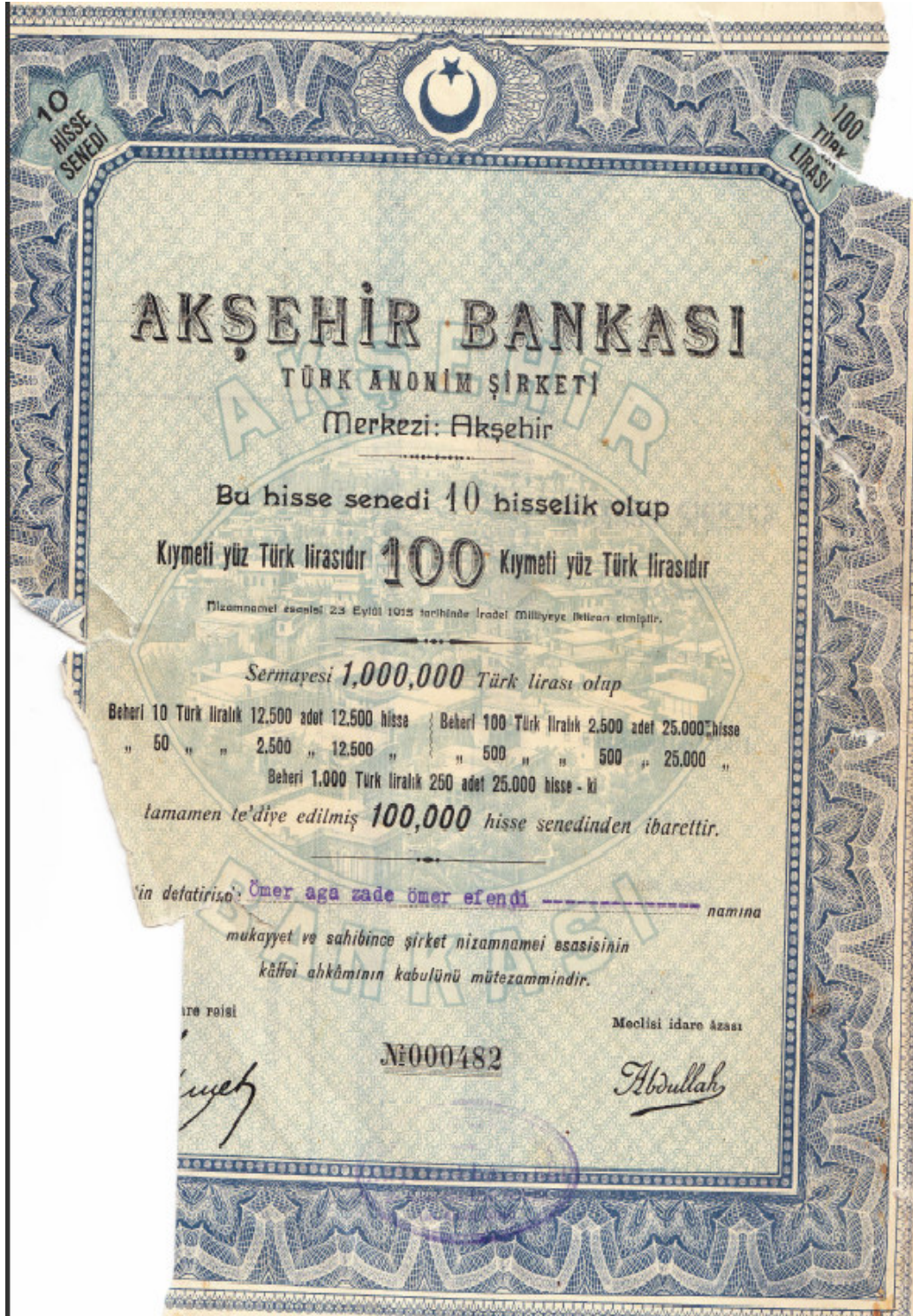
Belge 25: Akşehir Bankası TAŞ'ın Ömer Ağazade Ömer Efendi'ye ait 50 TL değerinde 5 hisse senedi örneği.

Belge 26: Hisse senetlerinin arka kısmında açıklamaların yazılacağı bölüm.

Belge 27: Akşehir Bankası'na ait taahhütlü faiz-temettü kuponlarının ön ve arka yüzleri. Her seneye ait bir kupon olup temettü kârı alınırken kesilerek bankaya verilmektedir.

Belge 28: Akşehir Bankası'nın Ömer Ağazade Ömer adına düzenlediği 100 TL değerinde 10 hisselik hisse senedi örneği.

Akşehir Bankası Şarlak İçme Suyu ve Elektrik İşletme İdaresi		Makbuz 14242	
Abone		Tutarı	
Lira		Kr.	
Su sarfiyatı		1	
Elektrik sarfiyatı		3	
İstihlak vergisi		3	
YEKÜN		7	
Su ve ceryan sarfiyat bedelinden		Lira	
Kuruş Akşehir'de		Tahsilat	
dan alınmıştır. 6 / 3 / 1936			

Telimatnamesi ile şahısların müddetle mücbirince her şey tehlikük postaları verildikten nihayet [10] gün zarfında Su ve Elektrik bedellerini vermeyen abonaların ceryanları kesilir. Tekrar bağlandığında [50] kuruş alınır.

Akşehir Bankası Şarlak İçme Suyu ve Elektrik İşletme İdaresi		Makbuz 16267	
Abone		Tutarı	
Lira		Kr.	
Su sarfiyatı		1	
Elektrik sarfiyatı		3	
İstihlak vergisi		3	
YEKÜN		7	
Su ve ceryan sarfiyat bedelinden		Lira	
Kuruş Akşehir'de		Tahsilat	
dan alınmıştır. 1 / 1 / 1936			

Telimatnamesi ile şahısların müddetle mücbirince her şey tehlikük postaları verildikten nihayet [10] gün zarfında Su ve Elektrik bedellerini vermeyen abonaların ceryanları kesilir. Tekrar bağlandığında [50] kuruş alınır.

AKŞEHİR BANKASI
ŞARLAK İÇME SUYU
VE
ELEKTRİK İŞLETME İDARESİ
AKŞEHİR

Akşehir 8 Şubat 1936

Bay Hakka

Aşağı hamam Müsteciri Şekir oğlu Bekir
Akşehir

21/1/1936 tarihli mektubunuza cevaptır.
Gerek su ve gerekse elektrik ceryanının abunalara verilmeğinde bankamız işletme idaresi o malın muvazarratını değil içinde icrai ticaret eden müstecirini görür. Nasalki bir kahvehane veyahut bir hamam su ve elektrik verildiğinde kahvehanenin sahibini aramayıp girkete karşı muhatap olarak kahvehanenin müsteciri tanıllıyorsa sizinde müsteciri olmanız dolayısıyla bankaya karşı kendinizin muhatap olması lâzımdır. Banka abunelerinin heman heman nisfi muvazarrat değil müstecirdir. Binaenaleyh yirmi dört saat zarfında tesisi yapılmadığınız takdirde helen hamama alınmakta olan suyun kestirileceği ve ayrıca mahkemeye müracaat edilip haklarımızın isteneceğini bildirir saygılarımızı sunarız.

Belge 29: Akşehir Şarlak İçme Suyu ve Elektrik İdaresi'ne ait bir fatura örnekleri (üstte) ve hamam abonmanına borcunun ödenmemesi üzerine suyunun kesileceğine dair verilen ihtarname.(altta)

AKŞEHİR BANKASI

Başkanlık

Tacettin Taltırak Başkan imzası

İzzet Akinci Başkan imzası vekili

Genel Direktörlük

Kadri Tekelioğlu G. Direktör. imzası:

NOT:
Genel Direktör Kadri Tekelioğlu Akşehir mevki ve İşletme idaresi için izni memurlardan her birine birer tane imzaya sahiptir.

Müdenit : Karar . mercedenVerildiği : idare meclisi kararı
Tarih: 2/3/1958 no:190 0 binsekizyüz altmış .
Bu işlemin istifi eden dolayısıyla perhizden bağlanan sınırlı Rev. Fik. Hakkında getirilmesinde ve bağlanan reis vekilliklerine de aynı belir ayın intihabına karar verildiğine dair .
Akşehir Poteranesinin
Melli hıllı 1958

AKŞEHİR BANKASI

Birinci Derecede İmzalar: İdare Meclisi Reisi
Tacettin Taltırak Su suretle imza edecektir:

Bekir Ay İdare Meclisi Reis Vekili
Su suretle imza edecektir:

Abdülkadir Akgüngör Umum Müdür
Su suretle imza edecektir:

İkinci Derecede İmzalar: Veznedar
Nahmut petin Su suretle imza edecektir:
Yerli: 1958 011:1958

Mindolunuz elli dokuz yılı misin ayının otuzuncu günü terili
bu işlemler elindeki imza pahas ve sayıdı deiresi maruf ve
bir üretti yukarıda pedallı bazem göre Akşehir bankası idare meclisi
reis vekilli sıfıtle marı imzaya zaman bekir ayın yevinde
kopyasına imzaya oldu'ama tasdik ederim, mindolunuz elli dokuz yılı
misin ayının otuzuncu günü, 30/4/58 Akşehir Poteranesinin
Melli hıllı 1958

Belge 30: Akşehir Bankası'na ait 1938 tarihli (solda) ve 1958 tarihli (sağda) imza sirküleri.

Türkiye Cumhuriyeti

(Surettir)

Y. No. 1349

C. No. 4

T.C.
Ticaret Bakanlığı : İç Ticaret Genel Müdürlüğü
Şirketler Özel:
Sayı : Genel : 1/4322
Ankara : 9/Mart/1961
Üzr : Sermaye tezyidi Hk.

Akşehir bankası Türk Anonim Şirketine
Akşehir

3/3/1961 tarihli ve (1808) sayılı yazıya C.

Şirketinizin (300.000) lireden ibaret olan sermaye sinin (500.000) lirası çıkarılması dolayısıyla şirket esas müktesibatının (5) ve (24) üncü maddelerinin değiştirilmesine ait tediye metni tasdik edilmiş ve diğer nüshası ilişik olarak gönderilmiştir.

İlgili mahkemeden gereken karar alındıktan sonra tasdik ve ilan muamelesinin yaptırılarak mahkeme kararının tasdikli bir örneği ile müseccel bir nüsha tediye metninin ve ilana ait gazetelerin gönderilmesi lazımdır. Bilgi edilmek üzere rica olunur. - - - -

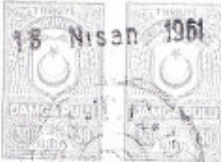
Tki : 4 4665 /Ticaret bakanı inza mevzu)

İşbu cevabi yazı sureti mübrez ve Ticaret Bakanlığına İç Ticaret Genel Müdürlüğünden verilmiş olan 9/3/1961 tarihli ve şirketler 4/4322 sayılı aslı gibi olduğu tasdikten talep üzerine bir sureti Akşehir Akşehir bankasına verildi, bir örneği daire dosyasında saklı tutuldu ve keyfiyet ayrıca aslına da gerh verildi. Bindokuzyüzdüştüzyüz bir yıl Nisan ayının on birinci salı günüdür. 11/Nisan/1961 (Akşehir Noter muavini Halil Hilmi Çallı Resmî mühür ve inza mevzu)

Yev. No: 1431

İşbu cevabi yazı sureti daire dosyasında saklı 11/Nisan/1961 tarih ve yevmiye 1349 sayılı tasdikli örneğine uygundur. 18/Nisan/1961 Akşehir Noter Mu. Halil Hilmi Çallı

18 Nisan 1961

Noter kâğıdı

Nümunne : 1

1969 - Demas Makinesi

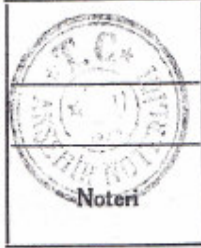
Belge 33: 1961 Tarihli Bankanın sermaye artışı gösteren noterlik belgesi.

Türkiye Cumhuriyeti

Y. No. 1966

C. No.

Noteri

(Tutanak sureti)

Akşehir Bankası Türk Anonim şirketinin 26.mart.1966, tarihinde Adı surette Toplanan Ortaklar Genel kurulu-
nuna ait Toplantı tutanağıdır .

26.mart.1966 tarihinde Adı surette toplanan Akşehir Bankası ortaklar genel kurulu Bankanın Akşehirdeki merkezinde kendi binasında toplandı . zabıt defterindeki kayıtlara göre (232830)lira sermayeyi temsil eden (46566) hisse ve (46566) oy(su) sahibi ortakların asaleten ve vekâleten toplantıya katıldıkları ,Adi toplantı için gerekli nisabın fiasilele temin edildiği görülmüş ,toplantı yeri,günü ve saati - (Türkiye Ticaret sicili) ve Akşehirde (Pervasız)gazetelerile ilan edildiği gibi adresleri bankaca bilinen dışarıdaki ortaklarada teahhütlü mektuplarla duyurulmuş bu bittetik anlaşıldığından konya vilayet yüksek mehkemesine komiser olarak tayin buyrulan Akşehir Kaymakamı Ali Nijet Bayraktar huzurule genel kurul toplantısı Banka idare meclisi Başkanı doktor Halis Çiçilli tarafından açılmıştır. Banka nizamnamesinin 27.ci maddesi uyarınca Ortaklar arasında en yüksek hisseyi temsil edenlerden Mahmut Çetin ve Mehmet Tekin oy toplama memuru olarak davet olunmuşlar ve yine ortaklardan Banka Müdürü Abdülkadir Akgüngör ile Mehmet Marou kâtip seçilerek gündemin müzakeresine başlanmıştır:

Gündemin 1.maddesine göre Evvela idare meclisi raporu kâtiplerden Abdülkadir Akgüngör tarafından okunmuştur.Raporun okunmasını müteakip Başkan Genel kurulun hitap ederek :Raporumuzun hazırlanmasından sonra 10.mart.1966 tarihinde meclisimiz üyelerinden Hasan Yalıtürk'ün ikametgâhını zamirane kettiği gerekcesile ittifak ettiğini ve ittifakının kabul edildiğini genel kurul (tarafından) (Adi) toplantısında çok yakın olunan başka bir işlem yapılmasına lüzum görülmediğini bilgilerinize sunarım , demiş ve kâtipler raporunun okunacağını bildirmiştir.

Kâtipler raporunda okunduktan sonra Başkan, her iki rapor hakkında söz isteyenlerin isimlerini yazdırmalarını rica etmiş, fakat söz isteyen olmamıştır. o halde her iki heyetin raporlarını tasdik ve tasvi binize sunarım , demiş her iki heyetin raporu ittifakla kabul edilmiştir. Kâr zarar hesaplarının incelenerek onanmasına dair olan gündemin ikinci maddesinde aynı şekilde ittifakla kabul olunduktan sonra gündemin 3.maddesine geçilmiştir .idare meclisi üyeleriyle kâtiplerin ibresine ait olan bu maddede genel kurulun kabulüne arzolanarak her iki heyetin ibrası keza ittifakla kabul ve tasvip olunmuştur. Yıl içinde hucule gelen kârın dağıtılmasına ait olan gündemin dördüncü maddesi idare meclisi raprundaki izahat ve teklif deiresinde kabul olunduktan sonra gündemin 5.maddesinin müzakeresine geçilmiştir .

(devamı ikinci varakada)

Noter kâğıdı

Nümana : 1

1964 - Dunga Matbaası

Belge 36: T.C Akşehir Noterliği'ne ait bankanın 26 Mart 1966 tarihli toplantının noter onaylı tutanağı.

İtiraz
Temyiz

KOMİSYONU KARAR KÂĞIDI

Nümunesi : (U. 31)
A. Ayniyat (535)

İkinci ve müteakip sahifelere mahsus

VERGİ DAİRESİNİN MÜTEALASI :

Devletin mürafa istediğini ve duruşmada Mali müfavirleri Ünsal Uluğçe-
me'nin toplantıya çağrılmasının kamunun mümkün olmadığını, sıra muhasebecisi olmadığını sade-
ce itirazlarını yazmakla bir hareket verilebileceğinin mevzu olduğunu, ortaklığın hesaplarını tut-
tan Hacı Cüder ve Abdülkadir Öngör'ün girebileceğini, V.U.K. nun 385 nci maddesinin buna amir
olduğunu, Avukatlık kamununun sarifi hüküme göre mali müfavinin giremeyeceğini, usulsüzlük yä-
nünden iddia etmektedir.

Kesaz yönündende; Kurumlar vergisi kamunun 31 nci maddesindeki son hükme göre
ortaklara dağıtılan değerlerle, diğer değerlerin müfredatlı listesinin bağlanmadığını iddia ile
tasfiyenin devam ettiğini, 14.5.1971 tarihinde verilen beyannamede vergilendirme döneminin yan-
lış gösterildiğini, beyannamenin 2 nci sahifesindeki safi kazancın tesbitinde sene sonunda 58
sermayenin 279.984.- lira olarak gösterildiğini, sene başının sıfır olarak gösterilmesinin be-
yannamede yeterli olmadığını, düzeltilmiş verildiğini, kurumlar vergisinde kâr sene sonundaki 58 ser-
maye ile sene başındaki 58 sermaye arasındaki mübet farktır. Bu farkında menfi olması zararı
mübet olmasının da kârı ihtiva edeceğini iddia ile beyannamenin kamuni hükümlere göre veril-
mediğini ifade etmektedir. Ayrıca kurumlar V.K. nun 30 ncu maddesinin son fıkrasındaki hükme göre
tasfiyenin ancak zararlarla kapatıldığı takdirde reddiyatın mevzu olabileceğini, bu durumlarda
kontrol emruluğu raporunda sarhaten sikkedildiğini, skunmasında taleple reddiyatın aynen tas-
dikini talep etmektedir.

OLARU DÜZELTİLDİ :

İtirazın müresi içinde olduğu görüldükçe tetkikata bağlandı,
Mürafa talep eden devlilerin 4.10.1971 tarih ve bila sayılı tasfiye em-
murları inşasına havi yazıları ile duruşmadan vazgeçtikleri görüldü.

Tasfiye 19.1.1966 tarihinde başlayıp 12.5.1971 tarihinde sona ermiştir. Tas-
fiyeye giriş, tasfiyenin nihayet buluşu ilgili kamun hükümleri muvazehesinde cereyan etmiş durum
vergi dairesine bildirilmiştir. Kurumun tasfiye dönemi üç yılı aştığından K.V.K. nun 30 ncu mad-
desindeki esaslara göre (üç yıldan fazla süren tasfiyelerde, tasfiye döneminin, kurumun tasfiye
haline girdiği tarihten başlayıp, bu tarihi takip eden takvim yılı başından itibaren üçüncü yıl
sonuna kadar devam edeceği ve bu dönemden sonraki her takvim yılının müstakil bir tasfiye dö-
nemi sayılacağı kabul edilmiştir) denilmekle tasfiye dönemleri, tesbit edilmiş bulunmaktadır. Ka-
tı kâr veya zarar tasfiyenin hitamında belli olacağı cihetle, evvelce verilen tasfiye beyanname-
leri tasrinden tarh edilen vergilerde gerekli düzeltme yapılmasına imkan verilmiştir. Ancak bu-
radaki düzeltme nihai tasfiye kâr veya zararına göre yapılan bu düzeltme işlemleri, kazancın tas-
fiye dönemlerine dağıtılması ve bu dönemlerdeki mahrahların düzeltilmesi şeklinde olmayıp, bütün
tasfiye beyannamelerinin toplanarak, ödenecek veya geri verilecek verginin hesaplanmasından iba-
rettir. 30 ve 31 nci madde hükümlerine göre verginin tasfiyenin hitamında değil, tasfiye döneme-
lerinin sonunda vergilendirilmesi lazım gelmektedir. Tasfiye dönemlerine göre çıkarılan safi kurum
kazancı aşağıdaki şekilde olup bu durum incelenmesinde aynen kabul edilmiştir.

Tasfiye Dönemi	Kâr	Zarar	Ödenen Kurumlar Vergisi
1.1.1966/31.12.1968	-	100.156.15	-
1.1.1969/31.12.1969	473.967.71	-	93.452.89
1.1.1970/31.12.1970	-	9.890.87	-
1.1.1971/12.5.1971	1.091.66	88.028.16	-
	475.059.37	198.075.18	93.452.89

İşte yukarıdaki kâr/sarar ostveli şekline göre sınırlanmış son nihai safi ku-
rum kazansı da 279.984.19 lira değıp, bundanda vergiye tabi olmayan kârlar tenzil edilince
232.007.24 lira safi kurum kazancı kalmaktadır. Mezkûr meblağın kurumlar vergisi 58.001.81 lira-
ya kâhliğ olmaktadır.

.../...

Belge 37: Kurumlar Vergisi ihtilafı ile ilgili kararını içeren İtiraz/Temyiz Komisyonu Kararı'ndan bir bölüm.

ORTAĞIN										
Adı ve Soyadı	Ödeme Tarihi	Hisse adedi		Tutarı		Tutarı	Tutarı		Umsami Yekün	İ M Z A
		A	B	Lira	K.		Lira	K.		
Nakli yekün		18268	241	19	49	124721	70	10470	482 50	143 685 69
Adnan Dişçi	4-9-974	200				596	-	80		676 -
Nasımiye Yamaç	7.10.974	6				20	28	80		20 28
Behiye Seyhan	11-9-974	154				440	52	50		520 52
Abdullah Köksal	10-9-974	117				345	46	20		345 46
Medina Yılmaz	8-10-974	69				213	22	190		233 22
Ahmet Mameu varisleri	28-9-974	400				1162	-	20		1352 -
Kenan Berk	30-9-974	44				128	72	20		148 72
Osman Özerding	5-9-974	16				54	88	80		54 88
Ruziye Öztürsöz	5-9-974	16				54	88	80		54 88
Abdil Gündüz	27-11-974	141				396	58	80	352 50	829 08
Hatice Özerding	5-9-974	32				108	16			108 16
Ustaoglu eşi A müberra	2-10-974	24		2	44	81	12		120 -	203 56
" kızı F mutabhere	2-10-974	18		2	44	60	84		90 -	153 28
" kızı F mebrure	2-10-974	18		2	44	60	84		90 -	153 28
Ihsan Ustaoglu	2-10-974	17		2	43	57	46		85 -	144 89
Şerife aydin	3-3-974	32				108	16			108 16
Tahsin Çalık	3-9-974	50	1			477	-	30		507 -
Nazım Çalık	2-9-974	50	1			487	-	20		507 -
Münife keleş	3-9-974	32				108	16			108 16
Tuzlukcu Ali şen varisi		115				338	70	50		388 70
Naziko Şafak	3-9-974	10				33	80			33 80
Ahmet Şen varisleri		115				338	70	50		388 70
Münife müftüoğlu		38				118	44	10		128 44
Cezami müftüoğlu		28				84	64	10		94 64
Veledi müftüoğlu		28				84	64	10		94 64
Fahire Neriman Müftüoğlu		28				84	64	10		94 64
Sacide müftüoğlu		28				84	64	10		94 64
Melahat yavuzcan	24-9-974	11				37	18	300		37 18
Osman Nuri gürsoy	20-9-974	94	4			1369	78	330		1669 72
İsmail Yazıcı	22-9-974	440	3			2171	20	330		2501 20
Ahmet Servet yazıcı	22-9-974	440	3			2171	20	330		2501 20
Güzin yazıcı	22-9-974	440	3			2171	20	330		2501 20
Eminkadin yazıcı	22-9-974	442	3			2177	96	20		2507 96
Emine İnel	17-9-974	62				189	56			209 56
Mehmet Şüküroğlu	10-10-974	20				67	60	120		67 60
Doktor Asiz Perkün	18-9-974	254				738	52	130		858 52
Haydar Ay	10-10-974	265				765	70	80		895 70
Mehmet Ay	1-9-974	166				481	88	130		561 88
İlifai Ay	5-9-974	265				765	70	80		895 70
Ahmet Ay	3-9-974	166				481	88	30		561 88
Remzive Ekin		100				308	-	370		338 -
Hasan Kaytan	2-9-1974	400	4			2334	-			2704 -
Ümüt Yıldırım	5-9-974	16				54	88	30		74 88
Recai Gültakin	10-9-974	84				253	92			283 92
Nakli Yekün		23756	263	29	24	147389	28	21800	2220 -	170436 52

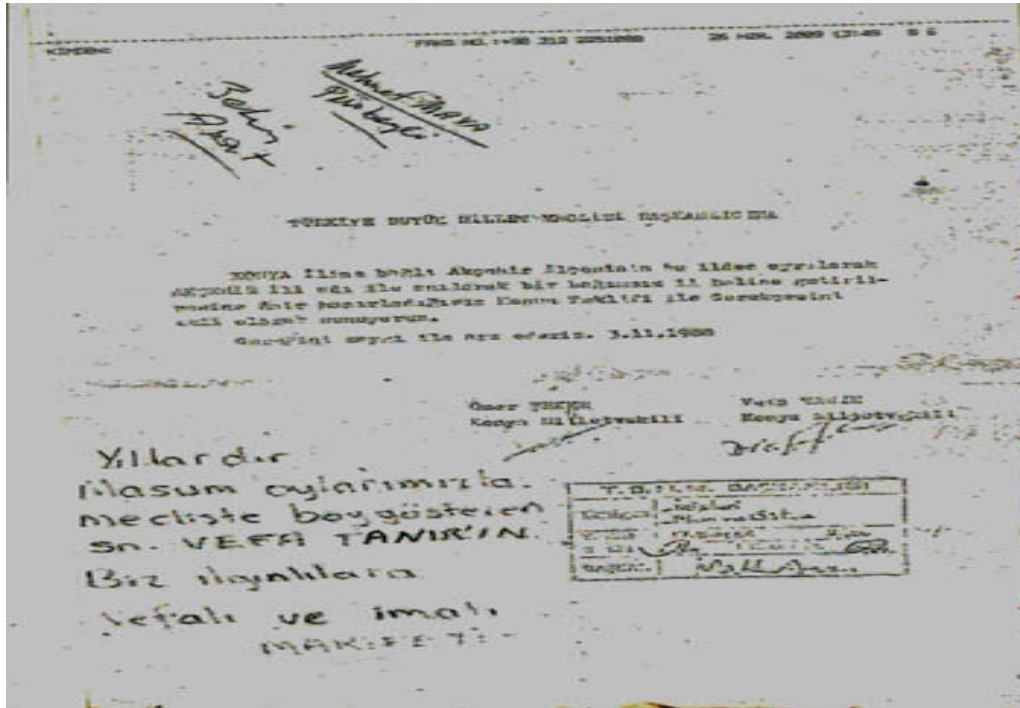
Belge 38: Tasfiye Sonu Hisse ve Kâr Dağıtım Çizelgesi.

Münferih Akşehir Çiğçi Anonim Türk Şirketinin hissedaran defterinin 18 sayılı sahifesinde adama kayıtlı olmayan 421 lira 60kuruşa karşılık elde mevcut paraya nasırcan hissese düşen 189 lira 70 kuruşu Ali Cafer ve Osman Küçük'den nakden aldım ve hesabardan dolayı kondilerini ibra ettim.
Naim ağa veresevi adına
Niyazi Gümeç

11 68
[Stamp] [Signature]

	D.Sıra	İstiraki Lira kr.	tediye edile Lira kr.
Ali Cafer Küçük	24	12.500.00	5.625.00
Regit Sümer	12	14.410.00	6.484.50
Balime Dışçi	2	4.427.45	1.992.35
Yalvaçlı Hıfice tekeli	2	3.689.50	1.660.25
Niyazi Gümeç	h.s	421.60	189.70
Hasan Mamou (Babası Hüseyin mamoudan)	28	835.00	375.75
Sükran Maksofi	28	4.580.00	2.061.00
İsmail Muscu	28	4.580.00	2.061.00
		45.443.55	20.449.55
Borçlular:			
Ali Cafer Küçük		3.000.00	
Regit Sümer		3.000.00	
		<u>6.000.00</u>	
		Verilmesi icap eden para	20.449.55
		Mahsup edilmesi icap eden para	6.000.00
			<u>14.449.55</u>

Belge 40: Tasfiye sonunda dağıtılan paraların alındığına dair ortaklara imzalatılan makbuzlara bir örnek.

Belge 41: Konya Milletvekili Vefa Tanır'ın Akşehir'in il olması konusunda TBMM'ye verdiği önerge. Iğın'da Tanır'ın bu faaliyetlerine tepki gösterenler belgenin üzerine "Yıllardır masum oylarımızla Mecliste boy gösteren Sn. Vefa TANIR'ın Biz Ilgınlılara vefalı ve imalı MARİFETİ" ifadesini ekleyerek afiş halinde tepkilerini göstermişlerdir.

EK 3: RESİMLER

Resim 1: 1877-78 Osmanlı Rus Harbi dönemlerinde Akşehir kaymakamlığı yapan ve o dönem Akşehir'deki sosyal ve ekonomik durum hakkında bilgi veren Bereketzade İsmail Hakkı. (Yâd-ı Mazî adlı eserinden)

Resim 2: Akşehir Bankası T.A.Ş kurucularından (Soldan sağa) Hacı Mehmet Küçük, Akağa-zade Abdullah Efendi, Akşehir tüccarlarından Mumcuzade Ali Efendi, Akşehir tüccarlarından ve eski Akşehir Belediye Başkanı Berber-zade Halil Bey

Resim 3: Banka kurucularından Hacı Kurrazade Bekir [Sümer] Efendi

Resim 4: I. TBMM’de Meclis İdare Memurluğu esnasında Hacı Bekir [Sümer] Efendi.

Resim 5: II. Dönem TBMM Milletvekilleri ve Hacı Bekir Efendi (Önden soldan 1.)

Resim 6: Mustafa Kemal'in Hacı Bekir'e zafer anısına hediye ettiği tüfek.

Resim 7: Hacı Bekir [Sümer] Efendi'nin Akşehir'deki mezarı.

Resim 8: Banka kurucularından Hacı Kurrazade Mehmet (Küçük).

Resim 9: Kuruculardan Akağazade Abdullah Efendi

Resim 10: Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, Akşehir Batı Cephesi Karargâhı önünde.

Resim 11: Mustafa Kemal Akşehir’de.

Resim 12: 1922’de Büyük Taarruz öncesindeki yapılan futbol turnuvasında temelleri atılan Akşehirspor futbolcuları (1929).

Resim 13: Akşehir Batı Cephesi Karargâhı ve Batı Cephesi komutanları bir toplantıdan çıkarken.

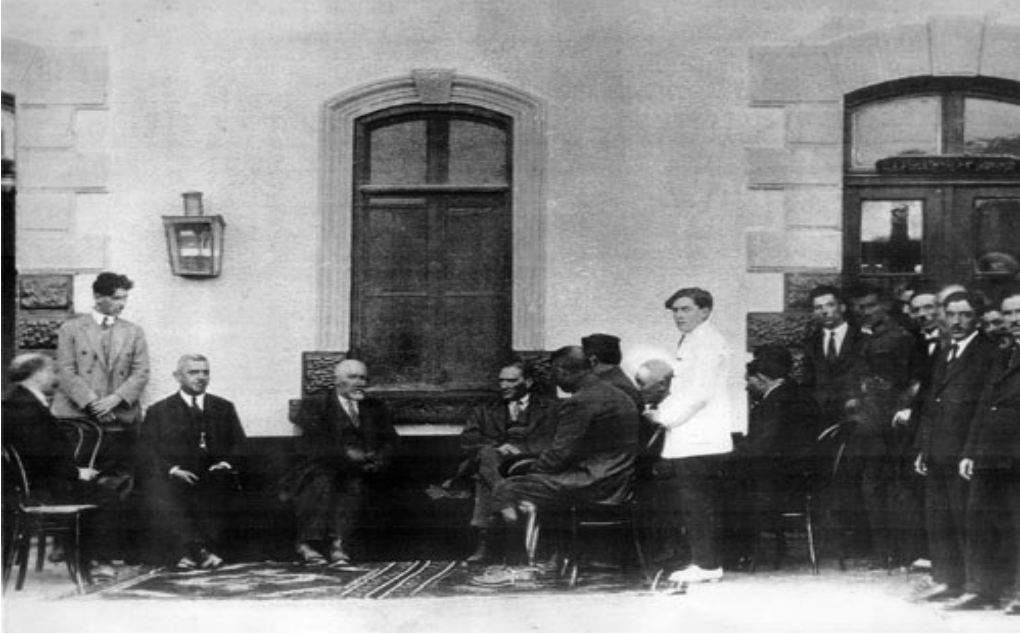
Resim 14: 1960'larda Batı Cephesi Karargâhı

Resim 15: Günümüzde müze haline getirilen Akşehir Batı Cephesi Karargâhı.

Resim 16: Hacı Bekir'in katkılarıyla kurulan Akşehir Süvari Birliği'nin orduya katılışı.

Resim 17: Milli Mücadele yılları sonrasında Mustafa Kemal'in Akşehir'e gelişi ve Hacı Mehmet (Küçük) tarafından karşılanması.

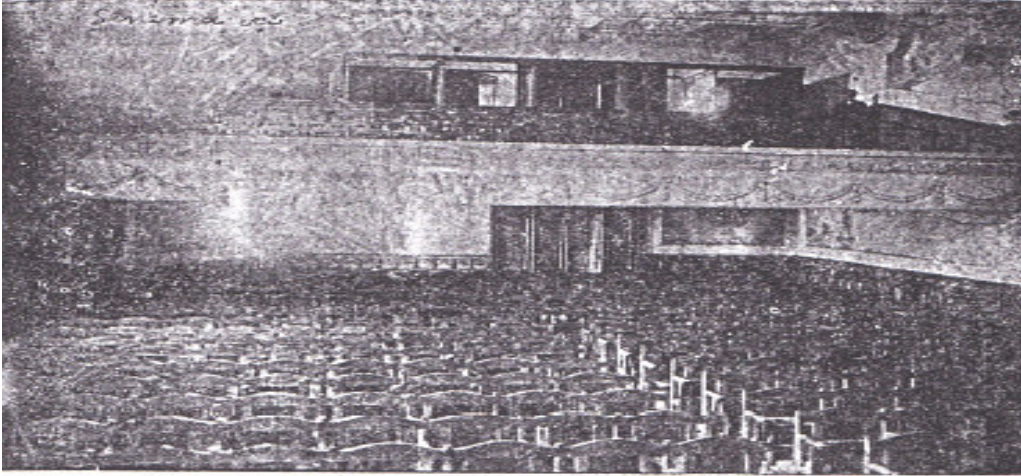
Resim 18: Akşehir Bankası'nın 1926'daki Banka Müdürü Hacı Ahmet Efendi (ön sıra ortadaki) ve banka memurları.

Resim 19: Akşehir Bankası binası (sağda), Ziraat Bankası'nın binasına (solda) göre daha modern görünümüne sahiptir. (1945)

Resim 20: Akşehir Bankası'nın binasının günümüzdeki hali.(2009). 2. katta sol kenardaki siyah panoda halen "AKŞEHİR BANKASI T.A.Ş." ibaresi yazmaktadır.

Resim 21: Banka binasının alt bölümünde yapılan bankaya ait işletmelerden Uzak Sineması (1945) Günümüzde düğün salonu olarak kullanılmaktadır.

Resim 22: Akşehir Bankası T.A.Ş. denetçi üyelerinden ve Şarlak Su ve Elektrik İdaresi Başkanı Mustafa Şarlak ve arkadaşlarıyla bir çalışma esnasında.

Resim 23: Akşehir Bankası T.A.Ş. Müdürü Abdülkadir Akgüngör (Ön sıradan 1. kişi), Şarлак İçme Suyu ve Elektrik İdaresi Başkanı Mustafa Şarлак (Ön sıradan soldan 3. kişi) ve İdare Heyeti üyeleri(1945)

Resim 24: Banka İdare Meclisi Başkanlarından Tacettin Yaltrık

Resim 25: Banka Müdürlerinden Abdülkadir Akgüngör

Resim 26: Banka Binası'nın satılmasından sonra bankanın taşındığı Hâl Binası'ndaki 102. numaralı daire.(sağda)

Resim 27: Akşehir Bankasına ait bir kumbara.

Resim 28: Marseilles/Fransa yapımı Akşehir Bankası para kasası